

Knut Onsager, Frants Gundersen,
Bjørg Langset og Kjetil Sørli

Kompetanseintensive næringer og tjenester

- lokalisering og regional utvikling



NIBR

Norsk institutt for by- og regionforskning

Kompetanseintensive næringer og tjenester

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2010:12

Osloregionen

- mangfold, innovasjon og utvikling

NIBR-rapport 2009:18

Industrialisering av trehusproduksjon

- en kunnskapsoversikt

NIBR-notat 2009:5

"Sentraliseringens pris"

Er sentralisering et problem?

Rapportene koster kr 350,-, og kan bestilles fra NIBR:

Gaustadalléen 21

0349 Oslo

Tlf. 22 95 88 00

Faks 22 60 77 74

E-post til

nibr@nibr.no

Rapportene kan også skrives ut fra

www.nibr.no

Porto kommer i tillegg til de oppgitte prisene

Knut Onsager, Frants Gundersen,
Bjørg Langset og Kjetil Sørli

Kompetanseintensive næringer og tjenester

- lokalisering og regional utvikling

NIBR-rapport 2010:20

Tittel: **Kompetanseintensive næringer og tjenester**
– lokalisering og regional utvikling.

Forfatter: Knut Onsager, Frants Gundersen,
Bjørge Langseth og Kjetil Sørli

NIBR-rapport: 2010:20

ISSN: 1502-9794
ISBN: 978-82-7071-855-9
Prosjektnummer: O-2855
Prosjektnavn: Kompetansesarbeidsplasser
Oppdragsgiver: Kommunal og regionaldepartementet (KRD)
Prosjektleder: Knut Onsager

Referat: Økt utdanningsnivå og vekst av kompetansesarbeidsplasser er trekk ved kunnskapssamfunnets utvikling. I rapporten beskrives lokalisering og regional utvikling for yrkesbefolkningen med høyere utdanning samt for arbeidsplasser innenfor kompetanseintensive næringer og sektorer i Norge det siste tiåret. Rapporten er basert på analyser av offentlige registerdata.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: September 2010

Antall sider: 207 inkl vedlegg

Pris: Kr 350

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21,
0349 OSLO
Telefon: (+47) 22 95 88 00
Telefaks: (+47) 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no
<http://www.nibr.no>

Vår hjemmeside: <http://www.nibr.no>

Trykk: Nordberg A.S.
Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2010

Forord

Utredningen ”Kompetanseintensive næringer og tjenester - lokalisering og regional utvikling” er skrevet på oppdrag for Kommunal- og regionaldepartementet (KRD). Arbeidet har pågått våren og sommeren 2010. Kjetil Sørli, Bjørg Langset og Frants Gundersen har levert grunnlagsdata og enkelte delanalyser. Knut Onsager har gjennomført analyser, skrevet rapporten og vært prosjektleder.

Oslo september 2010

Olaf Foss

Forskningsjef

Innhold

Forord	1
Innhold.....	2
Figuroversikt	4
Tabelloversikt.....	10
Sammendrag.....	13
Summary	20
1 Introduksjon.....	25
1.1 Målet med prosjektet.....	25
1.2 Tematikk og problemstillinger	25
1.3 Metode og data.....	27
2 Generelle perspektiver, begreper og avgrensinger.....	31
2.1 Kunnskapssamfunnet og regional utvikling.....	31
2.2 Begreper og operasjonaliseringer.....	43
2.2.1 Kompetanse og kompetanseintensive næringer og tjenester.....	43
2.2.2 Regioninndelinger og –typer	48
2.2.3 Oppsummering av forenklet perspektiv og analysemodell.....	52
3 Humankapitalen – egenskaper og utviklingstrekk.....	53
3.1 Utdanningsnivåer og fagfelt.....	53
3.2 Nærings- og sektortilhørigheten	57
3.3 Nasjonale og regionale utviklingstrekk	61
3.4 Oppsummering	68
4 Kompetanseintensive næringer og sektorer - egenskaper og utviklingstrekk	70
4.1 Kompetansesysselsettingen i ulike næringer og – sektorer samt utviklingstrekk	70
4.2 Kompetanseintensive næringer og utvikling i ulike institusjonelle sektorer.....	73
4.2.1 Privat sektor.....	81

4.2.2	Statlig sektor.....	93
4.2.3	Kommunal sektor	104
4.2.4	Fylkeskommunal sektor	113
5	Region typer – egenskaper og utviklingstrekk.....	119
5.1	Over- og underskudd av kompetansesarbeids- plasser..	119
5.2	Regionale sektorstrukturer og -avhengigheter	121
5.3	Utviklingstrekkene i regiontypene	123
5.3.1	Hovedtrekk	123
5.3.2	Hovedstadsregionen	128
5.3.3	Storbyregioner kategori 1	131
5.3.4	Storbyregioner kategori 2.....	133
5.3.5	Mellomstore byregionene	135
5.3.6	Småby-regionene	137
5.3.7	Tettstedsregionene.....	139
5.3.8	Spredtbodde regioner	141
5.4	Utviklingen i landsdelene	143
6	Syntese og konklusjoner	146
6.1	Humankapitalen – regional fordeling og utvikling...	147
6.2	Kompetanseintensive næringer og tjenester – regional fordeling og utvikling	149
6.3	Kompetansenæringers og tjeneste-områders lokalisering og lokaliseringsbetingelser	154
6.4	Regiontypenes egenskaper og utvikling.....	157
6.5	Noen utsikter og utfordringer	161
	Litteratur	164
	Vedlegg 1 Vedleggstabeller.....	168
	Tabelloversikt.....	169

Figuroversikt

Figur 2.1	Kart over regiontyper (BA-regioner, Juvkam 2002) og fylkesgrenser i Norge 2009.....	51
Figur 2.2	Illustrasjon av enkel modell for analyse av lokalisering og regional utvikling av kompetanseintensive næringer og tjenester.....	52
Figur 3.1	Den yrkesaktive befolkningen i alt fordelt på utdanningsnivåer i ulike regiontyper 1.1. 2008 (Datakilde: SSB-Individata -bosted).....	54
Figur 3.2	Den yrkesaktive befolkningen etter kjønn fordelt på utdannings-nivåer i ulike regiontyper 1.1. 2008 (Datakilde: SSB-Individata-bosted).....	54
Figur 3.3	Yrkesaktive med UoH-utdanning totalt fordelt på ulike fagfelt 1.1.2003 og 1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individata-bosted).....	55
Figur 3.4	Yrkesaktive med UoH-utdanning etter kjønn fordelt på fagfelt i ulike regiontyper 1.1.2008 (Datakilde: SSB-Individata- bosted).....	56
Figur 3.5	Nærings- og sektortilhørigheten for personer med UoH-utdanning i ulike regiontyper 1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individdata-bosted).....	59
Figur 3.6	Nærings- og sektortilhørigheten for personer uten UoH-utdanning i ulike regiontyper 1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individdata-bosted).....	60
Figur 3.7	Kjønnskvoteinter for yrkesbefolkningen med UoH-utdanning i ulike hovednæringer/sektorer 1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individdata –bosted).....	61
Figur 3.8	Relative endringer (%) yrkesaktive kvinner og menn med UoH-utdanning 1.1.1998-1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individdata, bosted).....	63
Figur 3.9	Absolutte endringer av antall yrkesaktive med UoH-utdanning etter kjønn i ulike regiontyper	

	1.1.1998-1.1. 2008 (Datakilde:SSB-Individdata, bosted).	63
Figur 3.10	Kjønnsfordelingen (%) av de yrkesaktive med UoH-utdanning i landet og innenfor ulike regiontyper 1.1.1998 og 1.1. 2008 (Datakilde:SSB-Individdata, bosted).	64
Figur 3.11	Regiontypenes flyttebalanser for ulike utdanningsgrupper 1996-2006 (Datakilde:SSB).....	67
Figur 4.1	Antall arbeidsplasser fordelt på kompetanseintensive (KI), noe kompetanseintensive (MKI-1) og lite kompetanseintensive (MKI-2) bransjer/tjenester innenfor hovedkategorier av næringssektorer 2009 (Datakilde:SSB-BoF).....	74
Figur 4.2	Antall arbeidsplasser fordelt på kompetanseintensive (KI), noe kompetanseintensive (MKI-1) og lite kompetanseintensive (MKI-2) bransjer/tjenester innenfor hovedtyper av institusjonelle sektorer 2009 (Datakilde:SSB-BoF).....	75
Figur 4.3	Utviklingen i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) deler av statlig, fylkeskommunal, kommunal og privat sektor 1998-2009. Datakilde:SSB/BoF).....	77
Figur 4.4	Utviklingen i antall arbeidsplasser i mindre kompetanse-intensive (MKI) deler av statlig, fylkeskommunal, kommunal og privat sektor 1998-2009. (Datakilde:SSB/BoF).....	77
Figur 4.5	Utviklingen i antall arbeidsplasser i de kompetanseintensive (KI) bransjene/tjenestene innenfor statlig, fylkeskommunal, kommunal og privat sektor 1998-2009. (Datakilde:SSB/BoF)	78
Figur 4.6	Utviklingen i antall arbeidsplasser i de mindre kompetanse-intensive bransjene/tjenestene (MKI 1+2) innenfor statlig, fylkeskommunal, kommunal og privat sektor 1999-2009. (Datakilde:SSB/BoF).....	79
Figur 4.7	Samlet oversikt over utviklingen i antall arbeidsplasser innenfor de kompetanseintensive næringer/tjenester (KI) i statlig, kommunal, fylkeskommunal og privat sektor 1998-2009. (Datakilde:SSB/BoF). ...	80
Figur 4.8	Samlet oversikt over utviklingen i antall arbeidsplasser innenfor mindre kompetanseintensive	

	næringer/tjenester (MKI) i statlig, kommunal, fylkeskommunal og privat sektor 1998-2009. (Datakilde:SSB/BoF).....	81
Figur 4.9	Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI), noe kompetanse-intensive (MKI-1) og lite kompetanseintensive næringer (MKI-2) i privat sektor 2009. (Datakilde:SSB-BoF).....	82
Figur 4.10	KI-arbeidsplasser i privat sektor i andel av alle I-arbeidsplassene i BA-regionene 2009 (Datakilde:SSB-BoF).....	85
Figur 4.11	Arbeidsplassene i privat sektor fordelt på kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive næringer (MKI) i ulike region typer 2009. (Datakilde:SSB-BoF).....	86
Figur 4.12	Regionale vekstrater (%) i privat sektor totalt (KI+MKI) i perioden 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF).....	88
Figur 4.13	Regionale vekstrater (%) i KI-næringer (øverste figur) og MKI-næringer (nederste figur) av privat sektor 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF).....	90
Figur 4.14	Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI), og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester i statlig sektor 2009. (Datakilde:SSB-BoF) .	94
Figur 4.15	KI-arbeidsplasser i statlig sektor i andel av alle KI-arbeidsplasser i BA-regionene 2009 (Datakilde:SSB-BoF).....	97
Figur 4.16	Regionale vekstrater (%) i statlig sektor i alt (inkl.helse/sosial 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF).....	98
Figur 4.17	Regionale vekstrater (%) i KI-delen (figur øverst) og MKI-delen (figur nederst) av statlig sektor i alt (inkl. helse/sosial) mellom 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF).....	99
Figur 4.18	Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) tjenester i kommunal sektor 2009(Datakilde:SSB-BoF).....	105
Figur 4.19	KI-arbeidsplasser i kommunal sektor i andel av alle KI-arbeidsplassene i BA-regionene 2009 (Datakilde:SSB-BoF).....	107

Figur 4.20	Regionale vekstrater (%) i kommunal sektor i alt (KI+MKI) 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF).....	109
Figur 4.21	Regionale vekstrater (%) i KI-delen (figur øverst) og MKI-delen (figur nederst) av kommunal sektor i alt mellom 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF).....	110
Figur 4.22	Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive tjenester i fylkeskommunal sektor 2009 (Datakilde:SSB-BoF).....	114
Figur 4.23	KI-arbeidsplasser i fylkeskommunal sektor i andel av alle KI-arbeidsplassene i BA-regionene 2009 (Datakilde:SSB-BoF).	116
Figur 4.24	Regionale vekstrater (%) i fylkeskommunal sektor (KI) 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF).	117
Figur 5.1	Yrkesaktive personer og arbeidsplasser som sysselsetter ulike utdanningsgrupper i regiontyper 1.1.2008 (Datakilde:SSB-individregister etter bo- og arbeidsted).	119
Figur 5.2	Hovedsektorenes ulike regionale betydning (%-andel av alle arbeidsplassene i hver regiontype) 009 (Datakilde:SSB/BoF).	122
Figur 5.3	Relativ utvikling (%) i antall arbeidsplasser totalt (KI+MKI) i ulike regiontyper 1998-2009 (1998=100). (Datakilde:SSB/BoF).	123
Figur 5.4	Relativ utvikling (%) i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) (øverste figur) og mindre kompetanseintensive (MKI) (nederste figur) næringer/tjenester i ulike regiontyper (1998=100). (Datakilde:SSB/BoF).....	124
Figur 5.5	Utvikling i antallet arbeidsplasser i kompetanseintensive sektorer i ulike regiontyper 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	125
Figur 5.6	Utvikling i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive deler (KI) av ulike næringer og regiontyper 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).	126
Figur 5.7	Utvikling i antall arbeidsplasser i mindre kompetanseintensive deler (MKI) av ulike næringer og regiontyper 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	126

Figur 5.8	Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i hovedstaden 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	129
Figur 5.9	Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i hovedstaden 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	130
Figur 5.10	Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i storbyene kat.1 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	131
Figur 5.11	Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hoved-sektorene i storbyene kat 1 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	132
Figur 5.12	Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i storbyene kat.2 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	134
Figur 5.13	Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hoved-sektorene i storbyene kat 2 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	134
Figur 5.14	Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i mellomstore byer 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	136
Figur 5.15	Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i mellomstore byer 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	136
Figur 5.16	Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i småbyregionene 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	138
Figur 5.17	Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i småbyregionene 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	138
Figur 5.18	Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i tettstedsregionene 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	140
Figur 5.19	Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i tettstedsregionene 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	140
Figur 5.20	Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i tettstedsregionene 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	141

Figur 5.21	Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i tettstedsregionene 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	142
Figur 5.22	Relative endringer (%) i arbeidsplasser innenfor KI- og MKI-næringene/tjenester 1999-2009 i ulike landsdeler (Datakilde:SSB-BoF).....	143
Figur 5.23	Endringer i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive næringer og tjenester (KI) i landsdelene 1999-2009 (Datakilde:: SSB/BoF).....	144
Figur 5.24	Endringer i antall arbeidsplasser i mindre kompetanseintensive næringer og tjenester (MKI) i landsdelene 1999-2009 (Datakilde:: SSB/BoF).....	145

Tabelloversikt

Tabell 2.1	UoH-, FoU- og innovasjonsintensiteter i ulike næringer og sektorer 2008 (Datakilde: SSB-Individdata).....	45
Tabell 2.2	Hovedkategorier og -kriterier for avgrensning av kompetanseintensive næringer/tjenester.....	47
Tabell 2.3	Landets 162 bo- og arbeidsregioner (BA-Juvakm 2002) inndelt i våre 7 hovedtyper etter størrelse/sentralitet (foruten Svalbard/sokkelen).	49
Tabell 2.4	Landsdelsinndelingen	50
Tabell 3.1	Antall yrkesaktive med UoH-utdanning fordelt på nivå og fagfelt i gjennomsnitt per regionenhet innenfor ulike regiontyper. (Datakilde:SSB/Individdata-bosted).....	57
Tabell 3.2	Endringer i den yrkesaktive befolkningen etter utdanningsnivåer 1998-2008 (Datakilde:SSB-Individdata, bosted).	62
Tabell 3.3	Regiontypenes andeler av veksten i den yrkesaktive befolkningen på ulike utdanningsnivåer 1.1.1998-2008 (Datakilde:SSB-Individdata, bosted).....	65
Tabell 3.4	Oppgitte flyttemotiver for personer med og uten UoH-utdanning bosatt i ulike regiontyper og som har flyttet i løpet av siste 7 år. (hver respondent kunne krysse av de tre viktigste motivene). (Datakilde: Flyttemotivundersøkelsen 2008 SSB/NIBR).....	68
Tabell 4.1	Antall og andeler av sysselsatte med UoH-utdanning i ulike næringer/sektorer 1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individdata- arbeidsted).....	71
Tabell 4.2	Antall og andel menn og kvinner med høyere utdanning i hoved-næringer og –sektorer 1.1.2008. (Datakilde:SSB-Individdata- arbeidsted).....	72

Tabell 4.3	Utviklingen i sysselsatte kvinner og menn med UoH- utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.1998- 1.1.2008. (Datakilde: SSB-Individdata-Arbeidsted)....	72
Tabell 4.4	Hovedtall for utviklingen i kompetanseintensive og mindre kompetanseintensive næringer/tjenester i ulike institusjonelle sektorer 1999-2009 i hele landet. (Datakilde: SSB- BoF).	76
Tabell 4.5	Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester i privat sektor 2009 (Datakilde: SSB/BoF).	84
Tabell 4.6	Hovedtrekk i den regionale utviklingen i KI- og MKI-delene i privat sektor mellom 1999-2009 (Datakilde:SSB-BoF).....	87
Tabell 4.7	Regiontypenes andel (%) av landets arbeidsplasser, tilvekst samt vekstkoefisienter i KI-delen av privat sektor (Datakilde:SSB/BoF)	91
Tabell 4.8	Gjennomsnittelig årlig (netto-) tilvekst av arbeidsplasser (1999-2009) i privat sektor per region innenfor ulike regionkategorier (Datakilde:SSB/BoF).....	92
Tabell 4.9	Lokaliseringen av arbeidsplasser i statlig sektor 2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	96
Tabell 4.10	Hovedtrekk i den regionale utviklingen i statlig sektor utenom helse/sosial (sykehusene) 1999- 2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	100
Tabell 4.11	Hovedtrekk i den regionale utviklingen i statlig helse- og sosialsektor (inkl. sykehus) i perioden 2002-2009 (etter sykehusovertakelsen) (Datakilde:SSB/BoF)...	101
Tabell 4.12	Regiontypenes nasjonale andeler (%) av arbeids- plasser og tilvekst foruten vekstkoefisienter i KI-delen av statlige sektor (Datakilde:SSB/BoF)	102
Tabell 4.13	Gjennomsnittelig regional (netto-) tilvekst/avgang av KI- og MKI-arbeidsplasser i statlig sektor (per år i enkeltregioner) innenfor ulike regiontyper (2002-09). (Datakilde:SSB/BoF).....	102
Tabell 4.14	Lokalisering av arbeidsplasser i kommunal sektor 2009 (Datakilde:SSB/BoF).....	108
Tabell 4.15	Hovedtrekk i den regionale utviklingen i kommunal sektor i perioden 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF).	108
Tabell 4.16	Gjennomsnittelig regional (netto-) tilvekst/avgang av KI- og MKI-arbeidsplasser i kommunal sektor	

	(per år i enkeltregioner) innenfor ulike regiontyper (2002-09). (Datakilde:SSB/BoF).....	111
Tabell 4.17	Antall arbeidsplasser i fylkeskommunal sektor fordelt på ulike regiontyper 2009. (Datakilde:SSB/BoF).....	115
Tabell 4.18	Regional endring i fylkeskommunal helse/sosialsektor 1999-2009 (Datakilde:SSB(BoF).....	117
Tabell 4.19	Regional utvikling i arbeidsplasser i fylkeskommunal sektor utenom helse/sosial 1999-2009 (Datakilde:SSB(BoF).....	118
Tabell 5.1	Arbeidsplass-overskudd/underskudd i ulike regiontyper 2008 (Datakilde: SSB, Individata).....	120
Tabell 5.2	Regionale fordelinger, sektorstrukturer og lokaliseringkvotienter for kompetanseintensive næringer/tjenester (KI) i hovedsektorene 2009 (Datakilde:SSB-BoF).....	121
Tabell 5.3	Absolutte og relative endringer i arbeidsplasser innenfor KI-næringer og tjenester 1999-2009. (Datakilde:SSB/BoF).....	127
Tabell 5.4	Tilveksten av arbeidsplasser innenfor KI-næringer og -tjenester 1999-2009 prosentvis fordelt på hovednæringer/tjenester og regiontypene (Datakilde:SSB/BoF).....	128
Tabell 6.1	Regional fordeling og utvikling i kompetanseintensive og mindre kompetanseintensive næringer/tjenesteområder 1999-2009. (Datakilde: SSB/BoF).....	151
Tabell 6.2	Den nasjonale (netto-) tilveksten av arbeidsplasser innenfor KI-næringer og tjenester fordelt på hovednæringer og regiontyper 1999-2009 (Datakilde : SSB/BoF)	151
Tabell 6.3	Den nasjonale (netto-) tilveksten av arbeidsplasser innenfor KI-næringer og tjenester fordelt på hovedsektorer og regiontyper 1999-2009 (Datakilde : SSB/BoF)	151

Sammendrag

Knut Onsager, Frants Gundersen, Bjørg Langset og Kjetil Sørlie

Kompetanseintensive næringer og tjenester

- lokalisering og regional utvikling

NIBR-rapport 2010:20

Utdanningssamfunnet og utviklingen av en mer kunnskapsbasert økonomi gjør tilgangen på kompetansepersonell og –arbeidsplasser viktigere for lokal og regional utvikling i alle deler av landet.

Rapporten belyser egenskaper ved kompetansebefolkningen og de kompetanseintensive næringene og tjenestene i Norge, og hva som har karakterisert lokaliseringmønstrene, den regional fordelingen og utviklingen det siste tiåret. Det empiriske grunnlaget er i hovedsak analyser av registerdata.

Alle typer verdiskaping forutsetter kompetanse i en eller annen form samtidig som kompetanse kan bestå av mange ulike typer av kunnskapsformer og kvalifikasjoner. I rapporten belyses først og fremst kompetanse der det også innebærer formell utdanning på høyskole- og universitetsnivå, og der personer med slik utdanning utgjør en stor andel av de sysselsatte i en næring eller sektor.

Per i dag har drøye en tredjedel av befolkningen høyskole- og universitetsutdanning (UoH). Andelen er høyere blant kvinner (36%) enn menn (30%), og øker systematisk for begge kjønn med økende sentralitet; dvs. hovedstaden og storbyene har en klart større andel personer med høyere utdanning enn småbyer, tettsteder og spredt bodde strøk. Det har vært en sterk vekst i yrkesbefolkningen med UoH-utdanning (+46%/255 000 personer 1998-2008), og sterkere enn i yrkesbefolkningen for øvrig (+13%/187 000). Veksten av personer med UoH-utdanning har vært betydelig i alle regiontyper, selv om den prosentvise veksten har vært økende med regiontypens sentralitet og størrelse. Størst

ulikheter i regionale vekstrater har det vært for yrkespersoner med UoH-utdanning mer enn tre år.

Yrkespersoner med UoH-utdanning arbeider i alle typer næringer og sektorer i dag, men de fleste innenfor helse/sosial (198 000), undervisning (141 000), forretningsmessige tjenesteyting (124 000), offentlig administrasjon (68 000) og handel (57000). De næringene og tjenestene som sysselsetter en betydelig høyere andel personer med høgscole- og universitetsutdanning (UoH) enn gjennomsnittet¹ er i rapporten betegnet som de kompetanseintensive næringene og tjenestene (KI). Disse består av drøye 900 000 arbeidsplasser fordelt både på privat sektor (38%), kommunal sektor (30%), statlig sektor (28%) og fylkeskommunal sektor (4%). De kompetanseintensive næringene og tjenestene har hatt en mye sterkere vekst i arbeidsplasser enn andre næringer og tjenester det siste tiåret (hvh. +32 og +15 % 1999-2009). Hoveddelen av tilveksten i KI-næringene og –tjenestene har kommet innenfor helse/sosial (37% av tilveksten), forretningsmessig tjenesteyting (35%), og undervisning (18%). Fordelt på institusjonell sektor har hoveddelen av tilveksten kommet i privat sektor (56%) og resten i offentlig sektor (44%).

Privat sektor har hatt en særlig sterkt vekst i KI-næringene (+53%/127 000 arbeidsplasser 1999-2009), og veksten har kommet over et bredt spekter av bransjer. Det største bidraget har imidlertid forretningsmessig tjenesteyting hatt, men også innen helse/sosialtjenester har det vært sterk vekst.

Offentlig sektor har også hatt en betydelig vekst innenfor KI-næringene og –tjenester (+21%/106 000 1999-2009). Veksten har her vært fordelt mellom statlig sektor (+29%, 33 600 arbeidsplasser, ekskl. helse/sosial²) og kommunal sektor (+13%, 33 200 arbeidsplasser). Statlig sektor har særlig vokst innenfor helse/sosial (uavhengig av sykehusovertakelsen), forvaltningen, undervisningen (UoH) samt innen oljesektoren. Statlig sektor har imidlertid vokst betydelig innenfor helse/sosial også i tiden etter sykehusovertakelsen. Kommunal sektor har egentlig hatt en

¹ Begrepet kompetanseintensive næringer og sektorer (KI) brukes om gruppen av 4-siffer-Nacenæringer som har en andel sysselsatte med UoH-utdanning som er høyere enn 20-prosent av nivået for alle sektorer. Det betyr at KI-næringene har over 39.2 % sysselsatte med UoH-utdanning.

² Helse/sosial holdes her utenfor pga sykehusovertakelsen i 2001-2002.

ganske svak relativ vekst innenfor KI-tjenestene, som særlig omfatter kommunal forvaltning, helse/sosialtjenester i institusjon samt grunnskole. Denne utviklingen må imidlertid sees i sammenheng med utviklingen i kommunal sektor som helhet (+34%), og der det har vært en særlig sterk vekst innenfor gruppen av ”noe kompetanseintensive tjenester” (+83%), som særlig omfatter barnehager, SFO, hjemmehjelp samt hjelpe-tjenester for offentlig administrasjon.

Regionalt varierer KI-næringenes og tjenestenes sammensetning betydelig med regionenes sentralitet og befolkningsstørrelse. Generelt øker i privat sektors (og særlig forretningsmessig tjenesteytings) betydning markant med økende sentralitet og størrelse, og dermed øker også offentlig sektors (og særlig kommunal undervisning og helse/sosial) betydning markant med fallende sentralitet. Statlig sektors betydning er størst blant regionstyper som ligger mellom de mest og de minst sentrale regionstypene.

I et *regionalt utviklingsperspektiv* har det både vært desentraliserings- og konsentrasjonsprosesser betinget av hva man måler og på hvilket geografiske nivåer man ser på. Det har vært jevnt høye *vekstrater* innenfor kompetanseintensive næringer og tjenester i alle regionstyper og med forholdsvis liten variasjon etter sentralitet. Dette indikerer en betydelig desentralisert vekst. Det har vært større forskjeller i regionale vekstrater etter sentralitet innen de mindre kompetanseintensive næringene det siste tiåret, og da til fordel for storbyene. Når vi videre måler antallet arbeidsplasser og *andeler av den nasjonale tilveksten* innenfor KI-næringene får man et bilde av storbydominans med en betydelig vekstkonsentrasjon til storbyene. De 4 største byene har fått 64 % av tilveksten (hovedtaden 29%, og de tre øvrige 35%), mens de 36% resterende er fordelt på de øvrige 158 BA-regionene. Sett i forhold til regionstypenes andeler av sysselsettingen er det imidlertid bare storbyene kategori 1 (Stavanger, Bergen, Trondheim) som har tatt en klart høyere andel av den nasjonale tilveksten enn deres andel av den nasjonale sysselsettingen skulle tilsi. De andre regionstypene har relativt sett tapt andeler. Det er man andre ord storbyregion kategori 1 som har vært det siste tiårets ”vinnerregiontype” når det gjelder veksten innenfor kompetanseintensive næringer og tjenester i Norge.

Regiontypenes sektorvise andeler av den nasjonale tilveksten av arbeids-plasser i KI-næringene viser tydelig at det er privat og statlig sektor i de store byregionene som har stått for en hoveddelen (64%) av den nasjonale tilveksten av arbeidsplasser innenfor KI-næringene (se tabell under). Regionalt er også sektorenes vekstbidrag av arbeidsplasser i KI-næringene svært ulik. Ser vi på siste periode (2002-09, dvs. etter sykehusovertakelsen) har privat sektor stått for hele 76% av tilveksten i hovedstaden, mot 57% for storbyene kategori 1 (Stavanger, Bergen, Trondheim). I gruppen små- og mellomstore byregioner har privat sektor stått for halvparten av veksten (53%), mens statlig sektor og kommunal sektor også har betydelige bidrag (hhv. 35% og 16%). I spredtbodde regioner betyr privat sektor mindre (36%), mens statlig sektor og særlig kommunal sektor betyr svært mye (hhv. 16% og 50%). Fylkeskommunene spiller en marginal rolle i alle regiontypene.

Tabell.1 Sektorenes og regiontypenes andeler av den nasjonale tilveksten av arbeidsplasser innenfor kompetanse-intensive næringer 2002-2009 (Datakilde:SSB/BoF).

	Abs. endringer nasjonalt	Andeler (%) av den nasjonale veksten				
		Totalt	Hovedstads-reg.	Storby-reg. (kat.1&2)	Små- og mellomst. byreg.	Tettst./spredtb. reg.
PRIVAT SEKTOR	83 014	60	23	21	14	3
STATLIG SEKTOR	42 974	31	7	13	9	2
KOMMUNAL SEKTOR	13 883	10	0	4	4	2
FYLKESKOMMUNAL SEKTOR	-1 970	-1	0	-1	-1	0
LANDET	137 901	100	30	37	26	7

Med andre ord er privat sektors rolle for tilveksten av KI-næringer og tjenester markant med økende sentralitet, mens offentlig sektors rolle (og særlig kommunal sektor) øker markant med fallende sentralitet. Med andre ord ville den regionale utviklingen av arbeidsplasser innenfor KI-næringer og tjenester vært svært mye skjevere og mer geografisk konsentrert med en mindre offentlig sektor (særlig kommunal sektor) og/eller lavere vekst i offentlig sektor.

Forklaringene til den regionalt ujevne utviklingen i KI-næringer i privat og offentlig sektor må forstås i lys av deres helt ulike sektordynamikker og -rasjonaliteter. Veksten i KI-delen av privat sektor er i stor grad drevet av spontane endogene vekstprosesser i næringslivet, som hopper seg opp i store byregioner. Det forsterkes

av storbyenes store tilgang på personer med høyere utdanning, både gjennom egen tilvekst og innflytting. Når det gjelder KI-delen av offentlig sektor må de geografiske vekstmønstrene forstås i lys av delsektorenes ofte desentraliserte lokalisering og en vekst-dynamikk som er sterkere forankret til ulike politisk-institusjonelle og samfunnsmessige drivkrefter og mål innenfor både utdanning, velferd og distriktsutvikling.

Videre viser utredningen at *KI-næringene i henholdsvis privat sektor, statlig sektor og kommunal sektor, har ulike regional betydning og vekst-dynamikk*. I privat sektor er det en sterk endogen næringsvekst som hopper seg opp i større byregioner gjennom agglomerasjons-økonomiske fordeler og effekter. Dette driver opp den ubalanserte regionale tilveksten av kompetansearbeidsplasser i privat sektor, selv om man også har noe tilvekst og klyngeeffekter i mindre sentrale regioner. I kontrast til privat sektor står kommunal sektor med overrepresentasjon i de minst sentrale regionene, en desentralisert lokalisering og vekst-mønster som er sterkere drevet av nasjonal velferds- og omfordelingspolitikk og sosio-demografiske strukturer i regionene. Statlig sektor har et noe mindre entydig lokaliseringsmønster og regional utviklings-dynamikk. Sentraladministrasjon er i stor grad lokalisert til hovedstaden og preget av endogen vekst innenfor byråkratiets organisasjoner på stedet. Andre deler av statlig sektor (direktorater, tilsyn, UoH, sykehus etc) har en mer desentralisert konsentrasjon og vekst i øvrige byregioner. Lokaliseringen og vekst-dynamikken er her i sterkere grad koplet opp til demokratiske beslutninger i Storting og Regjering, samt til spesifikk nasjonal sektordynamikk.

Rapporten tar også opp *egenskaper ved ulike regioner mht. enkelte lokaliseringsbetingelser og utviklings-trekk for kompetanseintensive næringer*. Den viser blant annet at *storbyregionene* har store fortrinn som lokaliserings- og vekstregioner for kompetanseintensive næringer. Stor tilgang på personer med høyere utdanning på ulike nivåer og fagfelt, allsidig spesialisering i kompetanseintensive næringer, mange kunnskapsinstitusjoner og kompetansekrevede kundemarkeder, skaper grunnlaget innovasjon og framvekst av mange typer kompetanseintensiv virksomhet. Samtidig sannsynlig-gjøres det at storbyene, og særlig hovedstaden, har enkelte kostnads-ulempes og utfordringer med kompetanseoppbygging i enkelte organisasjoner og konkurranse om kompetansepersonell mellom offentlig og privat sektor. Nesten i den andre enden av skalaen

viser rapporten til at *småbyregionene* gjennomgående har mye svakere forutsetninger for egenbasert vekst av kompetansearbeidsplasser enn storbyene. Småbyene har en beskjeden tilgang på personer med UoH-utdanning på ulike nivåer og fagfelt, selv om andelene og variasjonene har økt. Et noe ensidig næringsliv har i mange småbyer gitt få arbeidsplasser for personer med høyere utdanning, og derfor har statlig og kommunal sektor vært viktig for tilgang på kompetanse-arbeidsplasser her. For mange småbyer er utfordringen å sikre tilgang på personer med spisskompetanse og lang UoH-utdanning til spesialfelt ved høyskoler, sykehus og et mer kompetanseintensivt næringsliv. Det er mange forhold som påvirker tilgangen på kompetansepersonell her. Foruten nærings- og fagmiljøers kvalitet og attraktivitet er særlig småbyenes kvaliteter som bo- og levesteder for personer med høyere utdanning av økende viktighet. Det er stor ulikhet mellom småbyene m.h.t. deres attraktivitet og tiltrekningskraft på UoH-utdannede. Erfaringsutveksling mellom småbyer om suksessfulle rekrutteringstrategier er et av flere utviklingstiltak som kan være relevant for å styrke tilgangen på sikt.

Kunnskapsøkonomien gir i seg selv spontant opphav til regionalt ubalansert vekst i arbeids-plasser. Politikk og tiltak for ”vekstspredning” av kompetanseintensive næringer og tjenester vil kunne bidra til en noe mer regionalt balansert utvikling av slik virksomhet innenfor og mellom landsdeler. Slike tiltak og virkemidler for vekstspredning bør imidlertid tilpasses ulike sektorer og region-typer. En styrking av helhetlige kompetanse- og innovasjons-politiske virkemidler rettet mot privat sektor i ulike regiontyper i hele landet er ett viktig tiltaksområde. En aktiv politikk for lokalisering av nye statlige funksjoner og virksomheter utenfor hovedstaden, dvs. til utvalgte store, mellom- og små byregioner er også mulig i regioner med god tilgang på relevant kompetansepersonell. Valg av lokaliseringsregion vil her være betinget av virksomhetens kompetansebehov herunder krav til tilgang på personell med spisskompetanse og lang UoH-utdanning. For de mest kompetanseintensive virksomhetene er det først og fremst de mellomstore og store byene som har et tilstrekkelig regionalt rekrutteringsgrunnlag. For noe kompetanseintensive virksomheter som primært har behov for nøkkelpersonell med kortere og midlere UoH-utdanning vil mange småbyer også kunne representerer egnede lokaliteter. Utlokalisering eller større

nyetablering av statlige virksomheter i mindre byregioner bør imidlertid konsekvensutredes og vurderes nøye også med hensyn til virkninger for lokalt næringsliv, offentlig sektor for øvrig samt lokalsamfunnet som helhet. Ellers vil en videreutvikling av det kommunale inntektssystemet som kompenserer for lavt folketall og spredtboddhet, kombinert med tilstrekkelig statlig overføringer til kommunene, vil fortsatt være ett av de viktigste virkemidlene for å sikre en desentralisert vekst av kompetanseintensive arbeidsplasser (og velferdstjenester) til de minst sentrale regiontypene.

Summary

Knut Onsager, Frants Gundersen, Bjørg Langset and Kjetil Sørli.

“Human capital and knowledge-intensive sectors in Norway

– regional distribution and development”

NIBR Report 2010:20

Increasing education levels in society and the development of a more knowledge-based economy have turned the supply of highly skilled personnel and knowledge-intensive jobs into key factors in local and regional development in all parts of the country. This NIBR report gives an account of the location and regional development of knowledge-intensive jobs and skilled personnel in Norway on the basis of public registry data.

In Norway, the proportion of *people in work with U&C qualifications is 33 per cent* (or 809,495 persons in 2008). The proportion grows with increasing urban centrality, i.e. from 21% in thinly populated areas to 41% in the capital, Oslo. The *labour force with U&C qualifications has grown significantly* (+46% 1998–2008) compared to the rest of the labour force (+13%). Growth has occurred in all regional types, although the rate of growth *increases somewhat with level of centrality* (from 37% to 46%). The widest differences in growth rates by centrality is among persons with extensive U&C training (from 24% to 59%), somewhat less among persons with shorter U&C training (from 35% to 54%). There are, however, significant differences in growth rates for the labour force without U&C qualifications (from 4% to 18%). It is the major cities, except the capital, that have seen the highest growth rates. They have increased their national share of the skilled population in the past decade. U&C qualified persons work in all industries and sectors, but most in the health and social sector (197,957 persons, 2008), teaching (140,555), consultancy (77,202), government administration (68,372), commerce (56,554), ICT (32,821) and

financial services (23,791). The number of persons with U&C qualifications has grown fastest in the health and social sector (82,578 – 1998–2008), ICT (22,309) and consultancy (29,668).

In the *knowledge-intensive sectors (SI)*, there are 970,000 jobs irregularly distributed across, respectively, the private sector (38%), municipal sector (30%), state sector (28%) and county sector (4%). SI industries have seen a *sharp rise* in the past 10 years *in the number of jobs* (+31% 228,636 jobs, 1999–2009), sharper than the “less knowledge-intensive” sectors (+15% 207,211). Broken down by *institutional sector*, it is the *private* sector that accounts for the major share of the growth (+58%/82,407 jobs, 2002–2009), particularly the consultancy business, ICT, health and social sector and finance/property sector. They are followed by the *state* sector (+34%/47,918), particularly government administration, teaching, oil industry, parts of the health and social sector. Growth in the *municipal* sector, on the other hand, has been slow in SI industries/services (+10%/13,972), and limited to teaching (primary school) and health and social services (elderly care etc.). In the *county* sector, there has been virtually no growth at all (-1%/1,979).

Regionally, the *sector-wise share of SI jobs varies with level of centrality*. The prevalence of SI jobs in the private sector, and to some extent in the state sector as well, is growing, turning into overrepresentation with increasing centrality. The opposite is the case for SI occupations in the county and municipal sectors, which grow in importance and likelihood of overrepresentation with increasing distance from central areas.

The regional trends given as growth rates show a decentralised pattern of growth over the past decade. That is, all regional types have consistently high growth rates in jobs in SI sectors. The reasons are complex, but higher skill-intensity in the business sector and decentralised growth in the public sector provide for growth in all regional types. *Measured by volume and share of national growth*, we are talking rather about a *geographical accumulation of growth in the biggest cities*. And the reason for this is because most of the growth in SI jobs has been in the private sector generally, and major cities particularly, as places where a large proportion of SI jobs are located and can take advantage of significant agglomeration benefits and effects.

Regionally, the share of job growth in SI industries provided by the sectors varies widely. The private sector accounts for 76% of the growth in the capital, as against 57% in the category 1 cities (Stavanger, Bergen, Trondheim). In small and medium-sized towns, the private sector accounts for half of the growth (53%), while the state sector and municipal sector also make significant contributions (35% and 16% respectively). In thinly populated regions, the private sector accounts for a smaller share (36%), while the state sector and the municipal sector in particular are highly significant (16% and 50% respectively). The county sector plays a marginal role in all regional types.

The *sector-wise share of the national growth* in jobs by *regional types* in SI industries shows clearly how the private and state sectors in the major city regions account for most (64%) of the national growth in jobs in the SI industries.

The report also shows the *varying regional significance and growth dynamics of SI industries in the private, state and municipal sectors respectively*. There is strong endogenous economic growth in the private sector which accumulates in the major urban areas through agglomeration and economic benefits and effects. This causes some of the imbalance in regional growth in SI jobs in the private sector, despite some growth and cluster effects in less central regions. Unlike the private sector, the municipal sector is overrepresented in the most peripheral regions, where decentralised localisation and growth patterns are powered more by national welfare and distributive policies and socio-demographic structures in the regions. The state sector's localisation pattern and regional growth dynamics are not as unambiguous. The state administration is primarily located in the capital, and characterised by endogenous growth in the bureaucratic organisations there. Other components of the state sector (directorates, inspectorates, universities and colleges, hospitals etc.) are less concentrated geographically and are growing in the other urban regions. There are stronger interdependencies here between localisation and growth dynamics and democratic decision making in parliament and government, and specific sector dynamics at the national level.

The report also addresses characteristics of the different regional types in light of localisation conditions and growth characteristics

of knowledge-intensive industries. It shows, among other things, how much SI industries stand to gain from choosing major city regions as localisation and growth regions. The generous supply of highly qualified personnel at different levels and in different fields, high levels of specialisation in knowledge-intensive industries, many knowledge institutions and skill-demanding customer markets are engines of innovation and growth for many types of knowledge-intensive enterprise. At the same time, there is the risk of cost disadvantages, difficulties in some organisations to build skills and public/private sector rivalry for skilled personnel in the major cities, especially the capital. Practically at the other end of the scale, the report shows that small urban regions are consistently less likely to produce endogenous growth in knowledge-intensive jobs than the major cities. Small towns have smaller pools U&C qualified individuals at different levels and in different fields, despite rising shares and variety. The rather narrow selection of industries creates few jobs in many small towns for the highly qualified, which explains why the state and municipal sector have been so important in the creation of knowledge-intensive jobs there. In addition to the standards and attractions of industrial, business and expert environments, the quality of life highly qualified people can enjoy in small towns is becoming increasingly important. Small towns are very different as well in their capacity to attract skilled personnel. Exchanging successful recruiting strategies is one of several developmental steps small towns can take to strengthen labour supply over the longer term.

The knowledge economy itself creates spontaneous regional job growth imbalance. Having a policy for distributing growth in knowledge-intensive jobs is important to facilitate balanced regional growth. Measures and means of growth distribution must be tailored to the circumstances of the different sectors and regional types. Strengthening overarching skills and innovation measures aimed at the private sector in different types of region throughout the country outside the capital, that is, aimed at specific large, medium and small urban regions, is also relevant and possible in regions with a good supply of relevantly skilled personnel. The choice of localisation region will here depend on the type of skills and specialisations required by the enterprises in question, including highly U&C trained people. For most knowledge-intensive businesses, the other major cities (categories 1 and 2) and

medium sized urban regions will have an adequate regional labour pool. For some businesses with job specifications in the lower or middle U&C range, many small towns would also be suitable locations. Refining the municipal income system for compensating low population numbers and thinly populated areas, together with adequate transfers from central government to the municipalities, will remain two of the most important mechanisms for ensuring decentralised growth in skill-intensive jobs (and welfare services) in the least central types of region.

1 Introduksjon

1.1 Målet med prosjektet

Bakgrunnen for rapporten er et utredningsprosjekt som NIBR har gjennomført for Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) i første halvdel av 2010. Målet med prosjektet har vært å belyse regional fordeling og utvikling av kompetansebefolkningen og -arbeidsplasser i Norge de senere årene. Utredningen skulle basere seg på analyser av lett tilgjengelige registerdata.

1.2 Tematikk og problemstillinger

Økonomisk globalisering, økende utdanningsnivå og ny teknologi bidrar til utviklingen av en mer kunnskapsbasert økonomi i mange høykostland. Kompetanse, læring og innovasjon, har blitt viktigere ressurser og prosesser bak økonomisk vekst og utvikling (Lundvall et.al. 1992). Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom økt utdanningsnivå blant ansatte i etablerte næringer og sektorer, og samtidig en sterk vekst innenfor nye kompetanseintensive næringer og sektorer. Byregioners fortrinn og attraktivitet som vekstområder for nye kompetanseintensive næringer har sammen med demografisk dynamikk og mer urbane bostedspreferanser bidratt til en forsterket vekstkonsentrasjon til store byer i mange land.

Norge påvirkes og preges av en del av de samme utviklings-trekkene. Utdanningsnivået øker, urbane bostedspreferanser har fått et oppsving samtidig som de kompetanseintensive næringene og tjenestene vokser sterkt. Utviklingen har forsterket befolknings- og næringsveksten særlig i de største byene de senere årene. Selv om det har vært en viss spredning av veksten også utenfor

storbyene har vekstratene i småbyer og tettsteder vært langt svakere.

Utviklingen og tilgangen på kompetansearbeidsplasser og mennesker med høyere utdanning antas å være av økende betydning for lokal og regional utvikling i hele landet i tiden framover. De store byregionene har betydelig materielle og immaterielle fortrinn som vekstområder for nye kompetanseintensive næringer. Demografiske strukturer og mer urbane bostedspreferanser forsterker disse fortrinnene. Småbyer og spredtbodde strøk står på sin side ovenfor store utfordringer i forhold til å utvikle flere kompetansearbeidsplasser og sikre tilgangen på personer med kompetanse og høyere utdanning. Muligheter og utfordringer varierer ikke bare med steds- og regionstørrelsen, men også med beliggenhet og landsdel.

Generelt vil utvikling av en mer kunnskapsbasert økonomi være påvirket av drivkrefter som spontant gir opphav til en differensiert utvikling økonomisk, sosialt og geografisk. Graden av regionalt differensiert økonomisk og sosial utvikling vil være påvirket av både av implisitt og eksplisitt distrikts- og regionalpolitikk. En aktiv nærings-, kunnskaps- og regionalpolitikk for hele landet vil i betydelige grad kunne bidra til desentralisert vekst og vekstspredning av kompetansearbeidsplasser og personer med høyere utdanning. Et sentralt mål i distrikts- og regionalpolitikk er også å gi innbyggere frihet til å bosette seg der de ønsker. Arbeidsplasser som passer til kvalifikasjoner og interesser er en viktig betingelse for å kunne møte slike ønsker i ulike deler av landet. I norsk distrikts- og regionalpolitikk har man tradisjoner for, om enn i ulike grader og former, å stimulere desentralisert vekst og drive vekstspredningspolitikk. Virkemidler og tiltak er vel utviklet ovenfor privat næringsliv. Lokaliseringen av deler av statlig sektor har til ulike tider også vært brukt mer eller mindre aktivt som et ledd i distrikts- og regionpolitikken. Ellers er innretning og nivået på de statlige inntektsoverføringene til kommunene primært velferdspolitisk begrunnet, selv om de har helt klare distrikts- og regionalpolitiske effekter.

I rapporten rettes søkelyset mot lokalisering og regional utvikling av kompetanseintensive næringer og tjenester i Norge de siste ti årene. I rapporten belyses i første rekke følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner den regionale fordelingen og utviklingen av personer med ulike typer utdanning i Norge – og spesielt personer med høyere utdanning ?
- Hva kjennetegner lokalisering og regional utvikling av kompetanse-intensive næringer og sektorer i Norge, og hvordan kan mønsteret og utviklingen forklares ?

I rapporten starter vi med å belyse noen generelle egenskaper ved lokalisering og regional utvikling av næringer og sektorer, slik dette framstilles i litteraturen. Deretter beskrives empirisk egenskaper ved human kapitalen, dens regionale fordeling og utvikling i Norge de senere årene. Deretter går vi nærmere inn på og beskriver egenskaper ved de kompetanseintensive næringene og sektorene, deres regionale fordeling og utvikling i Norge i siste tiårsperiode. Til slutt oppsummeres det hele, enkelte forklaringsfaktorer trekkes fram, samt noen vurderinger rundt framtidig lokalisering og utvikling av kompetanseintensive næringer og tjenester.

1.3 Metode og data

Generelt om metoden

Prosjektet *integrerer kvalitativ og kvantitative metoder og data*. Med utgangspunkt i kvalitativ dokumentasjon (teorilitteratur og dokumenter) skisseres først sentrale perspektiver og begreper. Dette danner et analytisk rammeverk for empirisk analyse og drøfting av funn. Den empiriske analysen er basert på bruk av kvantitative data fra ulike offentlige registre (SSB) som er videreutviklet av NIBR, og ulike kombinasjoner av disse. I siste del sammenfattes de empiriske funnene, og de drøftes i sammenheng med begreper og teori omtalt innledningsvis. På grunnlag av dette gis det avslutningsvis noen vurderinger av betingelser for lokalisering kompetansearbeidplasser i ulike regiontyper.

Datagrunnlaget og bruken

Til analysene av lokalisering og regional utvikling av kompetansepersonell og –arbeidsplasser brukes SSBs individ- og bedriftsdataregistre³. Disse er kombinert og bearbeidet videre av NIBR i

³ Både individ- og bedriftsregisteret bygger på data fra bl.a. Arbeidstaker-/arbeidsgiver-registeret (AA-registeret).

prosjektet. Begge registrene er heldekkende i den forstand at de har rutiner for å fange opp data for alle personer og bedrifter i landet, og som danner ulike referansepopulasjoner⁴ I det følgende beskrives hvert av registrene nærmere.

Individregisteret

Datagrnnlaget er *SSBs koblete flyttehistoriemateriale* (1964-2008). SSB og NIBR har samarbeidet om å opprette, utvikle, oppdatere og gjøre analyser på dette registermaterialet siden 1991. Alle personer som har vært registrert bosatt i Norge siden 1964 er med.

Datamaterialet er fullstendig i den forstand at alle som har bodd i Norge i 45 år er inkludert, og ved at det inneholder årlige opplysninger om en rekke sosioøkonomiske variable på individnivå for alle personer som var bosatt i landet angjeldende år. Materialet blir vanligvis oppdatert annet hvert år, og nye variable kommer stadig til. Sist er en tilkobling av grunnkrets tilbake til 1989.

Variablene som skal brukes i prosjektet er *næringskode (NACE)*, *utdanningsnivå og fagfelt*, *bostedskommune og arbeidskommune*. Disse egner seg for å kartlegge lokalisering og regionale utviklingstrekk i utdanningsnivåer/typer i befolkningen, arbeidsplassunderskudd/overskudd i ulike regiontyper, samt utvilingen i kompetansenivå i ulike næringer.

For øvrig er dette registeret spesielt egnet til å analysere funksjonell mobilitet (arbeidsmarked/utdanning) og geografisk mobiliteten i sammenheng, og over tid⁵. Det mest sentrale bruksområdet for registeret har vært flytteanalyser i livsløpsperspektiv. I utredningsprosjektet gjennomføres ikke mobilitetsanalyser, og vi bruker heller ikke materialets opplysninger om kjønn, etnisitet/innvandring, inntekt, sosialhjelp og arbeidsløshet. Registerets potensiale for analyse av ulike befolkningsgrupper er med andre ord meget stort.

⁴ Selv om mindre feil kan forekomme i slike registrene er begge underlagt et kvalitets-sikringssystem som gjør at vi kan være rimelig sikre på at dette ikke påvirker dataenes og analysens validitet. En utfordring er generelt gamle kodesystemer og registrerings-prosedyrer før 1997, men vi har avgrenset oss til tiden etter 31.12. 1997 for begge registrene.

⁵Alle flyttemeldinger over kommune- og landegrense er registrert fra 1964, men arbeidsmarkeds- og utdanningsvariablene først fra 1993.

Individregisteret skal altså brukes til å belyse formelt kompetansenivå i befolkningen – nasjonalt og i ulike regiontyper, samt endringer over tid (kap. 3). Videre brukes registeret til å belyse struktur og utviklingen i kompetansenivå i ulike typer næringer/sektorer (15) i ulike regiontyper (kap.4). Videre brukes individdataene til å belyse arbeidsplassoverskudd/underskudd for ulike utdanningsgrupper og i ulike regiontyper (regional diskrepans mellom utdannings-gruppenes bosted og arbeidssted). Endelig brukes registeret til å avgrense og trekke ut de ”kompetanse-intensive næringene/sektorene” i bedriftsregisteret (se under, og kap.5).

Bedriftsregisteret

Datagrunnlaget er her *Det sentrale bedrifts- og foretaksregisteret* (BoF), som dekker alle foretak og bedrifter i offentlig og privat sektor i Norge. BoF er et heldekkende register som utgjør en felles populasjon for den økonomiske og næringsmessige statistikken i Norge. På hver enhet er det registrert data som beskriver virksomhetens geografiske plassering (post og forretningsadresse), virksomhetstypen (næringskode) og antall ansatte (i ulike størrelsesgrupper). NIBR mottar kopi av BoF'en fra Statistisk sentralbyrå hvert år, og har data tilbake til 1996. Vi benytter sjelden data før 1998 pga endrede kodesystemer og registreringsrutiner. Bl.a tjenesteytende sektor er dårligere dekket i årganger før 1998.

I BoF er et *foretak* den juridisk ansvarlige enheten, mens *bedriften* er den minste funksjonelle enheten i registeret. Foretak er viktig som styrings- og beslutningsenheten, men problematisk som enhet for mange typer næringsanalyser og politikkområder. Et foretak kan bestå av flere bedrifter, som hver kan drive i forskjellige næringer på forskjellige steder. Et foretak er derfor verken næringsmessig eller geografisk entydig, selv om alle foretak får tilordnet en adresse og hoved-næringskode. En bedrift som statistikk enhet er derimot geografisk og næringsmessig mer entydig, og egner seg derfor bedre som grunnlag for nærings- og regionanalyser. Dette betyr imidlertid at statistikk basert på denne enheten ikke umiddelbart er direkte sammenlignbar med offisiell statistikk av f.eks sysselsetting basert på foretaksdata.

Næringskoden til både foretak og bedrifter tildeles ut fra hvilken næring som utgjør det største bidraget til enhetens omsetning. Hvis det på samme sted foregår virksomhet som naturlig kan

skilles i flere enheter pga ulike næringstilhørighet (f.eks. ulike etater i kommuneadministrasjonene, produksjonsavdeling kontra en distribusjonsavdeling osv) kan det i statistikken forekomme to eller flere bedrifter, selv om foretakene selv anser det som én bedrift. Næringskodene utvides stadig, etter hvert som nye næringer oppnår større utbredelse. Per i dag benyttes litt over 700 koder.

NIBR har satt sammen de ulike årgangene av BoF-data og videreutviklet dette materialet, og har ellers koblet på en del geografiske kjennemerker (bo- og arbeidsmarkeds-region, landsdel m.m.). For alle enhetene har vi også koblet på andelen av de sysselsatte med UoH-utdanning innen den næringen som bedriften klassifiseres under, ned på fire-siffer NACE-kode. Vi har valgt å benytte den sektortilknytningen som gjelder for de to årene vi analyserer 98/99 og 08/99. Det betyr f.eks at en privatisering av et kommunalt helsetilbud vil synes i statistikken som at sysselsettingen går ned i kommunal sektor, mens den går tilsvarende opp i den private sektoren.

I rapporten benytter vi bedrift som enhet. BoF inneholder to variable som er særlig relevante. Den ene er *organisasjonsform* dvs. hvorvidt det er snakk om aksjeselskap, enkeltmannsforetak, statsforetak, stiftelse, kommune, fylkes-kommune m.v.. Den andre variabelen er knyttet til *institusjonell sektor* og samfunnsøkonomiske funksjoner. I kombinasjon bruker vi disse to variablene til å dele inn i hovedtyper av institusjonelle sektorer og underkategorier (se kap.2.2). Bedriftsregisteret brukes til å belyse lokalisering og regional utvikling av ”kompetanseintensive” og ”mindre kompetanse-intensive” næringer/sektorer innenfor ulike institusjonelle sektorer). Grunnlaget for å definere henholdsvis ”kompetanseintensive” vs. ”mindre kompetanse-intensive” berifter/næringer/sektorer i BoF er altså individ-databasens opplysninger om næring/sektor og utdanningsnivå/ type. Men fordi individregisteret mangler detaljerte opplysninger om ”institusjonell sektor” må vi kombinere dette med BoF-registret.

2 Generelle perspektiver, begreper og avgrensinger

I kapitlet omtales først hovedperspektivet i prosjektet, og deretter omtales sentrale begreper, noe teori og forskning knyttet til kompetanse, lokalisering og regional utvikling.

2.1 Kunnskapssamfunnet og regional utvikling

Lokalisering og regional utvikling i økonomi og samfunn påvirkes av historiske lokaliserings- og bosettingsmønstrene samt av dagens egenskaper og pågående utviklingstrekk når det gjelder human kapitalen, næringslivet og offentlig sektor.

I økonomisk historie beskrives de lange linjene ofte fra primærnæringsamfunnet til industrisamfunnet, og så videre til servicesamfunnet. Disse perspektivene på spesifikke faser og utviklingstrinn i samfunnsformasjonene knyttes vanligvis til egenskaper ved de sysselsettingsmessig dominerende næringene og sektorene. Utviklingen de siste tiårene har i økende grad blitt knyttet til begreper om utviklingen av en kunnskapsøkonomi og –samfunn der læring og kompetanse, innovasjon og avansert teknologi, samt investeringer i utdanning og FoU representerer de viktigste ressursene og prosessene bak den økonomisk utvikling. Selv om en sterk vekst innenfor nye kompetanseintensive næringer og sektorer er del av denne utviklingen, brukes forståelsen av kunnskapssamfunnet om mer altomfattende endringer der kunnskap, læring og innovasjon blir stadig viktigere for alle typer av etablerte og nye næringer og sektorer. I dette ligger også at næringer og sektorer blir stadig sterkere spesialisert, integrert og infiltrert i hverandre, slik at gamle skillelinjer mellom primær-, industri- og servicenæringer blir lite relevante for å beskrive

nærings- og sektorutviklingen. Kunnskapsutvikling og – overføringer, læring og innovasjon, er ressurser og prosesser forankret til økonomiske, sosiale og territoriale systemer og samfunn. Dette gjør at bedrifter og næringer ikke alene er relevante enheter og grupperinger, men vel så mye de næringsklyngene og innovasjonssystemene, byene og regionene, som de er integrert i. Dette representerer viktige ”institusjonelle enheter” for å forstå kompetanse- og næringsutvikling i en kunnskapsøkonomi (Cooke et.al. 2002).

I en kunnskapsbasert økonomi er det human kapitalen, og ikke naturressurser, fysisk kapital eller finanskapitalen, som er den viktigste ressursen for økonomisk vekst og utvikling. Human kapitalens egenskaper og preferanser representerer den aller viktigste innsatsfaktoren og rammebetingelsen for sosial og økonomisk utvikling både i sentrum og periferi. Human kapital er en knapp ressurs som ikke er fritt tilgjengelig og som lokalsamfunn og regioner konkurrerer om særlig i høykostland der næringsveksten er betydelig høyere enn den demografiske veksten.

Humankapitalen og befolkningens bostedspreferanser

De menneskelige ressursene er av grunnleggende viktighet for sosial og økonomisk utvikling regionalt og nasjonalt. Den regionale fordelingen og utvikling av befolkningen påvirkes av demografiske strukturer og endringskomponenter (alders- og kjønnsstrukturer, naturlige tilvekst, flyttestrømmer) i regioner og mellom regioner. Dette gjelder generelt uavhengig av hvilke befolkningsgrupper som står i fokus, men de dynamiske egenskapene ved komponentene vil naturlig nok variere mye ettersom hvilke befolkningsgrupper man ser på.

Det har over langt tid i Norge vært slik at befolkningens vekstrater tendensielt har vært økende med sentralitet, selv om denne tendensen har forsterket seg de siste 10-15 årene ved at storbyene har både høyere naturlig tilvekst og innflytting fra landet og utlandet enn mindre sentrale strøk. Selv om det finnes regionale og periodiske variasjoner i dette mønsteret, er dette hovedbildet fra de siste årene.

Nettoinnflytting særlig til fordel for storbyene gjelder for alle utdanningsnivåer inkludert personer med høyere utdanning. Både dra- og skyvfaktorer påvirker individers bostedsvalg og flytting.

Flyttemotivundersøkelser antyder at både familie-, bolig-, arbeids- og stedsforhold påvirker valgene. Utflyttingen som skjer fra større byer begrunnes primært med forbedrete bolig- og stedskvaliteter, og i liten grad arbeid (Sørli 2009).

De senere årene har deler av den internasjonale regionallitteratur rettet et spesielt fokus på grupper med høyere utdanning når det gjelder valg av bosted og betydningen dette også har for den mer kompetanseintensive næringsutviklingen. Mye oppmerksomhet har også vært rettet mot den såkalte "kreative klassen" (Florida 2002), og antatte sammenhenger mellom størrelsen på den "kreative klassen" og den økonomiske veksten i en region. Dette skal være en befolkningsgruppe med urbane bopreferanser og høye krav til spesielle stedskvaliteter for å bli bofast. Det hevdes vider at den "nye" næringslivet også i økende grad følger utvikler seg der hvor det er god tilgang på denne typen kreative personer. Den "kreative klassen" beskrives som mobil, og derfor vil de mest attraktive byene og regionene som klarer å tiltrekke seg de kreative personene, ha fortrinn og bli økonomiske vinneregioner. Lokale og regionale strategier som "the people climate" og attraktivitet, hevdes i forlengelsen av dette å være den mest effektive politikken for å stimulere til ny næringsutvikling i motsetning til klassisk næringspolitikk og utvikling av "the business climate" (op.cit).

Empiriske analyser av den "kreative klassen" i Norge har ofte tatt utgangspunkt i yrker og yrkesfelt. Der anslått at den kreative klassen utgjør 275 000 yrkesaktive personer i Norge, mens antallet med yrkesaktive med UoH-utdanning er nesten tre ganger så stor (Isaksen 2003). Hovedstadsregionen⁶ har klart høyest overrepresentasjon av folk in den "kreative klassen" i Norge, deretter følger øvrige storbyregioner men noe overrepresentasjon. Selv om det er noe overlapp mellom folk i den kreative klassen og personer med UoH-utdanning, er sistnevnte altså en mye større gruppe.

Lokalisering og regional utvikling i privat sektor

Når man skal belyse teori og generelle perspektiver på lokalisering og regional utvikling av arbeidsplasser bør man skille mellom

⁶ Andelen personer tilhørende den "kreative klassen" i Oslo, er på same nivå som i andre nordiske storbyer som Helsingfors, Stockholm og København.

privat og offentlig sektor. I det følgende sammenfattes kort sentral teori i forhold til lokalisering og regional næringsutvikling.

I den *klassiske lokaliseringsteorien* beskrives og forklares lokalisering og regional utvikling med bedriftsøkonomiske resonneringer⁷. Ulike lokaliseringsteorier er utviklet for henholdsvis landbruk, industri og tjenesteyting. Lokaliseringsteorien for landbruket belyste hvordan landbruket tilpasset og spesialiserte produksjonene mye etter avstanden til markedet og byene (von Thünen 1826, 1966)⁸. I lokaliseringsteorien for industrien (Weber 1929) ble det lagt mest vekt på kostnadsfordeler og –minimaliseringer ved valg av lokalitet, og kostnadsvurderinger ble brukt om faktorer som råvarer/materialer, transport⁹, arbeidskraft samt fordeler av agglomerasjon. Sistnevnte handlet her om kostnadsfordeler ved stor- og/eller flerdrift som ville billiggjøre produksjonen når store deler av virksomhetene var konsentrert på samme sted. Teorien er senere brukt for å belyse lokaliseringvalg for ulike typer av industri¹⁰.

I lokaliseringsteori for *servicenæringene* vektlegges økonomiske terskler og rekkevidder for å forklare tjenestebedrifters lokalisering og servicenæringenes regionale fordeling. Teorien er brukt som grunnlag for å forklare framveksten av sentralsteder, funksjonelle by- og omlandsregioner, samt by- og stedshierarkier (Christaller 1933/66, Løsch 1954). Teorien bygger på nyklassisk tenking om rasjonelle aktører; dvs. at kunder velger nærmeste sted for å dekke behov, og tjenesteprodusenter velger beste lokalisering etter markedsgrunnlaget. Dette fører til utvikling av sentralsteder (dvs.

⁷Dvs. normativ teori om hvordan bedrifter bør lokalisere seg gitt visse forutsetninger..

⁸De bynære områdene fikk produksjoner høyest avkastning per arealenhet, mens det var omvendt for perifere strøk. Teorien viste at det gir agglomerasjonsfordeler å ligge nær byen, men også at alle regioner har visse komparative konkurransefordeler.

⁹ Forholdet mellom transportkostnader på råstoff kontra ferdigvarer ble særlig trukket fram som viktig for lokaliseringvalget. I tidlige faser av industrisamfunnets utvikling hadde dette relevans.

¹⁰ Eks .Dedekam (1981) som skiller mellom (i) *råvarebaserte bedrifter som* prioriterer nærhet til råvarekilde (krav til ferskhet, stort vekttap i prosess osv), (ii) *arbeidskraftorienterte bedrifter der* nærhet til arbeidsmarkeder med spesielle egenskaper var viktig (spesialisert arbeidskraft, kompetanse, lønnskostnader osv), og (iii) *markedsorienterte bedrifter der* nærhet til markedet var viktigst (kunde krav til ferdigvare, ferskhet osv).

byer og tettsteder) med ulike størrelser og funksjoner, romlig arbeidsdeling og fordelinger mellom dem, og mellom by og omland. Etter teorien får man et finmasket nett av tjenestenæringer med en desentralisert lokalisering for å dekke daglige behov (eks. dagligvarebutikker) og en mer konsentrert lokalisering og et mer grovmasket nett for sjeldne brukte tjenester. For de mest avanserte tjenestene (eks. spesialisert forretningsmessig tjenesteyting, FoU, UoH) vil forekomsten tenderer til å bli sterkt konsentrerte. Dette gjør at private tjenestenæringer har hatt sterke tendenser til å agglomerere seg¹¹.

Agglomerasjonsteorien retter et mer eksplisitt fokus på lokaliserings- og urbaniseringsfordeler ved samlokalisering, samt kumulative effekter av dette over tid. *Lokaliseringsfordeler* (Marshall 1891/1938) handler om fordeler og kumulative effekter av samlokalisering som gir reduserte transaksjons- og transportkostnader samt tilgang på spesialisert kompetanse og nærhet til spesialiserte leverandører og kunder samt tilpasset infrastruktur. Lokalisert læring og kunnskapsoppbygging bidrar ofte over tid til å styrke spesialiserte bransjemiljøers og klyngers innovasjons- og utviklingsevne. *Urbaniseringsfordeler* er fordeler og kumulative effekter som oppstår i større byregioner og heterogene næringskonsentrasjoner (Hoover 1954, Jacobs 1969). Foruten reduserte enhetskostnader knyttet til infrastrukturer og støttefunksjoner som følge av eksterne stordriftsfordeler, er dette områder som gjennom størrelse og mangfold styrker kunnskapsflyten på tvers av ulike bransjer, sektorer og klynger. Generelt skaper dette gode betingelser for utradisjonelle kombinasjoner og radikal innovasjon, som ofte representerer et viktig grunnlag for utvikling av nye næringer og vekstområder.

¹¹Slike tilbudssystemer har også samlokaliseringsfordeler. Om kundene må reise til flere sentra for å dekke behovet for spesielle tjenester ville dette føre til store reisekostnader. Derfor samlokaliserer tilbydere seg i byer og tettsteder, som blir ordnet hierarkisk etter hvor høy sentralitet de har. Sentralitet er i denne kategorien et mål på tilbudssidestykke og hva slags regioner som dannes på ulike nivåer. Sentralitet er altså definert av antallet sentralstedsfunksjoner og gir grunnlag sentralstedsnivåer. Ulike tjenester har ulik rekkevidde, som bestemmer sentralstedets omland. Jo større funksjonell styrke, desto større omland. Tettsteder har bare elementære tjenester og knapt noe omland, mens i småbyene er tilbudet bedre og omlandet støtte. På er de store byene som forsyner alle de underliggende byene og regionene.

Agglomerasjonsteorien ble opprinnelig utviklet under framveksten av industrisamfunnet med fokus på industrielle agglomerasjoner og relatert byvekst. Teorien ble senere anvendt på tjenesteytende næringer, og ansees å ha vel så stor relevans for disse. Både industristeder og sentralsteder med servicefunksjoner har historisk gitt opphav til næringsagglomerasjoner, som senere er utviklet og endret gjennom restruktureringer og kumulative prosesser.

Kunnskapsøkonomiens utvikling og vekstdynamikk har gitt en fornyet oppmerksomhet rundt agglomerasjoner, og teorien har fått en viss renessanse som forklaring av forsterkede vekstprosesser og -effekter i næringklynger og byregioner. Mye av de nye kompetanseintensive tjenesteytende næringene vokser fram gjennom endogen vekst i klynger og byregioner, dvs. gjennom økt spesialisering og arbeidsdeling, utskillinger og avskallinger fra etablerte bedrifter og kunnskapsinstitusjoner. Nye bedriftene etablerer seg gjerne i nærområdet til morbedriften, kunnskapsmiljø og inkubatorer, krevende brukere og kunder. Regionale miljøer med store, allsidig spesialiserte kompetanseressurser og næringsmiljøer, nærhet til krevende kompetanseintensive kunder i privat eller offentlig sektor, vil derfor ha store vekstfortrinn i en kunnskapsøkonomi. Som tidligere vil utviklingen av en del agglomerasjoner forsterkes av attraktivitet og høy tiltrekningskraft på eksterne ressurser.

Agglomerasjonsteoriens hovedanliggende har vært å beskrive fordeler av samlokalisering og prosesser som fører til økt konsentrasjon av økonomisk aktivitet og vekstprosesser. Teorien beskriver imidlertid også *ulempes* ved samlokalisering og fordeler ved deagglomerasjon. Her belyses forhold som forklarer enkelte desentraliseringsprosesser, og andre prosesser som bidrar til å opprettholde et geografisk spredt lokaliseringsmønster selv i en markedsøkonomi. Urbaniseringsulempene er blitt knyttet til sterkt økte kostnader (personell, tomter/lokaler, kø, miljøproblemer) for bedrifter og samfunn når tetthet og størrelse på miljøet har passert et visst nivå. Forskningen viser til at slike storbyulempes tidligere har ført til betydelig næringsendringer i storbyene inkludert en betydelig utflytting av næringsvirksomhet (særlig industri) til mindre byregioner og distrikter i samme land¹². Kombinasjonen av

¹²Kfr. ”turn-around”-trenden på 1970-tallet, som i Norge også gikk parallelt med en desentralisert vekst i offentlig sektor. Deler av prosessen er i noen grad videreført fram til i dag ved at små- og mellomstore byer har befestet sine

lokaliseringsfordeler for industri i enkelte småbyer, og storbyenes urbaniseringsulempet og utflytting av industri, har medvirket til å oppretthold og videreutvikle mange små industribyer. Mange av disse industriene er senere utviklet til mer kompetanseintensive industrier, og har ofte gitt opphav til andre relaterte kompetanseintensive industrier og tjenester.

Både lokaliserings- og agglomerasjonsteoriene har også blitt utfordret og supplert av andre perspektiver og teori om lokalisering og regional næringsutvikling. Noen få retninger skal her nevnes.

De *atferdsorienterte* teoriene avviser de klassiske lokaliseringsteoriens enkle forutsetninger om rasjonelle profittmaksimerende eller kostnadsminimaliserende aktører. Isteden rettes søkelyset mot hvordan store bedrifter og organisasjoner mest er å regne som koalisjoner av interesser der lokaliseringsbeslutninger påvirkes av flere interessenter og komplekse prosesser. Andre har på samme teorigrunnlag rettet fokus på de mange nyetablere og entreprenører som tar mer hensyn til tradisjoner, familie og nærmiljø enn maksimal profitt når de etablerer og lokaliserer egne småbedrifter. Både de normative og atferdsorienterte lokaliseringsteoriene kan sies å ha til felles svakheter ved at de i liten grad trekker inn systemiske relasjoner og dynamikken mellom bedrifter, næringsmiljøer og samfunn, samt relasjoner og koplinger mellom markedsøkonomien og den politiske økonomien.

De strukturorienterte teoriene legger større vekt på nærings- og samfunns-strukturer som et sentralt element for å forklare lokalisering av økonomisk aktivitet. Med utgangspunkt i lokaliseringsstrategier for store konsern (Hymer 1972) ble den sosio-økonomisk struktureringsteorien utviklet med koplinger til teorier om geografiske hierarkier og regional arbeidsdeling (Massey 1984). I strategisk planleggingsteori er det vanlig å dele foretak i tre nivåer: strategiske (toppleidelse), administrative (daglig

posisjoner som industrielle sentra, mens storbyene og utkantdistriktene nesten ikke har industriell produksjon igjen. Eksempelvis har industrien på Østlandet de siste 20-30 årene utviklet seg klart sterkest i småbyene (Horten, Kongsberg, Sarpsborg, Halden, Fredrikstad, Hønefoss, Gjøvik-Raufoss, Hamar, Skien-Porsgrunn), mens Oslo har tapt nesten all industri. Dette skyldes både at spesialiserte industrimiljøer i småbyene har hatt større konkurrenceevne og attraktivitet, men også det at enkelte har fått tilført bedrifter og kapasitet gjennom utflytting fra Oslo (Onsager et.al. 2005)

driftsadministrasjon) og operative (produksjon). Slike foretak som gjerne opererer nasjonalt og internasjonalt, og har følgende lokaliseringmønster: strategiske funksjoner lokaliseres i de store beslutnings- og finanssentraene nasjonalt/internasjonalt, de administrative funksjonene delegeres ofte til regionale kontorer, mens selve produksjonen lokaliseres til mer perifere regioner med rimeligere produksjonsbetingelser.

Med utgangspunkt i store bedrifter som dominerende aktør har strukturalister vært opptatt av hvordan denne funksjonsoppsplittingen internt i store foretak har implikasjoner for regional arbeidsdeling og sosial lagdeling mellom regioner. Modellen er først og fremst utviklet for å forklare global arbeidsdeling, men data fra flere land viser at den har en viss forklaringskraft mellom sentrum og periferi i nasjonalstaten også (Foss og Selstad 1997).

Som regional utviklingsteori har den imidlertid vært kritisert for blant annet å se bort i fra den sterke veksten av små- og mellomstore bedrifter og vekst av fleksible produksjonssystemer med mange bedrifter i omfattende og lite standardiserte transaksjoner. Her utnyttes samlokaliseringsfordeler og systemene vokser endogent og geografisk konsentrert men til ulike typer av agglomerasjoner og byregioner. Spesialisering og produksjon i nettverk vil ha tendenser til geografisk opphoping, mens mer standardisert produksjon med få eksterne transaksjoner vil lokalisere seg mer i overenstemmelse med Hymers modell.

Innenfor reguleringsteorien har det vært et sterkere fokus på nasjonalstaten og den romlige arbeidsdelingen internt i denne. Aglietta (1979) beskriver hvordan overgangen fra et ”masseproduksjons-regime” til et ”ny-fordistisk regime” får følgende implikasjoner for den romlige arbeidsdelingen:

- *Regional spesialisering i enkelte næringer, spesielt industri og spesialisert tjenesteyting. Her er de regionale konsekvensene avhengig av hvor heldig regionen har vært med spesialiseringen i produksjonen.*
- *Regional spredning av andre næringer, spesielt service av lavere grad og vareproduksjon for lokale markeder. Sysselsettingsutviklingen påvirkes sterkt av rasjonaliseringer i disse næringene.*
- *Regional funksjonell separasjon mellom ledelse og i FoU-funksjoner i sentrum, faglært arbeidskraft i gamle industriområder og ufaglært arbeidskraft i periferien.*

Lokaliserings- og strukturteoriene gir i modererte former innblikk i noen historiske faktorer som har hatt betydning for å forstå dagens lokaliseringmønster av mye av industrien og den private tjenesteytingen. Tidlige bedriftslokaliseringer har over tid gitt opphav til flere bedrifter i samme eller mer eller mindre relatert bransjer (tiltrekning, nyetableringer, utskillinger), og gitt opphav til agglomerasjoner av ulike typer. Dette har videre lagt grunnlaget for lokalisering og utvikling av byer og tettsteder, og bidratt til det by- og stedshierarkiet man har i dag.

Innenfor den regionalfaglige litteraturen i dag er det en utbredt forståelse av at regional næringsutvikling må forstås som et samspill mellom endogene drivkrefter i bedrifter, nærings- og samfunnsmiljøer i regioner på den ene siden, og ulike eksogene koplinger, relasjoner og rammevilkår i økonomi og samfunn på overregionalt nivå på den annen side.

Lokalisering og regional utvikling i offentlig sektor¹³

Store deler av dagens offentlige sektor representerer kompetanseintensive tjenester, både i statlig sektor, kommunal og fylkeskommunal sektor.

De lokaliserings- og vekstteoriene som ble omtalt foran er utviklet med basis i modeller for aktører i privat sektor, og ofte knyttet til forutsetninger om markedsøkonomi med frikonkurransse. Offentlig tjenesteyting er noe ganske annet, selv om offentlig tjenesteyting prinsipielt kan forstås på mye av den samme måten som privat tjenesteyting. Forskning viser også at offentlig tjenesteyting, som privat tjenesteyting, har bidratt til å forsterke sentralstedshierarkiene¹⁴.

Offentlig tjenesteyting er imidlertid sammensatt på en annen måte enn privat tjenesteyting (Teigen 1999:73). Store sektorer som personrelatert tjenesteyting, informasjonsinnhenting og kunnskapshåndtering er prinsipielt felles for både privat og offentlig tjenesteyting. De er felles fordi de i teori og praksis kan være individualgoder som kan deles opp og selges på et marked.

¹³ Mye av dette avsnittet er basert på H. Teigen (1999).

¹⁴ I norske forskning er det tidligere sannsynliggjort at sentralstedsteorien, som egentlig er en teori om lokaliseringsekvenser av konkurranse i et marked også er gjort gjeldende for mye av offentlig sektor (Hansen et.al.1984, Teigen 1999).

Dette gjelder så si all personrelatert service i helse- og sosialsektoren, utdanning, trygde- og pensjonssystemet. I Norge har vi imidlertid valgt å gjøre mye av dette til offentlig tjenester. De tjenestene som vi har valgt å organisere offentlig, selv om de kunne selges på et marked, har ofte blitt lokalisert med sentralstedsteorien som referanse. Det er flere argumenter som brukes for offentlig tjenesteyting framfor privat. Offentlig tjenesteyting vil kunne produsere goder mer *samfunnsøkonomisk effektivt* enn privat sektor. Dette er eksempelvis relevant om det hindrer private uønsket markedsrett og geografiske monopoler (eks. i områder med lite folketall). Det vanligste argumentet for offentlig tjenesteproduksjon er ikke effektivitet men *fordelingsbetydning*. Det er mest mulig lik tilgang og lik pris uansett lokalitet som gjør at endel land har valgt å organisere jernbane, post- og teletjenester som offentlig tjenester. Enkelte tjenester kan ellers bare drives av offentlig sektor fordi de ikke kan stykkes opp og betales av den enkelte uten at også andre får del i godet (eks. forsvar, politi og rettsvesen).

Det er tre hovedprinsipper for lokalisering av offentlig virksomhet som kan skisseres med utgangspunkt i Norge (Teigen 1999:75):

- Velferdsprinsippet
- Per-capita-prinsippet
- Ulempeprinsippet

Velferdsprinsippet er innarbeidet i det kommunale inntektssystemet, der både småkommuner (pga få innbyggere å dele faste kostnader på) og storkommuner (pga hopning av sosiale problemer) får ulempe tillegg på hver sine ende av skalaen. I velferds- og regionalpolitikkene har nettopp velferdsprinsippet vært viktig for å nå målet om likeverdige levekår og bosetting i hele landet. Intra-regional konsentrasjon har imidlertid vært sett på som nødvendig for å spre velferdstjenester til alle (dvs. her er også innslag av kostnadsreduksjonstenkning etter per capita-prinsippet).

Profesjonsinteressene har vært pådrivere i utvikling av velferdsprinsippet med minimumskrav til standard og bemanning. Krav til nasjonale standarder i helse- og sosialsektoren samt utdanningssektoren er eksempler på store offentlige sektorer som har fått mer standardiserte tilbud gjennom organiserte profesjoner.

Per-capita-prinsippet har imidlertid også vært brukt i mye av offentlig sektor og er også det dominerende prinsippet i det kommunale

inntekstsystemet (overføringer fra staten etter antall personer og ulike alderstrinn). Andre eksempler er massekommunikasjoner, der fjernsynet først ble bygd ut der kostnadene var minst for hver bruker (storbyene). Tallet på potensielle søkere var også et viktig kriterium ved lokalisering av distriktshøgskolene.

Ulempekriteriet er lagt til grunn ved lokaliseringer som gir negative eksternaliteter (eks. flyplasser, militæranlegg, veier m.m.), og man søker å minimere disse. Ulempe-minimering ved fordelig av offentlige goder som ikke alle kan få, finner vi også eksempler på der det finnes substitutter til godet enten gjennom andre deler av ofemntlig sektor eller i markedet (eks. Oslo fikk aldri en offentlig handelshøyskole fordi BI viste den kunne etableres på privat basis i regionen).

I offentlig forvaltning er ikke prismekanismen grunnlaget for lokaliseringer eller omlokaliseringer. Her er det to andre beslutningssystemer som har viktige lokaliseringseksekvenser: *demokrati og byråkrati*. Drivkreftene i disse styringssystemene vil kunne skape regional likevekt eller ulikevekt. Et regionalt utjevningselement er det demokratiske styrings-systemet. Slik valgloven er (en utkantstemme teller mer enn en storbystemme) må politiske partier tilgodese alle regioner for å vedlikeholde eller øke sin representasjon. Dette har ført til at det er vanlig for Stortinget å tenke rettfærdig regional fordeling, og å stille representantene fritt i lokaliseringsspørsmål. Både trygder og statlig arbeidsplasser gir "eksport"-inntekter til en region. I en velferdsstat med sterke og mange elementer av stabilisering kombinert med et Storting som fordeler statlig arbeidsplasser etter regionale kriterium, kan småbyer og distrikter konsolidere seg og holde opp basisfunksjoner over lang tid selv om mesteparten av det markedsbaserte næringslivet skulle svikte.

Det som ofte betegnes som automatisk stabiliserende elementer i en region er knyttet til selve trygdesystemet. Dette begrenser det regionale inntektsbortfallet selv ved sterkt økende arbeidsledighet, uførhet, utstøting eller forgubbing (økende alderstrygding) i området.

Den desentraliserte utbyggingen av offentlig helse- og omsorgssektor samt høgskoler i Norge er ellers et direkte resultat av en utstrakt konsensus i Stortinget og regjeringer over de siste 50 årene, om at dette er nødvendig som bidrag til mål om likeverdige

levkår og bosetting i hele landet. Dette har bidratt til en langvarig desentralisert vekst innenfor helse- og omsorgssektoren (og tidligere også i undervisningssektoren) i Norge. Dette har vært et viktig stabiliserende element for bosettingen, og utvikling av kompetansearbeidsplasser i mange småbyer og tettsteder i distriktene.

Til tross for sterke innslag av automatisk stabiliserende elementer og regional fordelingsbegrunnelse i Stortingets lokaliseringvalg, er det andre forhold som gjør at offentlig sektor bidrar til regional ubalanse (Teigen 1999:78). Et sentralt forhold er knyttet til offentlig byråkratiers styringssystemer, egendynamikk og vekst.

I privat sektor fører ofte urbaniseringsulempene og presskostnader (tomter, leie, arbeidskraft) ved sterk sentralisering til utflytting av virksomheter og en viss geografisk desentralisering av næringsveksten. Slike mekanismer gjør seg ofte ikke gjeldende på samme måte i offentlig sektor med de styringssystemene man der ofte har for sysselsettingen. Selv om mange enkle arbeidsoppgaver kunne vært utført langt billigere i mange steder av landet, blir de ofte i statlig virksomhet sentralt, og utført i de dyreste sentrumslokalene fordi økonomien ikke styres på en slik måte at det lønner seg å spare husleiekostnader. Dette er et eksempel på at desentraliserende mekanismer i markedsøkonomien får begrenset mulighet til å virke i offentlig sektor. Ett annet relatert forhold er knyttet til *byråkratiet* som organisasjon med en betydelig treghet og motvilje mot oppsplitting og redusert aktivitet sentralt. Byråkrater arbeider i store organisasjoner med insentivsystemer knyttet til høy lønn. De er mennesker som ønsker å opprettholde/maksimere egen velferd og karriere. Desentralisering medfører gjerne færre sysselsatte i det byråkratiet som skal iverksette desentraliseringen. Statsbyråkrater vil nok derfor helst bygge opp funksjoner der de allerede er etablerte og se seg lite tjent med å desentralisere funksjoner som samtidig vil kunne gi negative velferdseffekter for dem selv.

Indirekte fungerer også deler av offentlig sektor sentraliserende. Samlokalisering av statlige institusjoner med forhandlingsfullmakter og ressurser til fordeling, har også ført til økt samlokalisering og opphopinger av organiserte partsinteresser. Tunge byråkratier knyttet til nærings- og distriktsinteresser m.m. har lenge akseptert sentral lokalisering for komme nær bevilgende

myndigheter og beslutningstakere. Landets organiserte partsinteressene har lenge sett det som fordelaktig å være lokalisert nær statsbyråkratiet og utnytte samlokaliseringsfordeler med dette byråkrati.

De konsentrerte vekstprosessene i det statlige byråkratiet har imidlertid i Norge under ulike regjeringer og perioder også ført til aktiv politikk for *utflytting av enkelt statsinstitusjoner*¹⁵. Begrunnelsene for dette har vært noe skiftende over tid, men blant annet knyttet til følgende ulike mål og hensyn (i) distrikts- og regionalpolitisk mål om å utvikle flere (kompetanse-) arbeidsplasser og mer varierte arbeidsmarkeder i distriktene, (ii) styrke faglig kompetanseoppbygging og stabilitet i institusjonen, (iii) reduserer kostnader i virksomheten, (iv) økt uavhengighet mellom tilsynsmyndighet og – objekt, (v) beredskapsmessig begrunnelser (sikkerhet, forsvar etc.).

2.2 Begreper og operasjonaliseringer

2.2.1 Kompetanse og kompetanseintensive næringer og tjenester

Ordet *kompetanse* kommer av latin *competentia*, og refererer egentlig til det ”å kunne noe” og ”å være i stand til”. Begrepet knyttes til ulike kombinasjoner av teoretiske kunnskaper og praktiske ferdigheter, formelle og uformelle kunnskapsformer. I utgangspunktet omfatter derfor kompetanse hele spekteret fra formell utdanning og vitenskaplig kunnskap til erfaringsbaserte kunnskaper og ferdigheter. Førstnevnte regnes som mer kodifiserbare kunnskapsformer og mobile ressurser enn sistnevnte, som er mer tause kunnskaper som er vanskelige å kodifisere. Disse regnes derfor også å være mer immobile ressurser som henger fast til bestemte bedrifter, næringsmiljøer/nettverk og regioner.

Kompetanse omfatter med andre ord begge disse hovedformene for kunnskap, som inngår i et utall av ulike kombinasjoner og former av betydning for innovasjon, økonomisk og sosial utvikling regionalt og nasjonalt. I dag er stort sett alle næringer og sektorer mer eller mindre avhengig av kompetanse for å kunne

¹⁵ Særlig tilsyn, direktorater, kartverk, trygde- og innkrevingsentraler og andre standardiserte forvaltningsfunksjoner.

oppretholde og videreutvikle konkurransevne og verdiskapingen eller gode forvaltnings- og veldferdstjenester. Dette gjør naturlig nok kompetansefeltet til et svært komplekst saksfelt å dokumentere og analysere.

I rapporten er kompetansebegrepet brukt i en avgrenset versjon gjennom vår operasjonalisering der vi bruker *formell utdanning på høyskole- og universitetsnivå (UoH) som en hovedindikator for analysen*. Selv om denne operasjonaliseringen har svakheter i forhold til kompetansebegrepet som helhet, har avgresningen betydelig relevans og fordeler. Indikatoren gjør det mulig å skille ut næringer og sektorer hvor formell vitenskaplig kunnskap og utdanning på høyskolenivå representerer viktigere innsatsfaktorer og betingelser for verdiskaping og vekst i arbeidsplasser enn det gjør i andre deler av økonomien og samfunnet. Dette er næringer og tjenester som man antar har særlig innovasjons- og vekstpotensialer i høykostland. Humankapitalens utdanningsnivå og –typer sier også noe om regioners egenskaper, forutsetninger og potensialer for verdiskaping og utvikling i en mer kunnskapsbasert økonomi, og da særlig utvikling av virksomhet som nettopp er basert på mye bruk av formell og vitenskaplig kunnskap på høyskole- og universitetsnivå. Utdanningsnivået har også betydning for regioners absorpsjonskapasitet i kunnskapsøkonomien, dvs. evne til å hente inn og ta i bruk vitenskaplig kunnskap utenfra via møteplasser, nettverk og samarbeider med FoU-miljøer nasjonalt og internasjonalt. Regioner med en høy andel personer med høyere utdanning har gode forutsetninger for å hente inn vitenskaplig informasjon og kunnskap utenfra. De vil også ha gode forutsetninger for å konkurrere om FoU-midler i nasjonale og internasjonale programmer. Alt i alt vil derfor regioner som klarer å trekke til seg og beholde en høy andel personer med høyere utdanning kunne ha fortrinn og gode utviklingspotensialer i en mer kunnskapsbasert økonomi.

En fordel med bruk av formelt utdanningsnivå som indikator er at det gir oss muligheter for å kunne bruke heldekkende offentlige dataregistre som er robuste og kan gi konsistente analyser på tvers av regioner og geografiske nivåer over tid. Offentlige dataregistre kan naturlig nok utnyttes i enda større grad og kombinasjoner for å analysere den aktuelle tematikken enn det vi har hatt tid og anledning til her innenfor dette prosjektet.

Tabell 2.1 UoH-, FoU- og innovasjonsintensiteter i ulike næringer og sektorer 2008 (Datakilde: SSB-Individdata).

	"Kompetanse-intensiteter"				Sysselsatte (2008)		
	Andel (%) med UoH-utdanning 2008	Rangering	FoU-intensitet 2006 (FoU-invest.1000 kr/sysselst)	Innovasjonsintensitet 2006 (s sysselsatt i innovative bedrifter)	TOTALT	Med UoH-utdanning	Rangert etter antall UoH-utdanna
ALLE SEKTORER	33		.	.	2 470 311	809 199	
PRIVAT DOMINERTE SEKTORER:	24	17	30	51	1 651 402	392 859	2
1 PRIMÆR	10	28	129*	60*	78 685	8 211	26
2 OLJE/GASS	47	11	64	32	36 207	17 137	19
3 BERGVERK	11	27	.	.	4 473	492	28
4 INDUSTRI	21	19	35	61	276 387	57 877	9
FoU-svak industri	17	20	13	60	119 287	20 460	16
Medium FoU-intensiv industri	21	18	39	60	137 129	29 160	12
FoU-intensiv industri	41	14	168	72	19 971	8 257	25
5 KUNNSKAPSINTENSIV PRIV. TJENESTYTING	59	4	78	66	164 854	97 163	6
Telekom/IKT-tjenester/programvare	60	3	94	72	54 995	32 784	11
Annen konsult, rådgiving etc.	59	5	54	58	109 859	64 379	8
6 FoU	72	2	345	58	12 717	9 208	24
7 FINANSIELL TJENESTYTING	49	10	38	65	48 536	23 791	13
8 ENERGI/VANN	42	13	.	.	15 252	6 348	27
9 EIENDOMMEGL., UTV. OG DRIFT	32	16	.	.	34 366	11 075	21
10 KULTURNÆRINGER	52	7	.	.	47 034	20 133	17
11 MINDRE KUNNSKAPSINTENSIV PRIV. TJENESTEYTING	14	24	5	39	908 679	128 559	5
Bygg/anlegg	12	25	3	37	181 154	21 259	15
Hotell/Restaurant/Reiseliv	12	26	.	.	88 507	10 247	22
Handel	15	22	12	37	373 355	56 364	10
Transport	16	21	.	.	146 360	23 299	14
Andre priv. tjenester (pers. tjen)	15	23	.	.	119 303	17 390	18
12 INTERESSEORGANISASJONER	53	6	.	.	24 212	12 865	20
OFFENTLIG-DOMINERTE SEKTORER :	51	9			818 909	416 340	1
13 UNDERVISNING	74	1	.	.	189 664	140 555	4
15 OFFENTLIG ADMINISTRASJON	52	7	.	.	131 535	68 372	7
14 HELSE/SOSIAL	42	12	.	.	473 213	197 946	3
16 FORSVAR	39	15	.	.	24 497	9 467	23

*Bare akvakultur

Operasjonaliseringen av kompetanse til formell utdanning på UoH-nivå retter imidlertid søkelyset bare mot *ett delaspekt* ved utdannings- og kunnskapssamfunnet. Det er mange typer av kompetansebasert og drivkrefter som har betydning for verdiskaping, sysselsetting og vekst i økonomien samlet.

Avgrensingen som her er gjort kan kritiseres for en implisitt

nedtoning av den betydningen som uformell kompetanse og utdanning på lavere nivå har for samfunnets samlede verdi-

skapning¹⁶. Hoveddelen av sysselsettingen og den økonomiske verdiskapingen skjer fortsatt i næringer og sektorer der flertallet av de yrkesaktive ikke har høyere utdanning. I nærings-, innovasjons- og regionalpolitikken må man naturligvis ha et mye bredere siktemål enn bare mot næringer som sysselsetter mange personer med høyere utdanning.

Avgresningen av kompetanseintensive næringer etter andel sysselsatte med UoH-utdanning har et visst sammenfall med bransjer som har høy FoU-intensitet (FoU-investeringer/sysselsatt) og høy innovasjonsintensitet (se tabell under). Avgrenses innovasjon til bare radikal innovasjon (patenter) er denne sammenhengen enda tydeligere. Når dette er sagt viser studier også at i noen av de mest innovasjonsintensive bedriftene kan andelen med UoH-utdanning også være lav. Erfaringsbaserte kompetansebaser er viktigere for innovasjonsevnen enn høyt formelt utdanningsnivå og høy FoU-intensitet i en del bransjer.

I de empiriske analysen ser vi på universitets- og høgscolenivå - utdanning på *tre ulike nivåer etter utdanningslengde*: lang UoH-utdanning (> 4 år), mellomlang UoH-utdanning (3-4 år) og kort UoH-utdanning (under 3 år). Videre bruker vi begrepet ”*kompetanseintensive næringer og tjenester*” (KI) om 4-sifferede Nace-næringer og –tjenester der over 39,2 % av de sysselsatte har UoH-utdanning. Dette representerer et nivå som ligger fra 20-prosent og over av gjennomsnittet for alle sektorer på landsbasis (32,8%). Vi bruker begrepet ”*mindre kompetanseintensive næringer og tjenester*” (MKI) om de øvrige næringene og tjeneste. I analysene av privat og kommunal sektor deler vi også MKI-delen i to undergrupper; ”noe kompetanseintensive næringer og tjenester”(MKI-1) og ”lite kompetanseintensive næringer og tjenester” (MKI-2) (se tabellen under). Dette gir et noe mer nyansert bilde av kompetanseintensiteter og –grader innenfor den store MKI-gruppen man har i privat og kommunal sektor. Det innebærer at hoveddelen av de middels FoU-intensive industribransjene (bl.a. maritim, metallvare, bildel) vil inngå i MKI-1-delen, mens de FoU-svake industriene (bl.a. næringsmiddel, teko m.m.) inngår i MKI-2-delen av

¹⁶ I en samlet analyse av innovasjon og vekstevne i økonomien nasjonalt og regionalt burde man således ideelt sett ha gjennomført nærings- og sektoranalyser som ser FoU-intensitet, utdanningsnivå/felt, innovasjonsintensitet, sysselsetting, produktivitet og verdiskaping i sammenheng.

industrien. De FoU-intensive bransjene (bl.a. IKT, farmasøytisk, fly/romskip, instrumenter etc.) inngår stort sett i KI-delen av industrien. I kommunal sektor vil man også ved denne inndelingen kunne belyse utviklingen i sektor på en bedre måte, dvs. se utviklingen i KI-delen (bl.a. undervisning, administrasjon, helse/sosialtjenester i institusjon) i sammenheng med utviklingen i den store MKI-1-delen (bl.a. barnehager, SFO, hjemmehjelp, hjelpetjenester for offentlig administrasjon m.m.) men også den mye mindre MKI-2 delen av kommunal sektor (transport, andre tjenester).

Tabell 2.2 *Hovedkategorier og -kriterier for avgrensning av kompetanseintensive næringer/ tjenester.*

Kategorier :	Kriterier for utvalg av 4-siffer-NACE-næringer/tjenester:
1. Kompetanseintensive næringer/tjenester (KI)	>39,4 % UoH-utdannede (968 906 arbeidsplasser)
2. Mindre kompetanseintensive næringer/tjenester (MKI)	<39,4 % UoH-utdannede (1 611 547 arbeidsplasser)
2.1 Noe kompetanseintensive (MKI-1)	39,2-17,0 % (tilsvarer 717 664 arbeidsplasser)
2.2 Lite kompetanseintensive (MKI-2)	< 17% (tilsvarer 893 883 arb.plasser)

Alle inndelinger og grupperinger er altså basert på utdanningsnivået i 448 NACE 4-sifferede nærings- og tjenesteområder (se tabell i vedlegg). Det er 97 næringer og tjenesteområder som har over 39,4 % UoH-utdannede, og som i bedrifts- og foretaksregisteret omfatter 968 906 arbeidsplasser av totalt 2 580 453 arbeidsplasser (SSB/BoF 2009).

Ellers bør det understrekes at slike aggregerte analyser vil tildekke det forhold at det innenfor alle næringer og sektorer vil finnes bedrifter som bryter med aggregatets egenskaper. Det betyr at det i bransjer med har en lav andel UoH-utdannede eller FoU-investeringer per sysselsatt også vil kunne ha enkeltbedrifter som ligger langt over dette gjennomsnittet for aggregatet. Spennvidden kan være stor, og her møter man hele tiden aggregeringsproblemet. Man kan naturlig nok gruppere bedrifter på andre måter enn bare etter standard nacekoder og utdanningsnivåer, men nevnte utfordringer øker med aggregeringsnivået uansett.

I rapporten analyseres strukturer, nasjonal og regional utvikling av arbeidsplasser innenfor disse kompetanseintensive næringene/

tjenestene også innenfor følgende fire typer av institusjonelle hovedsektorer; *privat sektor, statlig sektor, kommunal sektor og fylkeskommunal sektor*. Statlig sektor deles også i ulike undergrupper, der statlig næringsdrift bør nevnes som en kategori som omfatter næringsvirksomhet i form av aksjeselskaper der staten har eierpost på over 50 prosent av aksjene. Det skiller seg særlig fra statlig særlovselskaper som er under 100 % statlig eierskap.

2.2.2 Regioninndelinger og –typer

Kompetansebefolkningens og -arbeidsplassenes geografi er nært knyttet til områdespesifikke by- og regionstrukturer. Dette er historiske strukturer som er utviklet over lang tid dels gjennom ulike sentralsteders framvekst og tjenestebasert vekstdynamikk, og dels gjennom ulike industri- eller produksjonssteders framvekst og senere omstillings- og vekstdynamikk (se omtale kap 2.3.2). Den brede framveksten av en serviceøkonomi de siste 30-40 årene har så influert utviklingen og vekstdynamikk i alle typer by- og stedssamfunn om enn på noe ulike måter. Generelt er imidlertid det historiske produktet i en nasjon dels et by- og tettstedshierarki av funksjonelle regioner av ulik størrelse og funksjoner, og dels en mosaikk av ulike lokale/ regionale samfunn med unike spesialiseringer og tilpasninger delvis uavhengig av ”plassen” i sentralstedshierarkiet. Historien har gitt en geografisk ujevn fordeling av byer og tettsteder med ulike størrelser, funksjoner og spesialiseringer.

I de empiriske analysene av lokalisering og regional utvikling brukes funksjonelle by- og tettstedregioner som hovedenhet. Dette er funksjonelle bo- og arbeidsregioner (BA-regionene) knyttet til dagpendlingsavstand (Juvkam 2002). Det ligger i dette at BA-regionene går på tvers av en del fylkesgrenser, og dette har særlig

Tabell 2.3 *Landets 162 bo- og arbeidsregioner (BA-Juvakem 2002) inndelt i våre 7 hovedtyper etter størrelse/sentralitet (foruten Svalbard/sokkelen).*

REGIONTYPE:	Hovedkriteriet etter størrelse og sentralitet	Antall BA-regioner
Hovedstadsregionen	BA-regioner m/senter >500 000 innb.	1
Storbyregioner kategori 1	BA-regioner m/senter på 200 000-500 000	3
Storbyregioner kategori 2	BA-regioner m/senter på 50 000-200 000	5
Mellomstore byregionene	BA-regioner m/senter på 15 000-50 000	16
Småby-regionene	BA-regioner m/senter på 5 000-15 000 innb.	27
Tettsteds-regionene	BA-regioner m/senter på 1000-5000 innb.	57
Spredtbygde regionene	BA-regioner m/senter på 1000 innb.	53
Svalbard/sokkelen	.	.

betydning for storbyregionene. I analysene grupperer vi videre alle BA-regionene i 7 kategorier av regiontyper etter sentralitet og størrelse på senteret i regionen. Vi har her utvidet antallet regiontyper i forhold til storbygruppen med sentralitet 1, som vanligvis grupperes som en enhetlig regiongruppe. Her har vi valgt å skille mellom hovedstaden, storbyer kategori 1 og storbyer kategori 2 fordi disse representerer svært ulike størrelser. Ellers bruker vi i enkelte oversikter også med sokkelen/Svalbard som egen ”region”- kategori.

Landsdelsinndelingen er basert på BA-regionenes landsdels-tilhørighet og inndelt i 7 landsdeler (se tabell under). Dette har vi basert på den vanlig brukte inndelingen (Selstad m.fl. 2004, St.melding nr.25 2008-09), men med en liten endring i Oslo-området. Her har vi trukket ut den funksjonelle Osloregionen og betegnet denne som ”Indre Viken”¹⁷. Resten av Østfold og Buskerud samt BA ene i Vestfold og Telemark omtaler vi som ”Ytre Viken”.

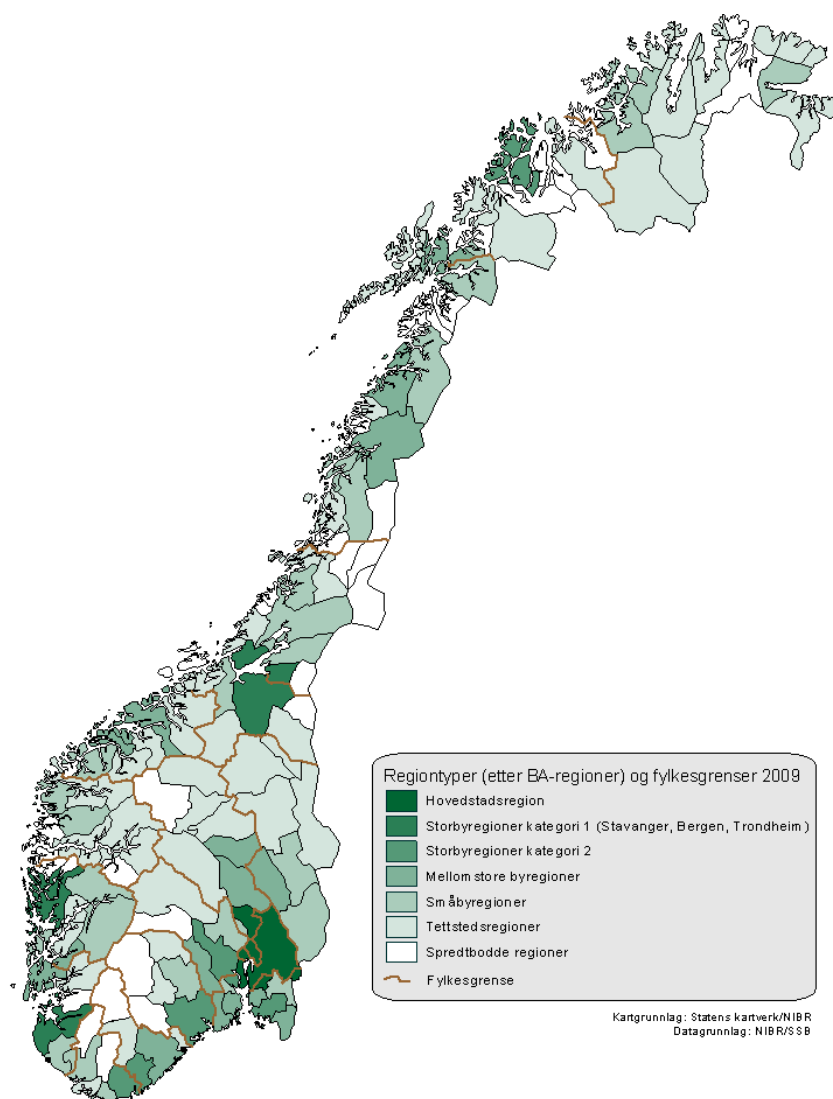
¹⁷Selstad m.fl. (2004) skiller mellom ”Østviken” (Oslo, Akershus, Østfold) fra ”Vestviken” (Buskerud, Vestfold, Telemark).

Tabell 2.4 *Landsdelsinndelingen*

LANDSDEL	BA-regionene
1 Indre Viken	BA-Oslo
2 Ytre Viken	BAene i Østfold, Buskerud, Vestfold og Telemark
3 Innlandet	BAene i Hedmark og Oppland
4 Sørlandet	BAene i Aust-Agder og Vest-Agder
5 Vestlandet	BAene i Rogaland, Hordaland, Sogn/Fjordane, Møre/Romsdal
6 Trøndelag	BA ene i Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag
7 Nord-Norge	BA ene i Nordland, Troms og Finnmark

I rapportens vedleggsdel er det en oversikt over alle BA-regionens regiontype- og landsdelstilhørighet, samt enkelte hovedindikatorer for kompetanseintensitet og utvikling for BA-regionene.

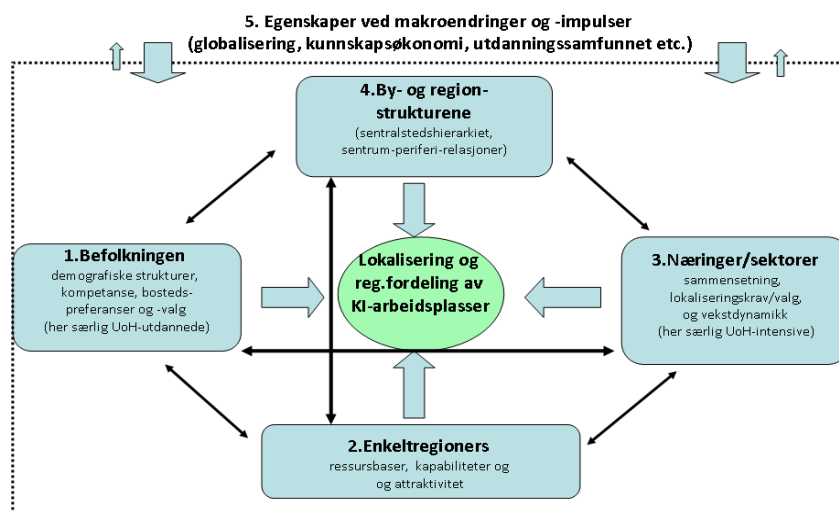
Figur 2.1 *Kart over regiontyper (BA-regioner, Juvkam 2002) og fylkesgrenser i Norge 2009.*



2.2.3 Oppsummering av forenklet perspektiv og analysemodell

Det finnes ingen teori som på en helhetlig og god måte beskriver drivkrefter og mekanismer bak lokalisering og regional utvikling av kompetansearbeidsplasser. Det finnes imidlertid mye litteratur og forskning som belyser delaspesker av tematikken. Med utgangspunkt i dette kan vi sette opp en enkel ”helhetlig” modell som illustrerer noen viktige struktur- og endringskomponenter som virker inn på det lokaliseringsmønsteret og regional utvikling av kompetansearbeidsplasser (se figur under).

Figur 2.2 *Illustrasjon av enkel modell for analyse av lokalisering og regional utvikling av kompetanseintensive næringer og tjenester.*



Det er særlig delaspesktene knyttet til punktene 1-4, og samspillet mellom dem, at beskrivelser og forklaringer til lokaliseringsmønstre og regional utvikling av kompetansearbeidsplasser bør søkes. I dette prosjektet har vi avgrenset de empiriske analysene til deler av det som ligger under punktene 1, 3 og 4 over. En mer inngående analyse av pkt. 2 ligger utenfor dette arbeidet, selv om vi belyser empiriske utviklingsmønstre eksplisitt i ulike regiontyper til slutt.

3 Humankapitalen – egenskaper og utviklingstrekk

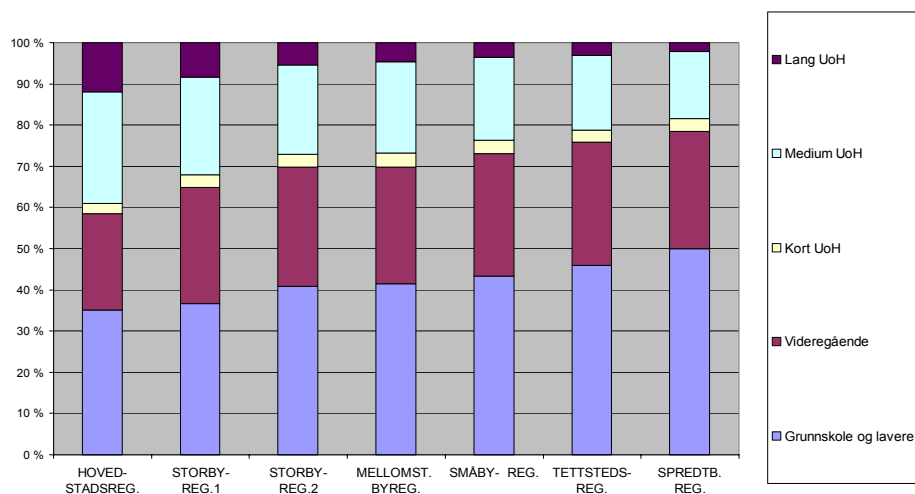
3.1 Utdanningsnivåer og fagfelt

Nasjonale og regionale strukturer og mønstre

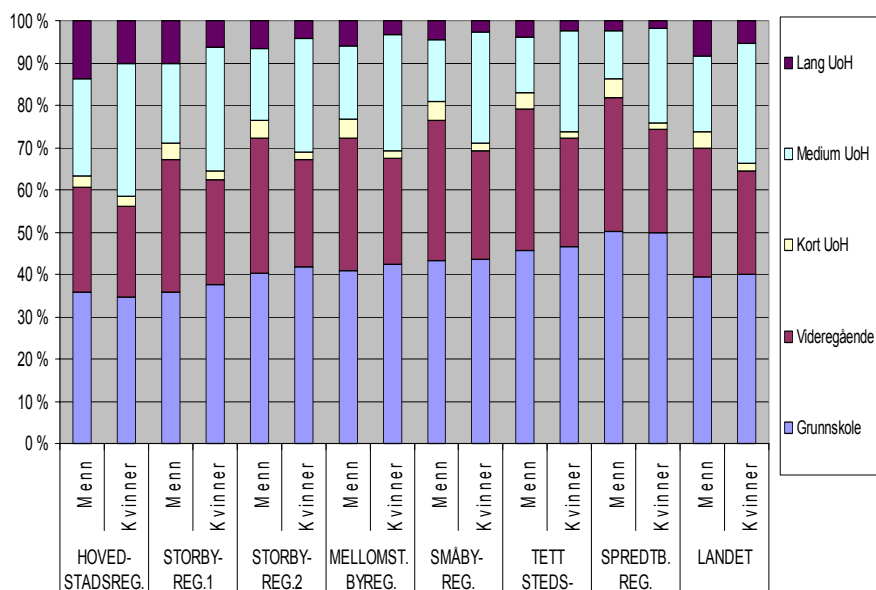
En tredjedel av befolkningen har UoH-utdanning (33%/2008), hvorav en høyere andel kvinner (36%) enn menn (30%). Andelen kvinner med UoH-utdanning er høyere enn andelen menn med slik utdanning i alle regiontyper. Ellers øker andelen UoH-utdannede i befolkningen helt systematisk for begge kjønn med økende sentralitet; dvs. hovedstaden og storbyene har en klart større andel personer med høyere utdanning enn småbyer, tettsteder og spredt bodde strøk. Hovedstaden og storbyene har først og fremst en klar overrepresentasjon av personer med lang UoH-utdanning (se tabell V1), mens personer med kortere UoH-utdanning bare er svakt overrepresentasjonen i de største byene.

Det generelt økende utdanningsnivå med økende sentralitet skyldes regiontypenes ulike egenskaper i befolkningsstrukturer, utdanningstilbøyelighet samt nærings- og sektorstrukturer.

Figur 3.1 Den yrkesaktive befolkningen fordelt på utdanningsnivåer i ulike regiontyper 1.1. 2008 (Datakilde: SSB-Individata - bosted).

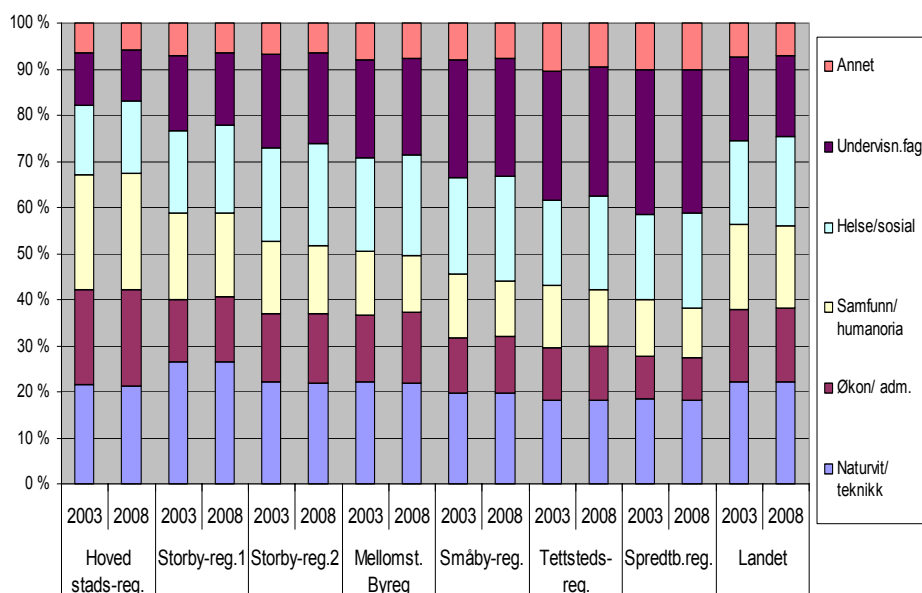


Figur 3.2 Den yrkesaktive befolkningen etter kjønn fordelt på utdanningsnivåer i ulike regiontyper 1.1. 2008 (Datakilde: SSB-Individata-bosted).



Generelle egenskaper ved kompetansebefolkningen kan ellers karakteriseres ved de *fagfeltene* som personer med UoH-utdanning har. For landet samlet er denne kompetansen ganske jevnt fordelt på fagfeltene (1) naturvitenskap og teknikk, (2) økonomiske og administrative fag, (3) samfunnsvitenskap og humanoria, (4) helse/sosialfag, (5) undervisningsfag og (6) andre fag (landbruksfag etc) (se figur 3.3). Fagfeltenes andelsvise sammensetning i regiontypene varierer imidlertid en del med sentralitet. Generelt har *storbyene bedre fordeling* på de seks fagfeltene enn det de mindre sentrale regiontypene har. Storbyregionene har ellers en høyere andel UoH-utdannede med naturvitenskap/teknikk, økonomi/administrasjon og samfunnsvitenskap enn de mindre sentrale regionene som har større dominans av UoH-personer med undervisning og helse/sosial som fagfelt.

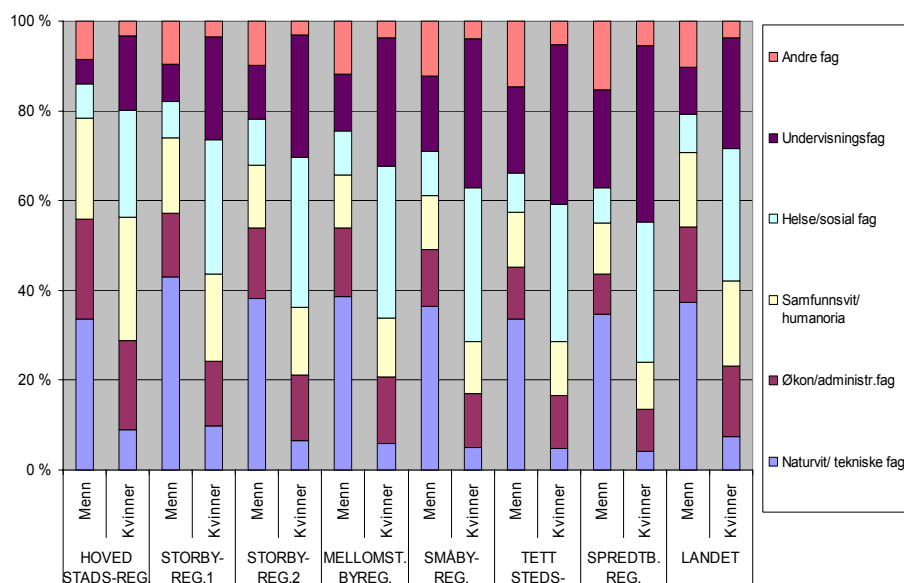
Figur 3.3 *Yrkesaktive med UoH-utdanning totalt fordelt på ulike fagfelt 1.1.2003 og 1.1.2008 (Datakilde:SSB- Individata-bosted).*



Om man splitter på kjønn ser vi store forskjeller som gjenspeiler et betydelig *kjønnsdelt utdanningsmønster* (se figur 3.4). Mønsteret går igjen i alle regiontypene, selv om tendensen er litt økende med fallende sentralitet. Menn dominerer høyere utdanning innenfor de ”harde” fagene (dvs. naturvitenskap/teknikk, økonomi/

administrasjon), og er sterkt overrepresentert innenfor fagene naturvitenskap/teknikk. Kvinner dominerer høyere utdanning innenfor de ”myke” fagene (dvs. helse/sosial, undervisning, samfunnsvitenskap/ humanoria), og er særlig sterkt overrepresentert innenfor undervisning og helse/sosial.

Figur 3.4 *Yrkesaktive med UoH-utdanning etter kjønn fordelt på fagfelt i ulike regiontyper 1.1.2008 (Datakilde: SSB-Individatubosted).*



Det regionale mønsteret i kompetansebaser viser at de store byene har størst variasjon i fagfelt inkludert størst andeler av personer med kompetanse innen naturvitenskap/teknikk, økonomi/ administrasjon og samfunnsfag. På den annen side har de minst sentrale regiontypene større ensidighet i kompetansefelt på høyere nivå, og herav en stor andel av mer profesjonsorientert fag avgrenset til undervisning og helse/sosial. Dette mønsteret gjenspeiles i betydelig grad også i regiontypenes ulike arbeidsmarkeder for personer med høyere utdanning.

Alle regiontypene er med andre ord preget av en betydelig grad av kjønnsdelte utdanningsmønstre og kompetansebaser. Selv om kjønnsdelingen øker litt med fallende sentralitet, er det kjønnsdelte hovedmønsteret relativt stabilt på tvers av ulike regiontyper.

Årsakene til kjønnsdelte utdannings- og kompetansemønstrene synes derfor å være overordnet systematiske variasjoner i regiontypenes arbeidsmarkeder.

Store ulikheter i humankapitalens størrelse og variasjon mellom enkeltregioner

Ser vi på antallet yrkesaktive personer med UoH-utdanning på ulike nivå og fagfelt i gjennomsnitt per region innenfor hvert av de syv regiontypene får man et inntrykk hvor store forskjeller det er i regionens tilgang på denne typen humankapital ressurser. Mens hovedstaden er svært godt forspent i antall og variasjon i utdanningslengde og fagfelt, blir det raskt langt tynnere og mer ensidig fagsammensetning i de minst sentrale regionene.

Tabell 3.1 *Antall yrkesaktive med UoH-utdanning fordelt på nivå og fagfelt i gjennomsnitt per regionenhet innenfor ulike regionstyper. (Datakilde:SSB/Individdata-bosted).*

	Antall UoH- utdannede i alt	Antall UoH-utdannede		Antall UoH-utdannede etter fagfelt					
		Kort og medium	Lang UoH	Samfunn/ humanoria	Økonomi /adm.	Naturvit/ teknikk	Helse/so sial	Undervisn -fag.	Annet
Hovedstads-reg.	253810	180607	73203	63692	53397	53666	39956	28082	15017
Storby-reg. 1	56047	42631	13416	10099	8031	14761	10694	8818	3645
Storby-reg. 2	18506	15173	3333	2717	2801	4046	4101	3657	1184
Mellomst.byregioner	9127	7712	1415	1135	1387	2001	2006	1894	704
Småby-regioner	2990	2589	402	352	369	591	682	762	234
Tettsteds-regioner	978	854	124	118	115	178	199	273	94
Spredtbygde regioner	237	213	25	26	22	43	49	74	24
Alle regionstyper	4997	3936	1062	885	811	1102	969	884	346

3.2 Nærings- og sektortilhørigheten

Den yrkesaktive befolkningen med UoH-utdanning er nasjonalt jevnt fordelt på privat og offentlig sektor (hhv. 49% og 51% se figur 3.5). De fleste arbeider innenfor tre store delområder (65%): *kvartærnæringer*¹⁸, *helse/ sosial og undervisning*. De resterende arbeider

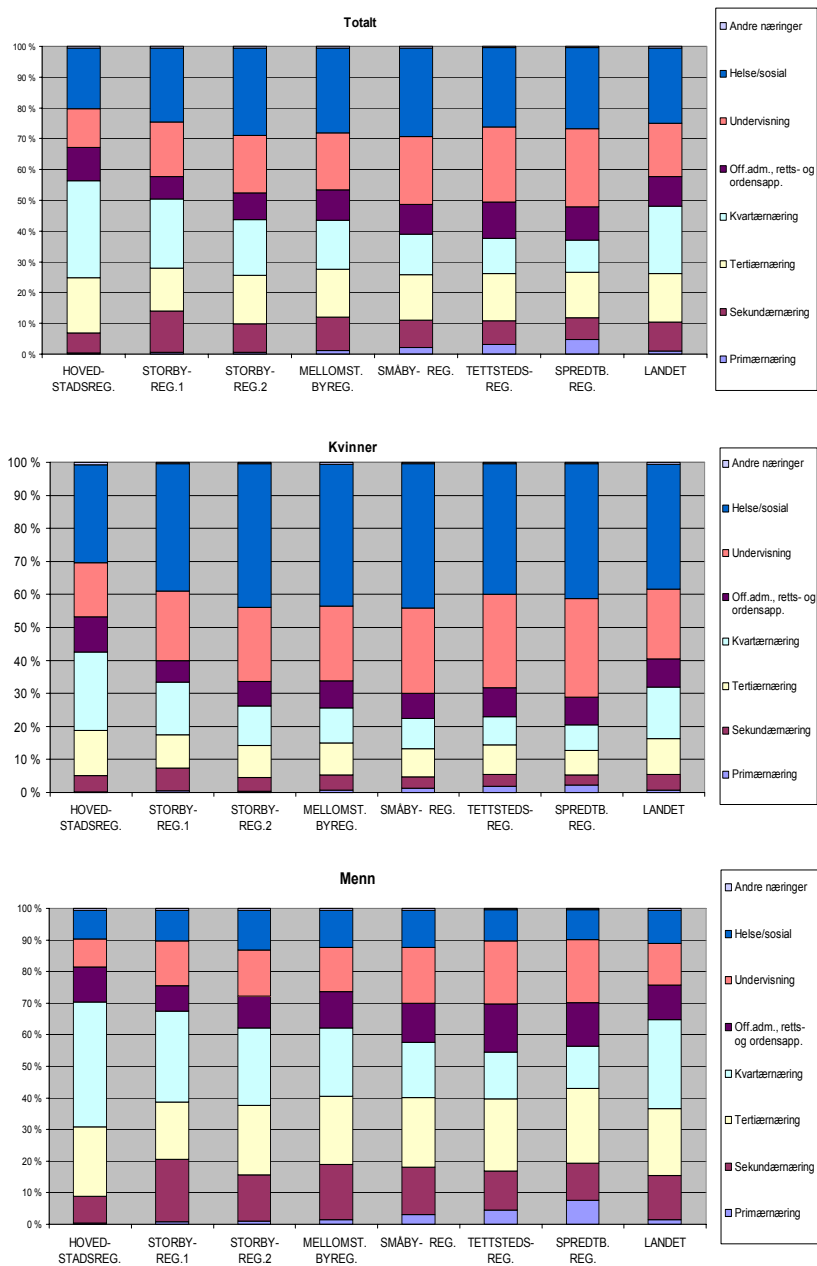
¹⁸*Kvartærnæringerne* omfatter her særlig kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting, foruten medie-, kultur- og organisasjonsvirksomhet. I litteraturen er begrepet brukt om kunnskapsintensive tjenester og informasjonstjenester som vokser fram innenfor det nye informasjonssamfunnet og den mer kunnskapsbaserte økonomien (Gottmann 1961, Bell 1974, Selstad 1990).

innenfor sekundær- og tertiærnæringer samt offentlig forvaltning. Denne *fordelingen varierer imidlertid betydelig etter sentralitet*. Andelen med arbeid i privat sektor øker markant med økt sentralitet, som særlig er knyttet til en økende andel i kvartærsektoren. Det er omvendt for offentlig sektor hvis betydning øker markant med fallende sentralitet, og som særlig skyldes en høyere andel med arbeid i helse/sosial og undervisning.

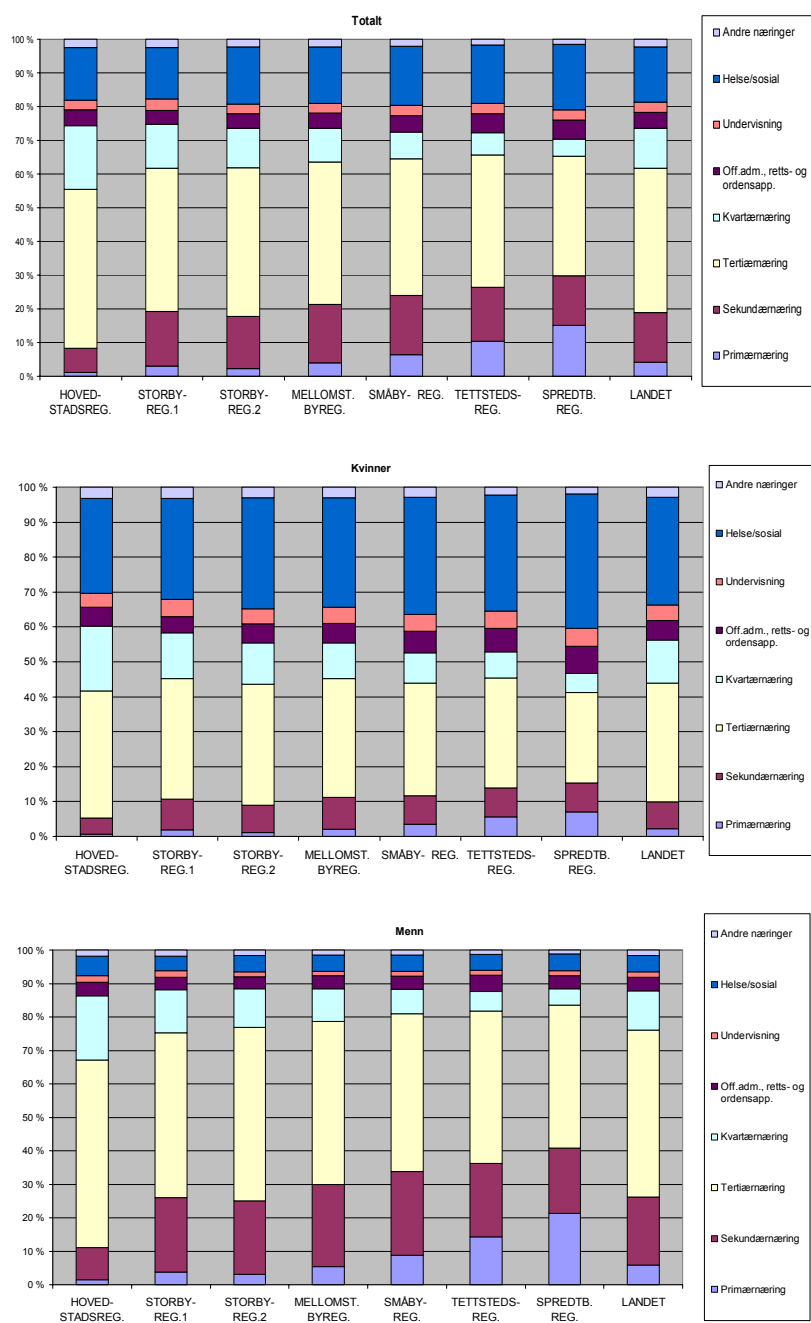
Om man splitter på kjønn ser man i tillegg store forskjeller i nærings- og sektortilhørighet nasjonalt og man får fram bildet av et *kjønnsdelt arbeidsmarked for personer med UoH-utdanning (se figur 3.5)*, og til dels vel så kjønnsdelt som for personer uten UoH-utdanning (se figur 3.6). Andelen av kvinner med UoH-utdanning er særlig stor innenfor helse/sosial og undervisning, og andelen øker ytterligere med fallende sentralitet. Andelen menn med UoH-utdanning er jevnere fordelt på ulike næringer og sektorer, selv om det på nasjonalt nivå og særlig i storbyene er en særlig stor andel innenfor kvartærnæringer. I de mindre sentrale regionene er menn med høyere utdanning i større grad tilknyttet tertiærnæringer (energi, handel, transport, bygg/anlegg) og undervisning.

Kompetansebefolkningens noe ulike nærings- og sektortilknytninger i regiontypene skyldes i første rekke regiontypenes ulike nærings- og sektorstrukturer. Disse gjenspeiler både regiontypenes ulike næringsspesialiseringer/strukturer og ulike grader av offentlig sektoravhengighet. Mens de større byene er spesialisert innenfor kompetanseintensive kvartærnæringer, er mindre byer spesialisert innenfor sekundærnæringer mens tettsteder/spredtbodde strøk er spesialiserte i primærnæringer. Samtidig er regiontypenes offentlige sektoravhengighet omvendt proporsjonal med sentraliteten.

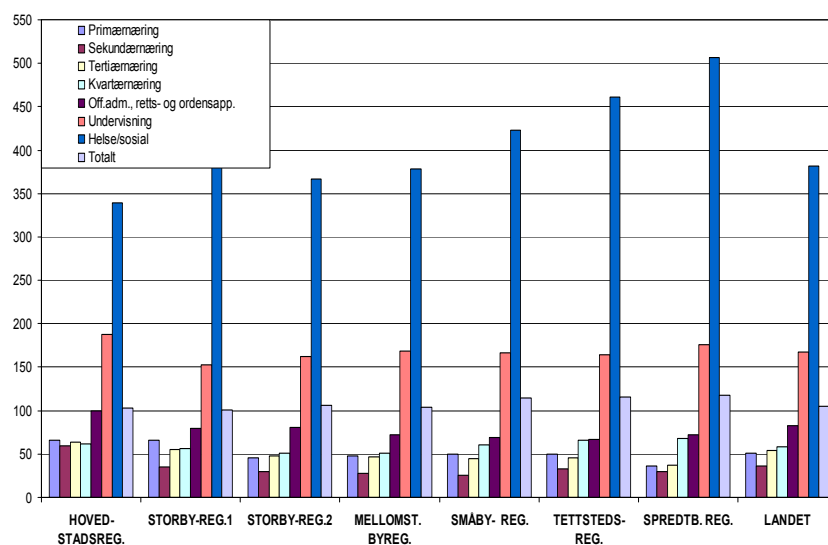
Figur 3.5 *Nærings- og sektortilhørigheten for personer med UoH-utdanning i ulike regiontyper 1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individdata-bosted).*



Figur 3.6 *Nærings- og sektortilhørigheten for personer uten UoH-utdanning i ulike regiontyper 1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individdata-bosted).*



Figur 3.7 *Kjønnskvotienter¹⁹ for yrkesbefolkningen med UoH-utdanning i ulike hovednæringer/ sektorer 1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individdata –bosted).*



3.3 Nasjonale og regionale utviklingstrekk

Det har vært en *sterk vekst av yrkesaktive personer med UoH-utdanning* det siste tiåret (+46%/ 255.102 pers), og langt sterkere enn for personer uten slik utdanning (+13%/187 080 pers) (tabell under). Utviklingen gjenspeiler en generelt økende tilbøyelighet til å ta høyere utdanning kombinert med store endringer i nærings- og arbeidslivet.

Vekstraten for yrkesaktive med UoH-utdanning har generelt vært *økende med sentraliteten*²⁰ (fra +46 og +37%). Det er særlig vekstratene for yrkesaktive med lang UoH-utdanning som har vært regionalt ujevne (fra 59% til 24%), mens for yrkesaktive med

¹⁹Regnes ut slik : Antall kvinner med UoH-utdanning i næring A x100/Antall menn med UoH-utdanning i næring A. Med en jevn kjønnsfordeling blir tallet 100, >100 betyr overrepresentasjon av kvinner i prosentpoeng, mens <100 betyr underrepresentasjon av kvinner i prosentpoeng.

²⁰Dvs. bare med en liten nyanse for hovedstaden, som har hatt noe svakere vekst en størrelsen skulle tilsi. Hovedstadens vekstrate har vært på 25% 1998-2008 mot 29% i storbyene kat.1.

kortere og midlere UoH-utdanning har de regionale vekstratene vært noe jevnere (fra 54% til 38%). Det har imidlertid vært størst relativ divergens i regionale vekstrater for yrkesaktive uten UoH-utdanning (fra 18% til 4%), og da også til fordel for storbyene.

Ulike egenskaper ved befolknings- og næringsutviklingene i de ulike regiontypene har påvirket dette. Storbyene har hatt naturlig tilvekst og nettoinnflytting fra landet og utlandet, mens småstedene i distriktene har hatt negativ naturlig tilvekst og nettoutflytting. Storbyenes økonomiske vekst har ikke bare vært preget av næringsvekst i kunnskapsintensiv service med krav til høyere utdanning blant ansatte, men også av en sterk vekst i ordinære tjenesteyting uten krav til høyere utdanning blant ansatte. I distriktene har privat sektor vært dominert av en vareproduksjon uten krav til høyere utdanning men også fallende arbeidskraftbehov. Samtidig er en god del nye arbeidsplasser kommet til innenfor offentlig sektor med rekrutteringskrav knyttet til UoH-utdanning (helse/sosial, undervisning).

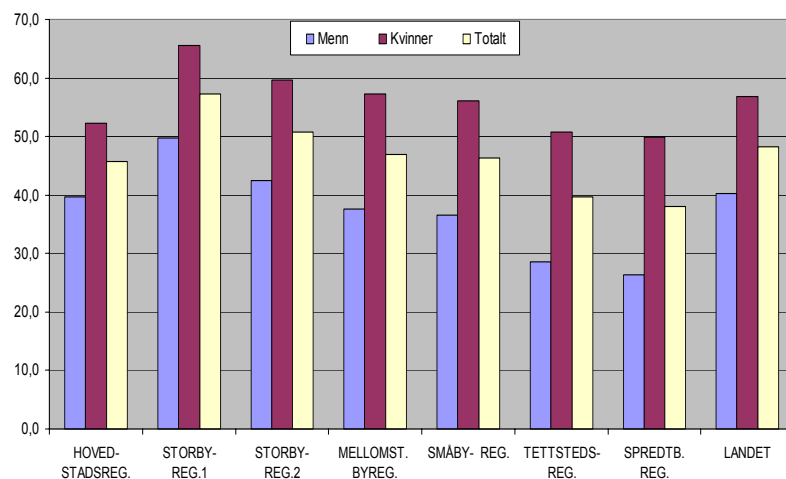
Tabell 3.2 *Endringer i den yrkesaktive befolkningen etter utdanningsnivåer 1998-2008 (Datakilde:SSB-Individdata, bosted).*

	Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg.1	Storby-reg.2	Mellomst-byreg	Småby-reg.	Tettsteds-reg.	Spredtb.reg.
ABSOLUTE ENDRINGER :								
TOTALT	442 182	121 749	106 969	56 183	81 863	44 166	25 959	5 293
UoH-utdanning	255 102	75 811	59 811	30 331	45 441	24 988	15 351	3 369
Lang UoH	56 900	26 012	14 894	5 378	6 569	2 401	1 349	297
Kort/mellom UoH	198 202	49 799	44 917	24 953	38 872	22 587	14 002	3 072
Grunn-/videreg. utdanning	187 080	45 938	47 158	25 852	36 422	19 178	10 608	1 924
RELATIVE ENDRINGER (%) :								
TOTALT	22	25	29	22	20	17	13	10
UoH-utdanning	46	43	55	49	45	45	38	37
Lang UoH	49	55	59	48	41	28	24	29
Kort/mellom UoH	45	38	54	49	46	48	40	38
Grunn-/videregående utdanning	13	15	18	14	12	10	6	4
ANDELER (%) AV VEKSTEN INTERNT I REGIONTYPERE								
TOTALT	100	100	100	100	100	100	100	100
UoH-utdanning	58	62	56	54	56	57	59	64
Lang UoH	13	21	14	10	8	5	5	6
Kort/mellom UoH	45	41	42	44	47	51	54	58
Grunn-/videregående utdanning	42	38	44	46	44	43	41	36

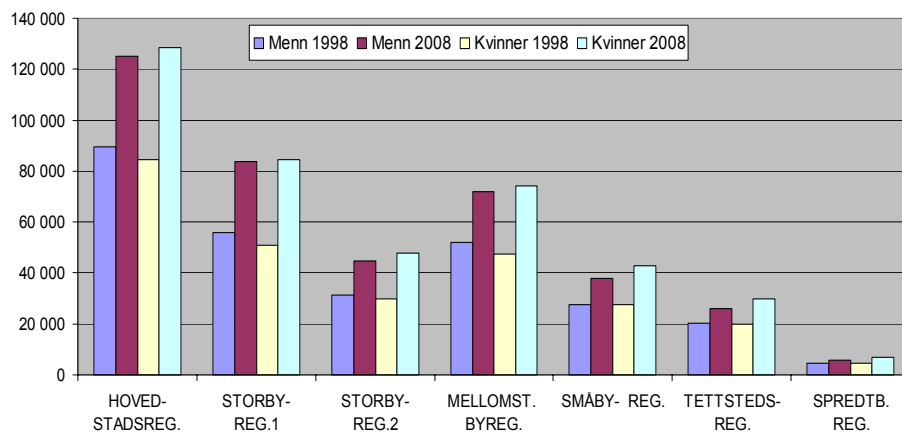
Hvordan har så denne utviklingen i den yrkesaktive befolkning med UoH-utdanning vært for kvinner og menn i ulike regiontyper? Av figurene under (3.8 og 3.9) går det fram at den har vært en sterk relativ og absolutt vekst av yrkesaktive med UoH-utdanning for begge kjønn, og i alle regiontyper. Den relative veksten har imidlertid vært klart størst for kvinner, og den absolutte veksten også noe større for kvinner enn for menn. Internt i regiontypene

er det verdt å merke seg at den kjønnsrelaterte forskjellen i vekststartene til fordel for kvinnene øker med fallende sentralitet.

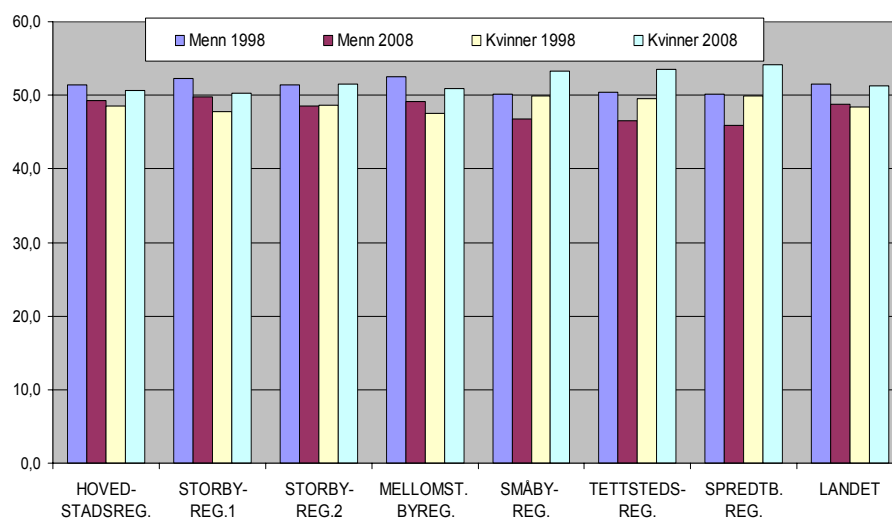
Figur 3.8 *Relative endringer (%) yrkesaktive kvinner og menn med UoH-utdanning 1.1.1998-1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individdata, bosted).*



Figur 3.9 *Absolutte endringer av antall yrkesaktive med UoH-utdanning etter kjønn i ulike regiontyper 1.1.1998-1.1. 2008 (Datakilde:SSB-Individdata, bosted).*



Figur 3.10 *Kjønnsfordelingen (%) av de yrkesaktive med UoH-utdanning i landet og innenfor ulike regiontyper 1.1.1998 og 1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individdata, bosted).*



Resultatet av denne utviklingen det siste tiåret er at *kvinnene nå er kommet i flertall blant alle yrkesaktive med høyere utdanning i alle regiontyper* (se figur 3.8). Den ujevne veksten blant personer med UoH-utdanning har imidlertid vært særlig stor mellom kvinner og menn i distriktene og da til fordel for kvinnene. Fra å ha tilnærmet lik kjønnsfordeling blant yrkesaktive med høyere utdanning i distriktene, er det blitt et klart kvinneflertall per i dag.

I omtalene så langt har vi lagt mye vekt på *vekstrater* som indikator, og vist at selv om disse øker noe med sentraliteten er divergensen såpass begrenset i (ratenivåer) at vi må kunne snakke om *en betydelig desentralisert vekst* i kompetansebefolkningen. Om vi derimot fokuserer mer på *volumer* er det imidlertid snakk om en betydelig *geografisk vekstkonsentrasjon* til de fire største byene (Oslo, Stavanger, Bergen, Trondheim) som har fått 53% av landets (netto-) tilvekst av yrkesaktive personer med UoH-utdanning det siste tiåret (se tabell under). Dette er imidlertid storbyene (kat 1 og kat 2) som har økt sine andeler av den nasjonale UoH-befolkningen noe, mens de øvrige regiontypene har tapt andeler (inkludert hovedstaden)(se tabell V1).

Tabell 3.3 *Regiontypenes andeler av veksten i den yrkesaktive befolkningen på ulike utdanningsnivåer 1.1.1998-2008 (Datakilde:SSB-Individdata, bosted).*

	Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg 1	Storby-reg 2	Mellomst-byreg	Småby-reg	Tettsteds-reg	Spredtb.reg
ANDELER (%) AV TOTAL VEKST NASJONALT INNEN HVER UTDANNINGSGRUPPE								
TOTALT	100	28	24	13	19	10	6	1
UoH-utdanning	100	30	23	12	18	10	6	1
Lang UoH	100	46	26	9	12	4	2	1
Kort/mellom UoH	100	25	23	13	20	11	7	2
Grunn/videregående utdanning	100	25	25	14	19	10	6	1
ANDELER (%) AV TOTAL VEKST NASJONALT FOR ALLE YRKESAKTIVE								
TOTALT	100	28	24	13	19	10	6	1
UoH-utdanning	58	17	14	7	10	6	3	1
Lang UoH	13	6	3	1	1	1	0	0
Kort/mellom UoH	45	11	10	6	9	5	3	1
Grunn-/videregående utdanning	42	10	11	6	8	4	2	0

I alle regiontypene øker altså andel UoH-utdannede i den stedlige befolkningen markant. Ett utviklingstrekk er at mens overrepresentasjonen av UoH-utdannede i hovedstaden blir en del redusert, blir også underrepresentasjonen i de minst sentrale regionene redusert. Vi har foran vært inne på at det er de øvrig storbyene som særlig vinner andeler. Når underrepresentasjonen i de minst sentrale regionene også går noe ned skyldes det både en markant nedgang av ordinære arbeidsplasser som sysselsetter personer uten UoH-utdanning der, og det forhold at befolkningens tilbøyelighet til å ta høyere utdanning gradvis har jevnet seg noe ut mellom sentrum og periferi.

Flytteubalanser og –motiver for UoH-utdannede personer

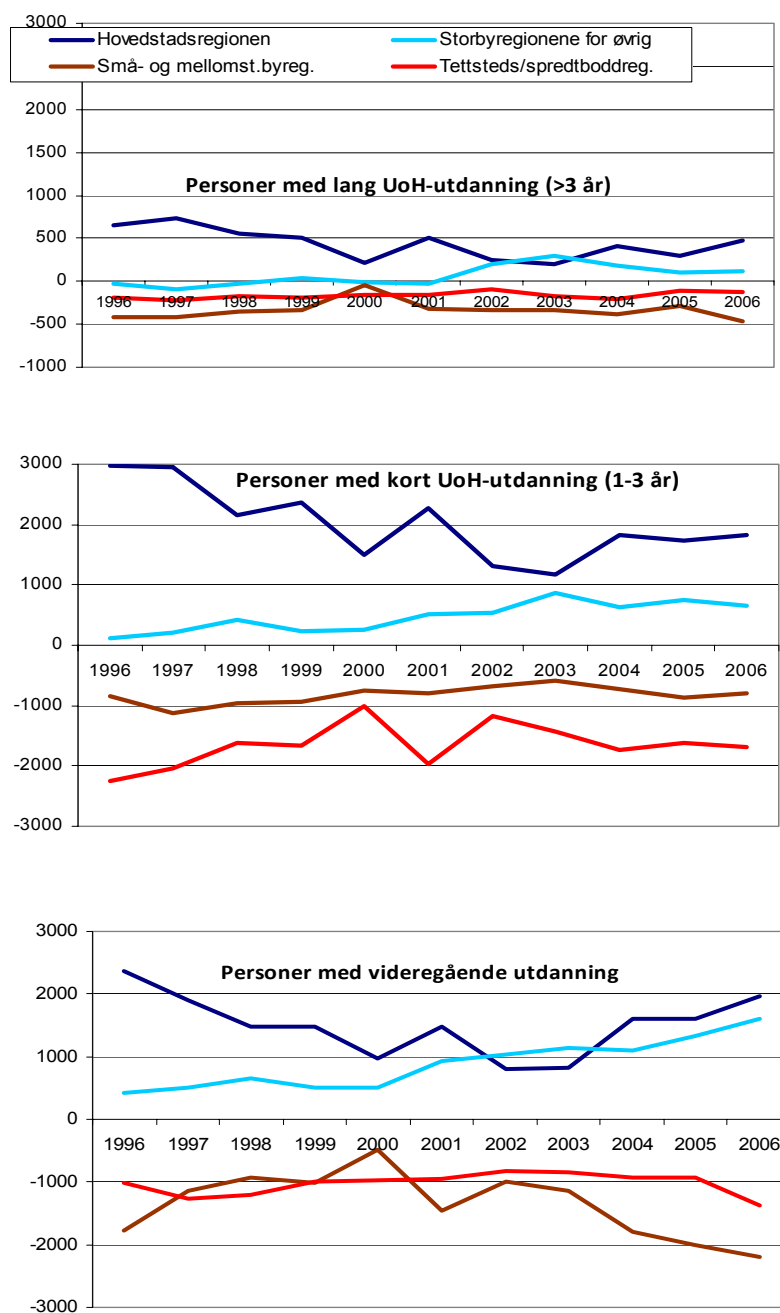
Den regionale fordelingen og utviklingen av den yrkesaktive befolkningen med UoH-utdanning påvirkes av regionale variasjoner i demografiske strukturer (andel unge voksne etc.) og dynamiske komponenter (flyttebalanser etc.), som igjen innvirker på og selv påvirkes av ulike egenskaper ved de regionale arbeidsmarkedene. Tilbøyeligheten for å ta høyere utdanning vil også kunne variere en god del regionalt og kjønnsmessig, og det samme gjelder vurderinger av attraktivitet. Vi har ikke muligheter innenfor dette prosjektet å belyse disse faktorene fullt ut, men skal bare trekk inn noen få empiriske data fra andre nyere studier som belyser flyttebalanser og –motiver.

Tidligere analyser viser at hovedstaden og storbyene har stabilt positive flyttebalanser for personer med UoH-utdanning, mens det er omvendt for de øvrige regiontypene (Onsager et.al.2010).

Om vi ser på de viktigste *flyttemotivene* for personer med UoH-utdanning (flyttemotivundersøkelsen 2008 SSB/NIBR) er de knyttet til flere faktorer som familie (25%), bolig (24%) og arbeid (22%) (se tabell under). For personer med UoH-utdanning er det også små forskjeller i motivvurderingene mellom de som er bosatt i ulike regiontyper, men underlaget viser at det er litt kjønnsforskjeller. Dvs. blant menn er arbeidet som er viktigste motiv (26%) før bolig (24%), familie (23%) og sted/miljø (20%) , mens det blant kvinner er familie (27%), bolig (25%) og sted/miljø (20%) før arbeid (20%).

Sammenliknet med flyttemotiver for personer uten UoH-utdanning er det relativt små forskjeller, selv om en litt større andel personer med UoH-utdanning oppgir arbeid og utdanning som viktigste flyttemotiv enn det personer uten slik utdanning oppgir.

Figur 3.11 *Regiontypenes flyttebalanser for ulike utdanningsgrupper 1996-2006 (Datakilde:SSB).*



Tabell 3.4 *Oppgitte flyttemotiver for personer med og uten UoH-utdanning bosatt i ulike regiontyper og som har flyttet i løpet av siste 7 år. (hver respondent kunne krysse av de tre viktigste motivene). (Datakilde: Flyttemotivundersøkelsen 2008 SSB/NIBR).*

	Antall personer	Flyttemotiver oppgitt					
		Familie	Bolig	Arbeid	Sted/miljø	Utdanning	Helse
Personer med UoH-utdanning							
Hovedstadsreg.	261	18	31	24	18	9	1
Storbykat.1	128	27	18	27	17	9	2
Storbykat.2	65	26	25	21	21	4	3
Mellomst.byreg.	132	32	22	18	23	3	1
Småbyreg.	68	34	17	16	26	3	3
Tettsteds- og spredtbodd	54	28	22	25	20	2	4
Totalt	708	25	24	22	20	6	2
Personer uten UoH-utdanning							
Hovedstadsreg.	234	23	36	15	21	2	3
Storbykat.1	132	32	21	17	21	6	3
Storbykat.2	97	29	27	20	19	4	2
Mellomst.byreg.	142	26	21	22	23	4	4
Småbyreg.	83	37	21	16	21	2	4
Tettsteds- og spredtbodd	92	32	12	26	21	2	6
Totalt	781	29	25	19	21	3	4

I den samme undersøkelsen kommer det også fram at de viktigste *bostedsmotivene* personer med UoH-utdanning oppgir er knyttet til sted/miljø-kvaliteter (32%) og arbeid (23%), før familie (20%), bolig (17%) og annet. Her er det ikke store kjønnsforskjeller i motivvurderingene, og heller ikke store mellom regiontypene bortsett fra at en større andel personer med UoH-utdanning i de minst sentrale regiontypene faktisk framhever arbeid som viktigste bomotiv (dvs.28%).

3.4 Oppsummering

I kapittelet har vi beskrevet regionale strukturer og utviklingstrekk ved den yrkesaktive befolkningen med UoH-utdanning det siste ti-året. Andelen med høyere utdanning øker klart med sentraliteten, og gir storbyene særlig god tilgang på slik arbeidskraft. Det har imidlertid vært en sterk relativ vekst av yrkesaktive med høyere utdanning i alle regiontyper, og særlig blant kvinner. Den relative veksten blant kvinner har vært stor i alle regiontyper, mens den relative veksten blant menn har generelt vært noe svakere og særlig svak i de minst sentrale strøkene. Målt i vekstrater har det vært en betydelig desentralisert vekst i kompetansebefolkningen med høyere utdanning. Om man derimot måler i volumer og andeler av

den nasjonale vekst av UoH-utdannede personer er bildet mer preget av en geografisk vekstkonsentrasjon. De fire største byene har fått halvparten av den nasjonale tilveksten av UoH-utdannede (48%) og hoveddelen av personer med lang UoH-utdanning (72%). De øvrige 158 regionene har til sammen stått for resten av tilveksten. Det er imidlertid særlig storbyene (kat.1 og 2) som har hatt størst vekstrater og også har økt sine andeler av UoH-befolkningen nasjonalt. De øvrige regiontypene har også hatt vekst, men tapt nasjonale andeler.

4 Kompetanseintensive næringer og sektorer - egenskaper og utviklingstrekk

Med utgangspunkt i den operasjonelle avgrensningen (kap.2.2.1) omtales her først (kap. 4.1) fordelingen og utviklingen av yrkesaktive personer med UoH-utdanning og kjønn på ulike hovedtyper av sektorer og næringer. Dernest går vi nærmere inn på strukturer og utviklingstrekk i de kompetanseintensive næringene og tjenestene innenfor ulike institusjonelle sektorer (kap. 4.2).

4.1 Kompetansesysselsettingen i ulike næringer og –sektorer samt utviklingstrekk

De yrkesaktive med UoH-utdanning fordeler seg ganske jevnt på henholdsvis privat dominerte og offentlig dominerte sektorer. De mest kompetanseintensive hovednæringene og –tjenestekområdene er undervisning (74%), offentlig administrasjon (50%), kvartærnæringer²¹ (47%- hvorav særlig FoU, IKT, medier, kultur) foruten helse/sosial (43%). Innenfor sekundær- og tertiærnæringene finnes det imidlertid kompetanseintensive bransjer som olje/gass (47%), FoU-intensiv industri²² (41%) og energi/vann (42%) (se tabellene under). Målt i antall arbeidsplasser er det helse/sosial og undervisning som sysselsetter flest personer med UoH-utdanning,

²¹Se note 16.

²²Særlig FoU-industri er som IKT, måle/kontroll-instrumenter, industrielle prosessstyring, forsvarssystemer), men også innen enkelte FoUvake bransjer kan det være en høy andel UoH-utdannede (eks. forlag) (se 4 siffer nace-tabell i vedlegg).

før konsulentbransjen på en solid tredjeplass foran handel og offentlig administrasjon.

Tabell 4.1 *Antall og andeler av sysselsatte med UoH-utdanning i ulike næringer/ sektorer 1.1.2008 (Datakilde:SSB-Individdata-arbeidsted).*

	Sysselsatte med UoH-utdanning		"Kompetanse-intensitet"	
	Antallet	Fordeling (%) mellom ulike næringer /sektorer	Andeler sysselsatte (%) med UoH-utdanning i ulike næringer/ sektorer	Næringsrang etter andel UoH-utdannede
ALLE SEKTORER	809 567	100,0	32,8	20
1) PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER:	393 216	48,6	23,8	23
1.1 PRIMÆR-NÆRINGER	8 215	1,0	10,4	33
1.2 SEKUNDÆR-NÆRINGER :	75 703	9,4	23,8	22
Bergverk	494	0,1	11,0	32
Olje/gass	17 137	2,1	47,3	13
FoU-svak industri	20 542	2,5	17,2	26
MiddelsFoU-intensiv industri	29 266	3,6	21,3	24
FoU-intensiv industri	8 264	1,0	41,4	16
1.3 TERTIÆR-NÆRINGER :	133 348	16,5	15,1	28
Eiendomsdrift	11 075	1,4	32,2	21
Energi/vann	6 358	0,8	41,6	15
Bygg/anlegg	21 262	2,6	11,7	30
Handel	56 554	7,0	15,1	29
Hotell/rest/reiseliv	8 111	1,0	9,8	34
Transport	25 450	3,1	16,7	27
Annen pers.tjenesteyting	4 538	0,6	11,0	31
1.4 KVARTÆR-NÆRINGER :	175 950	21,7	47,0	14
Telekom/IKT	32 821	4,1	59,6	4
Konsulent/rådgiving ellers	77 202	9,5	41,3	17
FoU	9 208	1,1	72,4	3
Finansiell tjenesteyting	23 791	2,9	49,0	11
Medier/nyhetsbyrå	6 812	0,8	52,9	6
Kulturinst./kunst.virksomhet	10 439	1,3	51,2	8
Sport og underholdning	2 882	0,4	20,9	25
Interesseorganisasjoner	12 795	1,6	53,1	5
2) OFF.DOMINERTE SEKTORER :	416 351	51,4	50,8	9
Off.administrasjon	55 587	6,9	52,5	7
Politi, retts-, fengelsesvesen	12 785	1,6	50,0	10
Forsvar	9 467	1,2	38,6	18
Undervisning (grunn/videreg)	113 408	14,0	74,1	2
UoH	27 147	3,4	74,1	1
Sykehus	87 215	10,8	47,4	12
Helse/sosial for øvrig	110 742	13,7	38,3	19

Kjønnsfordelingen blant personer med UoH-utdanning innenfor ulike hovednæringer og –sektorer illustrere også ulike egenskaper ved de kompetanseintensive og – svakere næringer. Bildet som kommer fram illustrer det som tidligere er berørt som et svært kjønnsdelt arbeidsliv generelt. Det er en sterk overvekt av kvinner

med høyere utdanning innenfor offentlig dominerte undervisnings- og omsorgstjenester, og en betydelig overvekt av menn med høyere utdanning innenfor privat sektor generelt, men særlig innenfor sekundærnæringene (se tabell under, og detaljer i vedlegg).

Tabell 4.2 *Antall og andel menn og kvinner med høyere utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.2008. (Datakilde:SSB-Individdata-arbeidsted).*

	Antall sysselsatte med UoH-utdanning 1.1.2008			Andeler (%) med UoH-utdanning innenfor ulike sysselsettingsgrupper og næringer			Fordelingen (%) av menn og kvinner med UoH-utdanning i ulike næringer		
	MENN	KVINNER	TOTALT	MENN	KVINNER	TOTALT	MENN	KVINNER	TOTALT
ALLE SEKTORER	394 900	414 667	809 567	30	36	33	48,8	51,2	100,0
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	256 201	132 477	393 216	24	24	24	65,2	33,7	100,0
PRIMÆR	5 427	2 788	8 215	9	14	10	66,1	33,9	100,0
SEKUNDÆRNÆRINGER	55 571	20 132	75 703	23	26	24	73,4	26,6	100,0
TERTIÆRNÆRINGER	83 888	44 921	133 348	15	15	15	62,9	33,7	100,0
KVARTÆRNÆRINGER	111 315	64 636	175 950	51	41	47	63,3	36,7	100,0
OFF.DOMINERTE SEKTORER	136 339	280 012	416 351	59	48	51	32,7	67,3	100,0
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENSVESEN	42 720	35 119	77 839	54	45	50	54,9	45,1	100,0
UNDERVISNING	52 505	88 050	140 555	77	72	74	37,4	62,6	100,0
HELSE/SOSIAL	41 114	156 843	197 957	48	41	42	20,8	79,2	100,0

Når vi ser på *utviklingstrekkene det siste tiåret* har veksten i antallet kompetansearbeidsplasser vært langt sterkere både relativt og absolutt enn for arbeidsplasser for øvrig (se tabell under).

Tabell 4.3 *Utviklingen i sysselsatte kvinner og menn med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.1998-1.1.2008. (Datakilde:SSB-Individdata-Arbeidsted).*

	Relative endringer (%) 1998-2008				Absolutte endringer 1998-2008			
	Sysselsatte i alt	Sysselsatte med UoH-utdanning	Sysselsatte MENN med UoH-utdanning	Sysselsatte KVINNER med UoH-utdanning	Arbeidsplasser i alt	Sysselsatte med UoH-utdanning	Sysselsatte MENN med UoH-utdanning	Sysselsatte KVINNER med UoH-utdanning
ALLE SEKTORER	24	48	40	57	481 207	263 538	113 392	150 146
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	22	54	51	55	295 531	138 504	86 964	47 002
PRIMÆR	-12	26	25	29	-10 876	1 699	1 070	629
SEKUNDÆRNÆRINGER	-2	51	47	62	-7 026	25 562	17 893	7 669
TERTIÆRNÆRINGER	25	38	38	25	177 374	36 426	23 028	8 859
KVARTÆRNÆRINGER	57	74	68	86	136 059	74 817	44 973	29 845
OFF.DOMINERTE SEKTORER	29	43	21	56	185 676	125 034	24 068	100 966
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS SV	1	14	7	23	1 163	9 459	2 938	6 521
UNDERVISNING	26	31	16	41	39 551	32 997	7 345	25 652
HELSE/SOSIAL	44	72	50	78	144 962	82 578	13 785	68 793

Det har vært noe sterkere vekst av sysselsatte med UoH-utdanning innenfor privat-dominerte sektorer sammenliknet med offentlig-dominerte sektorer. Det har også vært en større absolutt og relativ vekst av ansatte kvinner med høyere utdanning enn menn med slik

utdanning. Kvinner med høyere utdanning har ellers dominert mye av rekrutteringen til undervisning og omsorgssektoren, mens menn med høyere utdanning har dominert rekrutteringen til ulike deler av privat sektor.

Veksten av sysselsatte med UoH-utdanning i privat sektor har kommet innenfor alle bransjer (unntatt hotell/restaurant/reiseliv). Omstillingene mot en høyere andel ansatte med UoH-utdanning har vært særlig markante innenfor sekundær- og primærnæringene (se tabell over). Generelt er det imidlertid innenfor telekom/IKT, konsulent/rådgiving, finans, kultur, handel, bygg/anlegg samt middels FoU-intensiv industri (maritim, teknologi), at det har vært størst (netto-) vekst av sysselsatte med UoH-utdanning. I offentlig dominerte sektorer er det helse/sosial og undervisning som har rekruttert særlig mange med UoH-utdanning det siste tiåret.²³

4.2 Kompetanseintensive næringer og utvikling i ulike institusjonelle sektorer

I det følgende skal vi se nærmere på struktur og utvikling i kompetanseintensive og mindre kompetanseintensive næringer generelt og innenfor ulike institusjonelle sektorer spesielt²³.

Hovedstruktur og utvikling

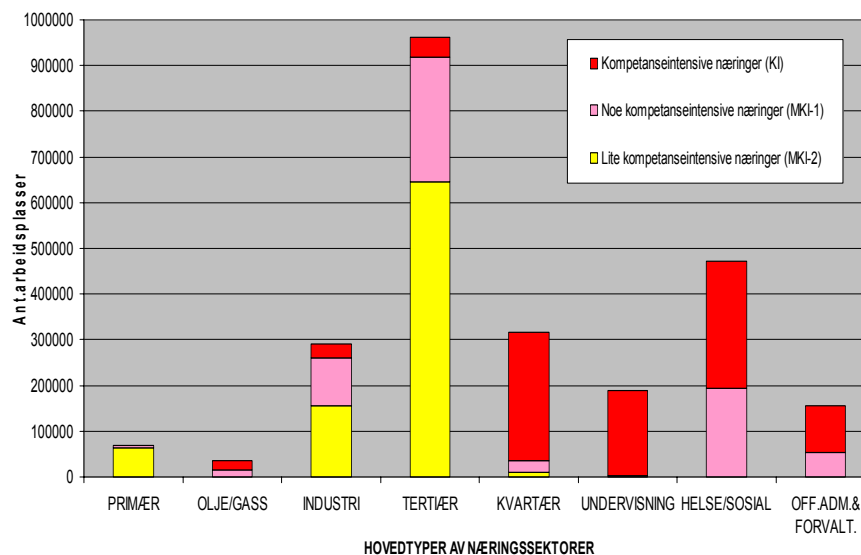
Om vi først ser vi på kompetanseintensive næringer og tjenester (KI) innenfor hovedkategorier av næringssektorer ser vi av figuren under at det er særlig mange arbeidsplasser innenfor KI-delen av kvartærnæringen²⁴, helse/sosial, undervisning og offentlig administrasjon (se figur 4.2).

Om vi så ser på kompetanseintensive bransjer/tjenester (KI) innenfor hovedkategorier av institusjonelle sektorer ser vi at det finnes flest arbeidsplasser i offentlig sektor, men om denne splittes opp i tre underkategorier blir privat sektor (kommersiell og ikke-kommersiell) størst (367 000) før kommunal sektor (298 000) og statlig sektor (269 000) (se figur 4.2).

²³Se kapittel 2 om kriterier for inndelingen.

²⁴Se note 18.

Figur 4.1 *Antall arbeidsplasser fordelt på kompetanseintensive (KI), noe kompetanseintensive (MKI-1) og lite kompetanseintensive (MKI-2) bransjer/ tjenester innenfor hovedkategorier av næringssektorer 2009 (Datakilde:SSB-BoF)*



Store kommunale og statlige tjenesteområder innen helse/sosial²⁵, undervisning²⁶, administrasjon²⁷ samt retts- og ordensvesenet, trekker mest opp antallet arbeidsplasser i kompetanseintensive deler av offentlig sektor. I statlig og noen grad kommunal sektor finnes det ellers noe arbeidsplasser i kompetanseintensive bransjer/tjenester også innenfor sekundær-, tertiær- og kvartærnæringene (olje/gass, IKT, energi/ vann, transport, forretningsmessig tjenesteyting, FoU, kultur)²⁸. Innenfor kommunal sektor er det også mange arbeidsplasser innenfor kategorien som her er betegnet som *noe* kompetanseintensive

²⁵Statlige helse/sosialtjenester (112 000 arb.pl) består her særlig av sykehustjenester, mens kommunale helse/sosialtjenester (121 000 arbpl.) består her av andre helsetjenester foruten syke- og eldreheim (2009).

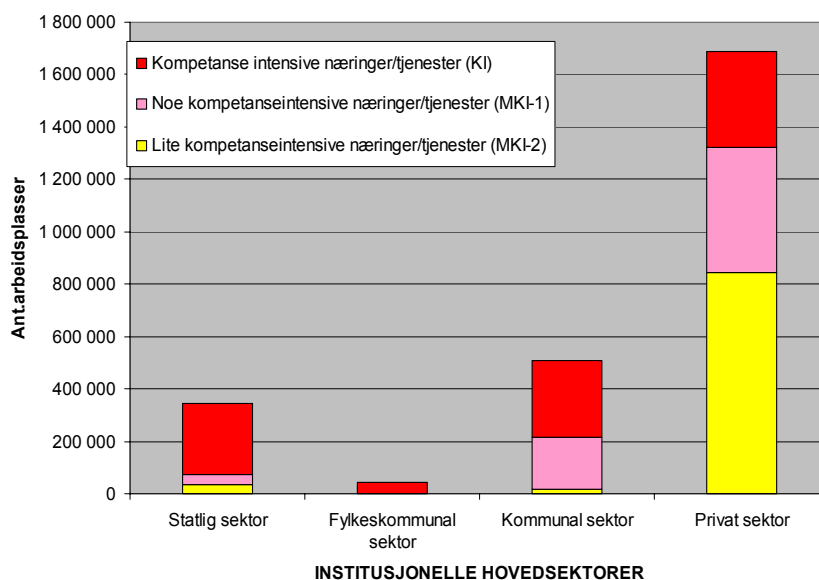
²⁶Før-, grunn- og videregående skole (137.000 arb.pl), UoH (37.000 arb.pl.) (2009)

²⁷ 69.000 arb.pl. (2009)

²⁸Her inngår blant annet statlige virksomheter (eks. kulturinstitusjoner), særlovselskaper (NSB, Posten etc.) og andre virksomheter der stat, kommune eller fylkeskommuner er har over 50% av aksjene (eks. Telenor, Statkraft, Statnett, Statoil). (Kilde: SSB-BoF-registeret).

tjenester (MKI-1), og her er det sosial- og omsorgstjenestene²⁹ som representerer det store antallet av arbeidsplasser.

Figur 4.2 *Antall arbeidsplasser fordelt på kompetanseintensive (KI), noe kompetanseintensive (MKI-1) og lite kompetanseintensive (MKI-2) bransjer/ tjenester innenfor hovedtyper av institusjonelle sektorer 2009 (Datakilde:SSB-BoF).*



I privat sektor er det særlig mange arbeidsplasser innenfor kompetanseintensive bransjer og tjenester knyttet til forretningsmessig tjenesteyting³⁰, men også en betydelig antall innenfor helse/sosial-tjenester³¹ og en del innenfor industrien³².

I et *utviklingsperspektiv* har det samlet vært en langt sterkere vekst i arbeidsplasser innenfor de kompetanseintensive næringene enn i de mindre kompetanseintensive næringene det siste tiåret (se tabell

²⁹Her er det særlig "sosialtjenester utenfor institusjon" som er stor (195.000 arbeids.pl), og i denne inngår store tjenesteområder som barnehager, SFO, hjemmehjelp, men også diverse ulike sosial/omsorgstjenester ovenfor barn, ungdom, eldre, flyktninger m.m.. (2009).

³⁰202.000 arbeidsplasser i forretningsmessig tjenesteyting (inkl.konsulent, IKT, finans).

³¹62.000 arbeidsplasser.

³² 33.000 arbeidsplasser (industri inkl.olje/gass)

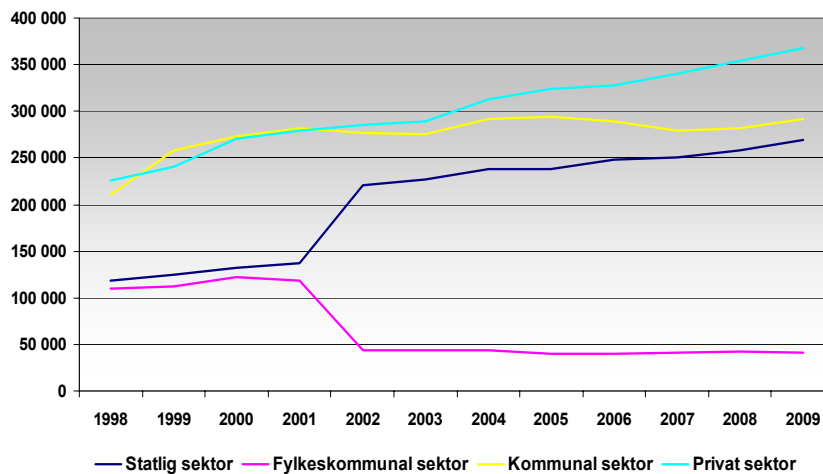
4.4.). Dette skyldes utviklingen i privat og statlig sektor, men ikke utviklingen i kommunal og fylkeskommunal sektor.

Tabell 4.4 *Hovedtall for utviklingen i kompetanseintensive og mindre kompetanseintensive næringer/ tjenester i ulike institusjonelle sektorer 1999-2009 i hele landet. (Datakilde: SSB- BoF).*

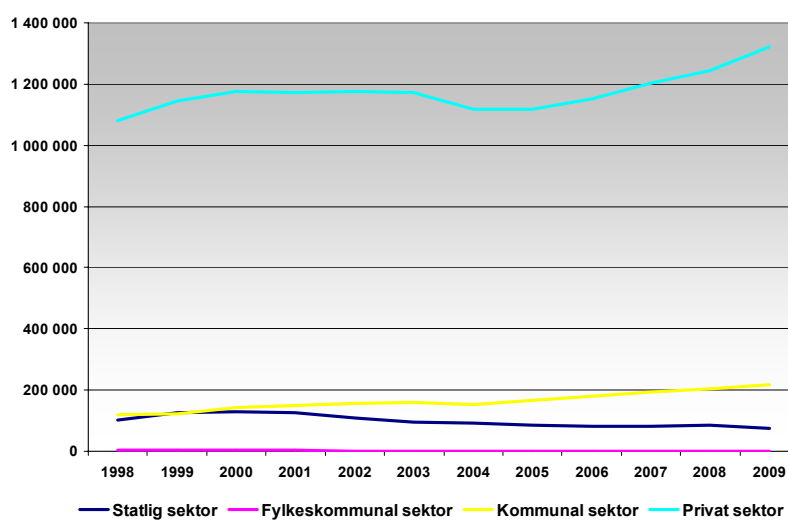
	Antall arbeidsplasser 2009	Abs. endringer 1999-2009	Prosent endringer 1999-2009
1 SEKTORENE I ALT	2 580 453	447 178	21,0
<i>Komp.intensive næringer/tjenester (KI)</i>	<i>968 906</i>	<i>233 026</i>	<i>31,7</i>
<i>Mindre komp.intensive næringer/tjenester (MKI)</i>	<i>1 611 547</i>	<i>214 152</i>	<i>15,3</i>
Noe komp.intensive næringer/tjenester (MKI-1)	717 664	140 095	24,3
Lite komp.intensive næringer/tjenester (MKI-2)	893 883	74 057	9,0
2 PRIVAT SEKTOR	1 688 324	300 059	21,6
<i>Komp.intensive næringer/tjenester (KI)</i>	<i>367 645</i>	<i>126 687</i>	<i>52,6</i>
<i>Mindre komp.intensive næringer/tjenester (MKI)</i>	<i>1 320 679</i>	<i>173 372</i>	<i>15,1</i>
Noe komp.intensive næringer/tjenester (MKI-1)	477 391	87 181	22,3
Lite komp.intensive næringer/tjenester (MKI-2)	843 288	86 191	11,4
3 STATLIG SEKTOR	342 586	92 331	36,9
<i>Komp.intensive næringer/tjenester (KI)</i>	<i>268 736</i>	<i>143 789</i>	<i>115,1</i>
<i>Mindre komp.intensive næringer/tjenester (MKI)</i>	<i>73 850</i>	<i>-51 458</i>	<i>-41,1</i>
Noe komp.intensive næringer/tjenester (MKI-1)	41 432	-34 315	-45,3
Lite komp.intensive næringer/tjenester (MKI-2)	32 418	-17 143	-34,6
4 KOMMUNAL SEKTOR	507 790	128 514	33,9
<i>Komp.intensive næringer/tjenester (KI)</i>	<i>290 998</i>	<i>33 262</i>	<i>12,9</i>
<i>Mindre komp.intensive næringer/tjenester (MKI)</i>	<i>216 792</i>	<i>95 252</i>	<i>78,4</i>
Noe komp.intensive næringer/tjenester (MKI-1)	198 650	90 056	82,9
Lite komp.intensive næringer/tjenester (MKI-2)	18 142	5 197	40,1
5 FYLKESKOMMUNAL SEKTOR	41 753	-73 726	-63,8
<i>Komp.intensive næringer/tjenester (KI)</i>	<i>41 527</i>	<i>-70 712</i>	<i>-63,0</i>
<i>Mindre komp.intensive næringer/tjenester (MKI)</i>	<i>226</i>	<i>-3 015</i>	<i>-93,0</i>
Noe komp.intensive næringer/tjenester (MKI-1)	191	-2 827	-93,7
Lite komp.intensive næringer/tjenester (MKI-2)	35	-188	-84,4

Utviklingen det siste tiåret innenfor KI- og MI-delene av ulike institusjonelle hovedsektorer viser også noen klare trekk (se tabell 4.4. og figurene 4.3-4.8). I de kompetanseintensive delene (KI) av *privat sektor* har det vært en jevnt stigende kurve i hele perioden (figur 4.3 og 4.5), mens utviklingen i de mindre kompetanseintensive delen (MKI) har vært svakere og preget større konjunkturrelle svingninger (se figur 4.3 og 4.5). I *kommunal sektor* har det vært noe økning innenfor de kompetanseintensive tjenestene (KI) fram til 2004 deretter har veksten flatet ut, mens det innenfor de mindre kompetanseintensive tjenestene

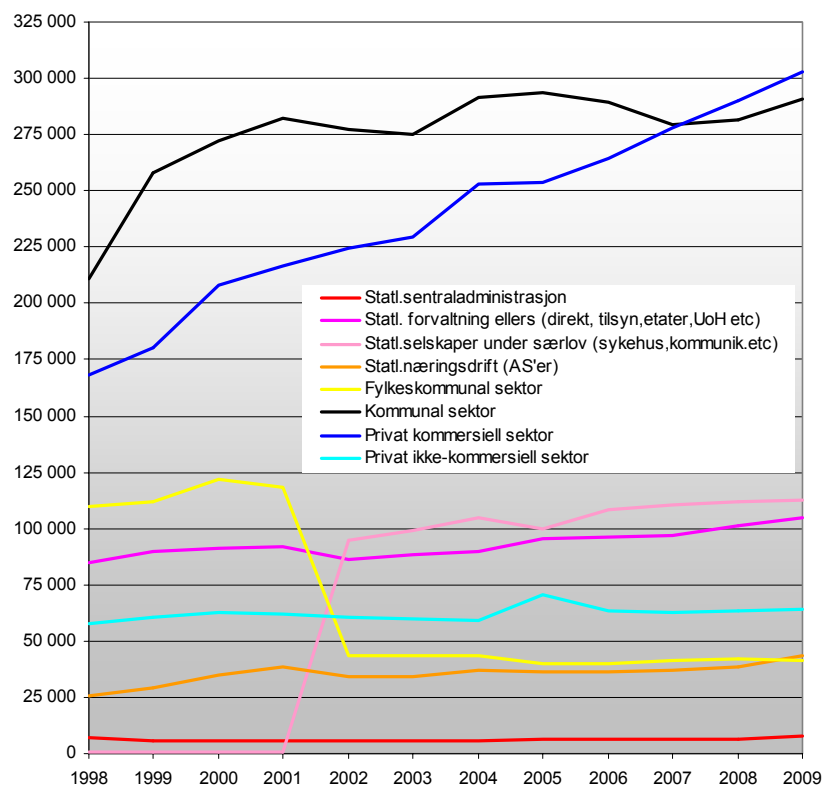
Figur 4.3 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) deler av statlig, fylkeskommunal, kommunal og privat sektor 1998-2009. Datakilde:SSB/BoF).*



Figur 4.4 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i mindre kompetanseintensive (MKI) deler av statlig, fylkeskommunal, kommunal og privat sektor 1998-2009. (Datakilde:SSB/BoF).*



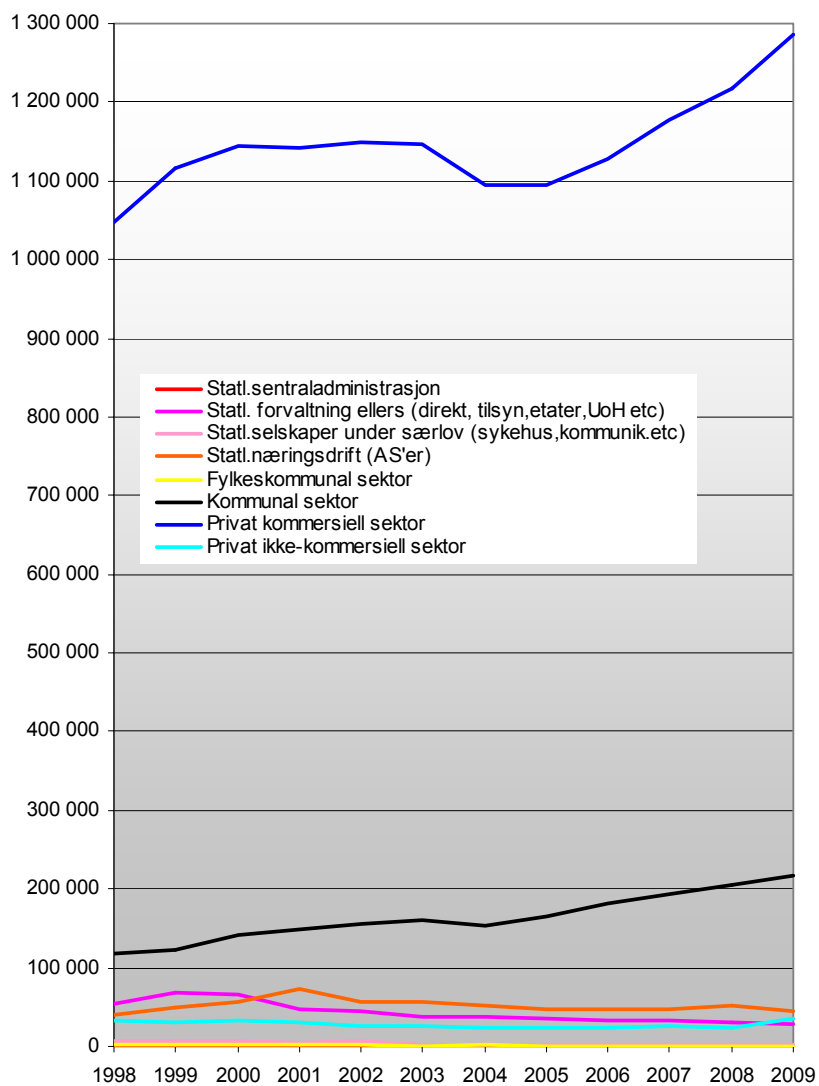
Figur 4.5 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i de kompetanseintensive (KI) bransjene/ tjenestene innenfor statlig, fylkeskommunal, kommunal og privat sektor 1998-2009.*
(Datakilde:SSB/BoF)



(MKI) har vært en sterkere absolutt og relativ vekst, som også har vært jevnt økende i hele perioden. Innenfor *statlig sektor* har det også vært en sterk vekst innenfor kompetanseintensive tjenester (KI), men samtidig en nedgang innenfor mindre kompetanseintensive tjenester (MKI). Veksten innenfor de kompetanseintensive tjenestene er ikke bare knyttet til den kraftige veksten innenfor statlig særlovselskaper (primært pga sykehusovertakelsen), men har kommet uavhengig av dette før og etter innenfor særlovselskapene samt innenfor statlig forvaltningen og næringsdrift. Mye av nedgangen i MKI-delen har på sin side også vært knyttet til de samme undersektorene innen forvaltning og næringsdrift (se figur 4.6).

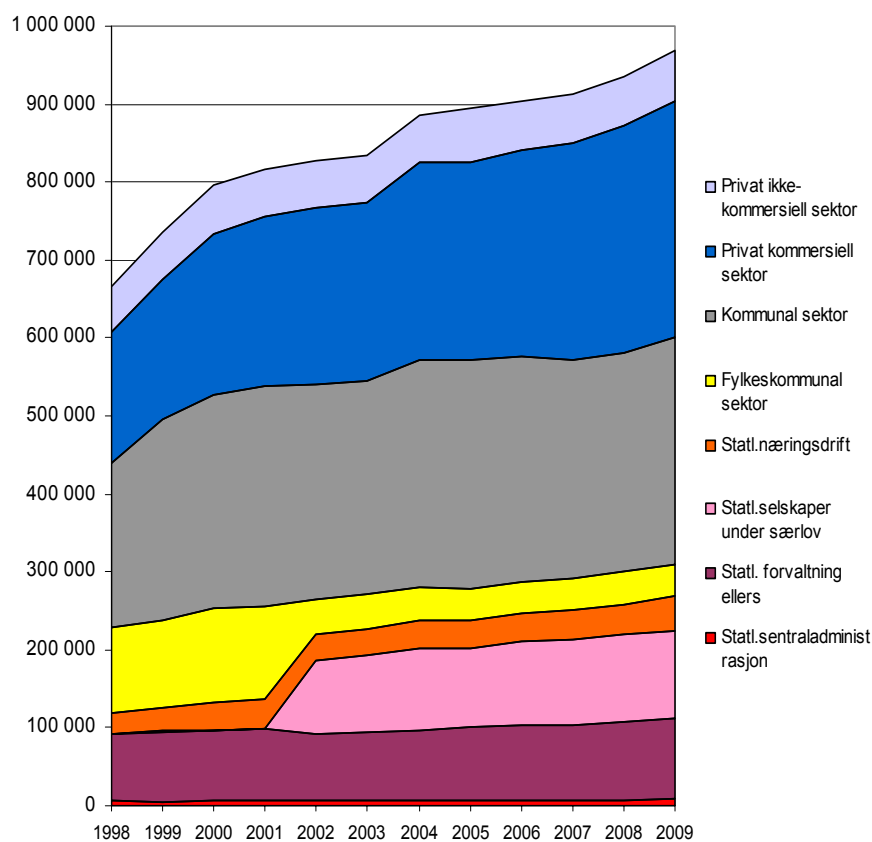
I *fylkeskommunal sektor* har det vært tilnærmet nullvekst både i KI- og MKI-delen om vi ser bort i fra det store skiftet som fulgte med overføringen av sykehusene til staten rundt 2001-02.

Figur 4.6 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i de mindre kompetanseintensive bransjene/ tjenestene (MKI 1+2) innenfor statlig, fylkeskommunal, kommunal og privat sektor 1999-2009. (Datakilde:SSB/BoF)*

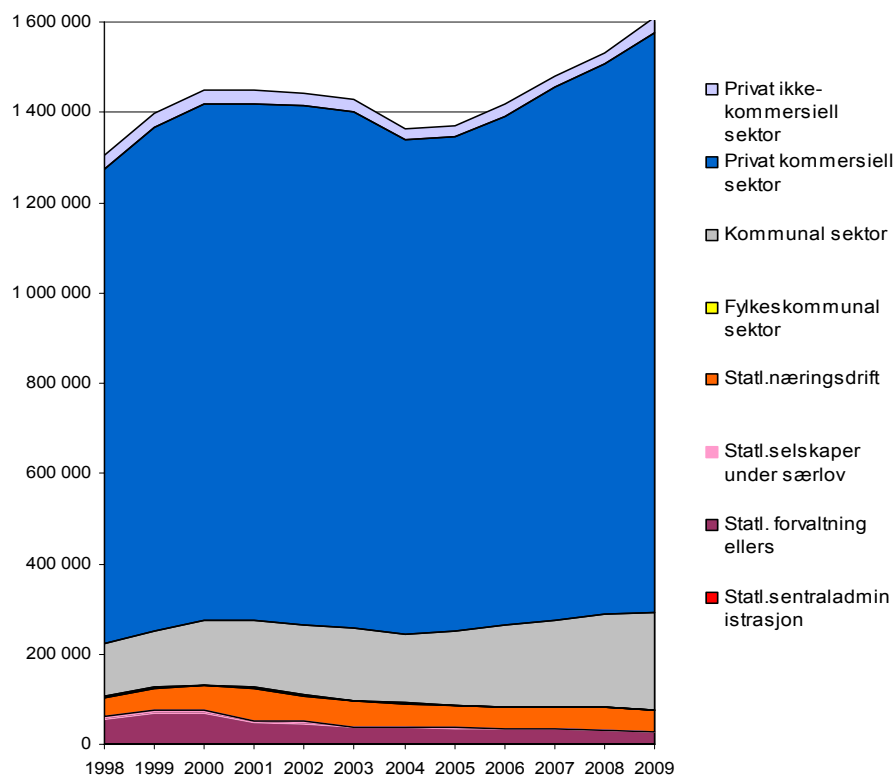


Samlet har det altså vært en sterk vekst av arbeidsplasser totalt innenfor den kompetanseintensive sektoren (KI) av økonomien. Den sterkeste absolutte og relative veksten har kommet i privat og statlig sektor, som har stått for hoveddelen av den nasjonale veksten og samtidig økt andeler av arbeidsplasser innenfor kompetanseintensiv sektor nasjonalt.

Figur 4.7 *Samlet oversikt over utviklingen i antall arbeidsplasser innenfor de kompetanseintensive næringer/ tjenester (KI) i statlig, kommunal, fylkeskommunal og privat sektor 1998-2009. (Datakilde:SSB/BoF).*



Figur 4.8 Samlet oversikt over utviklingen i antall arbeidsplasser innenfor mindre kompetanseintensive næringer/ tjenester (MKI) i statlig, kommunal, fylkeskommunal og privat sektor 1998-2009. (Datakilde:SSB/BoF).



4.2.1 Privat sektor

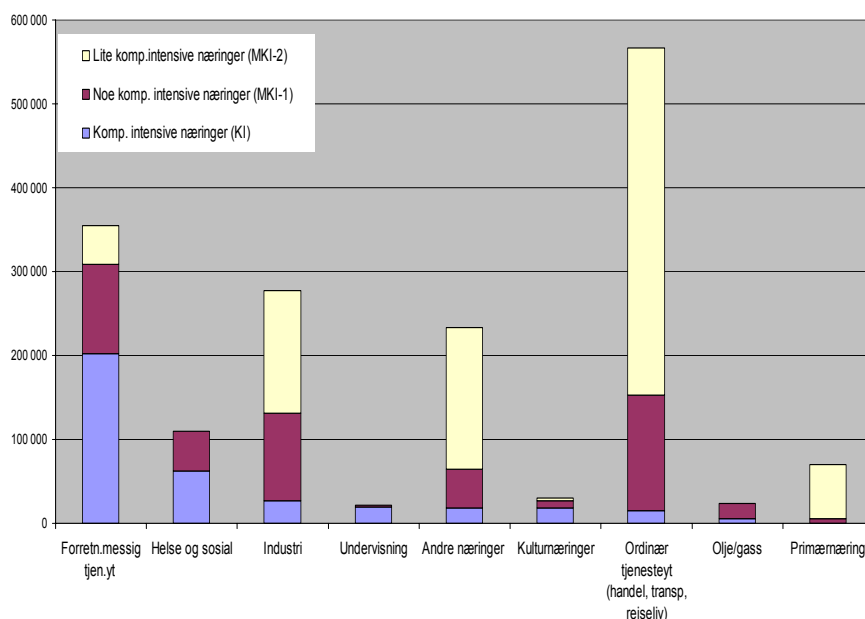
Struktur og utvikling

De kompetanseintensive næringene (KI) utgjør 370 000 arbeidsplasser og 22 prosent av privat sektor (2009). De fleste av disse arbeidsplassene er innenfor forretningsmessig tjenesteyting³³, men en god del finnes også innenfor kompetanseintensive deler av

³³ Totalt er det her snakk om 202.000 arbeidsplasser, hvorav de fleste finnes innenfor konsulentbransjen, men også mange innen IKT, finans og eiendom.

helse/sosial³⁴, industri³⁵, undervisning, kultur og personlig tjenesteyting (se figur 4.9)³⁶

Figur 4.9 *Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI), noe kompetanse-intensive (MKI-1) og lite kompetanseintensive næringer (MKI-2) i privat sektor 2009. (Datakilde:SSB-BoF).*



De fleste arbeidsplassene i privat sektor finnes innenfor mindre kompetanseintensive næringer (MKI), men her er gruppen av noe kompetanseintensive næringer (MKI-1) ganske stor og knyttet til deler av forretningsmessig tjenesteyting, ordinær tjenesteyting³⁷ og ikke minst industri. I sistnevnte inngår konkurranseutsatte industribedrifter og bransjer som i dagligtale ofte omtales som

³⁴Størst er helse/sosial-tjenester.

³⁵De største bransjer er her forlag (bøker/ aviser/tidsskifter), IKT/måle/kontrollutstyr, farmasøytiske produkter og forsvarssystemer.

³⁶ Se detaljer i tabell V 17-18 i vedlegg.

³⁷Betydelige delbransjer finnes her i handel (agentur/engroshandel), bygg/anlegg (elektrisk o.a.), transport og reiseliv (sjøfart/kysttrafikk, info- og arrangementsfunksjoner til reiseliv o.a.).

”kompetanseintensive”³⁸. Dette er også ofte bedrifter og bransjer som er avanserte brukere av ny teknologi og FoU, har grupper av UoH-ansatte i staben, driver langsiktig kompetanseutvikling, og gjerne opererer i internasjonale verdikjeder og markeder. Bedriftene rekrutterer med andre ord UoH-utdannede, og vil i økende grad være avhengig av ansatte med UoH-utdanning for å være internasjonalt konkurransedyktige. Andelen ansatte med UoH-utdanning vil imidlertid ofte ligge under gjennomsnittet i landet, og derfor i forhold til vår operasjonalisering her ikke komme med i gruppen av de mest kompetanseintensive næringene³⁹.

Den største underkategorien i privat sektor er imidlertid de minst kompetanseintensive næringene (MKI-2). Foruten deler av industrien (næringsmiddel, teko etc.) inngår her primærnæringene samt flere store bransjer innen ordinær tjenesteyting (handel, transport, bygg/anlegg).

I et *utviklingsperspektiv* har privat sektor hatt en betydelig vekst i antall arbeidsplasser nasjonalt (+22%, 1999-2009). En hoveddel har kommet innenfor kompetanseintensive næringer (KI) som har hatt en relativ vekst (+53%/ 127 000 arb.plasser) (se tabell 4.6), selv om noe flere arbeidsplasser har kommet i mindre kompetanseintensive næringer (MKI) til tross for svakere relativ vekst (+15%/173 000 arb.pl.).

I KI-næringene har (netto-) tilveksten kommet innenfor et bredt spekter av bransjer, men flest arbeidsplasser innenfor konsulent (+41 300), helse/sosial (+24 100) og IKT (20 200), men også mange arbeidsplasser innenfor finans/eiendom (+12 600), handel (+9 500), kultur (+7 700) og undervisning(+7300). Også i industrien har det vært vekst innenfor de kompetanseintensive bransjene (+2200), samtidig som det har vært sterk nedgang i de mindre kompetanse-intensive bransjene av industrien (-6500). Utviklingen illustrerer betydelig endringer i retning av en mer kompetanseintensiv industrisektor det siste tiåret⁴⁰.

³⁸Store industribransjer er innenfor maritim sektor (verft), teknologi sektor for øvrig (bildeler, maskiner/utstyr etc.), metallvarer og kjemiske produkter.

³⁹Grensen går på en andel UoH-utdannede av arbeidsstokken på 39,4% (se kap.2).

⁴⁰Det kom også fram i tabell 4.3 foran hvor vi så at antall personer med UoH-utdanning økte med 26 000 personer mens antallet uten slik utdanning ble

Lokalisering og regional utvikling

Ser vi først på den (1) regionale fordelingen av privat sektor totalt følger denne i hovedsak sysselsettings- og bosettingsmønsteret, og har bare en liten overrepresentasjon i hovedstaden og underrepresentasjon i de minst sentrale regionene (se tabell 5.2 og figur 4.10).

De kompetanseintensive næringene (KI) har imidlertid en mer ujevn regional fordeling med en sterkere overrepresentasjon i storbyene, og særlig hovedstaden, enn privat sektor forøvrig⁴¹ (se tabell og figur under). Hovedstaden, og i noe grad storbyene forøvrig, har over tid blitt sterkere spesialisert innenfor forretningsmessig tjenesteyting, som utgjør den største del av de kompetanseintensive næringene i privat sektor.

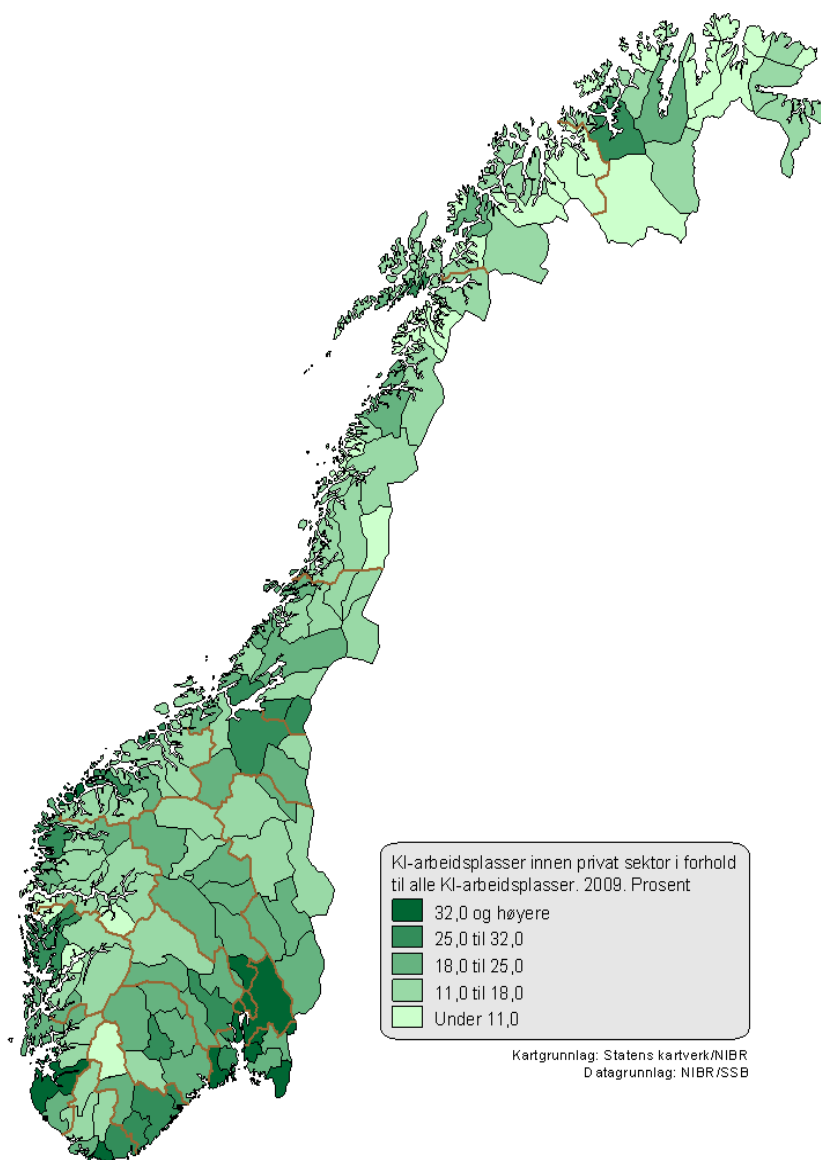
Tabell 4.5 *Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester i privat sektor 2009 (Datakilde: SSB/BoF).*

	Landet	Hovedsta- ds-reg.	Storby- reg. 1	Storby- reg. 2	Mellomst. byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb. reg.
Antall arbeidsplasser 2009								
Totalt privat sektor	1 675 809	497 639	343 469	197 661	305 603	175 255	128 660	27 522
Kompetanseint.næringer (KI)	365 916	161 919	78 982	32 222	51 023	23 358	15 422	2 992
Mindre kompetanseint. næringer (MKI)	1 309 892	335 720	264 487	165 440	254 580	151 897	113 238	24 531
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	468 779	143 999	104 850	58 371	86 222	45 990	25 024	4 322
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	841 113	191 721	159 637	107 068	168 358	105 907	88 214	20 209
Fordeling av arbeidsplassene (%) mellom region typer								
Totalt privat sektor	100	30	20	12	18	10	8	2
Kompetanseint.næringer (KI)	100	44	22	9	14	6	4	1
Mindre kompetanseint. næringer (MKI)	100	26	20	13	19	12	9	2
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	100	31	22	12	18	10	5	1
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	100	23	19	13	20	13	10	2
Lokaliseringkvotienter i privat sektor vs. alle sektorer (fordeling på landbasis =1,00)								
Totalt privat sektor	1,00	1,06	1,03	0,99	0,98	0,95	0,91	0,84
Kompetanseint.tjenester (KI)	1,00	1,37	1,05	0,80	0,80	0,65	0,59	0,45
Mindre kompetanseint.tjenester (MKI)	1,00	1,00	1,03	1,02	1,00	0,98	0,94	0,92
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	1,00	1,08	1,09	1,03	0,98	0,90	0,68	0,57
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	1,00	0,97	1,01	1,00	1,01	1,01	1,02	1,03

redusert med 7 000 personer i sekundærnæringene(1998-2008) (Datakilde:SSB-Individdata).

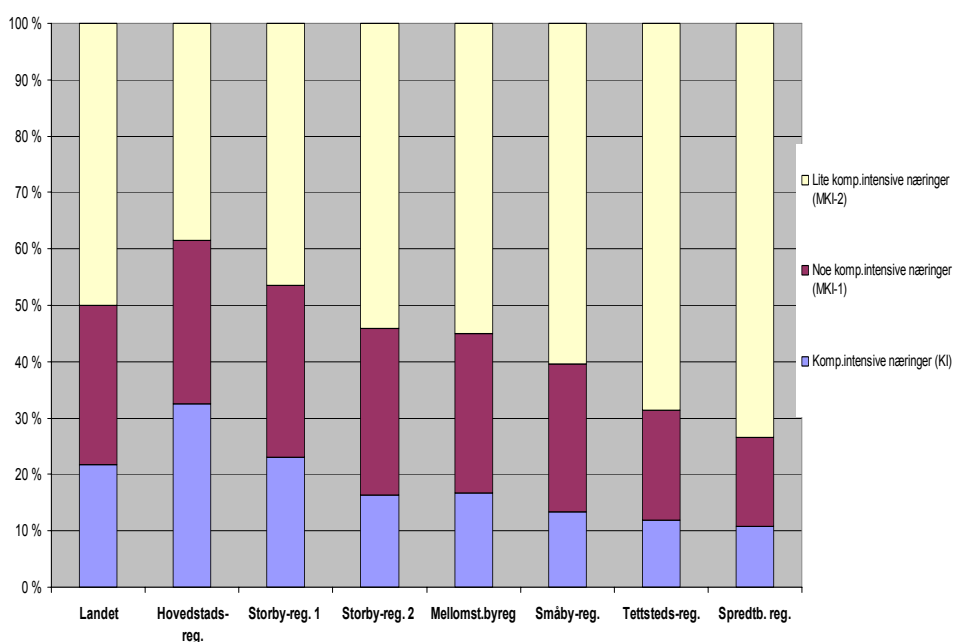
⁴¹Hovedstadens lk=1,5, storbyene kat.1's lk.=1,1.

Figur 4.10 *KI-arbeidsplasser i privat sektor i andel av alle KI-arbeidsplassene i BA-regionene 2009 (Datakilde: SSB-BoF).*



De mindre kompetanseintensive næringene (MKI) i privat sektor har et mer regionalt balansert lokaliseringmønster enn de kompetanseintensive næringene. Det er imidlertid betydelig forskjeller i dette bildet blandt MKI-næringene. Undergruppen av noe kompetanseintensive næringer (MKI-1) har et lokaliseringmønster som er i størst samsvar med bosettingsmønsteret, og har bare en liten overrepresentasjon i storbyene (kat.2). Den andre undergruppen, lite kompetanseintensive næringer (MKI-2), har en klar ”opphopning” og overrepresentasjon i de minst sentrale regiontypene. Disse næringene har det mest desentraliserte lokaliseringmønsteret (se tabell 4.5 og figur 4.11). Noe av bakgrunnen er at innslaget av primærnæringer, ressursbasert industri samt mer ordinære tjenester generelt øker med fallende sentralitet.

Figur 4.11 *Arbeidsplassene i privat sektor fordelt på kompetanse-intensive (KI) og mindre kompetanseintensive næringer (MKI) i ulike regiontyper 2009. (Datakilde:SSB-BoF).*



Om vi så ser nærmere på den (2) regionale utviklingen i privat sektor kan den beskrives på ulike måter. I det følgende ser vi på region-

typenes vekstrater, absolutte endringer i antallet arbeidsplasser, samt regiontypenes andeler av landets vekst og sysselsetting.

Om vi starter med de *regionale vekstratene* for privat sektor samlet øker disse med sentraliteten⁴² (se tabell under og figur 4.12). Det vil si storbyene kat. 1 har hatt sterkest vekst, mens tettsteds- og spredt-boddregioner har hatt klart svakest vekst.

Tabell 4.6 *Hovedtrekk i den regionale utviklingen i KI- og MKI-delene i privat sektor mellom 1999-2009 (Datakilde:SSB-BoF).*

	Landet	Hovedstadsreg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomst. byreg	Småby-reg.	Tettstedsreg.	Spredtb. reg.	Annet ⁴
Relative ending (%) 1999-2009									
Alle næringer	22	25	31	23	19	14	6	0	95
Kompetanseint.næringer (KI)	53	51	63	52	52	51	43	58	-27
Mindre kompetanseint. næringer (MKI)	15	15	23	18	14	10	3	-5	166
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	22	11	31	30	25	19	24	0	128
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	11	18	19	13	10	6	-2	-7	663
Absolutt ending 1999-2009									
Alle næringer	300 059	97 965	80 748	36 672	49 176	21 778	7 756	-119	6 082
Kompetanseint.næringer (KI)	126 687	54 682	30 616	10 978	17 381	7 932	4 648	1 096	-646
Mindre kompetanseint. næringer (MKI)	173 372	43 284	50 132	25 694	31 795	13 846	3 107	-1 214	6 729
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	87 181	14 173	24 790	13 592	17 143	7 499	4 843	302	4 839
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	86 191	29 111	25 341	12 102	14 652	6 346	-1 735	-1 516	1 890
Andel (%) av landets vekst 1999-2009									
Alle næringer	100	33	27	12	16	7	3	0	2
Kompetanseint.næringer (KI)	100	43	24	9	14	6	4	1	-1
Mindre kompetanseint. næringer (MKI)	100	25	29	15	18	8	2	-1	4
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	100	16	28	16	20	9	6	0	6
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	100	34	29	14	17	7	-2	-2	2

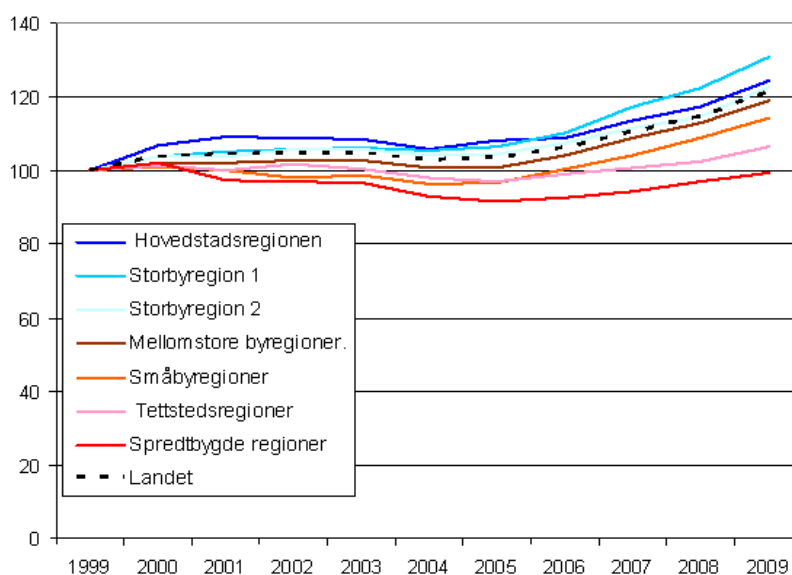
De kompetanseintensive bransjene (KI) har imidlertid hatt høye vekstrater i alle regiontypene, og selv om ratenivåene varierer litt ser vi ikke et helt entydig mønster etter sentralitet basert på vår regiontypologi⁴³ (se tabell 4.6 og figur 4.13). Regionale ratenivåer vil imidlertid være påvirket av utgangspunktet og ulike utviklingsfaser.

⁴²Selv om det er en lite nyanse mellom hovedstaden og storbyene kat.1, dvs. hovedstaden har noe svakere vekst enn ”størrelsen skulle tilsi” vis a vis storbyene kat.1.

⁴³Dvs. storbyene kat.1 (+63%/ 30616) og spredtbodde regioner (+58%/1 096) høyest vekstrater, mens tettstedsregionene (+43%/4648) og hovedstaden (+51%/54 682) de lavest vekstratene.

Om vi toner ned hoved-stadens noe svakere vekstrater enn øvrige storbyer⁴⁴, og samtidig slår sammen de to minst sentrale regiontypene som en og samme regiontype⁴⁵, er hovedbildet mer entydig med noe økende vekstrater med tiltagende sentralitet⁴⁶. Nivåforskjellene i vekstrater er imidlertid fortsatt ikke veldig store.

Figur 4.12 Regionale vekstrater (%) i privat sektor totalt (KI+MKI) i perioden 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF)



Da har det vært større regionale ubalanser i vekstrater etter sentralitet til fordel for storbyene innenfor de mindre kompetanseintensive næringene (MKI). Her har også storbyregionene kat.1 hatt sterkest vekst (+23%), og

⁴⁴Hovedstaden hadde et mye høyere utgangspunkt (andel sysselsatte i komp.næringer i 1999), og har således ligget foran i utviklingsfasen mot høy andel kompetansebasert næringsliv, og dermed tatt ut en større del av sitt vekstpotensialet enn de andre storbyene.

⁴⁵Kan begrunnes med behovet for å redusere følsomhet for små tall i utgangspunktet: dvs. spredtbygde regioner hadde i utgangspunktet en svært lav andel av, og få arbeidsplasser innenfor, KI-næringer. Slår vi sammen med tettstedregionene blir rate-tallene for de minst sentrale regiontypene mer robuste.

⁴⁶ Storbyene kat.1 (+63%), mindre byer (+51%), tettsteds/spredtbygde regioner (+45%).

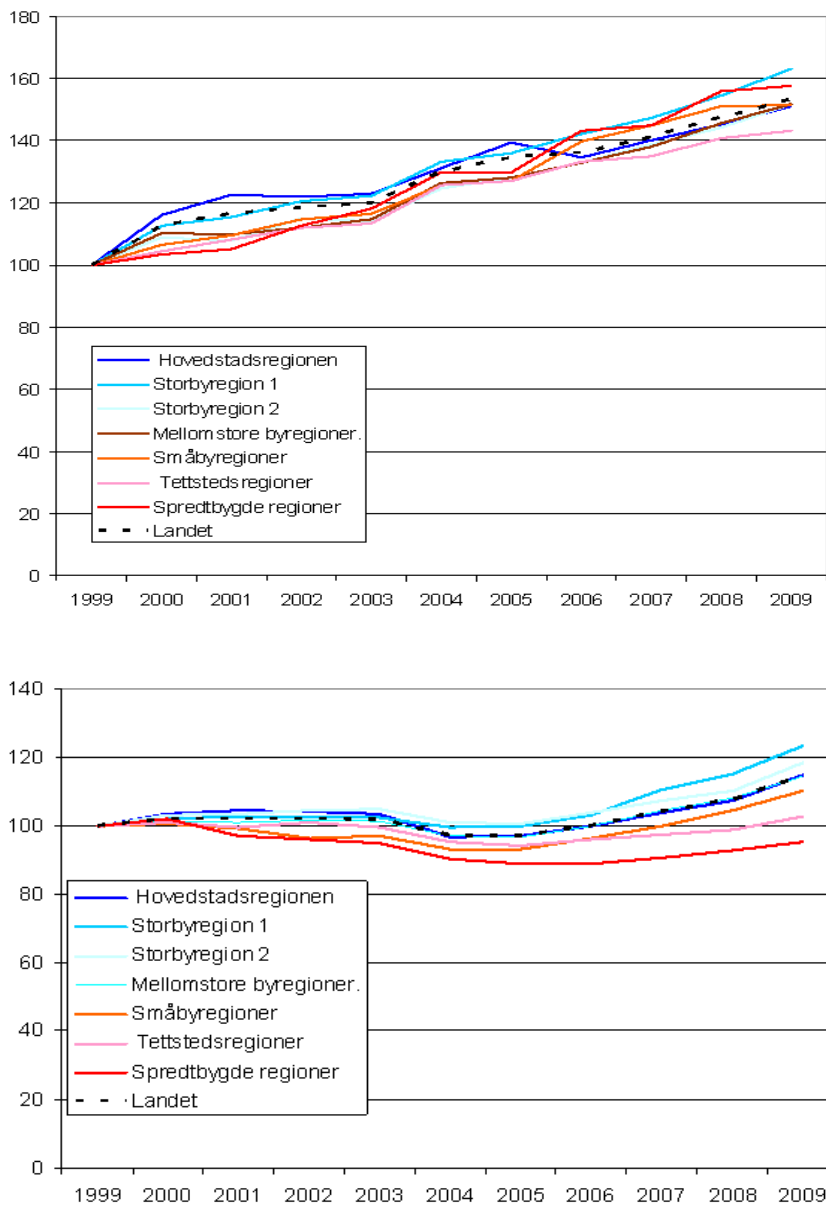
på et mye høyere nivå enn de minst sentrale regiontypene (hhv. +2% og -1%) (se tabell 4.6 og figur 4.13). Bakgrunnen for denne ubalanserte veksten er at de minst sentrale regionene har hatt sterk nedgang i sysselsettingen i en stor vareproduksjon, som bare i noen grad er kompensert av ny vekst i lite kompetanseintensiv privat service. Storbyene derimot har i utgangspunktet hatt lite vareproduksjon igjen, og samtidig fått en sterk vekst innenfor lite kompetanseintensiv privat service som i stor grad er stimulert av et økt regionalt forbruk og kjøpekraft fra en voksende storbybefolkning.

Ser vi så på den regionale utviklingen etter regiontypenes absolutte *tilvekst-volumer* (antall arbeidsplasser) og *andeler av nasjonal tilvekst*, ser vi at storbyene har fått svært mange arbeidsplasser og en høy andel av tilveksten (72%)⁴⁷ i privat sektor. Storbyenes andel av tilveksten er enda større i KI-næringene (76 %) enn i MKI-næringene (69%). Hovedstaden har størst absolutt og andelsvis tilvekst innenfor KI-næringene (+55 000 arb.plasser, 43 % av landets tilvekst) mens de tre øvrige storbyene i kategori 1 har også et betydelig volum og andel (+31000 arb.plasser eller 24% av landets tilvekst), men dette er altså fordelt på tre byer⁴⁸.

⁴⁷ Hovedstaden pluss storbyene kat.1 og kat.2. har fått 72% av nettotilveksten (300 000 arbeidsplasser) i privat sektor i landet (1999-2009).

⁴⁸ Veksten i storbyregionene kat.1 har vært høyere enn deres nasjonale KI-andel skulle tilsi, mens det er omvendt for hovedstaden. Alle de øvrige regiontypene har hatt vekstrater som i hovedsak har sikret deres nasjonale andeler av sektoren, mens hovedstaden har tapt andeler.

Figur 4.13 Regionale vekstrater (%) i KI-næringer (øverste figur) og MKI-næringer (nederste figur) av privat sektor 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF)



Regiontypenes tilvekstvolum og andeler av den nasjonale tilveksten i privat sektor øker markant med sentraliteten. Dette er rimelig ettersom regiontypenes befolkningsgrunnlag også øker markant med økende sentralitet. Storbyene kategori 1 er imidlertid den regiontypen som har en høyere andel av den nasjonale tilveksten enn regiontypens sysselsettingsandel (dvs. en vekstkoefficient⁴⁹ på 1,3). Det er omvendt for de minst sentrale regiontypene.

Mønsteret gjelder for KI-næringene, men faktisk i enda større grad MKI-2- næringene. Resultatet av dette er storbyene kategori 1 har økt sin andel av arbeidsplassene nasjonalt, både innenfor KI- og MKI-delene av sektoren.

Tabell 4.7 *Regiontypenes andel (%) av landets arbeidsplasser, tilvekst samt vekstkoeffisienter i KI-delen av privat sektor (Datakilde:SSB/BoF)*

	Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomst.-byreg.	Småby-reg.	Tettsteds- og spredtb. reg.
PRIVAT SEKTOR :							
1. Andel av landets arbeidsplasser i alt (2009)	100	29,5	20,3	11,7	18,1	10,4	9,3
2. Andel av landets (netto-) tilvekst av arbeidsplasser i alt (1999-2009)	100	32,6	26,9	12,2	16,4	7,3	2,5
Regionale vekstkoeffisienter for arbeidsplasser i alt (2 dividert på 1)	1,00	1,11	1,32	1,04	0,91	0,70	0,28
3. Andel av landets arb.plasser i komp.intensive næringer/tjenester (KI) (2009)	100	44,0	21,5	8,8	13,9	6,4	5,0
4. Andel av landets (netto-) tilvekst i arbeidsplasser i kompetansenæringer (1999-2009)	100	43,2	24,2	8,7	13,7	6,3	4,5
Regionale vekstkoeffisienter for komp.intensive næringer/tjenester (4 dividert på 3)	1,00	0,98	1,12	0,99	0,99	0,99	0,91

Avslutningsvis ser vi at tilveksten i antallet arbeidsplasser i gjennomsnitt per region innenfor hver regiontype (se tabell 4.8). Vi ser at hovedstaden har en svært mye større absolutt tilvekst også i forhold til de andre storbyene. Hovedstaden og de minst sentrale regiontypene har imidlertid hatt en større tilvekst av arbeidsplasser i KI-næringer enn i MKI-næringene, mens det er omvendt for de øvrige regiontypene.

⁴⁹Vekstkoefficient er forholdet mellom regiontypenes andel av den nasjonale tilveksten og regiontypenes andel av den nasjonale sysselsettingen. $VK > 1,0$ betyr at tilveksten er høyere enn sysselsettingen skulle tilsi, som innebærer at regiontypen har hatt struktur- og/eller konkurransefordeler i forhold til andre regiontyper i perioden.

Tabell 4.8 *Gjennomsnittelig årlig (netto-) tilvekst av arbeidsplasser (1999-2009) i privat sektor per region innenfor ulike regionkategorier (Datakilde:SSB/BoF)*

år	Landet	Hovedstadsreg.	Storbyreg. 1	Storbyreg. 2	Melloms t. byreg	Småbyreg.	Tettstedsreg.	Spredtb. reg.
KI-sektor	11 772	4 473	983	223	120	30	8	2
MKI-sektor	20 663	4 433	2 136	555	252	100	5	-1
Sum	32 435	8 906	3 119	778	371	130	14	2

Oppsummering

Privat sektor har mange arbeidsplasser i de mest kompetanseintensive næringene (KI) (368 000 arb.plasser) foruten innenfor noe kompetanseintensive næringer (MKI-1) (477 000 arb.plasser). Det har vært en sterk relativ og absolutt vekst innenfor de kompetanseintensive næringene (KI) det siste tiåret (+53 prosent og 127 000 arb.pl.). Veksten innenfor gruppen av noe kompetanseintensive næringer (MKI-1) og lite kompetanseintensive næringer (+11%, 86 000 arb.pl) har vært betydelig i absolutte tall, men vekstratene betydelig lavere enn for de kompetanseintensive næringene.

Privat sektor har med andre ord gjennomgått store strukturelle endringer i retning av en mer kompetanseintensiv bransjesammensetning. I de kompetanseintensive næringene (KI) har hoveddelen av tilveksten kommet innenfor forretningsmessig tjenesteyting, selv om det har vært en betydelig tilvekst innenfor kompetanseintensive deler av ulike typer bransjer og tjenesteområder som handel, kultur, helse, sosial og undervisning. En generell nasjonal vekst innenfor de sistnevnte tjenesteområder har blitt stimulert av generell kjøpekraftutvikling og endringer i offentlig sektor (se senere delkapitler) og politikk som blant annet har åpnet opp for, og stimulert til, nyetableringer og vekst i privat sektor innenfor tjenesteområder som tidligere var sterkere forbeholdt offentlig sektor.

Kompetanseintensive næringer i privat sektor finnes i alle regiontyper og deler av landet, men er sterkest konsentrert og overrepresentert i hovedstaden og storbyene for øvrig. Det siste

tiåret har det vært høye vekstrater av kompetanse-intensive næringer i alle regiontyper og slik sett en betydelig *desentralisert vekst*, selv om hovedbildet viser at ratenivåene øker noe med sentraliteten. Unntaket her er hovedstaden som har noe svakere relativ vekst enn størrelsen skulle tilsi. Dette kan forklares med en allerede svært høy andel slike næringer i regionen, og at en større del av tilvekst-potensiale er realisert sammenliknet med det som er tilfelle i storbyene forøvrig.

Målt i *antall arbeidsplasser* og andel av den nasjonale tilveksten har det imidlertid vært en betydelig *geografisk vekstkonsentrasjon innenfor kompetanseintensive næringer i privat sektor*. Hovedstaden og storbyene for øvrig har stått for 76 prosent (86 000 arb.pl) av den samlede nasjonale tilveksten.

Det er storbyene kat. 1 (Stavanger, Bergen, Trondheim) som har vært de ”relative vinnerregionene”. Disse har hatt høyest vekstrater og samtidig tatt en høyere andel av den nasjonale tilveksten enn deres sysselsettingsandel skulle tilsi. Dermed har deres andel av arbeidsplassene i kompetanseintensive næringer i Norge også økt det siste tiåret. De øvrige regiontypene har tapt noe andeler. Målt i volum, dvs. tilveksten av antallet arbeidsplasser i kompetanse-intensive næringer per region, har imidlertid hovedstaden vært den klareste ”absolutte vinnerregionen”⁵⁰.

Alle regiontypene har hatt relativt høye vekstrater innenfor kompetanseintensive næringer, men de minst sentrale regiontypene har vært taperne både absolutt og relativt. Den ubalanserte regionale utviklingen har imidlertid vært enda sterkere for mindre kompetanseintensive næringer og fortsatt til fordel for storbyene.

4.2.2 Statlig sektor

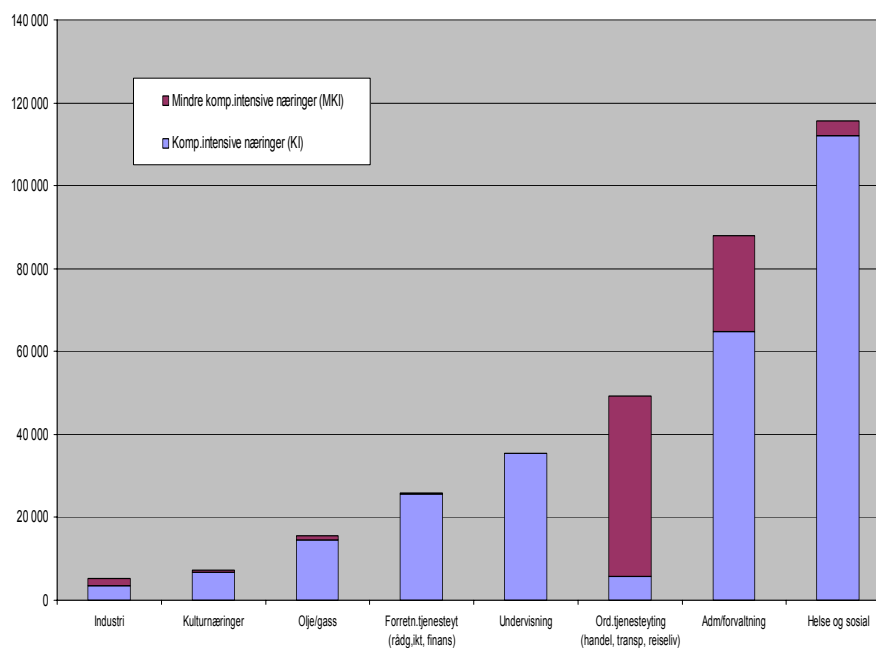
Struktur og utvikling

De kompetanseintensive næringene (KI) i statlig sektor består av 270 000 arbeidsplasser, som utgjør 78 prosent av hele sektoren (2009) (tabell 4.10). De fleste av disse arbeidsplassene finnes i

⁵⁰I tabell 4.9 så vi at den gjennomsnittlig årlig tilveksten i hovedstaden var på 4500 arbeidsplasser i KI-næringene mot for eksempel 1000 arbeidsplasser i hver av storbyene kat. 1 og bare 2 arbeidsplasser i hver av de spredtboende regionene.

helse/sosial⁵¹, forvaltning⁵² og undervisning⁵³. Utover dette finnes det også en god del statlige arbeidsplasser i kompetanseintensive næringer som olje⁵⁴, IKT⁵⁵, rådgiving⁵⁶ og kultur⁵⁷ (se figur 4.14)⁵⁸

Figur 4.14 *Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI), og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester i statlig sektor 2009. (Datakilde:SSB-BoF).*



I et utviklingsperspektiv har statlig sektor hatt vekst i arbeidsplasser det siste tiåret, og all vekst har kommet innenfor kompetanseintensive tjenester (KI), mens det har vært tilbakegang for øvrig.

Statlig sektor har hatt en sterk økning i antallet arbeidsplasser det siste tiåret (+37%, 92 000 arb.plasser 1999-2009, se tabell 4.11).

⁵¹112.000 arb.plasser hvorav de fleste er innenfor sykehustjenester.

⁵²65 000 arb.plasser innenfor sentraladministrasjon, departementer, direktorater, tilsyn og etater..

⁵³ 35 000 arb.plasser i hovedsak innen universiteter og høyskoler.

⁵⁴15 000 arb.plasser (Statoil m.m.).

⁵⁵13 000 arb.plasser (Telenor m.m.).

⁵⁶ 11 000 arb.plasser (Statskonsult m.m.)

⁵⁷ 7 000 arbeidsplasser (NRK, statlige museer, teatere, ensambler m.m.)

⁵⁸ Se detaljer i tabell V19 i vedlegget.

Om lag 60 prosent av denne økningen må imidlertid tilskrives statens overtakelse av sykehusene i 2001-02, og gjenspeiler ikke en reell tilvekst av nye arbeidsplasser. Når vi ser på endringstall for i statlig sektor det siste tiåret bør man derfor skille mellom statlig helse/sosial-sektor (inkl. sykehusene) og statlig sektor for øvrig (dvs. statlig sektor utenom helse/sosial).

De *kompetanseintensive delene (KI)* av statlig sektor har hatt sterk vekst det siste tiåret og uavhengig av økningen som skyldes sykehus-overtakelsen. KI-delen av statlig sektor utenom helse/sosial har hatt en betydelig vekst (+33%/38 500 arb.plasser, 1999-2009), og særlig innenfor forvaltning (+24%/12 600 arb.pl.), undervisning (+33%/8 800 arb.pl.) og oljesektor (+110%/7600 arb.pl.), men også noe innen IKT-tjenester (+17%/1900 arb.pl.). Mye av veksten her er drevet av sektorinterne drivkrefter og rammevilkår. I tillegg har KI-delen av *statlig helse/sosialsektor* hatt en *sterk vekst* også i perioden etter at staten overtok sykehusene (+20%/ 18 700 arb.pl. 2002-09⁵⁹), og som blant annet er knyttet til endogen drivkrefter i selve sykehussektoren koplet til generelt økende etterspørsel etter sykehustjenester.

Innenfor de mindre kompetanseintensive delene (MKI) av statlig sektor) har det samtidig vært *en kraftig nedgang* i antallet arbeidsplasser (-44%/54 000 arb.plasser 1999-2009). Nedgangen her skyldes både effektiviseringer og reorganiseringer, utskillinger og utsalg samt nedtrappinger og avviklinger innenfor deler av statlig forretningsmessig tjenesteyting, industri, transport og reiseliv.

Lokalisering og regional utvikling

Ser vi først på den (1) *regionale fordelingen* av statlig sektor etter regiontyper er den klart overrepresentert i de største byene og underrepresentert i de minst sentrale regiontypene⁶⁰. I forhold til regiontypene har statlig sektor slik sett en sterkere storby-konsentrasjon enn de øvrige institusjonelle sektorene. En hovedårsak til dette er at sentrale nasjonale styrings-,

⁵⁹ Om lag en tredje del av denne veksten også etter 2002 kan antakelig tilskrives en noe senere overføring av tidligere kommunale Ullevål sykehus til staten, og altså litt senere enn overføringen av de fylkeskommunale sykehusene i 2001 og 2002.

⁶⁰ Hovedstaden: lk.=1,2, storbyene kat.1: lk.=1,1., tettstedsreg.: lk=0,7 og spredtbodde reg. lk.=0,3 (se tabell 5.2).

administrasjons- og formidlingsfunksjoner er lokalisert til landets hovedstad.

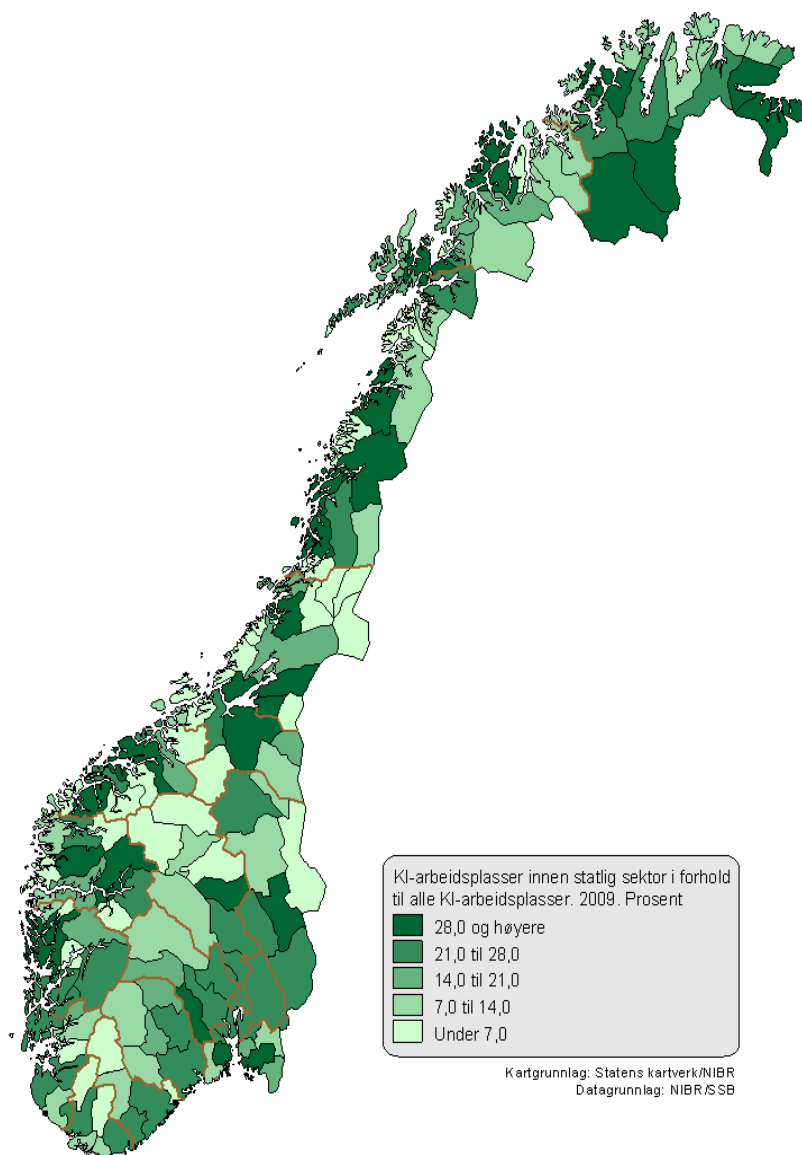
De kompetanseintensive delene (KI) av statlig sektor er imidlertid jevnere regionalt fordelt på regiontyper enn statlig sektor som helhet (tabell 4.10). Noe av bakgrunnen for dette er en betydelig regional spredning av KI-tjenestene innenfor undervisning (UoH), helse/sosial (sykehus) samt i noe økende grad enkelte forvaltningsfunksjoner (direktorater, tilsyn, etater).

Tabell 4.9 Lokaliseringen av arbeidsplasser i statlig sektor 2009
(Datakilde:SSB/BoF).

	Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomst-byreg	Småby-reg.	Tettsteds-reg.	Spredtb.-reg.	Annet*
Antall arbeidsplasser 2009									
Totalt statlig sektor	342 586	115 561	73 569	39 725	59 020	28 469	18 816	1 830	5 598
Komp.intensive tjenester/næringer (KI)	268 736	85 948	61 313	33 071	47 287	23 889	10 729	1 377	5 122
Mindre komp.intensive tjenester/næringer (MKI)	73 850	29 613	12 256	6 654	11 733	4 581	8 087	452	476
Andel arbeidsplasser (%) i regiontypene									
Totalt statlig sektor	100	34	21	12	17	8	5	1	2
Komp.intensive tjenester/næringer (KI)	100	32	23	12	18	9	4	1	2
Mindre komp.intensive tjenester/næringer (MKI)	100	40	17	9	16	6	11	1	1
Lokaliseringkvotienter (fordeling på landbasis =1,00)									
Totalt statlig sektor	1,00	1,20	1,08	0,97	0,93	0,75	0,65	0,27	.
Komp.intensive tjenester/næringer (KI)	1,00	0,99	1,11	1,11	1,01	0,91	0,55	0,28	.
Mindre komp.intensive tjenester/næringer (MKI)	1,00	1,56	0,85	0,73	0,82	0,53	1,19	0,30	.
* Svalbard, sokkelen, utlandet									

De mindre kompetanseintensive (MKI) delene av statlig sektor har et mer polarisert lokaliseringmønster, dvs. med en klar overrepresentasjon både i hovedstaden og de minst sentrale

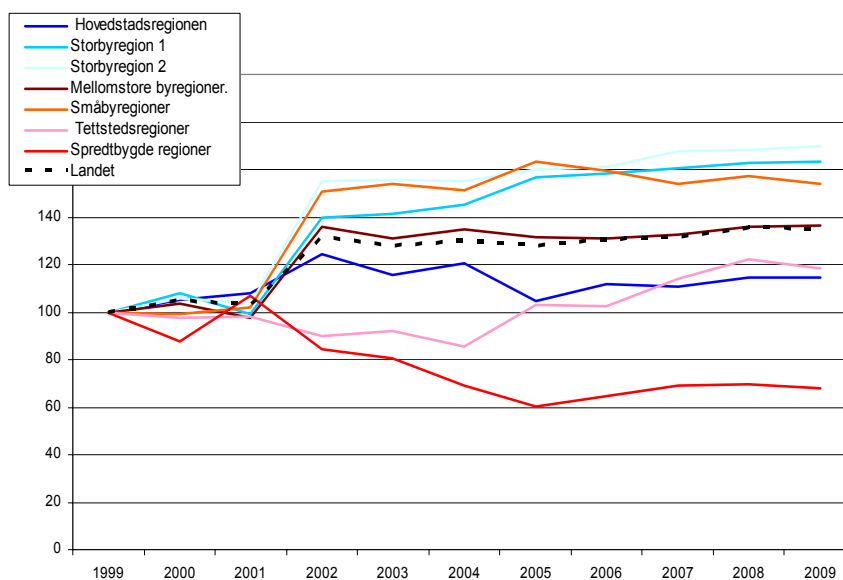
Figur 4.15 *KI-arbeidsplasser i statlig sektor i andel av alle KI-arbeidsplasser i BA-regionene 2009 (Datakilde: SSB-BoF).*



regiontypene. I hovedstaden er det her en overrepresentasjon av MKI-arbeidsplasser innen bl.a. forvaltningen, transport og reiseliv, mens det i de spredtbodde regionene er en overrepresentasjon av arbeidsplasser innen forsvaret.

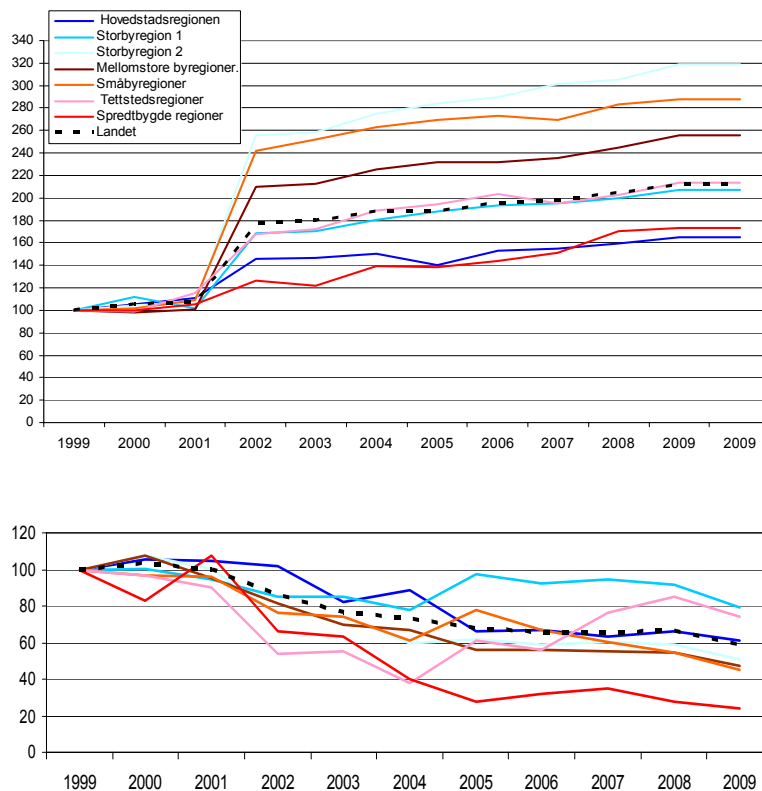
Ser vi så på den (2) regionale utviklingen i statlig sektor det siste tiåret er bildet sammensatt. Regiontypenes utvikling i statlig sektor som helhet har vært sterkt påvirket av overtakelsen av sykehusene i 2001-02 (se figur 4.16). Dette førte til at det statlige aktivitetsnivået økte kraftig i alle byregiontypene, mens statens aktivitetsnivå samtidig ble redusert i de minst sentrale regiontypene på grunn av blant annet nedtrappingene i forsvaret.

Figur 4.16 Regionale vekstrater (%) i statlig sektor i alt (inkl.helse/sosial 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF).



Overtakelsen av sykehusene gjenspeiles også tydelig når vi ser på utviklingen i de kompetanseintensive delene (KI) av statlig sektor (se figur 4.17). Utviklingen innenfor de mindre kompetanseintensive tjenestene (MKI) bærer mer preg av jven nedgang i alle regiontyper unntatt i storbyregioner kat.1, som klarer å opprettholde sysselsettingen (se figur 4.17).

Figur 4.17 Regionale vekstrater (%) i KI-delen (figur øverst) og MKI-delen (figur nederst) av statlig sektor i alt (inkl. helse/ sosial) mellom 1999-2009 (1999=100). (Datakilde: SSB/BoF).



Som tidligere nevnt bør man også når man ser på endringstall for den regionale utviklingen i statlig sektor helst skille mellom helse/sosialsektoren (dominert av sykehusene) og statlig sektor for øvrig.

Ser vi på de KI-delen av statlig sektor utenom helse/sosial har det vært en betydelig prosentuell vekst i alle regiontyper (22-40 %) (se tabell 4.11). Vekstrate har vært klart størst i storbyene (kat.1 og 2) (35-40%) utenfor hovedstaden, men har ligget på et noe lavere men jevnt nivå blant de øvrige regiontypene (22-28%). Vekstratemønster avdekker altså en viss vekstkonsentrasjon til

Tabell 4.10 *Hovedtrekk i den regionale utviklingen i statlig sektor utenom helse/sosial (sykehusene) 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF).*

	Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomst-byreg	Småby-reg.	Tettsteds-reg.	Spredtb.-reg.	Annet*
Relative endring (%)									
Totalt statlig sektor utenom helse/sosial	-6,4	-9,1	14,6	-11,9	-21,5	-20,6	-9,7	-48,3	1020,3
Komp.intensive tjenester/næringer (KI)	32,7	24,3	34,8	39,5	24,8	24,7	27,9	22,4	3243,6
Mindre komp.intensive tjenester/næringer (MKI)	-43,5	-40,8	-24,3	-53,0	-56,0	-57,5	-26,3	-76,3	38,0
Absolutt endring									
Totalt statlig sektor utenom helse/sosial	-15 516	-8 565	6 534	-2 747	-9 227	-3 783	-1 516	-1 285	5 073
Komp.intensive tjenester/næringer (KI)	38 533	11 178	10 258	4 069	4 542	2 031	1 345	168	4 942
Mindre komp.intensive tjenester/næringer (MKI)	-54 049	-19 742	-3 725	-6 817	-13 769	-5 814	-2 861	-1 453	131
Andel (%) av landets tilvekst									
Totalt statlig sektor utenom helse/sosial	-100,0	-55,2	42,1	-17,7	-59,5	-24,4	-9,8	-8,3	32,7
Komp.intensive tjenester/næringer (KI)	100,0	29,0	26,6	10,6	11,8	5,3	3,5	0,4	12,8
Mindre komp.intensive tjenester/næringer (MKI)	-100,0	-36,5	-6,9	-12,6	-25,5	-10,8	-5,3	-2,7	0,2

storbygruppen utenom hovedstaden, men for øvrig en forholdsvis desentralisert vekst jevnt fordelt mellom ulike regioner. Det forholdsvis desentraliserte vekstmønsteret av KI-tjenester skriver seg særlig fra utviklingen innenfor statlig undervisning (UoH), forvaltning, forretningsmessig tjenesteyting samt transport (se tabell V21 i vedlegg). Også utviklingen innenfor statlig helse/sosialektor har i perioden etter sykehusovertakelsene (2002-2009) vært karakterisert ved en ganske desentralisert vekst målt i vekstrater arbeidsplasser (se tabell 4.12). Sistnevnte er et resultat av intern vekstdynamikk i en sektoren som har en regionalt desentralisert lokalisering.

Innenfor de mindre kompetanseintensive tjenestene (MKI) har imidlertid statlig sektor hatt stor nedgang i alle regioner (-24-76%), og aller størst nedgang i de spredtbodde regionene. Her kommer også storbyene kat.1 best ut, med minst nedgang av regiontypene.

Totalt har statlig sektor utenom helse/sosial hatt tilbakegang nasjonalt (-6%) og i alle regiontypene (-9-48%) unntatt for storbyregioner kat.1. (Stavanger, Bergen, Trondheim) som har hatt vekst (+15%). Det har med andre vært en betydelig regional

omfordeling av statlig arbeidsplasser (utenom helse/sosial) til fordel for storbyene kat.1 og fra alle de andre regiontypene i perioden.

Tabell 4.11 *Hovedtrekk i den regionale utviklingen i statlig helse-og sosialsektor (inkl. sykehus) i perioden 2002-2009 (etter sykehusovertakelsen) (Datakilde:SSB/BoF).*

	Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomst-byreg	Småby-reg.	Tettsteds-reg.	Spredtb.reg.	Annet*
Relative endringer (%)									
Tot. statlig helse/sosial-sektor	20,7	25,6	17,5	20,2	15,8	21,9	28,6	118,7	-45,9
Komp.intensive tjenester (KI)	20,0	26,2	16,6	18,9	14,2	21,5	27,1	118,7	55,7
Mindre komp.intensive tjenester (MKI)	47,3	10,0	62,5	75,5	85,8	45,9	223,0	0,0	-100,0
Absolutte endringer									
Tot. statlig helse/sosial-sektor	19 846	6 069	3 312	3 243	3 457	2 505	1 036	248	-24
Komp.intensive tjenester (KI)	18 711	5 978	3 069	2 978	3 040	2 415	973	248	10
Mindre komp.intensive tjenester (MKI)	1 134	91	243	265	417	89	62	0	-34
Andel (%) av landets tilvekst									
Tot. statlig helse/sosial-sektor	100,0	30,6	16,7	16,3	17,4	12,6	5,2	1,3	-0,1
Komp.intensive tjenester (KI)	100,0	31,9	16,4	15,9	16,2	12,9	5,2	1,3	0,1
Mindre komp.intensive tjenester (MKI)	100,0	8,1	21,4	23,3	36,8	7,9	5,5	0,0	-3,0

* Svalbard, sokkelen, utlandet

Innenfor de kompetanseintensive delene av statlig sektor har vekstratene i hovedstaden vært svakere enn størrelsen og sentraliteten skulle tilsi. Hovedstaden har hatt en svakere vekst innenfor forvaltning enn de store og mellomstore byregiontypene (se tabell V20 i vedlegg). Foruten en viss avmatning av veksten i sentraladministrasjonen er det naturlig å forklare at noe av dette med utflyttingen av flere statlige institusjoner (direktorater, tilsyn, etater⁶¹) i perioden. Hovedstaden har imidlertid også hatt en svakere vekst innenfor statlig undervisning (UoH) enn de øvrige regiontypene i perioden.

Ser vi så regionale volumer og vekstandeler har *storbyene kategori 1 stått for hele (netto-) tilveksten* av statlig sektor samlet (KI+MKI) (100%, +6500 arb.pl.) når helse/sosial (sykehusene) holdes utenfor. Det er hovedstaden og de mellomstore byregionene som har tatt hoveddel av den nasjonale nedgangen (hhv. -8600 og -9300 arb.pl.).

⁶¹ Posttilsynet til Lillesand (flyttet 2007), Konkurransetilsynet til Bergen (flyttet 2004-07), Luftfartstilsynet til Bodø (flyttet gradvis fra 2004), Sjøfartsdirektoratet til Haugesund (flyttet 2006-07), Kystverket til Ålesund (flyttet 2002), medietilsynet til Fredrikstad (flyttet 2006-07).

Avgrenset bare til de kompetanseintensive delene (KI) av statlig sektor (utenom helse/sosial) har hoveddelen av veksten kommet i de største byene (+30 100 arb.pl., dvs. 67% av landets tilvekst). Her har også hovedstaden hatt en stor andel av den nasjonale veksten (29% av landets tilvekst) mye takket været regionen størrelse, men også storbyene kat.1 (27% av landets) og storbyene kat. 2 (11%) har hatt betydelig andeler.

Ser vi på de regionale vekstkoeffisientene⁶² for KI-delen av statlig sektor har storbyene kategori 1 og 2 større nasjonale vekstandeler enn sysselsettingsandeler (hhv. 1,2 og 1,3, se tabell 4.13). Noe av bakgrunnen for at storbyene styrker sin andel av statlig sektor i forhold til hovedstaden er det blant annet knyttet til det siste tiårets relokaliseringer innenfor statlig forvaltning, men også en noe ulik vekstrate innenfor undervisningssektoren som er vanskeligere å forklare.

Tabell 4.12 *Regiontypenes nasjonale andeler (%) av arbeidsplasser og tilvekst foruten vekstkoeffisienter i KI-delen av statlige sektorer (Datakilde:SSB/BoF)*

	Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomstads-reg.	Småby-reg.	Tettsted/spredtb. reg.
1. Andel av landets statlige arbeidsplasser i alt (2009)	100	39	23	9	15	7	7
2. Andel av landets (netto-) tilvekst av statlige arbeidsplasser i alt (1999-2009)	-100,0	-36	-7	-13	-25	-11	-8
Regionale vekstkoeffisienter for statlige arbeidsplasser i alt (2 dividert på 1)	-1,00	-0,94	-0,30	-1,36	-1,67	-1,63	-1,13
3. Andel av landets statlige arbeidsplasser i kompetanseintensive næringer/tjenester (KI) (2009)	100	38	26	9	15	7	5
4. Andel av landets (netto-) tilvekst i statlige arbeidsplasser i kompetansenæringer (1999-2009)	100	33	31	12	14	6	5
Regionale vekstkoeffisienter for statlige arbeidsplasser i KI-næringer/tjenester (4 dividert på 3)	1,00	0,88	1,16	1,28	0,89	0,89	0,96

Avslutningsvis ser vi på den gjennomsnittelige årlige tilveksten av arbeidsplasser per region-enhet innenfor statlig sektor (se tabell 4.14). Tilveksten av statlige arbeidsplasser i KI-næringer og

Tabell 4.13 *Gjennomsnittelig regional (netto-) tilvekst/angang av KI- og MKI-arbeidsplasser i statlig sektor (per år i enkeltregioner) innenfor ulike regionstyper (2002-09). (Datakilde:SSB/BoF)*

	Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomstads-reg.	Småby-reg.	Tettsted/reg.	Spredtb. reg.
KI-sektor	6845	1413	551	188	75	20	6	1
MKI-sektor	-4866	-2833	-47	-90	-75	-17	5	-2
Sum	1979	-1420	504	98	1	3	11	-1

⁶²Se note 49 for begrepsomtale.

tjenester er nesten tre ganger så stor i hovedstaden som i hver av storbyene kategori 1. Både hovedstaden og de største byene er klare ”vinner-regionene” målt i absolutt tilvekst av arbeidsplasser og andeler av den nasjonale tilveksten innenfor KI-delen av statlig sektor.

Hovedstaden har riktignok samtidig veldig stor nedgang i antall arbeidsplasser innenfor MKI-delen. Totalt svekkes derfor statlig sektor i hovedstaden målt i antall arbeidsplasser, og da særlig til fordel for storbyregionene kat.1.

Oppsummering

Statlig sektor har en svært høy andel og mange arbeidsplasser innenfor kompetanseintensive tjenester og næringer (269 000 arbeidsplasser, dvs. andel på 78%). Sektoren har det siste tiåret gjennomgått strukturomstillinger som har gitt en mer kompetanseintensiv sektor. Det har vært en sterk økning i antall arbeidsplasser innenfor de kompetanseintensive tjenestene og næringene i statlig sektor uavhengig av sykehusovertakelsen. Samtidig har det vært en sterk nedgang innenfor mindre kompetanseintensive deler av statlig sektor⁶³. Mye av veksten innenfor KI-delen av statlig sektor har kommet innenfor forvaltning, undervisning (UoH), oljesektor⁶⁴ samt innen helse/sosial (uavhengig av sykehusenes omregistrering til statlig sektor)⁶⁵. Utenom effektene av sykehusovertakelsen har det samlet vært en økning på 60 000 KI-arbeidsplasser og en nedgang på 54 000 MKI-arbeidsplasser i statlig sektor det siste tiåret.

Regionalt har de kompetanseintensive delene (KI) av statlig sektor hatt en betydelig prosentuell vekst i alle regiontyper (22-40%). Vekstratene har vært størst i storbyene (kat.1 og 2) (35-40%), men ellers ganske jevne i de øvrige regiontypene (22-28%). Med

⁶³ Vi så foran at størrelse på statlig sektor totalt (KI+MKI) har økt kraftig (+37%/92 000 arb.plasser 1999-2009), men der helse/sosial med sykehusovertakelsen (2001-02) står for hoveddelen av økningen. Utenom helse/sosial (sykehusene) har statlig sektoren totalt (KI+MKI) blitt redusert (-6%/-15 516 arb.plasser), men bak dette igjen skjuler det seg altså en sterk vekst i KI-delen (+33%/38533) og tilbakegang i MKI-delen (-44%/54 049).

⁶⁴KI-delen av forvaltning, undervisning og oljesektor har til sammen vokst med +3,3% per år 1999-2009, dvs. 38533 arb.pl.

⁶⁵+2,9% per år 2002-09, dvs. 18 700 arb.plasser i perioden etter sykehusovertakelsen.

andre ord et vekstmønster preget av en viss nasjonal vekstspredning og samtidig en viss regional vekstkonsentrasjon til storbyene innenfor landsdelene. Underlagstallene viser en betydelig nasjonal vekstspredning mellom regiontypene (sentralitet) særlig innenfor undervisning (UoH), men også forvaltning og helse/sosial (se tabell V21 i vedlegg). Bakgrunnen for det geografiske vekstmønsteret i KI-delen av statlig sektor er med andre ord sammensatt, men må søkes både i undervisnings- og helsesektorenes lokalisering og interne vekstdynamikk på den ene siden, og på den endogene vekstdynamikken og relaterte politiske (om-) lokaliseringsbeslutninger knyttet til statlige forvaltning på den annen side. I dette ligger det implisitt både geografiske konsentrasjons- og spredningsprosesser og -effekter.

4.2.3 Kommunal sektor

Strukturer og utvikling

De kompetanseintensive tjenestene utgjør 291 000 arbeidsplasser og 57 % av kommunal sektor (se tabell 4.16). De fleste av disse arbeidsplassene finnes innenfor helse/sosial⁶⁶, undervisning⁶⁷ og forvaltning⁶⁸, men også noen innen kultursektor⁶⁹ og andre tjenester⁷⁰ (se figur 4.18, og tabell V22 i vedlegg).

Som vi ser av figur 4.16 består kommunale helse- og sosialsektor også av mange arbeidsplasser innenfor noe kompetanseintensive tjenester (MKI-1) (160 000 arbeidsplasser). Dette domineres av de tre store tjenesteområdene; barnehager, skolefritidsordning (SFO) og hjemmehjelp⁷¹.

⁶⁶121 700 arb.plasser hvorav de fleste er innenfor sykehus tjenester (74.000 arb.pl), andre helsetjenester (34.500 arb.pl) og sosialtjenester i institusjon (13 000 arb.pl). Sist-nevnte omfatter heldøgns omsorg for eldre, barn, ungdom, funksjonshemmende, rusmisbrukere samt sosiale tjenester i institusjon ellers.

⁶⁷110 100 arb.plasser innen grunnskole, voksenopplæring m.m.

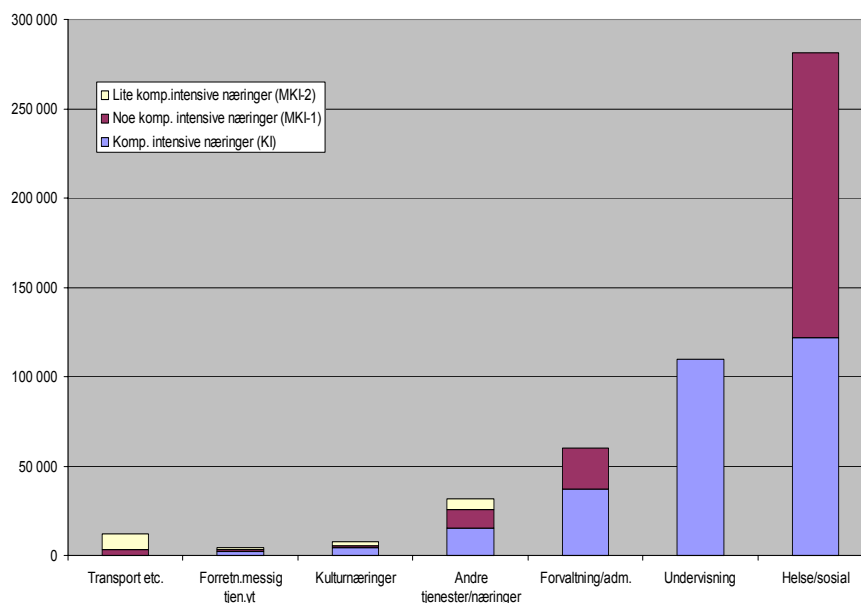
⁶⁸36 900 arb.plasser innenfor administrative kommunale tjenester.

⁶⁹4 400 arb.plasser

⁷⁰15 600 arb.plasser, hvorav de største er knyttet til produksjon og distribusjon av elektrisitet samt organisasjoner (religiøse, interesse etc.).

⁷¹Her inngår også enkelte mindre andre kommunale sosialtjenester utenfor institusjon.

Figur 4.18 *Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) tjenester i kommunal sektor 2009 (Datakilde:SSB-BoF)*



I et *utviklingsperspektiv* har kommunal sektor vært preget av en betydelig vekst det siste tiåret (+34%, 128 514 arbeidsplasser, 1999-2009). De kompetanseintensive delene (KI) av kommunal sektor har vokst ganske svakt (+13%/22 262), mens hoveddelen av veksten i kommunal sektoren har kommet innenfor MKI-delen som har vokst kraftig (+78%/95 252) (se tabellen 4.16).

Når vi ser på KI-delen av kommunal sektor har hoveddelen av økningen der kommet innenfor helse/sosial (+28%/26 529 arb.plasser) og undervisning (+28%/ 23 803). Underlaget viser at økningen der skriver seg fra henholdsvis sykehustjenester og grunnskoleundervisning. Samtidig har KI-delen av kommunal sektor hatt en betydelig reduksjon i arbeidsplasser innenfor administrasjon (-29 000 arb.plasser) og helsetjenester ellers⁷²(-35 200 arb.pl.).

⁷²Her inngår særlig hjemmesykepleie, helsestasjons- og skolehelsetjenester, forebyggende helsetjenester m.m.

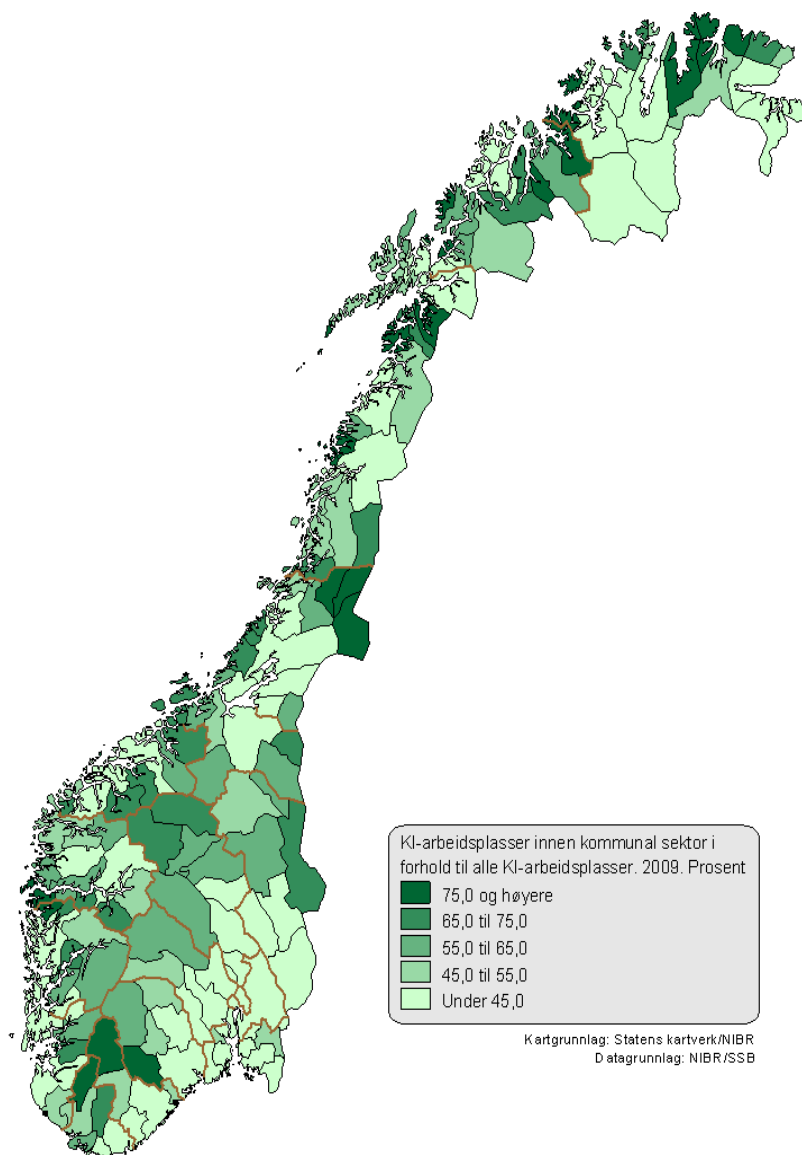
Den store veksten innenfor MKI-delen av kommunal sektor har kommet innenfor helse/sosial (+110%, +83 800 arb.pl.), som her særlig omfatter tjenester knyttet til barnehage, SFO og hjemmehjelp. Veksten er et direkte resultat av politiske myndigheters beslutninger om utbyggingen av barnehager og SFO i perioden. Samtidig har en betydelig vekst også kommet innenfor MKI-delen av forvaltningen (+212%/15 700 arb.pl). Underlaget viser at en hoveddel av økningen er knyttet til hjelpetjenester for kommunal administrasjon. Dette skyldes sannsynligvis reorganiseringer og utskillinger av sekundære (hjelpe-) tjenester fra forvaltningens kjernevirksomhet. Det kan også forklare deler av den foran omtalte store registrert nedgangen i arbeidsplasser innenfor KI-tjenestene av forvaltning. Med andre ord er nok endringstallene for KI- og MKI-delene av kommunal forvaltning det siste ti året mer et uttrykk for reorganiseringsprosesser enn reelle endringstall for nedlegging og etablering av arbeidsplasser med ulik kompetanseintensitet.

Lokalisering og regional utvikling

Ser vi på den (1) *regionale fordelingen* av kommunal sektor har den et desentralisert lokaliseringsmønster med en klart økende overrepresentasjon med fallende sentralitet (se tabell 4.15). Dette står i klar kontrast til statlige og private sektorer, som har et lokaliseringsmønster som er mer konsentrert og med overrepresentasjon i de større byene.

Det desentraliserte lokaliseringsmønsteret i kommunal sektor gjelder særlig for de kompetanseintensive tjenestene (KI og MKI-1), mens det i liten grad gjelder for de lite kompetanseintensive tjenestene (MKI-2). Det er særlig helse/sosial- og undervisningssektorene som representerer de store kompetanseintensive tjenesteområdene som bidrar til en desentralisert lokalisering av kommunal sektor.

Figur 4.19 *KI-arbeidsplasser i kommunal sektor i andel av alle KI-arbeidsplassene i BA-regionene 2009 (Datakilde: SSB-BoF).*



Tabell 4.14 *Lokalisering av arbeidsplasser i kommunal sektor 2009*
(Datakilde:SSB/BoF).

	Landet	Hovedstads- reg.	Storby- reg. 1	Storby- reg. 2	Mellomst- byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtbodd reg.	
Antall arbeidsplasser 2009									
Totalt kommunale tjenester/næringer	507 617	101 779	86 375	61 135	101 705	72 674	64 062	19 887	
Kompetanseint.tjenester (KI)	290 908	56 824	50 091	34 550	58 418	40 629	37 960	12 437	
Mindre kompetanseint.tjenester (MKI)	216 709	44 956	36 283	26 586	43 287	32 045	26 103	7 450	
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	198 584	39 195	33 360	24 651	40 300	29 793	24 270	7 015	
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	18 126	5 761	2 923	1 934	2 987	2 252	1 833	435	
Fordeling av arbeidsplassene (%) mellom region typer									
Totalt kommunale tjenester/næringer	100	20	17	12	20	14	13	4	
Kompetanseint.tjenester (KI)	100	20	17	12	20	14	13	4	
Mindre kompetanseint.tjenester (MKI)	100	21	17	12	20	15	12	3	
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	100	20	17	12	20	15	12	4	
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	100	32	16	11	16	12	10	2	
Lokaliseringkvotienter i kommunal sektor vs. alle sektorer (fordeling på landbasis =1,00)									
Totalt kommunale tjenester/næringer	1,00	0,71	0,85	1,01	1,08	1,30	1,49	2,01	
Kompetanseint.tjenester (KI)	1,00	0,61	0,84	1,07	1,16	1,42	1,81	2,34	
Mindre kompetanseint.tjenester (MKI)	1,00	0,81	0,86	0,99	1,03	1,25	1,31	1,70	
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	1,00	0,70	0,82	1,03	1,08	1,37	1,56	2,17	
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	1,00	1,35	0,85	0,84	0,83	1,00	0,98	1,03	

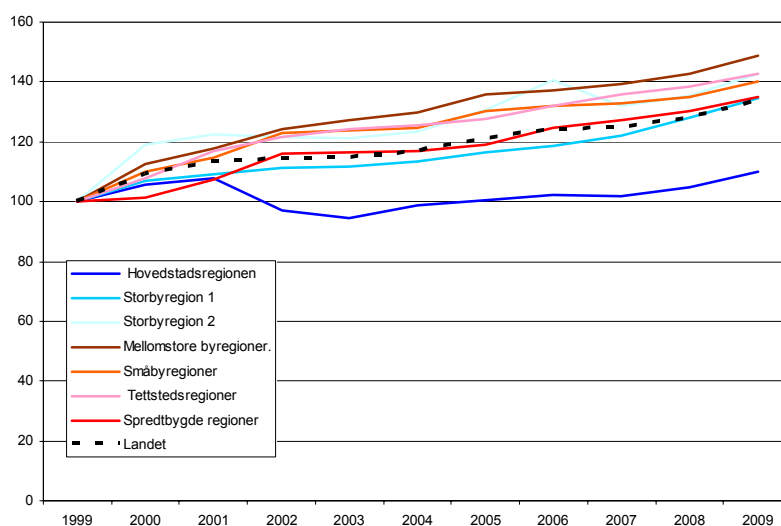
Ser vi på den (2) regionale utviklingen i kommunal sektor har vært preget av desentralisert vekst og utvikling (se figur 4.20 og 4.21). Dette kan beskrives på flere måter. Det har vært jevnt høye vekstrater i alle regiontypene (fra 34% til 49%) det siste tiåret med unntak for hovedstads-regionen, som har hatt en mye svakere vekst (+10%) (se tabell 4.16). De høyeste vekstratene er noe ujevnt fordelt mellom region typer med ulik sentralitet.

Tabell 4.15 *Hovedtrekk i den regionale utviklingen i kommunal sektor i perioden 1999-2009* (Datakilde:SSB/BoF).

	Landet	Hovedstads- reg.	Storby- reg. 1	Storby- reg. 2	Mellomst- byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtbodd reg.	
Relative endringer (%)									
Totalt kommunale tjenester/næringer	33,8	9,9	34,4	42,9	48,9	40,4	42,9	35,0	
Kompetanseint.tjenester (KI)	12,9	-22,2	15,8	30,9	34,2	28,5	26,6	26,0	
Mindre kompetanseint.tjenester (MKI)	78,3	130,3	72,7	62,2	74,8	58,9	75,8	53,5	
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	82,9	159,5	73,6	70,3	73,9	63,9	75,9	50,8	
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	40,0	30,4	63,6	0,9	88,4	13,3	74,7	115,9	
Absolutte endringer									
Totalt kommunale tjenester/næringer	128 343	9 189	22 111	18 349	33 403	20 894	19 238	5 159	
Kompetanseint.tjenester (KI)	33 173	-16 244	6 836	8 153	14 875	9 010	7 980	2 563	
Mindre kompetanseint.tjenester (MKI)	95 170	25 433	15 276	10 196	18 528	11 884	11 258	2 596	
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	89 989	24 089	14 139	10 179	17 126	11 620	10 474	2 362	
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	5 181	1 343	1 137	17	1 402	264	784	234	
Andel (%) av landets tilvekst									
Totalt kommunale tjenester/næringer	100,0	7,2	17,2	14,3	26,0	16,3	15,0	4,0	
Kompetanseint.tjenester (KI)	100,0	-49,0	20,6	24,6	44,8	27,2	24,1	7,7	
Mindre kompetanseint.tjenester (MKI)	100,0	26,7	16,1	10,7	19,5	12,5	11,8	2,7	
Noe kompetanseintensive (MKI-1)	100,0	26,8	15,7	11,3	19,0	12,9	11,6	2,6	
Lite kompetanseintensive (MKI-2)	100,0	25,9	21,9	0,3	27,1	5,1	15,1	4,5	

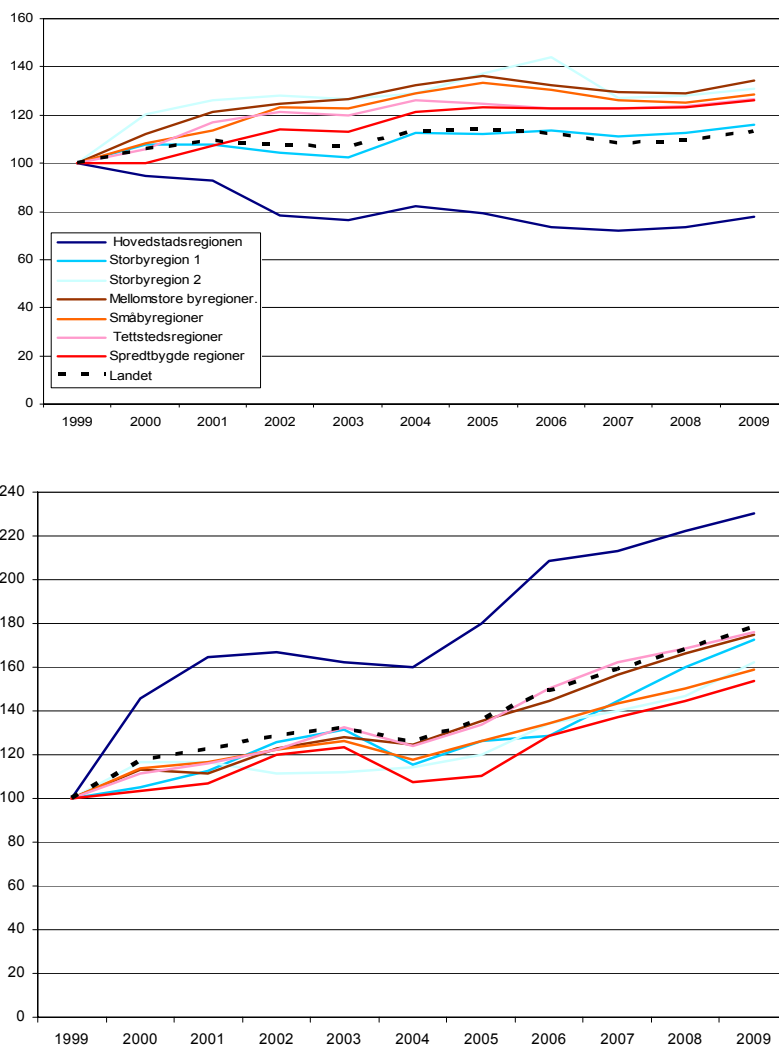
Ser vi bare på de mest kompetanseintensive tjenestene (KI) i kommunal sektor har disse hatt en markant desentralisert vekst og utvikling med jevnt høye vekstrater i alle regiontyper utenom de største byene, og særlig hovedstadsregionen som har en klar nedgang. Viktigere drivere bak denne desentraliserte utviklingen av arbeidsplasser i KI-sektoren er knyttet til utviklingen i grunnskolen og helse/sosial-tjenester i institusjoner. Utviklingen innenfor noe kompetanseintensive tjenester (MKI-1) har vært særlig sterk i hovedstaden, men ellers har det vært regionale vekstrater på et jevnt høyt nivå. Viktige drivere bak veksten i denne delen av kommunal sektor er knyttet til barnehager, SFO, hjemmehjelp samt hjelpetjenester til offentlig administrasjon.

Figur 4.20 Regionale vekstrater (%) i kommunal sektor i alt (KI+MKI) 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF).



Generelt må man imidlertid forstå de regionale endringene i antall arbeidsplasser innenfor KI-tjenestene i kommunal sektor både i sammenheng med utviklingen innenfor statlig sektor (sykehusene) foruten MKI-tjenestene i kommunal sektor. Her kan det være behov for å gi noen utdypende kommentarer til utviklingen i *hovedstadsregionen* spesielt. Hovedstaden er eneste regiontype som har registrert en klar reduksjon i antallet arbeidsplasser innenfor KI-delen av kommunal sektor, men også den sterkeste veksten innenfor MKI-delen. Bakgrunnen for dette er sammensatt. For det

Figur 4.21 Regionale vekstrater (%) i KI-delen (figur øverst) og MKI-delen (figur nederst) av kommunal sektor i alt mellom 1999-2009 (1999=100). (Datakilde: SSB/BoF).



første er deler av KI-nedgangen av institusjonell karakter der overføringen av en stort kommunalt sykehus (Ullevål sykehus) til staten har bidratt til å redusere antallet KI-arbeidsplasser innenfor helsetjenestene i kommunen. For det andre kan en del av endringene knyttes til organisatoriske endringer. For det andre har det vært en reell reduksjon i kommunale KI- arbeidsplasser

innenfor helsetjenester ellers (hjemmesykepleie, helsestasjoner, skolehelsetjeneste etc.). For det tredje har siste tiårsperiode vært preget av betydelig reorganiseringer i kommunal sektor herunder utskilling av sekundærfunksjoner og –tjenester fra kjernevirksomheter i forvaltningen. Dette har bidratt til å redusere tallet på arbeidsplasser under KI-delen av forvaltningen, og samtidig økt tallet på arbeidsplasser innenfor MKI-delen av forvaltningen gjennom en betydelig vekst i det som i statistikken betegnes om hjelpetjenester for kommunal administrasjon⁷³. Og endelig har betydelig del av tilveksten innenfor MKI-delen (MKI-1) kommet innenfor barnehage og SFO.

Målt i (netto-) tilvekst av antall arbeidsplasser i KI-delen i kommunal sektor er det særlig de små- og mellomstore byregionene (+9 010/+14 875 -1999-2009) og de minste storbyene kat.2 (8 153) som står for hoveddelen av veksten. Det er særlig innenfor kommunal helse/sosial (eldreomsorg etc.) og undervisning (grunn- og videregående skole) at KI-delen vokser sterkt i disse regionene.

Når vi til slutt ser på gjennomsnittelig (netto-) endringer i antall arbeidsplasser i kommunal sektor per region/år for vi et inntrykk av forskjeller i regionale tilvekstvolumer betinget av regiontypen

Tabell 4.16 *Gjennomsnittelig regional (netto-) tilvekst/angang av KI- og MKI-arbeidsplasser i kommunal sektor (per år i enkeltregioner) innenfor ulike regionstyper (2002-09). (Datakilde:SSB/BoF)*

	Landet	Hovedstads	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Melloms t. byreg	Småby-reg.	Tettsted s-reg	Spredtb. reg.
KI-sektor	1996	-45	239	19	36	9	4	3
MKI-sektor	8639	1763	470	238	115	39	20	4
Totalt	10635	1718	709	257	151	48	24	8

man tilhører (se tabell 4.17). Her framgår det at (netto-) tilgangen på kompetanseintensive arbeidsplasser (KI) generelt er temmelig liten i alle regiontypene (og klart mindre en KI-tilveksten i privat og statlig sektor). Derimot er tilveksten av arbeidsplasser innenfor MKI-delen av kommunal sektor betydelig, og hoveddelen utgjøres her av noe kompetanseintensive tjenester (MKI-1) som vil si

⁷³Privatisering og konkurranseutsetting av kommunale tjenester har også bidratt til veksten i privat sektor innenfor helse/sosial og deler av forretningsmessig tjenesteyting (se kap.4.2.1.).

arbeidsplasser i barnehager, skolefritidsordning (SFO) og hjemmehjelp.

Oppsummering

Kommunal sektor har en ganske høy andel (57%) og mange arbeidsplasser (290.000 arb.plasser) innenfor kompetanseintensive tjenester (KI). De store her er særlig grunnskole, helse/sosial (sykehjem, eldrehjem og andre typer institusjoner samme hjemmesykepleie) samt forvaltningen. Det er imidlertid også mange kommunale arbeidsplasser innenfor gruppen av noe kompetanse-intensive tjenester (MKI-1) (199 000 arb.plasser), som særlig utgjøres av barnehager, skolefritidsordningen (SFO), hjemmesykepleien samt i hjelpetjenester for offentlig administrasjon.

Det har vært en betydelig vekst i arbeidsplasser i kommunal sektor det siste tiåret (+34%, 128 000 arb.pl 1999-2009), hvorav bare en liten del skriver seg fra de kompetanseintensive tjenestene (KI) (+13%, 33 000 arb.pl særlig kommet i undervisning). Kommunal sektor har imidlertid hatt mye sterkere vekst innenfor mindre kompetanseintensive tjenester (MKI), og da særlig innen det ”øvre sjiktet” her (dvs. MKI-1: +83%, 90 000 arbeidsplasser) og der særlig veksten innenfor barnehage og skolefritidsordningen har gitt stort utslag.

Den forholdsvis beskjedne økningen i antallet arbeidsplasser innenfor de mest kompetanseintensive tjenestene (KI) i kommunal sektor må sees i sammenheng med utviklingen i kommunal sektor for øvrig, statlig sektor samt i noen grad privat sektor.

Overføringen av enkelte kommunale sykehus til staten har ført til færre KI-arbeidsplasser innenfor kommunal helse- og sosialsektor. Det har imidlertid også vært interne reduksjoner i kommunale helse- og sosialtjenester⁷⁴ som har bidratt til nedgangen i KI-delen av sektoren. Kommunal forvaltning har vært gjennom en periode med betydelige reorganiseringer og utskilling av sekundærtjenester. Dette har bidratt til nedgang i antallet arbeidsplasser innenfor KI-delen og økning innenfor MKI 1-delen av forvaltningen (vekst innenfor hjelpetjenester for offentlig

⁷⁴Dvs. i ”helsetjenester ellers”, som omfatter hjemmesykepleie, helsesøsterstasjoner, skolehelse-tjeneste, tannhelsetjenester m.m.

administrasjon). Utover dette har også konkurranseutsetting og privatisering av enkelte kommunale tjenester (både innen KI- og MKI-tjenester) bidratt til å begrense veksten i kommunal arbeidsplasser og antakelig bidratt til å stimulere noe av tjenestevæksten i privat sektor (se kapittel 4.2.1.).

Som tilbyder av kompetanseintensive arbeidsplasser har kommunal sektor økende regional betydning med regiontypenes fallende sentralitet. Kommunal sektor har et desentralisert lokaliseringsmønster. Det siste tiåret har også hatt et desentralisert vekstmønster i sektoren, og særlig innenfor de kompetanseintensive delene (både KI og MKI-1).

Det regionale vekst- og utviklingsmønsteret i kommunal sektor påvirkes særlig av to hovedtyper av drivkrefter. På den ene siden bidrar nasjonal sektorpolitikk og -dynamikk (velferds-, utdannings-, kommunal- og regionalpolitikken) samt demografiske strukturer, til noe omfordeling av økonomiske midler til fordel for de minst sentrale regiontypene. På den annen side har de ulike regiontypene svært ulike betingelser og muligheter til å utnytte stordriftsfordeler samt skille ut og ellers privatisere forvaltings- og velferdstjenester. Her har storbyregionene muligheter som mindre sentrale regioner ikke har. Det kan også se ut til at man i de største byregionene i større grad også har utnyttet disse fordelene. Dette har medvirket til at den svakeste sysselsettingsutviklingen i kommunal sektor har man hatt i de største byregionene, og særlig i Osloregionen.

4.2.4 Fylkeskommunal sektor

Strukturer og utviklingstrekk

De kompetanseintensive tjenestene utgjør 41 500 arbeidsplasser og 99% av fylkeskommunal sektor (se tabell under). De aller fleste arbeidsplassene finnes innenfor undervisning⁷⁵, men ellers også en del innen forvaltningen⁷⁶ og helse/sosial⁷⁷ (se figur 4.22)⁷⁸

⁷⁵ 33 600 arb.plasser (2009) i hovedsak innenfor videregående skole. Fra 2010 vil en del tidligere statlig fagskoler være underlagt fylkeskommunene.

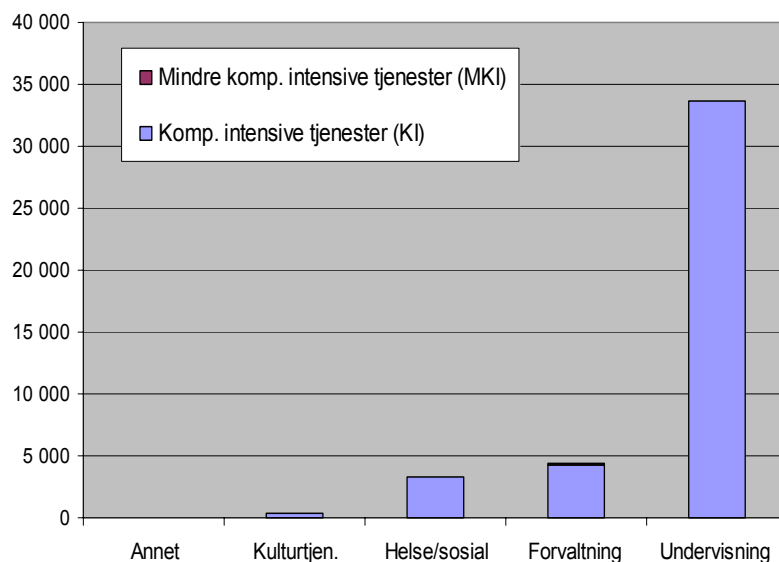
⁷⁶ 200 arb.pl. innenfor fylkeskommunal forvaltning.

⁷⁷ 3 300 arb.plasser innenfor gjenværende fylkeskommunale helse/sosialtjenester.

⁷⁸ Se detaljer i tabell V24/25 i vedlegg.

I et *utviklingsperspektiv* har fylkeskommunal sektor gjennomgått en stor endring i det siste tiåret, og det er overføringen av de fylkeskommunale sykehusene til staten i 2001-2002. Dette har gjort at tallet for fylkeskommunale arbeidsplasser har gått kraftig ned (-64%/-70 712 arb.plasser 1999-2009). Fylkeskommunens samlede aktivitet utenom helse/sosial (sykehusene) har imidlertid hatt nullvekst i samme periode (+0,4 %/ 164 arb.plasser). Bak dette ligger en liten økning innenfor undervisning (+4%/1349 arb.plasser) og kultur (+29%/73 arb.plasser), og samtidig liten nedgang innenfor fylkeskommunal forvaltning (-1118 arb.pl).

Figur 4.22 *Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive tjenester i fylkeskommunal sektor 2009 (Datakilde:SSB-BoF)*



Nærmere om lokalisering og regional utvikling

Ser vi først på den (1) *regionale fordelingen* av fylkeskommunens arbeidsplasser har den en *desentralisert lokalisering* med en økende overrepresentasjon med fallende sentralitet på regiontypene fram til og med tettstedsregionene (se tabell 4.18). Fylkeskommunal aktivitet er sterkt underrepresentert i hovedstadsregionen, og i noen grad også i storbyene kat.1 og spredtbodde regioner.

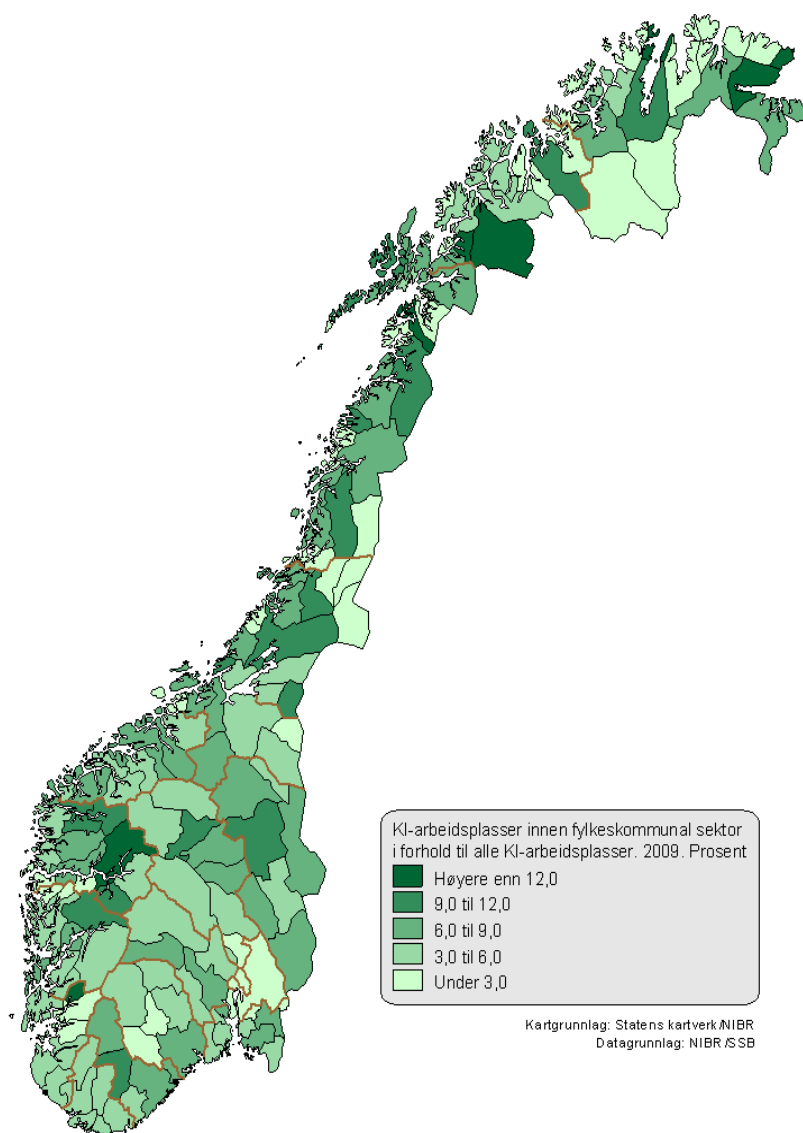
Tabell 4.17 *Antall arbeidsplasser i fylkeskommunal sektor fordelt på ulike regiontyper 2009. (Datakilde:SSB/BoF).*

	Landet	Hovedsta- ds-reg.	Storby- reg. 1	Storby- reg. 2	Melloms- t. byreg.	Småby- reg.	Tettste- ds-reg.	Spredtb- odd
Antall arbeidsplasser 2009								
Tot.fylkeskommunale tjenester/næringer	41 753	4 958	7 717	6 511	10 109	6 552	5 150	754
Kompetanseint.tjenester (KI)	41 527	4 957	7 646	6 455	10 051	6 519	5 145	754
Mindre kompetanseint.tjenester (MKI)	226	1	71	56	58	34	5	0
Andel arbeidsplasser (%) i regionene av landet 2009								
Tot.fylkeskommunale tjenester/næringer	100	12	18	16	24	16	12	2
Kompetanseint.tjenester (KI)	100	12	18	16	24	16	12	2
Mindre kompetanseint.tjenester (MKI)	100	0	32	25	26	15	2	0
Lokaliseringkvotienter fylkeskommunal sektor (fordeling på landbasis =1,00)*								
Tot.fylkeskommunale tjenester/næringer	1,00	0,42	0,93	1,31	1,30	1,42	1,46	0,93
Kompetanseint.tjenester (KI)	1,00	0,37	0,89	1,41	1,40	1,60	1,72	1,00
Mindre kompetanseint.tjenester (MKI)	1,00	0,02	1,61	2,02	1,33	1,27	0,25	0,00

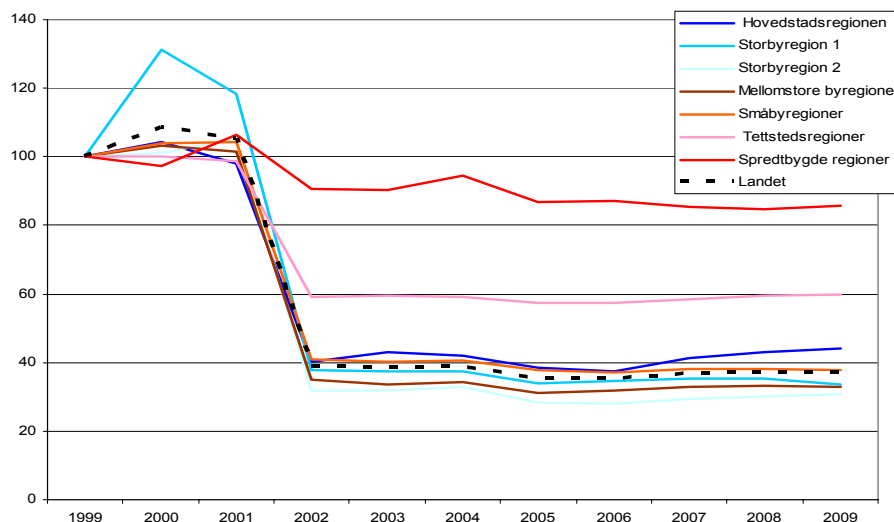
*Lk er forholdstallet mellom fylkeskommunens andeler i regiontypene vs. alle sektorers andeler i regiontypene (tallet 1 betyr derfor lik regional fordeling som nasjonal fordeling. >1,0 betyr regional overrepresentasjon, og <1 betyr regional underrepresentasjon, og der det hele tallet over/under 1,0 angir prosent avvik.

Når vi ser på den (2) regionale utviklingen i fylkeskommunal sektor ser vi først at alle regiontypene, med unntak for de minst sentrale regionene, får et kraftig redusert aktivitetsnivå som følge av statens overtakelse av sykehusene i 2001-02 (figur 4.24 og tabell 4.19). Som følge av dette reduseres fylkeskommunal helse/sosialsektor med rundt 90-95 prosent i alle regiontypene i perioden 1999-2009 (se tabell 4.19). Unntaket er de spredtbodde regionene som i utgangspunktet ikke hadde sykehus å overføre.

Figur 4.23 *KI-arbeidsplasser i fylkeskommunal sektor i andel av alle KI-arbeidsplassene i BA-regionene 2009 (Datakilde: SSB-BoF).*



Figur 4.24 Regionale vekstrater (%) i fylkeskommunal sektor (KI) 1999-2009 (1999=100). (Datakilde:SSB/BoF).



Tabell 4.18 Regional endring i fylkeskommunal helse/sosialektor 1999-2009 (Datakilde:SSB(BoF)).

	Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomst-byreg	Småby-reg.	Tettsteds-reg.	Spredtb.-reg.
Antall arbeidsplasser 2009	3 321	335	650	458	582	534	603	160
Relative endringer (%)	-96	-96	-96	-97	-97	-95	-86	-30
Absolutte endringer	-73 890	-7 516	-15 653	-15 159	-21 024	-10 873	-3 596	-69

Fylkeskommunal sektor utenom helse/sosial har hatt nullvekst i de fleste regiontypene 1999-2009, men en ujevn utvikling blant de største byregionene (se tabell 4.20). Hovedstadsregionen har hatt klar økning i fylkeskommunale arbeidsplasser, mens storbyregionene kat.1 hatt klar nedgang. Hele økningen i hovedstadsregionen kommer fra vekst i undervisningssektoren, som for øvrig har noe nedgang i storbyene kat.1. (se (se tabell V24 i vedlegg). Hovedstaden og storbyene kat.1 har til felles en nedgang innenfor fylkeskommunal forvaltning, men nedgangen er vesentlig mye større storbyene kat.1 enn i hovedstaden.

Tabell 4.19 *Regional utvikling i arbeidsplasser i fylkeskommunal sektor utenom helse/ sosial 1999-2009 (Datakilde:SSB(BoF)).*

	Landet	Hovedstadsreg.	Storbyreg. 1	Storbyreg. 2	Mellomsbyreg	Småbyreg.	Tettstedsreg.	Spredtb. reg.
Antall arbeidsplasser 2009	38 436	4 623	7 067	6 057	9 527	6 018	4 548	595
Relative endringer (%)	0,4	23,0	-11,1	2,4	0,6	0,0	0,9	-8,5
Absolutt endringer	164	863	-879	139	57	0	39	-55
Andel (%) av landets tilvekst	100,0	528	-537	85	35	0	24	-34

Hva bakgrunnen for den tilsynelatende noe ujevne utviklingen i arbeidsplasser mellom hovedstaden og storbyene kat.1 innenfor fylkeskommunal forvaltning er usikker, og har ikke vært mulig å bringe på det rene i dette prosjektet. Generelt er imidlertid tallene her små i den store sammenhengen.

Oppsummering

Fylkeskommunal sektor består stort sett bare av kompetanseintensive tjenester. Aktivitetsnivået ble kraftig redusert med overføringen av fylkeskommunale sykehus til staten i 2001-02. Fylkeskommunenes samlede aktivitetsnivå er derfor i dag forholdsvis beskjedent (41 500 arbeidsplasser), hvorav videregående skoler er den klart største delsektoren.

Fylkeskommunal virksomhet har en desentralisert lokalisering med en klar overrepresentasjon i mindre by- og tettstedsregioner. Sektoren har vesentlig betydning for den samlede tilgangen på kompetansearbeidsplasser i de nevnte regiontypene.

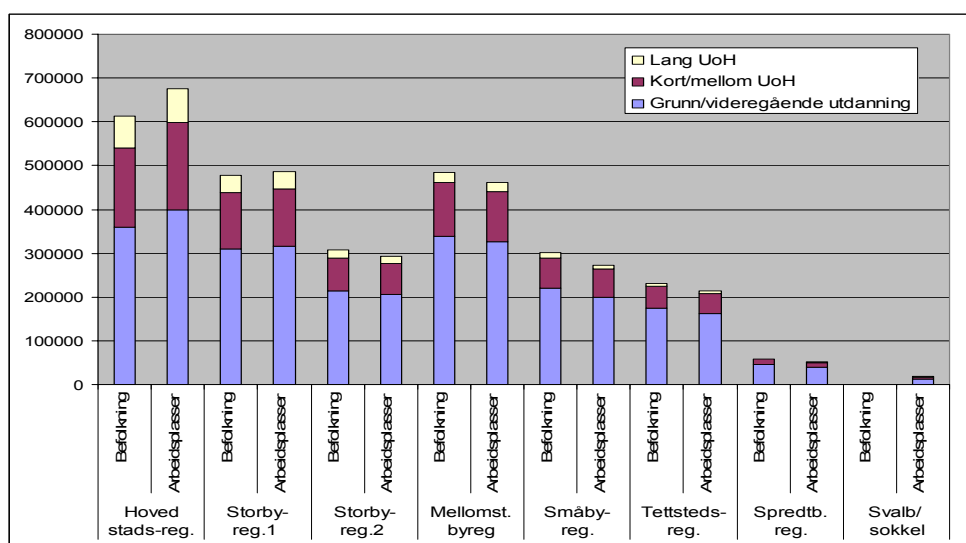
Utviklingen i fylkeskommunal sektor utenom helse/sosial avdekker ikke noe systematisk mønster etter sentralitet. Det har vært nullvekst av arbeidsplasser i flertallet av regiontypene, men samtidig en klar nedgang i helt ulike regionstyper (storbyene kat.1 og spredtbodde regioner) mens hovedstadsregionen har eneste med en klar vekst. Sistnevnte er særlig knyttet til en klar økning i fylkeskommunale arbeidsplasser innenfor undervisning (dvs. videregående skole og lignende).

5 Regiontyper – egenskaper og utviklingstrekk

5.1 Over- og underskudd av KI-arbeidsplasser

Sammenlikner vi antall yrkesaktive personer med UoH-utdanning bosatt i en region med tilgangen på antallet arbeidsplasser for personer med UoH-utdanning lokalisert i samme region, får vi uttrykk for ulike grader av regional ”mismatch”. Anvendt på regiontyper ser vi at med økende sentralitet øker overskuddet av

Figur 5.1 *Yrkesaktive personer og arbeidsplasser som sysselsetter ulike utdanningsgrupper i regiontyper 1.1.2008 (Datakilde:SSB-individregister etter bo- og arbeidsted).*



kompetanseintensive arbeidsplasser i forhold til den bosatte kompetansebefolkningen (se figur 5.1). Og omvendt med fallende sentraliteten og størrelse øker underskudd av kompetanseintensive arbeidsplasser i forhold til regionens bosatte befolkning med UoH-utdanning. Disse formene for mismatch utlignes særlig gjennom pendling men bidrar også til en del av den (netto-) innflyttingen det er av kompetansepersonell fra mindre sentrale til mer sentrale regiontyper.

Særlig hovedstadsregionen, men også storbyene kat.1 og sokkelen/Svalbard, har størst overskudd av arbeidsplasser i kompetanseintensive næringer i forhold til den bosatte yrkesaktive befolkningen med UoH-utdanning.

Tabell 5.1 *Arbeidsplass-overskudd/underskudd i ulike regiontyper 2008⁷⁹*
(Datakilde: SSB, Individata)

	Grunn/videreg. Utdanning	Kort/mellom UoH	Lang UoH	UoH- utdanning	TOTALT sysselsatte
Hovedstadsregion	41090	18557	2972	21529	62619
Storbyreg 1 (3 stk)	5337	2052	-236	1816	7153
Storbyreg 2 (5 stk)	-8907	-4421	-880	-5301	-14208
Mellomst. byregioner (16 stk)	-13048	-8251	-1578	-9829	-22877
Småby-regioner (27stk)	-19802	-6920	-667	-7587	-27389
Tettsteds-regioner (57stk)	-11974	-3954	-457	-4411	-16385
Spredtb. regioner (53 stk)	-6019	-1084	-43	-1127	-7146
Sokkel/Svalbard	13323	4021	889	4910	18233
Landet	0	0	0	0	0

Dette gjelder imidlertid også for mindre kompetanseintensive næringer. Innpendlingen til disse regionen blir derfor betydelig. For mindre byregioner og spredtbodde strøk er det omvendt, de har arbeidsplass-underskudd for alle utdanningstyper og har derfor en betydelig ”netto”-utpendling blant yrkesaktive med ulike utdanningslengder. Mye av denne utpendlingen går naturlig nok til arbeidsplasser i hovedstaden, storbyene for øvrig og sokkelen/Svalbard.

⁷⁹Dvs. regiontypenes differanser mellom lokaliserte arbeidsplasser (som sysselsetter personer med ulik utdanningslengde) og bosatte yrkesaktive med ulik utdanningslengde.

5.2 Regionale sektorstrukturer og -avhengigheter

De kompetanseintensive næringene og tjenestene (KI) er fordelt i alle regiontyper med er overrepresentert i de største byregionene (se tabell 5.2). Denne overrepresentasjonen i storbyene skyldes først og fremst en opphopning og overrepresentasjon av KI-arbeidsplasser innenfor privat og statlig sektor. Kommunal og fylkeskommunal sektor har et mer desentralisert lokaliseringsmønster, og en økende overrepresentasjon av arbeidsplasser innenfor kompetanseintensive tjenester med fallende sentralitet.

Tabell 5.2 Regionale fordelinger, sektorstrukturer og lokalisingskvotienter for kompetanseintensive næringer/ tjenester (KI) i hovedsektorene 2009 (Datakilde:SSB-BoF).

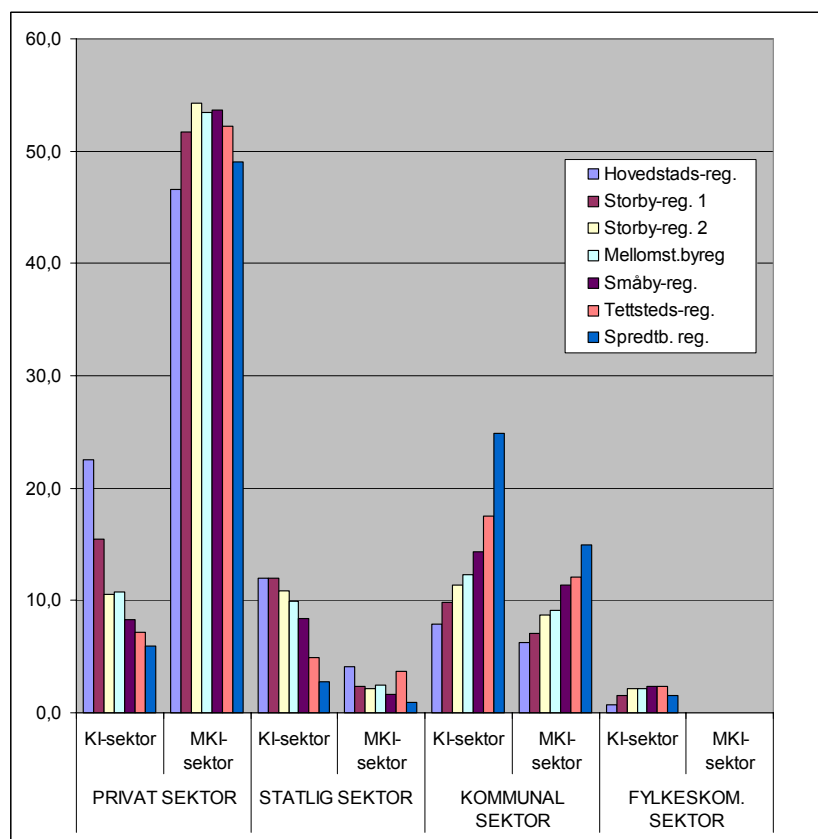
	Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomst. byreg.	Småby-reg.	Tettsteds-reg.	Spredtb. reg.
Arbeidsplasser i komp.intensive næringer/tjenester (KI) 2009								
TOTALT	961 966	309 647	198 032	106 297	166 779	94 394	69 256	17 560
PRIVAT SEKTOR	365 916	161 919	78 982	32 222	51 023	23 358	15 422	2 992
STATLIG SEKTOR	263 614	85 948	61 313	33 071	47 287	23 889	10 729	1 377
KOMMUNAL SEKTOR	290 908	56 824	50 091	34 550	58 418	40 629	37 960	12 437
FYLKESKOMMUNAL SEKTOR	41 527	4 957	7 646	6 455	10 051	6 519	5 145	754
Andeler (%) KI-arbeidsplasser av alle arbeidsplasser i hver regiontypene								
TOTALT	38	43	39	35	35	33	32	35
PRIVAT SEKTOR	22	33	23	16	17	13	12	11
STATLIG SEKTOR	78	74	83	83	80	84	57	75
KOMMUNAL SEKTOR	57	56	58	57	57	56	59	63
FYLKESKOMMUNAL SEKTOR	99	100	99	99	99	99	100	100
KI-arbeidsplasser prosentvis fordelt mellom hovedsektorene innenfor hver regiontype								
TOTALT	100	100	100	100	100	100	100	100
PRIVAT SEKTOR	38	52	40	30	31	25	22	17
STATLIG SEKTOR	27	28	31	31	28	25	15	8
KOMMUNAL SEKTOR	30	18	25	33	35	43	55	71
FYLKESKOMMUNAL SEKTOR	4	2	4	6	6	7	7	4
KI-arbeidsplassene i hovedsektorene prosentvis fordelt mellom regiontypene								
TOTALT	100	32	21	11	17	10	7	2
PRIVAT SEKTOR	100	44	22	9	14	6	4	1
STATLIG SEKTOR	100	33	23	13	18	9	4	1
KOMMUNAL SEKTOR	100	20	17	12	20	14	13	4
FYLKESKOMMUNAL SEKTOR	100	12	18	16	24	16	12	2
Lokalisingskvotienter for KI-arbeidsplasser i hver av hovedsektorene*								
TOTALT	1,00	1,15	1,03	0,93	0,93	0,89	0,85	0,94
PRIVAT SEKTOR	1,00	1,57	1,08	0,74	0,75	0,58	0,50	0,42
STATLIG SEKTOR	1,00	1,16	1,17	1,05	0,96	0,82	0,48	0,27
KOMMUNAL SEKTOR	1,00	0,70	0,86	1,00	1,08	1,26	1,54	2,19
FYLKESKOMMUNAL SEKTOR	1,00	0,42	0,92	1,31	1,30	1,42	1,47	0,93

*Dvs.LK> 1 betyr overrepresentasjon og LK<1 betyr underrepresentasjon, mens LK=1 tilsvarer landfordelingen (LK er forholdstallet mellom regiontypenes nasjonale andelen av KI-arbeidsplasser i ulike sektor dividert på regiontypenes andel av alle typer arbeidsplasser nasjonalt).

Dette mønsteret avspeiles også i regiontypenes ulike sektoravhengigheter når det gjelder tilgangen på kompetanseintensive arbeidsplasser (se tabell 5.2). Generelt øker spesialiseringen eller

avhengigheten av KI-arbeidsplasser i privat sektor markant med økende sentralitet, mens avhengigheten av KI-arbeidsplasser i

Figur 5.2 *Hovedsektorenes ulike regionale betydning (%-andel av alle arbeidsplassene i hver regiontype) 2009 (Datakilde:SSB/BoF).*



kommunal sektor øker markant med fallende sentralitet. Graden av avhengigheten av KI-arbeidsplasser i statlig sektor er ganske jevnt fordelt på samme nivå i ulike byregioner, mens den har liten betydning i de minst sentrale regiontypene. Ingen av regiontypene er særlig avhengige av KI-arbeidsplasser i fylkeskommunal regi, men de har andelsvis klart større betydning i småby- og tettstedsregionene enn i hovedstaden og storbyregionene.

Når vi sammenlikner regiontypenes fordelinger mellom KI- og MKI-næringer/tjenester i hovedsektorene ser vi et klart mønster: i privat og statlig sektor øker innslaget av KI-næringer med økende

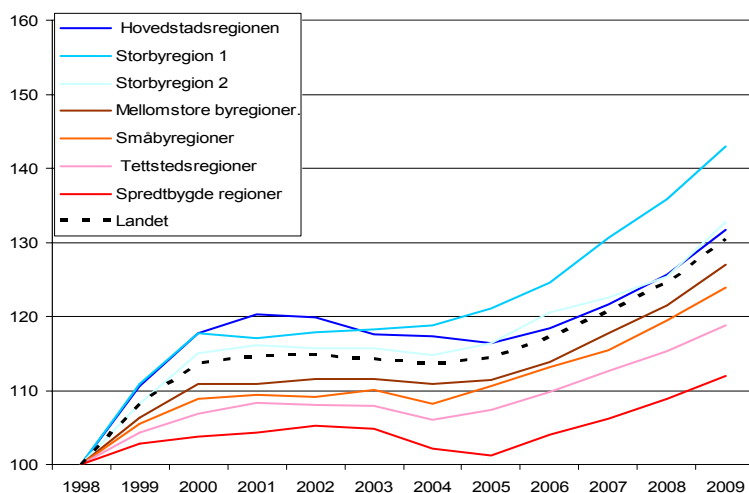
sentralitet, mens i kommunal sektor øker innslaget markant med fallende sentralitet (se figur 5.2).

5.3 Utviklingstrekkene i regiontypene

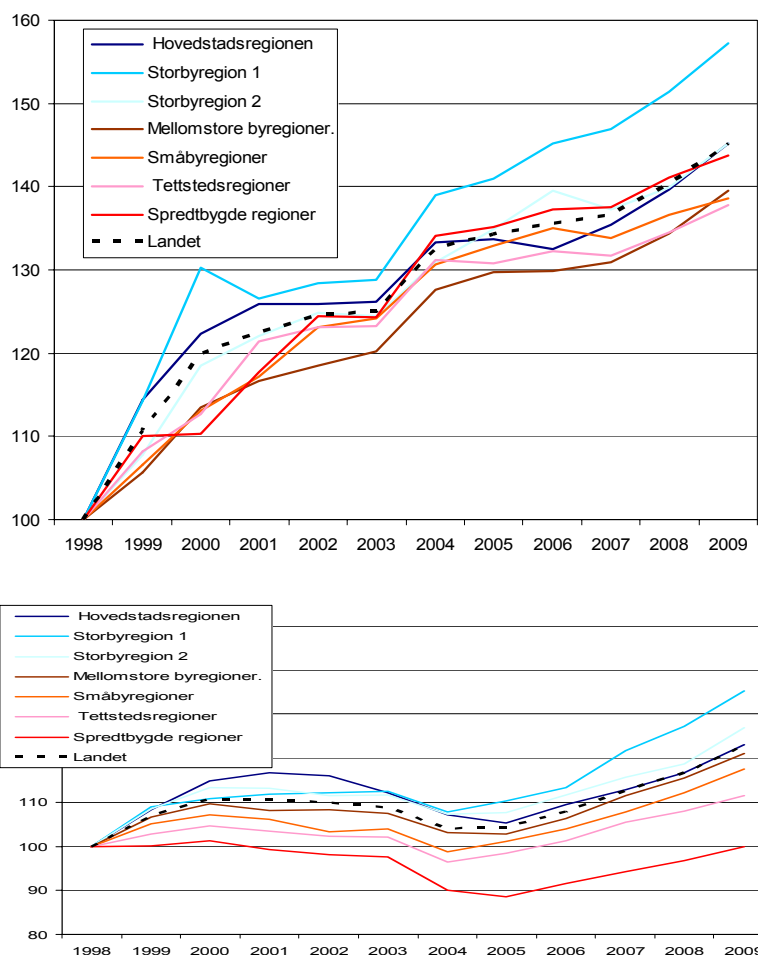
5.3.1 Hovedtrekk

Det siste tiåret er karakterisert av økende vekstrater av arbeidsplassen totalt med regiontypens størrelse/sentralitet (se figur 5.3). Den eneste nyansen i dette bildet er at hovedstaden har hatt litt lavere vekstrate enn dens størrelse og sentralitet ”skulle tilsi”, dvs. litt under storbyregion kategori 1 (Stavanger, Bergen, Trondheim) som ligger på veksttoppen. Svakest vekst i antall arbeidsplasser har det vært i de minst sentrale regionene. I perioden 1999-2009 har imidlertid alle regiontypene uavhengig av sentralitet hatt betydelige

Figur 5.3 *Relativ utvikling (%) i antall arbeidsplasser totalt (KI+MKI) i ulike regiontyper 1998-2009 (1998=100). (Datakilde:SSB/BoF).*



Figur 5.4 Relativ utvikling (%) i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) (øverste figur) og mindre kompetanseintensive (MKI) (nederste figur) næringer/tjenester i ulike regioner (1998=100). (Datakilde:SSB/BoF).

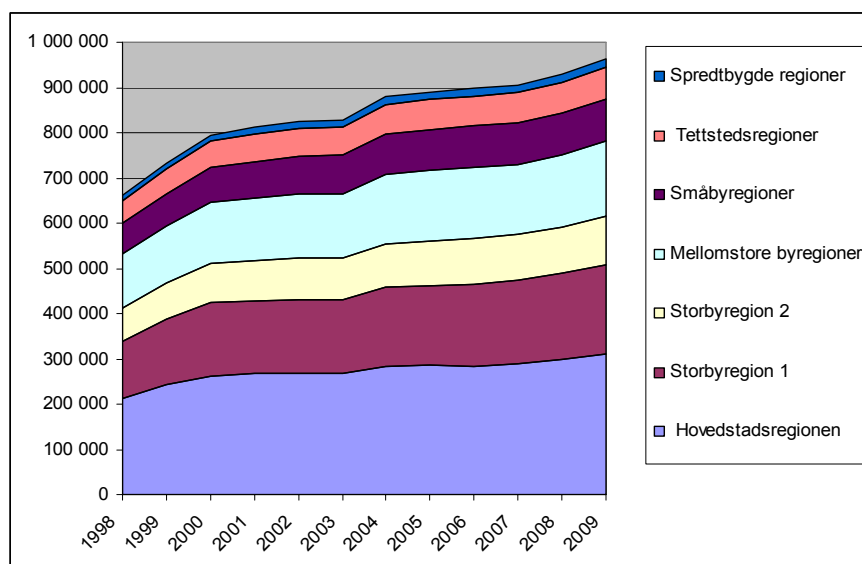


konjunktuelle svingninger inkludert stagnasjon eller tilbakeslag i en mellomperiode. Storbyregion kat.1 har riktignok bare hatt en kortere stagnasjonsperiode mellom to sterke vekstperioder, mens hovedstaden har hatt et mye sterkere konjunkturt tilbakeslag. Det samme gjelder de minst sentrale regiontypene. Det konjunktuelle tilbakeslag har primært rammet de mindre kompetanseintensive næringene (MKI), og i liten grad kompetanseintensive næringer (KI).

Alle regiontypene har altså jevnt høye vekstrater i kompetanseintensive næringer og tjenester (KI), og variasjonen mellom regiontypene er ikke så stor med unntak for storbyene kat.1 (figur 5.4). Innenfor mindre kompetanseintensive næringer og tjenester (MKI) er veksten i perioden svakere, de konjunkturelle skiftene større og differensieringen etter regiontypers sentralitet tydeligere. Også her ligger storbyene kat.1 på topp (+24%, 1999-2009) og spredtbodde regioner nederst (+0%) for perioden under ett.

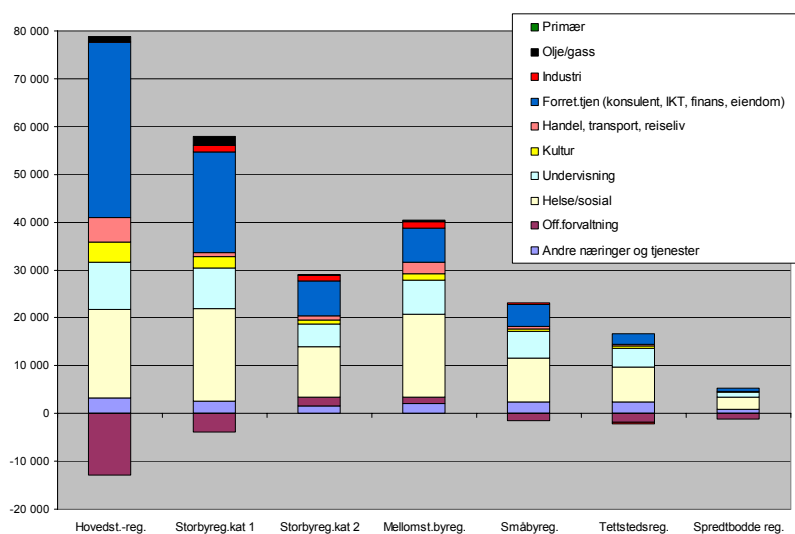
Den regionale utvikling i antallet arbeidsplasser i KI-næringer og tjenester under ett har økt betydelig i alle regiontyper det siste tiåret (se figur 5.5). Selv om volumøkningen er klart størst i hovedstaden og storbyene er det alt i alt ingen dramatiske forskyvinger mellom regiontypene når det gjelder andelen av landets KI-arbeidsplasser.

Figur 5.5 *Utvikling i antallet arbeidsplasser i kompetanseintensive sektorer i ulike regiontyper 1998-2009*
(Datakilde:SSB/BoF).

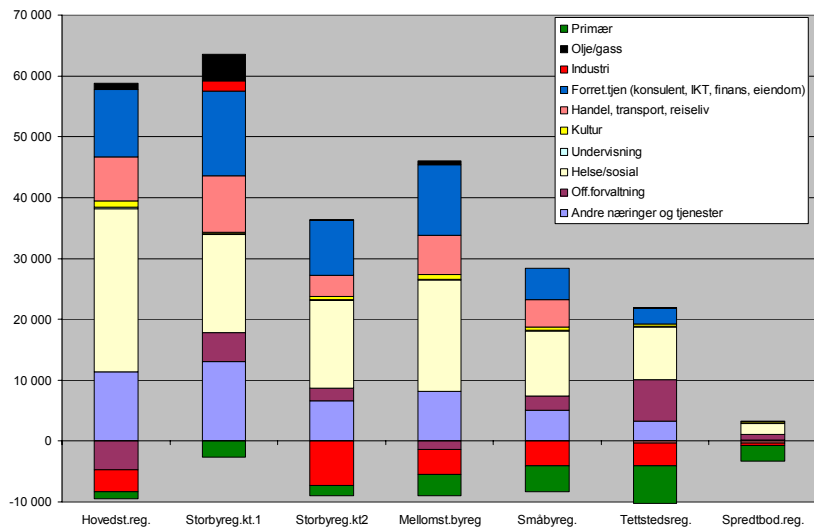


De kompetanseintensive næringene og tjenestene som har vokst mest det siste tiåret er forretningsmessig tjenesteyting, helse/sosial og undervisning (se figur 5.6). Dette mønsteret går igjen i alle regiontyper, men disse vekstområdene har ulikt tyngde i de ulike regiontypene. KI-tilveksten innenfor forretningsmessig

Figur 5.6 *Utvikling i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive deler (KI) av ulike næringer og regiontyper 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).*



Figur 5.7 *Utvikling i antall arbeidsplasser i mindre kompetanse-intensive deler (MKI) av ulike næringer og regiontyper 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF).*



tjenesteyting er klart viktigst i hovedstaden og storbyene kategori 1, mens KI-tilveksten innenfor helse/sosial og undervisning er klart viktigere med fallende sentralitet og regionstørrelse. Samtidig ser vi at med økende sentralitet øker også variasjon av i næringer og tjenesteområder som har bidratt med tilvekst av KI-arbeidsplasser.

Tabell 5.3 *Absolutte og relative endringer i arbeidsplasser innenfor KI-næringer og tjenester 1999-2009. (Datakilde:SSB/BoF).*

	Hovedstads -	Storbyreg. kat 1	Storbyreg. kat 2	Mellomst. Byregioner	Småby-regioner	Tettsteds-regioner	Spredt-bodde reg.	Landet
Relative endringer								
Totalt	27,0	37,4	36,2	31,8	29,9	26,5	30,8	31,2
Olje/gass	210,2	20,8		33,0				31,5
Industri	2,1	36,1	33,5	21,4	17,2	-15,5	42,1	14,2
Forretn.tjen.(kons,IKT,finans,eiend)	52,9	68,4	55,9	32,9	52,8	38,6	54,5	52,9
Handel, transport, reiseliv	106,8	94,0	361,9	415,4	324,9	388,7		147,7
Kultur	46,7	62,9	60,1	51,1	36,4	49,3	75,6	51,2
Undervisning	26,1	24,5	25,0	25,2	31,1	25,4	32,3	26,1
Helse/sosial	34,6	51,2	35,3	39,1	33,9	41,3	59,1	39,5
Off.forvaltning	-27,8	-18,6	16,9	6,9	-11,0	-16,3	-29,1	-14,5
Andre næringer og tjenester	32,0	81,7	73,8	65,1	110,2	123,6	145,3	65,1
Absolutte endringer								
Totalt	66 008	54 009	28 989	40 361	21 757	14 613	4 156	229 892
Olje/gass	1 044	1 816	12	296	25	10	0	3 203
Industri	272	1 403	1 201	1 324	416	-262	50	4 404
Forretn.tjen.(kons,IKT,finans,eiend)	36 595	20 995	7 367	7 188	4 485	2 264	528	79 422
Handel, transport, reiseliv	5 048	856	803	2 335	540	255	2	9 838
Kultur	4 347	2 280	960	1 270	453	517	166	9 993
Undervisning	9 742	8 637	4 774	7 268	5 691	3 883	1 123	41 118
Helse/sosial	18 648	19 209	10 494	17 296	9 201	7 399	2 522	84 769
Off.forvaltning	-12 878	-3 843	1 789	1 271	-1 416	-1 837	-1 112	-18 025
Andre næringer og tjenester	3 192	2 656	1 590	2 112	2 362	2 384	876	15 170

Avslutningsvis her kan vi se på hvordan den nasjonale tilveksten av arbeidsplasser i KI-næringer/tjenester er på de ulike hovedkategorier av næringer og regiontyper (se tabell 5.4). Her kommer det tydelig fram at det er forretningsmessig tjenesteyting i de aller største byene (hovedstaden og storbyene kat.1), samt helse/sosial i en større gruppe av større og mellomstore byer, som har stått for brorparten av KI-veksten det siste tiåret.

Tabell 5.4 *Tilveksten av arbeidsplasser innenfor KI-næringer og -tjenester 1999-2009 prosentvis fordelt på hovednæringer/ tjenester og regiontypene (Datakilde:SSB/BoF).*

	Hovedstads- regionen	Storbyreg. kat 1	Storbyreg. kat 2	Mellomst. Byregioner	Småby- regioner	Tettsteds- regioner	Spredt- bodne reg.	Landet
Totalt	28,7	23,5	12,6	17,6	9,5	6,4	1,8	100,0
Olje/gass	0,5	0,8	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	1,4
Industri	0,1	0,6	0,5	0,6	0,2	-0,1	0,0	1,9
Forretningsmessig tjenesteyting*	15,9	9,1	3,2	3,1	2,0	1,0	0,2	34,5
Handel, transport, reiseliv	2,2	0,4	0,3	1,0	0,2	0,1	0,0	4,3
Kultur	1,9	1,0	0,4	0,6	0,2	0,2	0,1	4,3
Undervisning	4,2	3,8	2,1	3,2	2,5	1,7	0,5	17,9
Helse/sosial	8,1	8,4	4,6	7,5	4,0	3,2	1,1	36,9
Off.forvaltning	-5,6	-1,7	0,8	0,6	-0,6	-0,8	-0,5	-7,8
Andre næringer og tjenester	1,4	1,2	0,7	0,9	1,0	1,0	0,4	6,6
*Konsulent/rådgiving, IKT, finans, eiendom, FoU m.m.								

I det følgende skal vi gå nærmere inn på utviklingstrekkene i hver av regiontypene.

5.3.2 Hovedstadsregionen

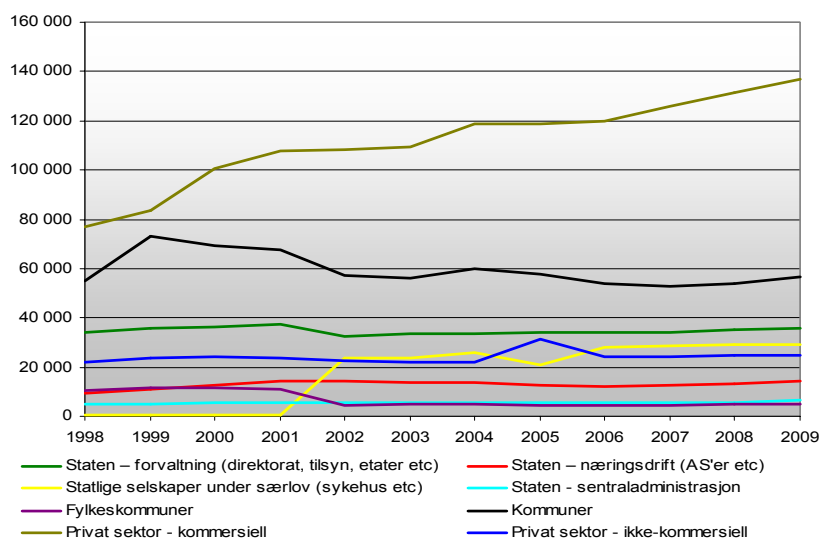
I hovedstadsregionen utgjør de kompetanseintensive næringene og tjenestene (KI) hele 43 prosent (310 000 arbeidsplasser) av alle arbeidsplassene i regionen (se tabell 5.2). De fleste av KI-arbeidsplassene finnes innenfor privat sektor (52%), en del i statlig sektor (28%) og forholdsvis lite i kommunal sektor (18 %) mens fylkeskommunal er ubetydelig (2%). Hovedstadsregionen er først og fremst spesialisert innenfor kompetanseintensiv forretningsmessig tjenesteyting, men har som følge av rollen som hovedstad også en klar overrepresentasjon av kompetanseintensive arbeidsplasser innenfor statlig administrasjon og forvaltning.

Det har vært en sterk økning av KI-arbeidsplasser i regionen (+32%/61 127 1999-2009 ekskl. sykehusene), hvorav privat sektor har stått for hoveddelen av veksten (+51%/54 700 arb.plasser). De store vekstbransjene har vært forretningsmessig tjenesteyting (+35 000 arb.plasser innen rådgiving, konsulent, IKT, finans, eiendom), men det har også vært betydelig vekst innenfor et bredt spekter av etablerte og ”nye” næringer som helse/sosial (+7500 arb.pl.), handel (+5400 arb.pl), kulturnæring (3 700 arb.pl) og undervisning (+2400 arb.pl) (se tabell V17-18 i vedlegg).

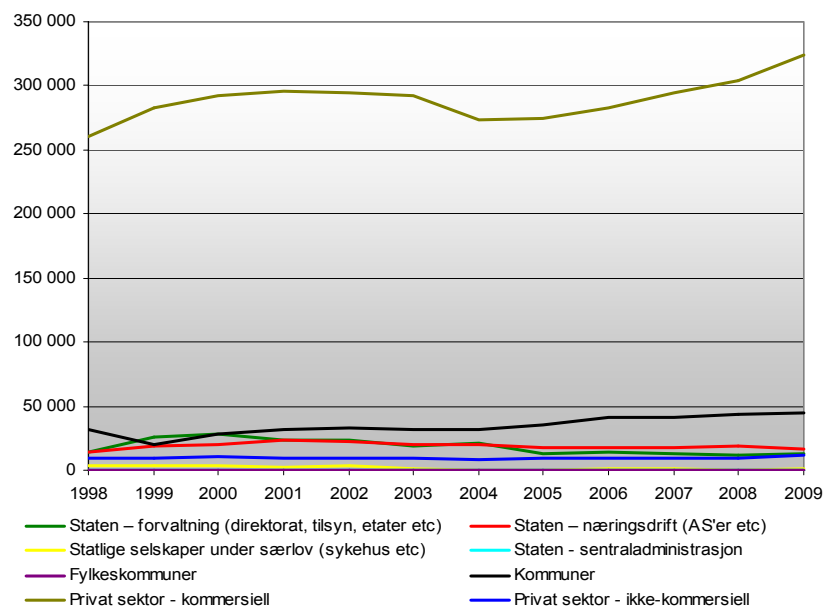
Samtidig har det vært en betydelig vekst innenfor KI-delen av statlig sektor utenom sykehusene (+24%/11 178 arb.plasser), dvs. her har mye av veksten vært innenfor forvaltning (+4571 arb.pl), undervisning (+2540 arb.pl) samt IKT-tjenester (+1700 arb.plasser). I tiden etter at staten overtok sykehusene har det også vært en betydelig vekst i arbeidsplasser innenfor statlig helse/sosial i hovedstaden (+26 %/ 5978 arb.plasser 2002-09) (se tabell v21 i vedlegg).

Kommunal sektor har imidlertid hatt en mye svakere utvikling i antall arbeidsplasser (+10% 1999-2009) i hovedstaden enn i andre regioner. Innenfor KI-delen av kommunal sektor har det sogar vært en reduksjon av antall arbeidsplasser (-22%, -16 000 arbeidsplasser). Stort sett hele veksten har kommet innenfor gruppen av noe kompetanseintensive tjenester (MKI-1) (+160%, 24 100 arb.pl.).

Figur 5.8 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i hovedstaden 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*



Figur 5.9 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i hovedstaden 1998-2009*
(Datakilde:SSB/BoF)



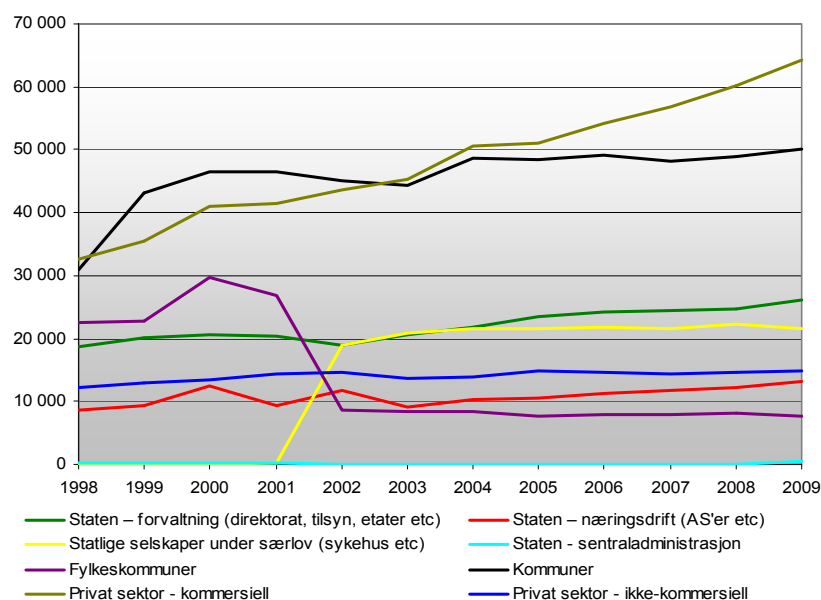
Som tidligere omtalt bør utviklingen innenfor KI-delen av kommunal sektor sees i sammenheng med utviklingen i kommunal sektor for øvrig, statlig sektor samt i deler av privat sektor.

For hovedstadsregionen utgjør overføringen av kommunale sykehus til staten bare en liten del av nedgangen innenfor KI-delen av kommunal sektor. Betydelig deler av nedgangen har kommet innenfor kommunale helse- og sosialtjenester for øvrig og i forvaltningen, men samtidig har man hatt en sterk økning innenfor noe kompetanseintensive tjenester (MKI-1). Deler av dette har med reorganiseringen innenfor forvaltningen å gjøre, som har gitt sterk vekst innenfor hjelpetjenester til offentlig administrasjon (MKI-1). Enkelte kommunale KI-tjenester under forvaltningen samt helse/sosial har ellers vært gjenstand for utskilling og privatiseringer i regionen det siste tiåret. Dette har nok også bidratt til den registrerte nedgangen i arbeidsplasser innenfor KI-delen av kommunal sektor, og samtidig stimulert veksten i samme type tjenester i privat sektor (se tidligere omtale).

5.3.3 Storbyregioner kategori 1

I gruppen av storbyregioner kategori 1⁸⁰ utgjør de kompetanseintensive næringene og tjenestene (KI) hele 39 prosent (198 000 arb.pl) av alle arbeidsplassene i regionen (se tabell 5.2). De fleste KI-arbeidsplassene finnes innenfor privat sektor (40%⁸¹), statlig sektor (31%) før kommunal sektor (25%) og fylkeskommunal sektor (4%). Denne gruppen av storbyer i kategori 1 representerer den av regiontypene som har hatt den klart sterkeste relative veksten i arbeidsplasser det siste tiåret, både i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester.

Figur 5.10 Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i storbyene kat.1 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)



En sterk vekst av innenfor KI-næringer (+38%/+54 000 arb.pl 1999-2009) har særlig kommet innenfor privat sektor (+63%/30616 arb.pl.)⁸², statlig forvaltning (+30%/6057 arb.pl.) og

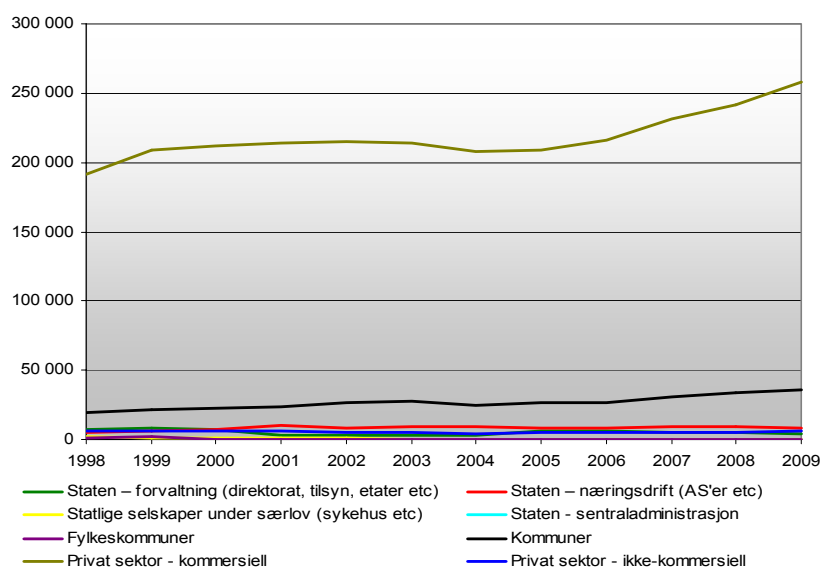
⁸⁰Dette er Stavanger, Bergen og Trondheim.

⁸¹ Andel av alle arbeidsplasser (KI+MKI).

⁸²Særlig innen forretningsmessige tjenesteyting (+58%, 9 300 arb.pl), helse/sosial (+70/5739 arb.pl.), finans/eiendom (+62%/4400 arb.pl), IKT (+141%, 4 800 arb.pl)

næringsdrift (+42%/3926) samt kommunal sektor (+16%/6836). Den sterke veksten innenfor mindre kompetanseintensive tjenester (MKI) (+24% 61 000 arb.pl.) har særlig kommet i privat sektor (+24%/50 000 arb.pl.) innenfor en rekke bransjer foruten innen kommunal sektor (+73%, 15 300 arb.pl)

Figur 5.11 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i storbyene kat 1 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*



Veksten av arbeidsplasser i storbyregionene kategori 1 har generelt vært jevnt økende og kommet over en bred skala av bransjer og sektorer med ulik kompetanseintensitet. En sterk vekst og utvikling innenfor private næringsliv har her sammenfalt med høy vekst både i statlig sektor (forvaltning, undervisning, helse/sosial, olje/gassindustri) og kommunal sektor. Høy innflytting har bidratt til å forsterke den brede veksten av arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i regiontypen. Dette er det siste tiårets klare ”vinner” av regiontypene målt i arbeidsplasser.

5.3.4 Storbyregioner kategori 2

I gruppen av storbyregioner kategori 2⁸³ utgjør de kompetanseintensive næringene og tjenestene (KI) 35 prosent (106 000 arb.pl) av alle arbeidsplassene i regionen (se tabell 5.2). Disse arbeidsplassene er jevnt fordelt mellom privat sektor (30%), statlig sektor (31%) før kommunal sektor (33%), mens fylkeskommunal sektor er beskjeden (6%). Regiongruppen består imidlertid av en ganske variert sammensetning av byregioner når det gjelder deres nærings- og sektorspesialiseringer.

Gruppen av storbyer i kategori 2 representerer den regiontypen som har hatt den nest sterkeste relative veksten i arbeidsplasser (+23%, +56000 arb.pl) det siste tiåret av alle regiontypene (etter storbyene kat.1), og dette gjelder både for kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester.

Det har vært særlig sterk vekst av KI-arbeidsplasser (+38%/27300 arb.plasser 1999-2009), fordelt på både privat sektor (+52%/11 000 arb.pl.⁸⁴), kommunal sektor (+31%/8200 arb.pl⁸⁵) og statlig sektor utenom helse/sosial (+40%/4069 arb.pl⁸⁶).

Målt i antall arbeidsplasser har imidlertid veksten her vært noe større innenfor de mindre kompetanseintensive næringene og tjenestene (+17%/29 000 arb.plasser) (MKI). Her har veksten vært særlig stor innenfor ulike deler av privat sektor samt kommunal sektor, og da særlig inne noe kompetanseintensive tjenester i helse/sosial (barnehage, SFO, hjemmehjelp) og forvaltning (hjelpetjenester m.m.).

Samlet har altså veksten av arbeidsplasser i storbyregionene

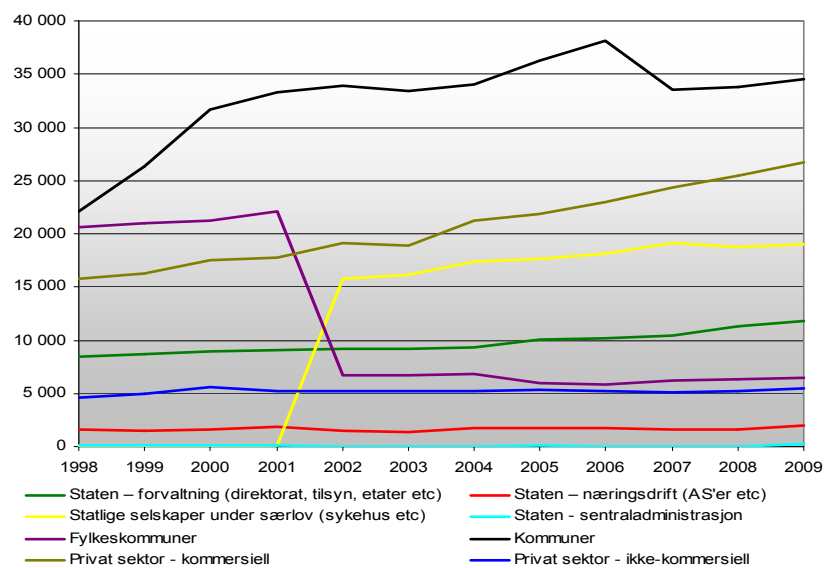
⁸³Dette er Fredrikstad/Sarpsborg (Nedre Glomma), Drammen, Porsgrunn/Skien (Grenland), Kristiansand og Tromsø.

⁸⁴Størst i forretningsmessig tjenesteyting (+4100 arb.pl), IKT-tjenester (+2000 helse/sosial (+2 400 arb.pl), undervisning (+900 arb.pl), kultur (+700 arb.pl), handel (+600 arb.pl).

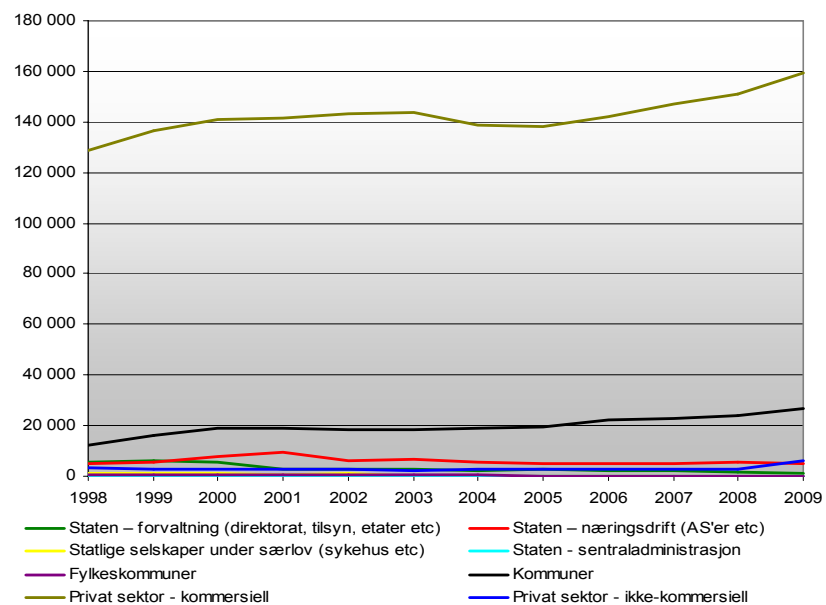
⁸⁵ Størst i kommunal helse/sosial (+4300 arb.pl, og undervisning/grunnskole (+1900 arb.pl)

⁸⁶ Størst i statlige forvaltning (+1700 arb.pl) og undervisning/UoH (+1400 arb.pl).

Figur 5.12 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i storbyene kat.2 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*



Figur 5.13 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i storbyene kat 2 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*



kategori 2 generelt vært høyere enn både hovedstaden og landsgjennomsnittet det siste tiåret, både innenfor kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive næringer (MKI). Regiontypene har hatt en sterk relativ utvikling både innenfor privat sektor, statlig og kommunal sektor i perioden. Nettoinnflytting har samtidig forsterket vekstgrunnlaget i disse ”små” storbyene.

5.3.5 Mellomstore byregionene

I gruppen av mellomstore byregioner⁸⁷ utgjør de kompetanseintensive næringene og tjenestene (KI) hele 35 prosent (167 000 arb.pl) av alle arbeidsplassene (se tabell 5.2). Flest KI-arbeidsplasser finnes innenfor kommunal sektor (33%), før privat sektor (31%) og statlig sektor (28%), mens fylkeskommunal sektor er beskjeden (6%). Regiongruppen består imidlertid av en ganske variert sammensetning av byregioner når det gjelder deres nærings- og sektorspesialiseringer.

Regiontypen har hatt en samlet vekst av arbeidsplasser (+19%, 1999-2009) på litt under landsgjennomsnittet (+21%). Det har imidlertid vært en særlig sterkere vekst av arbeidsplasser innenfor KI-næringer og tjenester (+32%, +41 000 arb.pl.). Hoveddelen av denne veksten har kommet i privat sektor (+17 400 arb.pl), offentlig helse/sosial⁸⁸ (+12 900 arb.pl.), kommunal sektor for øvrig (+5600 arb.pl) og statlig sektor for øvrig (+4542 arb.pl.).

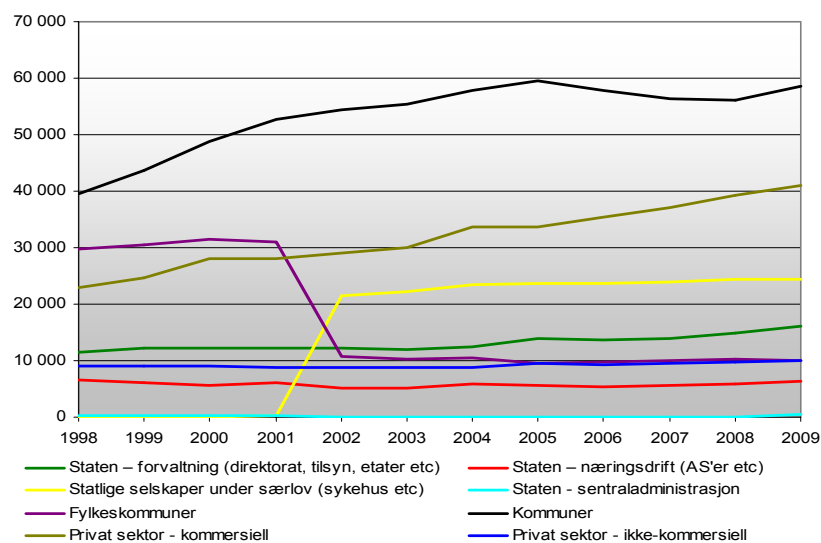
Regiontypen har også hatt en betydelig vekst innenfor MKI-delen av arbeidslivet (+14%/36 800 arb.pl.). En hoveddel av denne veksten har kommet i privat sektor (+31 800 arb.pl) og kommunal sektor (+18 600 arb.pl.), mens statlig sektor har gått sterkt tilbake her (-13000 arb.pl) på flere områder (forvaltning, industri, transport m.m).

Alt i alt har regiontypen hatt en middelmådig vekst i arbeidsplasser både innen privat, statlig og kommunal sektor.

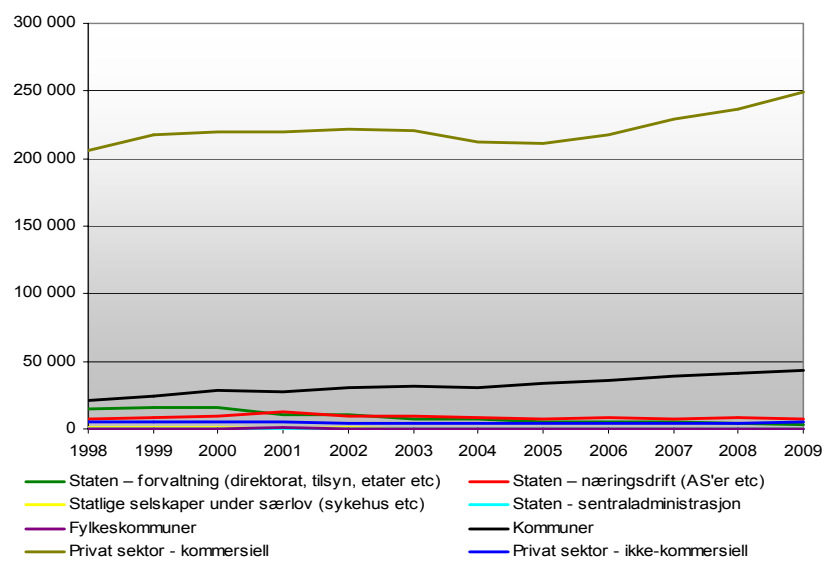
⁸⁷ Her inngår 16 regioner i ulike deler av landet.

⁸⁸ Statlig, kommunal fylkeskommunal.

Figur 5.14 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i mellomstore byer 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*



Figur 5.15 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i mellomstore byer 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*



5.3.6 Småby-regionene

I gruppen av småbyregioner⁸⁹ utgjør de kompetanseintensive næringene og tjenestene (KI) 33 prosent (94 000 arb.pl) av alle arbeidsplassene (se tabell 5.2). Flest KI-arbeids-plasser finnes innenfor kommunal sektor (43%), noe mindre og like mange i privat sektor (25%) og statlig sektor (25%), mens fylkeskommunal sektor er beskjedent (7%). Regiongruppen består en variert samling av mindre byregioner med hensyn til nærings- og sektorspesialiseringer. Generelt er de en- og flersidige spesialiserte innenfor primærnæringer, ressurs-, foredlings- og teknologiindustrier samt noen få også innen reiseliv. Noen få er også høyteknologiske småbyer som er spesialisert innenfor FoU-intensive industrier, men de fleste innenfor mer FoU-svake industrier. Her finner man ofte også en del kompetanseintensive bedrifter, selv om bransjen som helhet har en ganske lav andel personer med UoH-utdanning.

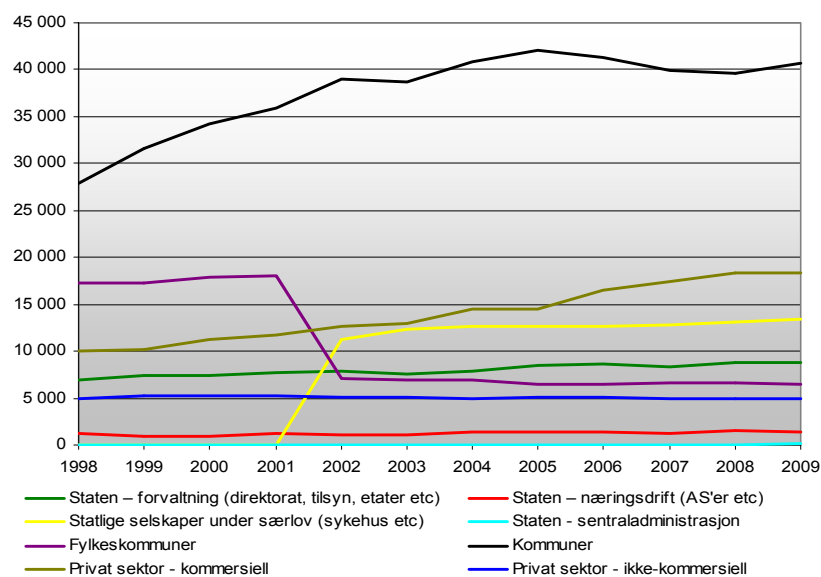
I småbyregionene har det vært en sterk vekst innenfor KI-delen av arbeidslivet (KI) (+30%, dvs. 19565 arb.plasser 1999-2009). Særlig sterk har veksten vært i privat sektor (+51%/7932) og kommunal sektor (+29%/9010), selv om også statlig forvaltning har hatt noe vekst (+20%/1456). Etter at staten overtok sykehusene har det vært en betydelig vekst innenfor sektoren ”statlig selskaper ved særlov” (+20%/2152 arbeidsplasser, 2002-09).

KI-delen av privat sektor har i småbyregionene har vokst særlig sterkt innen forretningsmessig tjenesteyting (+79%/2925) og helse/sosial (+64%/2070). Ellers har det vært vekst i KI-delen av privat sektor over en ganske bred skala (IKT, industri, undervisning, kulturnæringer m.m., se tabell 0.6 i vedlegg).

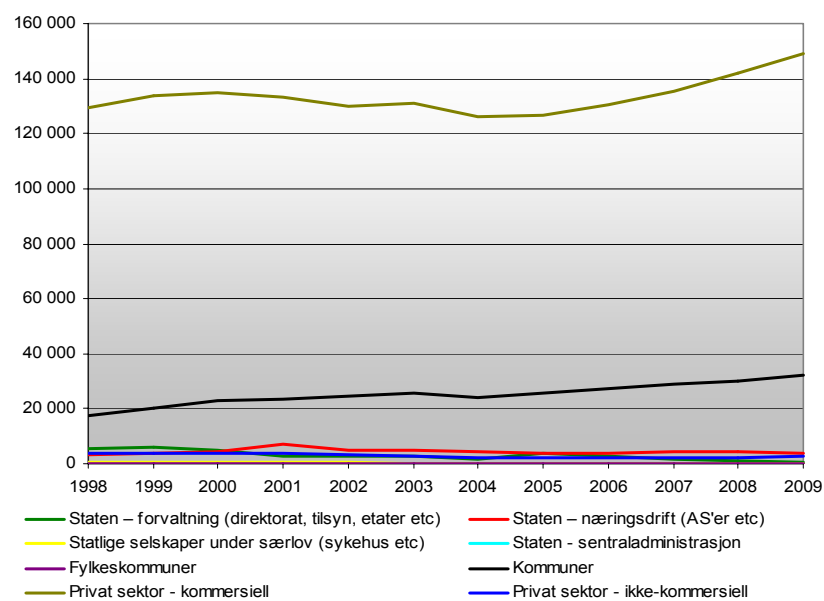
Innenfor MKI-delen av arbeidslivet har det imidlertid vært en noe svakere vekstrate (+12%/19959) enn i KI-delen, men volumet av antallet arbeidsplasser er på nivå med KI-delen av arbeidslivet. Det er kommunal og privat sektor som særlig har økt antall arbeidsplasser innenfor MKI-delen av arbeidslivet.

⁸⁹ Dette er i alt 27 regioner.

Figur 5.16 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i småbyregionene 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*



Figur 5.17 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i småbyregionene 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*



5.3.7 Tettstedsregionene

Generelt er tettstedsregionene karakterisert ved en overrepresentasjon av primærnæringer og foredlingsindustri samt kommunale tjenester. I tettstedsregionene⁹⁰ er 32% av arbeidsplassene innenfor kompetanseintensive næringer og tjenester (KI). Disse er ujevnt fordelt på kommunal sektor (18%), privat sektor (7%⁹¹) og statlig sektor (5%) og fylkeskommunal sektor (2%).

I tettstedsregionene har det vært en sterk vekst innenfor KI-delen av arbeidslivet (KI) (+28%, dvs. 13691 arb.plasser 1999-2009, ekskl. sykehusene). Særlig sterk har veksten vært i privat sektor (+43%/4648) og kommunal sektor (+27%/7980), selv om også statlig forvaltning har hatt noe vekst (+24%/1176).

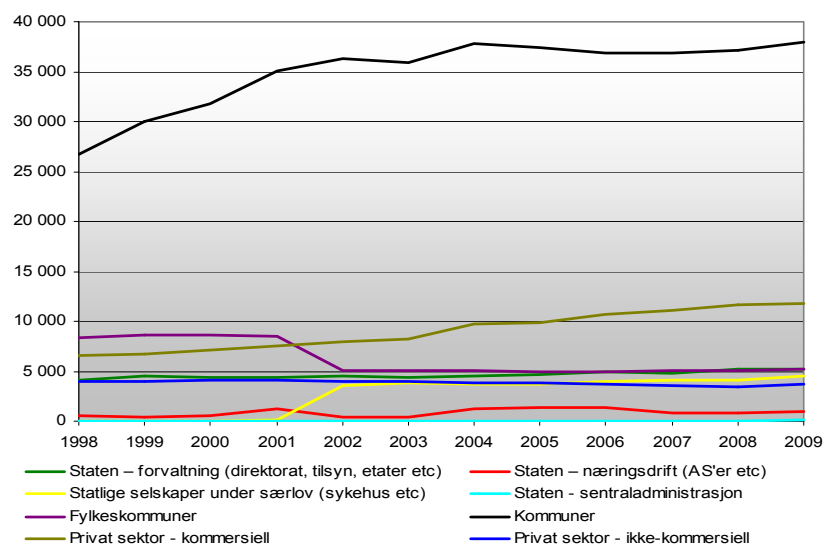
KI-delen av kommunal sektor har særlig vokst sterkt innen helse/sosial (+44%/4982) dvs. antakelig mest i i eldreomsorgen, og i undervisning (+34%/3284) (se tabell 0.11 i vedlegg). KI-delen av privat sektor har vokst mest innen forretningsmessig tjenesteyting (+73%/1728), helse/sosial (+70%/1572) og IKT (+130%/352) (se tabell 0.6 i vedlegg). Etter at staten overtok sykehusene har det vært vekst innenfor sektoren ”statlig selskaper ved særlov” (+29%/1014), dvs. i hovedsak helse/sosial. Alt i alt har det altså vært det største veksten av KI-arbeidsplasser i tettstedsregionene innenfor tjenesteområdet helse/sosial om vi ser kommunal, privat og statlig sektor i sammenheng.

Innenfor MKI-delen av arbeidslivet har det imidlertid vært svakere vekst relativt og absolutt vekst (+8%/11482) enn i KI-delen. Stort sett hele denne veksten har kommet innen kommunal sektor (+76%/11258).

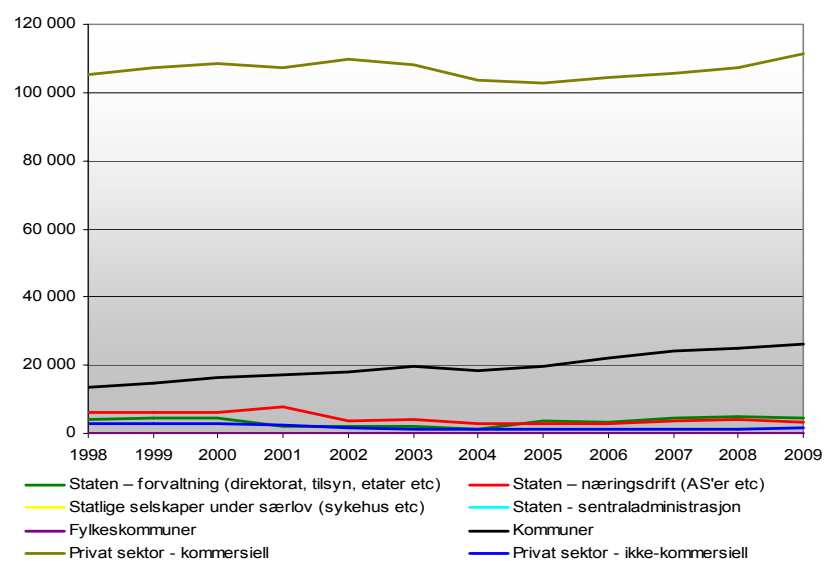
⁹⁰ Dette er i alt 57 regioner.

⁹¹ Andel av alle arbeidsplasser (KI+MKI).

Figur 5.18 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i tettstedsregionene 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*



Figur 5.19 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i tettstedsregionene 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*

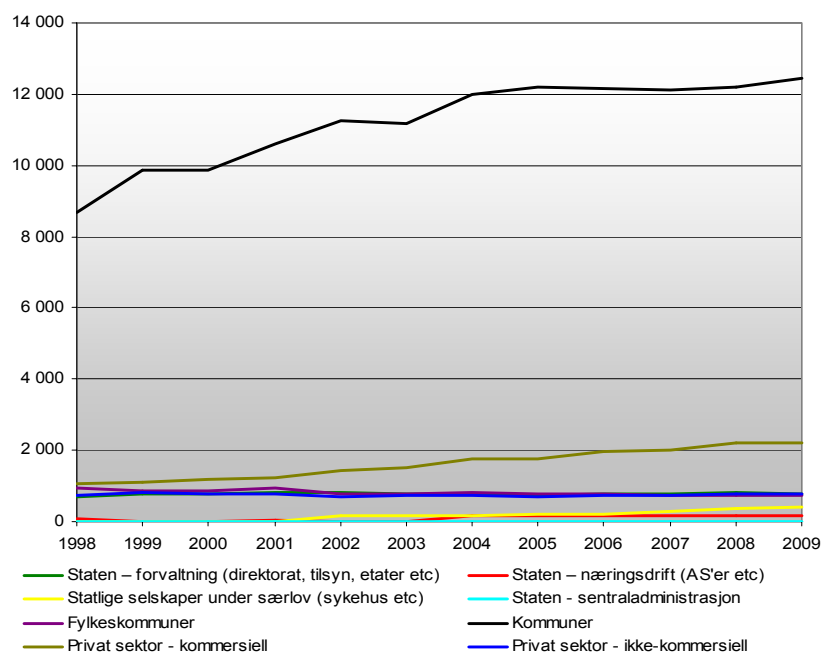


5.3.8 Spredtbodde regioner

I spredtbodde regiontypen⁹² er 35% av arbeidsplassene i kompetanse-intensiv sektor (KI), fordelt på kommunal sektor (25%), privat sektor (6%⁹³) og statlig sektor (3%) og fylkeskommunal sektor (1%). Spredtbodd-regionen er stort sett spesialisert innenfor primærnæringer, og har ellers sterk overrepresentasjon av kommunal sektor.

I spredtbodd-regionene har det også vært en betydelig vekst innenfor KI-delen av arbeidslivet (KI) (+31%, dvs. 3933 arb.plasser 1999-2009, ekskl. sykehusene). Veksten har særlig kommet i kommunal sektor (+26%/2563) og privat sektor (+58%/1096), mens statlig sektor har liten betydning.

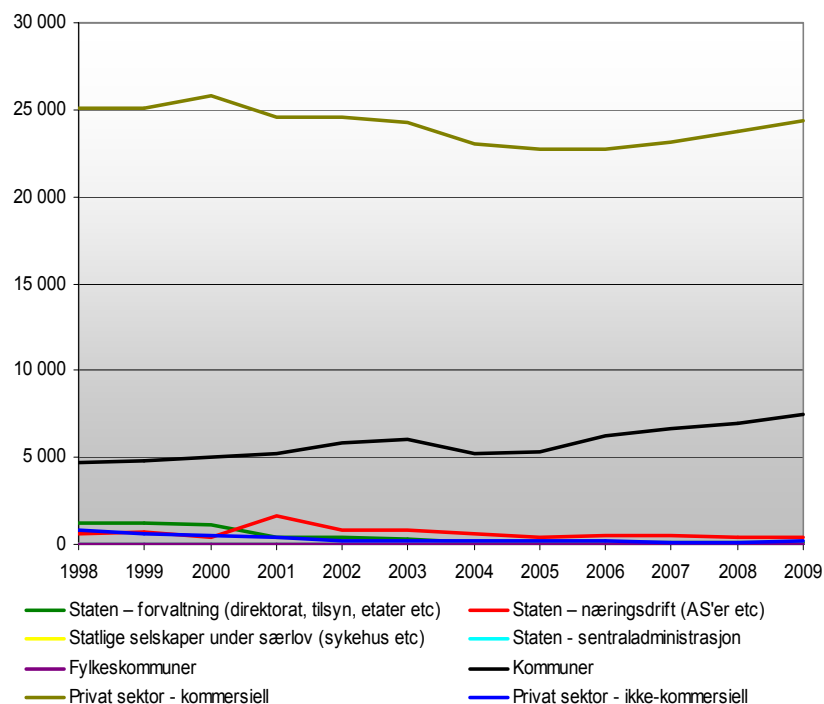
Figur 5.20 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i KI-delen av hovedsektorene i tettstedsregionene 1998-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*



⁹² Dette er i alt 53 regioner.

⁹³ Andel av alle arbeidsplasser (KI+MKI).

Figur 5.21 *Utviklingen i antall arbeidsplasser i MKI-delen av hovedsektorene i tettstedsregionene 1998-2009*
(Datakilde:SSB/BoF)



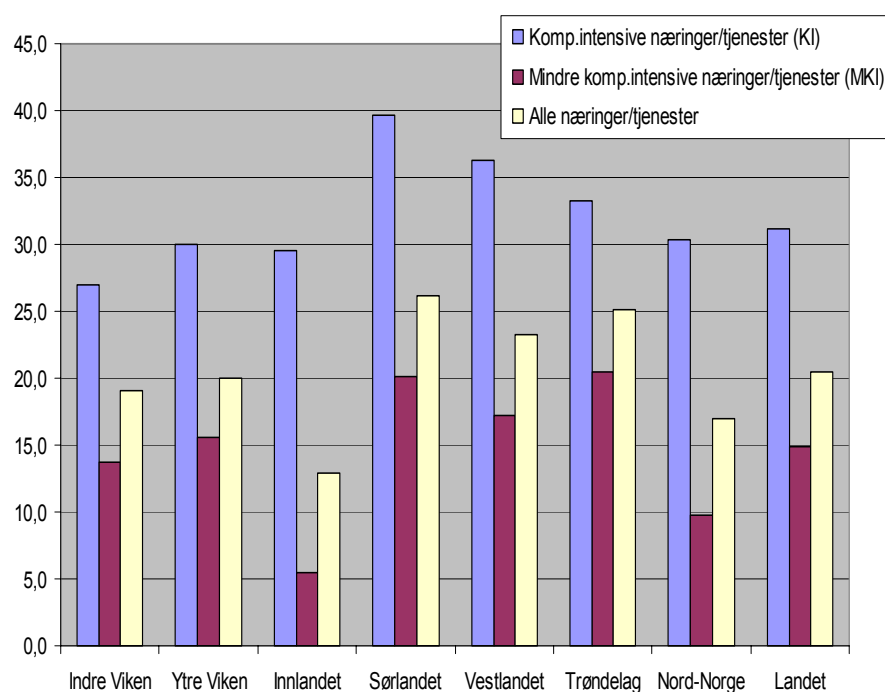
KI-delen av kommunal sektor har særlig vokst innen helse/ sosial (+53%/1843) dvs. antakelig mest i i eldreomsorgen, og undervisning (+35%/956) (se tabell 0.11 i vedlegg). I privat sektor er det særlig vekst i forretningsmessig tjenesteyting (+75%/353) og helse/sosial (+29%/190) og undervisning (+121/166).

Innenfor MKI-delen av arbeidslivet har det vært nullvekst i de spredtbodde regionene, og bak dette tallet skjuler det seg nedgang i privat sektor og statlig sektor, men vekst i kommunal sektor (se tabeller i vedlegg).

5.4 Utviklingen i landsdelene

I landsdelene er mellom 33-43 % av arbeidsplassene innenfor kompetanseintensive næringer og tjenester⁹⁴(se tabell V29 i vedlegg). Sørlandet, Vestlandet og Trøndelag har hatt de høyeste vekstratene av arbeidsplasser det siste tiåret, både innenfor kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester (se figur under). Innlandet, Nord-Norge og Indre Viken har hatt svakest vekst totalt sett, og særlig innenfor

Figur 5.22 *Relative endringer (%) i arbeidsplasser innenfor KI- og MKI-næringene/ tjenester 1999-2009 i ulike landsdeler (Datakilde:SSB-BoF).*



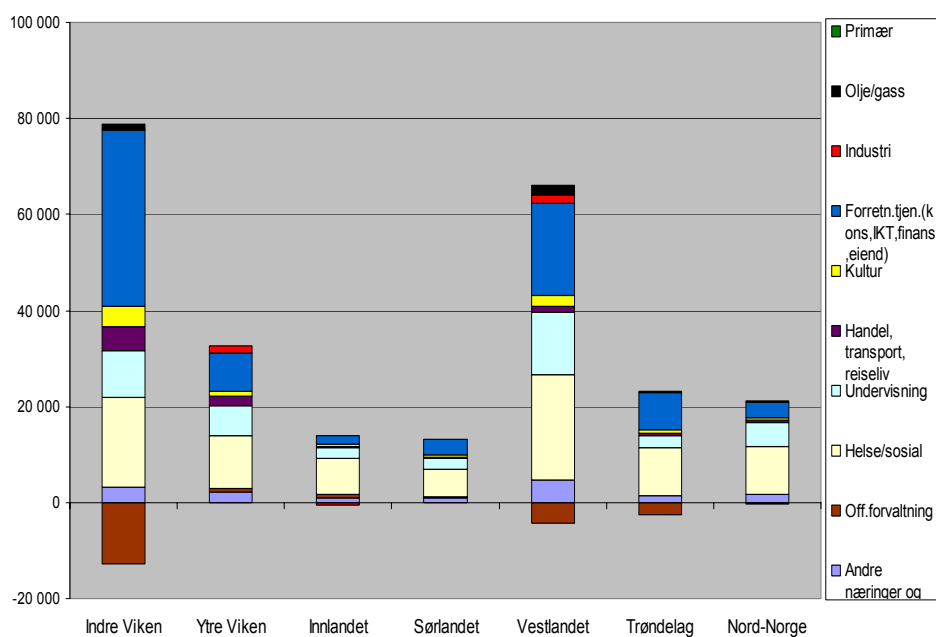
mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester. Alle landsdelene har hatt en betydelig vekst innenfor KI-næringene, og

⁹⁴Prosentandelen er slik landet :38, Indre Viken; 43, Ytre Viken;33, Innlandet:35, Sørlandet:34, Vestlandet:35, Trøndelag:38, Nord-Norge:39. (se tabell V29 i vedlegg).

vekstratene har ikke vært så regionalt ulike som de har vært for MKI-næringene.

I volum er det Indre Viken og Vestlandet som har hatt størst tilvekst av arbeidsplasser innenfor KI-næring og tjenester det siste tiåret (se figur 5.23). Disse to landsdelene har til felles at de har tilvekst av arbeidsplasser innenfor en stor bredde av ulike KI-næring og tjenester, men hvor de store særlig er forretningsmessig tjenesteyting, helse/sosial og undervisning. Ellers styrker den mest kompetansintensive industrien seg både i Ytre Viken og på Vestlandet. Dette er særlig knyttet til høyteknologisk industri (IKT, instrumenter, farmasøytisk). Kontrastene til Viken og Vestlandet er Innlandet og Nord-Norge hvor tilveksten av KI-arbeidsplasser generelt er mer ensidig og dominert av veksten i helse/sosial og undervisning.

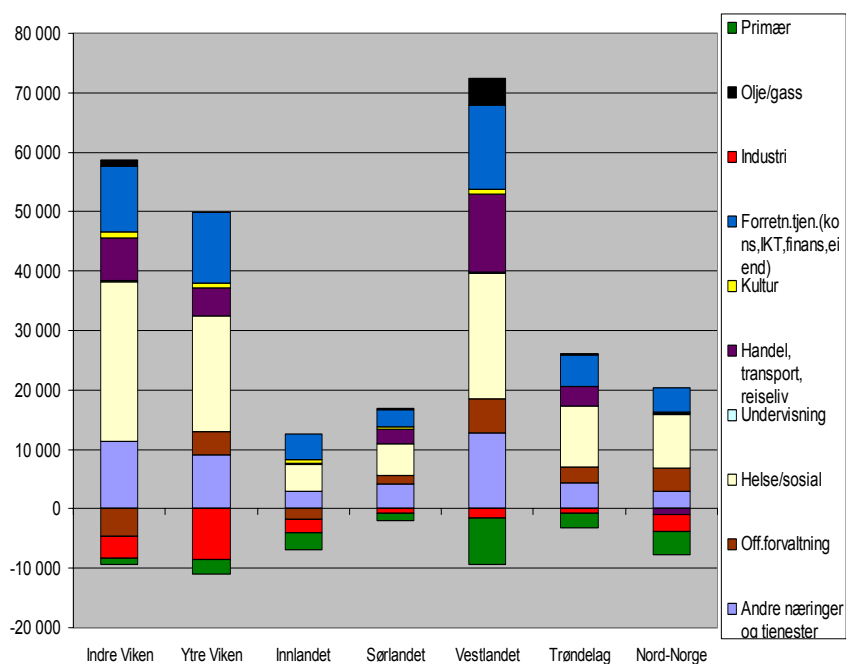
Figur 5.23 *Endringer i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive næringer og tjenester (KI) i landsdelene 1999-2009 (Datakilde:: SSB/BoF)*



Det er ellers verdt å merke seg at Vestlandet spesielt også har en formidabel økningen i antallet arbeidsplasser innenfor mindre kompetanseintensive næringer og tjenester (MKI), og fortsatt over

et bredt spekter som helse/sosial, transport/handel/reiseliv, forretningsmessig tjenesteyting m.m. (se figur 5.24).

Figur 5.24 *Endringer i antall arbeidsplasser i mindre kompetanseintensive næringer og tjenester (MKI) i landsdelene 1999-2009 (Datakilde:: SSB/BoF).*



6 Syntese og konklusjoner

I rapportens kapittel 2 ble generelle perspektiver på lokalisering og regional utvikling belyst. En forenklet modell ble skissert der fire delaspekter ble trukket fram som sentrale elementer i forståelsen av lokalisering og regional utvikling av kompetansearbeidsplasser. Ett viktig element er de etablerte by- og regionstrukturene der foruten størrelse og sentralitet, bosettingsmønsteret og næringsgeografien er viktige betingelser. Det andre elementet ble knyttet til humankapitalens egenskaper, sammensetning og utvikling. Det tredje elementet til egenskaper ved nærings- og sektorstrukturene, deres lokalisering og vekstdynamikk. Det siste elementet ble knyttet til egenskaper ved regiontypers og enkeltregioners ressurser, kapabiliteter og attraksjonskraft. Dette er i noen grad relatert til størrelse og sentralitet, men vil også kunne variere mye på tvers av slike kriterier og knyttet til mer kvalitative forskjeller.

I kapittel 3-5 fulgte så mer inngående deskriptive omtaler av sentrale sider ved de omtalte komponentene. Dette har i hovedsak vært basert på nye analyser av registerdata. Egenskaper ved struktur og utvikling av humankapitalen og kompetansenæringer og –tjenester i ulike regiontyper etter størrelse og sentralitet har fått mest omtale. Mindre fokus har vært rettet mot variasjoner innenfor hovedgruppene av de 7 regiontypene. En bedre belysning av variasjoner i regional spesialisering, endogen kapasitet og utviklingsdynamikk innenfor hvert av regiontypene, ville krevd intensive analyser av data supplert med mer kvalitativ informasjon. Dette har ligget utenfor rammene for vårt arbeid her.

I det følgende sammenfattes hovedelementene fra de foregående kapitlene og det settes inn i et noe mer helhetlig perspektiv. Til slutt drøftes noen utfordringer.

6.1 Humankapitalen – regional fordeling og utvikling

Humankapitalen representerer den viktigste forutsetningen og ressursen for lokalisering og utvikling av kompetanseintensive næringer og sektorer. Humankapitalens sammensetning foruten individenes utdannings-, arbeids- og bostedsvalg, representerer således avgjørende forutsetninger for regional utvikling generelt, og for kompetanseintensive næringers og sektors lokalisering og utvikling spesielt.

Det siste tiåret har det i landet vært en mye sterkere vekst i yrkesbefolkningen med UoH-utdanning (+46%/255 102 personer 1998-2008) enn i yrkesbefolkningen for øvrig (+13%/187 080). En tredjedel av yrkesbefolkningen har i dag UoH-utdanning (33%), noe høyere andel blant kvinner (36%) enn menn (30%). Andelen øker systematisk for begge kjønn med økende sentralitet; dvs. hovedstaden og storbyene har en klart større andel personer med høyere utdanning enn småbyer, tettsteder og spredt bodde strøk.

Humankapitalens egenskaper har både fellestrekk og ulikheter mellom regiontyper etter sentralitet. Det regionale mønsteret i kompetansebasen viser at de store byene har størst variasjon i fagfelt, inkludert størst andeler av personer med kompetanse innen naturvitenskap/teknikk, økonomi/administrasjon og samfunnsfag. På den annen side har de minst sentrale regiontypene større ensidighet i kompetansefelt på høyere nivå, og herav en stor andel av mer profesjonsorienterte fag avgrenset til undervisning og helse/sosial. Dette mønsteret gjenspeiles i betydelig grad også i regiontypenes ulike arbeidsmarkeder for personer med høyere utdanning.

Alle regiontypene er med andre ord preget av en betydelig grad av kjønnsdelte utdanningsmønstre og kompetansebasen. Selv om kjønnsdelingen øker litt med fallende sentralitet, er det kjønnsdelte hovedmønsteret relativt stabilt på tvers av ulike regiontyper. Det kjønnsdelte utdannings- og kompetansemønstrene er med andre ord ganske stabile på tvers av store regional forskjeller i arbeidsmarkedene.

Generelt har befolkningsutviklingen det siste tiåret vært regionalt ubalansert ved at vekstratene har økt systematisk med sentraliteten.

Både ratene for nettoflytting og naturlig tilvekst har vært systematisk korrelert med regiontypenes sentralitet og størrelse. For yrkesbefolkningen generelt har også vekstratene vært klart økende med sentraliteten (fra 10 % til 29%⁹⁵). Noe av det samme mønsteret gjelder også for *yrkesbefolkningen med UoH-utdanning* (fra 37% til 55%), selv om hovedstaden bryter litt med dette bildet ⁹⁶. Det er storbyene i kategori 1 som har klart størst vekstrater og tar en større andel av den nasjonale tilveksten av yrkesbefolkningen med UoH-utdanning enn deres andel av befolkningen skulle tilsi. Det er omvendt for de minst sentrale regiontypene ⁹⁷.

Veksten i yrkesbefolkningen med UoH-utdanning har altså vært betydelig i alle regiontypene det siste tiåret, selv om vekstratene har vært økende med sentralitet og størrelse. Størst ulikheter i regionale vekstrater har det vært for personer med lang UoH-utdanning (fra 24% til 59%)⁹⁸, og noe mindre ulikheter for personer med kort og mellomlang UoH-utdanning (fra 35% til 54%). Andelen yrkespersoner med UoH-utdanning har imidlertid økt i alle regiontypene.

Storbyene i kategori 1 og 2 har altså det siste tiåret hatt sterkest vekstrater i befolkningen med UoH-utdanning, og økt sine andeler av befolkningen med UoH-utdanning mest. Hovedstaden, delvis sammen med storbyene kategori 1, har fått en særlig stor andel av den nasjonale tilveksten av yrkespersoner med lang UoH-utdanning. Selv om man har hatt en betydelig vekst i befolkningen med UoH-utdanning også i mindre sentrale regionstyper, har disse generelt hatt lavere vekstrater og tapt andeler av den nasjonale befolkningen med UoH-utdanning de siste ti årene.

Bakgrunnen for mye av den beskrevne utviklingen er knyttet til en økende utdanningsstilbøyelighet i befolkningen sammen med utviklingen av et mer kompetanseintensivt arbeidsliv. Det økende utdanningsnivået i befolkningen er en langsiktig trend som skyldes mange forhold. Elementer i dette er en økende etterspørsel etter

⁹⁵Dvs. her bare en liten innbyrdes nyanse mellom hovedstaden (+25%) og storbyene kat.1 med (+29%).

⁹⁶Her er det imidlertid også en innbyrdes nyanse mellom hovedstaden (+43%) og storbyene kat.1 med (+55%).

⁹⁷Hovedstaden tar den største andelen (30%), men dette representerer litt mindre enn regionens andel av yrkesbefolkningen med UoH-utdanning.

⁹⁸Store regionale ulikheter i vekstrater har det også vært for yrkesaktive uten UoH-utdanning (fra 4% til 18 %).

høgere utdannede i arbeidsmarkedet samt en økende erkjennelse av at høgere utdanning vil kunne styrke enkeltindividets valgmuligheter etter interesser og ønsker, samt kunne ha betydning for inntekter og levekår.

Storbyene er attraktive bo- og arbeidssteder blant annet på grunn av gode valgmuligheter i arbeidsmarkedet, mange studietilbud og tilbud innen kultur og opplevelse. Den naturlige tilveksten i, og nettoinnflyttingen til, de store byene har også gitt dem stor tilgang på personer med UoH-utdanning, og dermed store fortrinn i utviklingen av nye arbeidsplasser i kompetanseintensive næringer og sektorer. De mindre sentrale regiontypene har hatt større utfordringer med å sikre tilgang på personer med høgere utdanning. Demografiske strukturer, få kompetansearbeidsplasser, og kjønnsdelte utdanningsvalg og arbeidsmarkeder, har bidratt til å begrense tilgang på personer med høgere utdanning inkludert større tilbake- og innflytting av slike personer.

6.2 Kompetanseintensive næringer og tjenester – regional fordeling og utvikling

Utviklingen av kunnskapsøkonomien og –samfunnet gjenspeiles på den ene siden i den sterke økningen i antallet og andelen sysselsatte med UoH-utdanning generelt, inkludert stort sett alle næringer og sektorer, og på den annen side i den sterke relative og absolutte veksten man har hatt i arbeidsplasser særlig innenfor de kompetanseintensive næringene og tjenestene det siste tiåret. Drivkreftene bak denne utviklingen er sammensatt, som vi skal komme tilbake til.

En tredjedel av alle sysselsatte har UoH-utdanning (810 000 arbeidsplasser 1.1.2008). Disse er fordelt på alle næringer og sektorer, men de fleste arbeider innenfor helse/sosial (198 000), undervisning (141 000), forretningsmessige tjenesteyting (124 000), offentlig administrasjon (68 000) og handel (57000).

Antallet sysselsatte med UoH-utdanning har økt kraftig (+48%/264 000 1998-2008), og langt mer enn antall sysselsatte uten UoH-utdanning (+15%, 218 000). Veksten av sysselsatte med UoH-utdanning har vært særlig sterk innenfor helse/sosial

(+83000), forretningsmessig tjenesteyting (+64000) og undervisning (+32000).

De kompetanseintensive næringene og tjenestene (KI) er i rapporten avgrenset til alle Nace-næringer som på fire-siffer-nivå har over 39 prosent sysselsatte med UoH-utdanning (935 000 arbeidsplasser). KI-næringer og -tjenester finnes innenfor de fleste hovednæringer og sektorer, men størst målt i andel av alle KI-arbeidsplassene er helse/sosial (31%), forretningsmessig tjenesteyting (24%) og undervisning (20%). Arbeidsplassene i KI-næringene fordeler seg også på privat sektor (38%), kommunal sektor (30%), statlig sektor (28%) og litt på fylkeskommunal sektor (4%).

KI-næringenes sammensetning og sektorforankring varierer imidlertid betydelig med sentralitet og befolkningsstørrelse. Betydningen av KI-arbeidsplasser innenfor forretningsmessig tjenesteyting og privat sektor øker markant med økende sentralitet, mens betydningen av KI-arbeidsplasser innen undervisning/helse/sosial samt kommunal sektor øker med fallende sentralitet. Betydningen av KI-arbeidsplasser innenfor statlig sektor er størst (men ganske jevn) blant byregioner av ulike størrelser, og av minst betydning i de minst sentrale regionene.

I et *nasjonalt utviklingsperspektiv* har KI-næringene og -tjenestene hatt en mye sterkere vekst i arbeidsplasser enn andre næringer og tjenester (hhv. +32 og +15 % 1999-2009) (se tabell 6.1). Hoveddelen av tilveksten har kommet innenfor helse/sosial, forretningsmessig tjenesteyting og undervisning (se tabell 6.2). I forhold til institusjonell sektor har hoveddelen av (netto-) tilveksten kommet i privat sektor (+56%) sammenliknet med offentlig sektor som helhet (44%) (se tabell 6.3). Innenfor offentlig sektor har det vært en kraftig ”omfordeling” av arbeidsplasser fra fylkeskommunal til statlig sektor i forbindelse med sykehusovertakelsen, slik at deres andel av tilveksten må sees i sammenheng. Det betyr at den høye statlige andelen av den nasjonale tilveksten (61%) ikke er en reell vekst av arbeidsplasser. Halvparten er knyttet til et skifte av sektortilhørighet.

Tabell 6.1 *Regional fordeling og utvikling i kompetanseintensive og mindre kompetanseintensive næringer/ tjenesteområder 1999-2009.*
(Datakilde: SSB/BoF).

	KI-sektor			MKI-sektor			Totalt		
	Antall arb.plasser 2009	Abs.endr. 1999-2009	Rel.endr. 1999-2009	Antall arb.plasser 2009	Abs.endr. 1999-2009	Rel.endr. 1999-2009	Antall arb.plasser 2009	Abs.endr. 1999-2009	Rel.endr. 1999-2009
Hovedstadsregionen	309 647	65 866	27,0	410 289	49 350	13,7	719 936	115 217	19,1
Storbyregion 1	198 032	54 136	37,6	313 097	60 666	24,0	511 129	114 802	29,0
Storbyregion 2	106 297	27 316	34,6	198 735	29 017	17,1	305 032	56 333	22,7
Mellomstore	166 779	40 523	32,1	309 658	36 811	13,5	476 437	77 334	19,4
Småbyregioner	94 394	21 812	30,1	188 557	19 956	11,8	282 950	41 768	17,3
Tettstedsregioner	69 256	14 866	27,3	147 432	11 482	8,4	216 689	26 340	13,8
Spredtbygde regioner	17 560	4 116	30,6	32 433	-71	-0,2	49 993	4 045	8,8
Landet	961 966	228 636	31,2	1 600 201	207 211	14,9	2 562 167	435 846	20,5

Tabell 6.2 *Den nasjonale (netto-) tilveksten av arbeidsplasser innenfor KI-næringer og tjenester fordelt på hovednæringer og regioner 1999-2009* (Datakilde : SSB/ BoF)

	Andeler (%) av den nasjonale veksten				
	Landet	Hovedstads- regionen	Storby- regionene (kat 1&2)	Småby-og mellomstore byregioner	Tettsteds- og spredtbodde- regioner
Olje/gass	1	0	1	0	0
Industri	2	0	1	1	0
Forretningsmessig tjenesteyting*	35	16	12	5	1
Handel, transport, reiseliv	4	2	1	1	0
Kultur	4	2	1	1	0
Undervisning	18	4	6	6	2
Helse/sosial	37	8	13	12	4
Off forvaltning	-8	-6	-1	0	-1
Andre næringer og tjenester	7	1	2	2	1
Totalt	100	29	36	27	8
Andel av KI-arbeidsplassene 2009	100	32	32	27	8

*Konsulent/rådgiving, IKT, finans, eiendom, FoU m.m.

Tabell 6.3 *Den nasjonale (netto-) tilveksten av arbeidsplasser innenfor KI-næringer og tjenester fordelt på hovedsektorer og regioner 1999-2009* (Datakilde : SSB/BoF)

	Andeler (%) av den nasjonale veksten				
	Landet	Hovedstads- regionen	Storby- regionene (kat 1&2)	Småby-og mellomstor- e byregioner	Tettsteds- og spredtbodde- regioner
PRIVAT SEKTOR	56	24	18	11	3
STATLIG SEKTOR	61	15	24	19	3
KOMMUNAL SEKTOR	15	-7	7	10	5
FYLKESKOMMUNAL SEKTOR	-31	-3	-13	-14	-2
ALLE SEKTORER	100	29	36	27	8
Andel av KI-arbeidsplassene 2009	100	32	32	27	8

Privat sektor har hatt sterkest vekst av arbeidsplasser i KI-næringene (+53%/127 000 arb.plasser 1999-2009). Her har veksten kommet i mange bransjer. Det klart største bidraget målt i antallet arbeidsplasser har imidlertid kommet innenfor forretningsmessig tjenesteyting. For øvrig har også privat helse/sosialvirksomhet, hatt en stor vekst. Drivkreftene bak den sterke KI-veksten i privat sektor er sammensatt og det er mest nærliggende å forklare dette med en kombinasjon av (i) en generell utvikling mot et mer konkurranseutsatt og kompetanseintensivt nærings- og samfunnsliv, (ii) økt spesialisering og utskilling av funksjoner fra bedrifter og institusjoner i både privat og offentlig sektor, (iii) samt en betydelig konkurranseutsetting, privatisering og relatert næringsvekst innenfor områder som tidligere i større grad var forbeholdt offentlig sektor.

Offentlig sektor har også hatt en betydelig vekst innenfor KI-næringer og –tjenester (+21%/106 000), hvorav hoveddelen innenfor statlig sektor. I statlig sektor er det særlig virksomheter innenfor helse/ sosial, forvaltning, undervisning samt oljesektoren som har økt mest. Utviklingen i statlig helse/sosial må som tidligere omtalt vurderes i lys av sykehusovertakelsen (2001-02). Kommunal sektor har egentlig hatt en ganske svak utvikling innenfor KI-tjenestene (+13% 1999-2009) (forvaltning, helse/sosialtjenester i institusjon, grunnskoler), men denne utviklingen må sees i sammenheng med utviklingen i sektoren som helhet (+34%) og særlig i undergruppen ”noe kompetanseintensive tjenester” (MKI-1) (+83%) (barnehager, SFO, hjemmehjelp, hjelpetjenester for offentlig administrasjon). Sykehusreformen kan bare forklare en liten del av den svake utvikling i KI-delen, og den samtidige sterke utviklingen i MKI-1-delen, av kommunal virksomhet særlig innen helse/sosial og forvaltning. Deler av denne forskyvingen mellom KI- og MKI-delen av kommunal sektor må også skyldes andre faktorer. Det er nærliggende å knytte deler av endringen til de betydelige reorganiseringene, samt konkurranseutsettinger og privatiseringer, som har skjedd i deler av de kommunale virksomhetsområdene de senere årene, særlig i store byregioner som hovedstadsområdet. Full oversikt over de ulike prosessenes sammensetning og virkninger i kommunal sektor har det imidlertid ikke vært mulig å etablere innenfor rammen av dette prosjektet. Når det gjelder utviklingen i fylkeskommunal sektor, skyldes den kraftige reduksjonen i aktivitetsnivået

sykehusoverføringen til staten. Fylkeskommunal sektor for øvrig har hatt nullvekst i KI-arbeidsplasser.

I et *regionalt utviklingsperspektiv* har det vært jevnt høye vekstrater i KI-næringer og –tjenester i alle regiontyper og forholdsvis liten variasjon i rater etter sentralitet. Da har det vært større forskjeller i vekstrater etter sentralitet i mindre kompetanseintensive næringer (MKI) (se tabell 6.1).

Målt i volum (antall arbeidsplasser og andeler av nasjonal tilvekst) er det imidlertid en betydelig vekstkonsentrasjon til storbyene. Hovedstadsregionen alene har stått for hele 29 % av den nasjonale KI-tilveksten, hvorav stort sett alt skriver seg fra privat sektor (24%) og bare lite fra offentlig sektor (5%) (se tabell 6.2 og 6.3). De 4 største byene har fått 64 % (147 000 arbeidsplasser) av KI-tilveksten, mens resten er fordelt på de øvrige 158 regionene (82 000 arbeidsplasser). Hele 28 % av veksten i de fire store byene har kommet innenfor forretningsmessig tjenesteyting, 21 % skriver seg fra helse/sosial og 10 % fra undervisning (se tabell 6.2). For institusjonell sektor skriver hele 42 % av tilveksten i de fire største byene seg fra privat sektor og bare 22 % fra offentlig sektor.

Små- og mellomstore byregioner har stått for 27 % av den nasjonale KI-tilveksten, hvorav helse/sosial har gitt det klart største bidraget (12%), før undervisning (6%) og forretningsmessig tjenesteyting (5%). Hoveddelen av dette er innenfor offentlig sektor (15%) og resten i privat (11%).

Tettsteds- og spredtbodd-regionene har stått for 8 % av den nasjonale KI-tilveksten, og av dette har helse/sosial vært klart viktigst (4%) før undervisning (2%) og forretningsmessig tjenesteyting. Hoveddelen av dette er innenfor offentlig sektor (6%) og resten innenfor privat sektor (2%).

Regiontypenes andeler av den nasjonale KI-tilveksten 1999-2009 bør imidlertid også sees i forhold til regiontypenes andeler av den nasjonale KI-sysselsettingen (se tabell 6.2 og 6.3). Man ser da at storbyene (kategori 1 og 2) har hatt en betydelige høyere andel av den nasjonale KI-tilveksten, enn deres andel av den nasjonale KI-sysselsettingen skulle tilsi. Det er omvendt for hovedstaden, mens de øvrige regiontypene i hovedsak har hatt en tilvekst som samsvarer godt med deres andel av landets KI-næringer og -tjenester.

Alt i alt øker privat sektors rolle i den regionale tilveksten av KI-næringer og tjenester markant med økende sentralitet, mens det offentlige sektors rolle (og særlig kommunal sektor) øker markant med fallende sentralitet. Med andre ord ville den regionale utviklingen av arbeidsplasser innenfor KI-næringer og tjenester vært svært mye skjeivere og mer geografisk konsentrert med en mindre offentlig sektor (særlig kommunal sektor) og/eller lavere vekst i offentlig sektor.

Forklaringene til den regionalt ujevne utviklingen i KI-næringer i privat og offentlig sektor er tidligere beskrevet, men er, forenklet sagt, knyttet til deres helt ulike sektor- og utviklingsdynamikk, mål og rammevilkår i forhold til økonomisk vekst og velferd.

Veksten i KI-delen av privat sektor er i stor grad knyttet til en endogen næringsvekst som har hopet seg opp i næringsmiljøene i de store byregionene. Befolkningsvekst, innflytting og stor tilgang på personer med høyere utdanning har stimulert veksten i privat sektor i disse regionene. Veksten i private KI-næringer og tjenester i de store byene er ellers blitt stimulert av omstillinger innenfor offentlig sektor samt privatisering av tidligere offentlige tjenester.

Veksten i KI-delen av offentlig sektor må forstås i lys av ulike institusjonelle delsektors lokalisering, vekst- og utviklingsdynamikk. Viktige drivkrefter bak veksten er her knyttet til demografiske forhold, utdannings-, velferds- og distriktpolitikk, samt standardkrav og -hevinger fremmet av bl.a. profesjoner. Effektene av dette kombinert med sektorens ganske desentraliserte lokalisering, har også vært en betydelig desentralisert vekst av arbeidsplasser innenfor KI-delen av offentlig sektor.

6.3 Kompetansenæringers og tjenesteområders lokalisering og lokaliseringsbetingelser

Kompetanseintensive næringer og tjenester (KI) er en heterogen gruppe av virksomheter som har til felles en stor avhengighet av kompetansepersoner med høyere utdanning. KI-næringenes og tjenestenes lokalisering og utvikling er derfor i betydelig grad avhengig av god tilgang på slikt personell. Dermed blir denne gruppens bostedsvalg også av økende betydning for hvor de

kompetanseintensive næringene og tjenestene vil kunne lokalisere og utvikle seg.

I privat sektor har de store kompetanseintensive næringene innenfor forretningsmessig tjenesteyting en sterk opphopning i storbyene. Dette skyldes at her finnes god tilgang på høyt utdannet og spesialisert kompetansearbeidskraft, nærhet til kunnskapsmiljøer og ikke minst til et stort og krevende bruker- og kundemarked i privat og offentlig sektor. Denne typen nye vekstnæringer preges av en endogen vekstdynamikk der etablerte bedrifter rekrutterer stadig flere med høyere utdanning, samtidig som nye bedrifter hele tiden etableres i område som følge av spesialisering, oppsplittinger og utskilling, knoppskytinger og nyetableringer. Nye bedrifter etablerer seg gjerne i nærområdet til organisasjonen de springer utifra, som her gjerne er større bedrifter, kunnskapsinstitusjoner og andre typer av inkubatorer slike miljøer gjerne har mange av. Miljøene vokser også gjennom tilførsel av investorer, entreprenører og bedrifter utenifra, foruten en betydelig innflytting av personer med høyere utdanning eller studerende som snart vil melde seg på det lokale arbeidsmarkedet med slik utdanning. Denne typen av agglomerasjonsfordeler og –effekter fører samlet til en betydelig geografisk opphopning og vekstkonsentrasjon av kompetanseintensive næringer særlig til de større byregionene.

Utviklingen av en mer spesialisert, konkurranseutsatt og kompetansekrevede vareproduksjon i landet forøvrig, har samtidig bidratt til en betydelig relativ vekst av arbeidsplasser innenfor kompetansetjenester også i mindre byer og tettsteder i distriktene. I en del små- og mellomstore byer har også en stadig mer avansert teknologiindustri gitt opphav til relatert forretningsmessig tjenesteyting gjennom klyngeeffekter i nærområdet. All næringsdrift uavhengig av lokalisering i sentrum eller periferi, har de senere årene blitt mer avhengige av kompetanse og profesjonelle støttetjenester. Dette har bidratt til noe av veksten man har sett innen forretningsmessige tjenesteyting også i mindre sentrale strøk. Tilgangen på personer med høyere utdanning og spisskompetanse er imidlertid en stor og økende utfordring for de konkurranseutsatte delen av privat sektor som er spredt lokalisert i mange småbyer og tettsteder rundt om i landet. En del av småbyene med høyteknologiske industrier har sikret rekruttering og tilgang på kompetansepersonell gjennom å kunne tilby svært attraktive jobber. Framover vil konkurransen om denne arbeids-

kraften antakelig øke mellom bedrifter, næringsmiljøer, små og store byer og kommuner. Særlig for næringsmiljøer i mindre byer vil samarbeid om å utvikle stedets kvalitet som bo-, arbeids- og levesteder for personer med UoH-utdanning bli av økende viktighet for disse næringsmiljøenes framtidig utvikling.

I statlig sektor har de store kompetanseintensive tjenesteområdene innenfor helse/sosial og undervisning vært preget av en betydelig desentralisert lokalisering til et stort antall byer av ulike størrelser og sentralitet. Dette er tjenester med standardiserte krav til høyere utdanning på ulike nivåer, og der tjenestenes kvalitet og omfang fordrer en generelt god tilgang på kompetansepersonell med ulike utdanningslengder og fagfelt, herunder en god del spisskompetanse. Her påvirkes naturlig nok lokaliseringskravene av hvor spesialiserte tjenester det er snakk om. Innenfor deler av sykehus- og høyskolesektorene har det blitt en økende utfordring med å holde på og rekruttere personale med spisskompetanse i en del småbyer og tettsteder særlig i distriktene. Denne utfordringen vil antakelig bli forsterket i årene som kommer.

Andre stor statlige tjenesteområder som administrasjon og forvaltning (departementer, direktorater, tilsyn etc) har hatt en sterkere konsentrasjon til hovedstaden og storbyene kategori 1. Kjernen i sentraladministrasjon (departementer m.m.) må ligge i det nasjonale beslutningssenteret som en hovedstad er. Dette er virksomhet som sysselsetter og rekrutterer mange personer med lang UoH-utdanning. Andre deler av statlig forvaltning som direktorater og tilsyn, kan lokaliseres i andre regioner som har en god tilgang på relevant kompetansepersonell med høyere utdanning. Statlig administrasjon og forvaltning vil generelt ha høye krav til lokaliseringssted med hensyn til en god tilgang på personer med lang UoH-utdanning og som kan læres opp innenfor spesialområder. Dette stiller krav til lokaliseringsregionens størrelse og attraktivitet for personer med lang UoH-utdanning.

Dette betyr ikke nødvendigvis at det bare er de største byregionene som er egnet som lokaliseringssted for statlig forvaltningsvirksomhet. For flere typer av statlige spesialvirksomhet er det fordelaktig at man er lokalisert slik at man unngår for stor kompetanselekkasje og gjennomtrekk i arbeidsstøkkene. Dette vil kunne begrense kompetanseoppbygging og øke kostnadene innenfor de spesialiserte tjenesteområdene som statlige

virksomheter arbeider innenfor. De største byene med regionale arbeidsmarkeder preget av et sterkt press vil kunne ha slike ulemper, og gi høyere rekrutterings- og opplæringskostnader, samt problemer med å drive stabil langsiktig kompetanseoppbygging.

På den annen side vil kompetanseintensiv statlig forvaltning som lokaliseres i for små regionale miljøer, kunne tappe kompetansepersonell fra konkurranseutsatt næringsliv på slike steder. I så fall kan det ha uheldige virkninger for den samlede tilgangen av arbeidsplasser på lang sikt på slike steder.

Innenfor kommunal sektor er det også store kompetanseintensive tjenestoområder med krav til en god lokal tilgang på personell med UoH-utdanning på ulike nivåer og fagfelt. Dette gjelder store deler av grunnskolen samt helse/sosial-feltet (eldreomsorg, barnehager, hjemmesykepleie m.m.). Kommunal sektors lokaliseringmønster og utvikling følger bosettingen og kommunestrukturene, og er koplet til nasjonal velferdspolitik og ”sprednings”-prinsippene som virker der (se kap. 2.3.2 om ”velferds”- og per capita”-prinsippene). Høye kompetansebehov innenfor de mest spesialiserte kommunale velferds- og hjelpetjenestene har imidlertid skapt økende utfordringer med rekruttering, og dermed tjenestetilbudet, i en del mindre kommuner i distriktene. Mye tyder på at denne utfordringen vil bli forsterket i årene som kommer.

6.4 Regiontypenes egenskaper og utvikling

I rapporten er det brukt en inndeling i syv regiontyper etter sentralitet og størrelse. De empiriske analysene har vist at denne grupperingen har relevans ikke bare for regiontypenes ulike størrelser på kompetanse- og næringsmiljøene, men også for betydelige variasjoner i egenskapene ved disse regiontypenes humankapital og kompetansebaser, næringsspesialiseringer og sektoravhengigheter samt vekst- og utviklingsmønstre.

Hovedstadsregionen er en klasse for seg både når det gjelder volum og diversitet i humankapitalen, kompetansebasene samt nærings- og sektormiljøene. Regionen har mange enheter og stor variasjon av bedrifter, bransjer og kunnskapsorganisasjoner. Den har svært god tilgang på personer med UoH-utdanning på ulike nivåer og fagfelt. I forhold til andre regiontyper har hovedstaden en sterk

oppnopning og overrepresentasjon av personer med lang UoH-utdanning. Regionen er spesialisert innenfor kompetanseintensiv tjenesteyting og har hatt en sterk vekst av arbeidsplasser i slike næringer særlig privat sektor (tjenesteyting) men også i deler av statlig sektor.

Hovedstadsområdet store og varierte kompetanseressurser og attraktivitet, gir regionen helt spesielle fortrinn som lokaliserings- og vekstregion for kompetanseintensiv virksomheter i både i privat og offentlig sektor. Veksten innenfor både privat og statlig sektor vil imidlertid kunne forsterke pressulempene i regionen. Regionens tiltrekningskraft og vekst i befolkning og arbeidsplasser skaper agglomerasjonsulemper. Høye kostnader (tomter, leie, arbeidskraft) samt press og mobilitet i arbeidsmarkedet skaper en del utfordringer med kompetanseutvikling og kostnader i enkeltbedrifter og institusjoner.

Storbyregioner kat. 1 har et langt mindre volum og variasjon i tilgangen på personer med UoH-utdanning enn hovedstaden. I nasjonal kontekst er det imidlertid snakk om regionale miljøer med en stor og mangfoldig kompetansebefolkning (og høyere andel med naturvitenskap/teknikk som fagfelt enn andre regioner), og som attraktive regioner for personer med høyere utdanning noe nettoinnflyttingen indikerer. Samtidig er dette regioner med relativt allsidige nærings- og kunnskapsmiljøer. Deler av disse er forankret til sterke nasjonale klynger, og byene får klynge- og veksteffekter av dette.

Samlet har dette også bidratt til at storbyregionene kategori 1 har hatt en generelt sterk vekst av arbeidsplasser. Veksten innenfor kompetanseintensive næringer har kommet over en bred skala i privat sektor (forretningsmessig tjenesteyting, olje/gass, industri) foruten i ulike deler av statlig og kommunal sektor (undervisning, helse/sosial, forvaltning).

De tre storbyenes relativt store og varierte kompetansebefolkninger, nærings- og kunnskapsmiljøer samt attraktivitet, gir dem fortrinn som lokaliserings- og vekstregioner for kompetansenæringer og tjenester i sine landsdeler. Selv om enkelte konsentrasjonsulemper også vil kunne forekomme her, er pressproblemene langt mindre enn i hovedstaden. For enkelte typer spesialiserte tjenester, i eksempelvis statlig forvaltning, vil man imidlertid også i disse storbyene kunne ha ulemper av en sterk

konkurransen om kompetansepersonell i forhold til deler av privat vekstsektor.

Storbyregionene kategori 2 har langt mindre volum på, og variasjoner i, humankapitalen sammenliknet med de to førstnevnte regiontypene. Dette er små bymiljøer i en nordisk og europeisk kontekst. I en norsk kontekst er imidlertid dette allikevel regioner med et betydelig volum og variasjon på humankapitalen. Regionene har en forholdsvis små personellressurser med lang UoH-utdanning. Her inngår gamle industriregioner i omstilling og ny næringsvekst, foruten mer typiske sentralstedsregioner som mest utvikler utdannings- og servicetjenester for et større næromland. En stor andel av de yrkesaktive med høyere utdanning arbeider i offentlig helse-, sosial- og undervisningssektor. Flere av regionene har det siste tiåret fått tilført statlige arbeidsplasser gjennom utflytting fra hovedstaden. Ellers har de hatt en sterk vekst innenfor statlig UoH-sektor. Regionene her har en viss innflytting og attraktivitet. Regionenes humankapital, nærings- og kunnskapsmiljøer samt attraktivitet, gir dem enkelte lokaliseringstrinn for enkelte av de kompetanseintensive næringene og sektorene som de er spesialiserte innenfor. Dette er ellers regioner som generelt har små konsentrasjonsulemper, og mindre enn det man finner i hovedstaden og de øvrige storbyene.

Små- og mellomstore byregioner har radikalt mye mindre kompetanse- og FoU-ressurser enn de større byregionene inkludert langt mindre tilgang på personer med UoH-utdanning på ulike nivåer og fagfelt. Små- og mellomstore byregioner er i større grad spesialisert innenfor ulike typer av vareproduksjon, har relativt få arbeidsplasser for personer med lang UoH-utdanning, og er generelt mer avhengig av offentlig sektor enn større byregioner når det gjelder tilgangen på kompetansearbeidsplasser.

Dette er gruppen med størst variasjon i næringsspesialiseringer, og som preges av et betydelig mangfold i tilpasninger og kontekster. Dette er også en gruppe med svært store ulikheter mellom byene når det gjelder attraktivitet og tiltrekningskraften på personer med høyere utdanning og kompetanseintensivt næringsliv. Mens enkelte av byene spesialisert i høyteknologiske næringer i vekst er mange spesialiserte i ressursbaserte næringer i nedgang. Småbyer som er spesialisert eller utvikler seg sterkt innenfor nye vekstbransjer, vil ofte ha tiltrekningskraft og rekrutteringsevne på personer med

høgere utdanning. Det er imidlertid ingen automatikk i dette, og tilgang på kompetansepersonell påvirkes av mange andre forhold. Ett er knyttet til småbyenes kvaliteter og attraktivt som bo-, service- og levesteder for husholdninger med personer med høgere utdanning. Beliggenheten i landsdeler og graden av tilgjengelighet og integrasjon i regioner med større byer og vekstsentra påvirker også småbyens attraktivitet og tiltrekningskraft.

Selv om småbyene ofte har tynne næringsmiljøer og begrenset variasjon og tilgang på personer med høgere utdanning, er det mange steder utviklet høy spisskompetanse innenfor bestemte bransjer som gir næringslivet konkurranseevne i en internasjonal kunnskapsøkonomi. Småbyregionene har ellers kvaliteter som storbyene mangler (lavere kostnader, mindre trengsel, større stabilitet i arbeidsstokkene, nærhet til natur m.m.). Enkelte slike kvaliteter representerer fortrinn som gir muligheter for å holde på og trekke til seg kompetansepersonell i framtiden.

Tettsteds- og spredtbodde-regionene har tynne kompetanse- og næringsmiljøer både i antall og variasjon. Til tross for dette har det vært en bemerkelsesverdig relativ vekst av arbeidsplasser innenfor kompetanseintensive næringer og tjenester også i disse regionene det siste tiåret. Hoveddelen av veksten har kommet innenfor kommunal sektor. Dette er regioner som har behov for flere kompetansearbeidsplasser for å motvirke en for sterk befolkningsnedgang. Regionene har særlig behov for flere kompetansearbeidsplasser i privat sektor for å styrke de arbeidsmarkedets variasjon og stedenes attraktiviteten. Dette er imidlertid regioner med så små ressurser av humankapital med UoH-utdanning, at det lokale rekrutteringsgrunnlaget blir svakt for større kompetanseintensive virksomheter eller sterkt kompetansespesialiserte små virksomheter. Utlokalisering av statlige virksomheter til slike regioner vil også kunne tappe privat sektor for kompetansepersonell. I så fall kan man risikere å svekke næringsliv og jobbskaping på sikt, selv om en man ville få flere stabile arbeidsplasser på kort sikt. Betydningen for småsteders utviklingsevne og attraktivitet på sikt ville antakelig være ugunstig.

De mange småbyene og tettstedene konkurrerer både seg i mellom og storbyene, om tilgangen på personer med høgere utdanning og kompetansearbeidsplasser. En hovedutfordring for mange småbyer og tettsteder framover er hvordan man skal klare å sikre

rekrutteringen av høgt utdanna personale og spisskompetanse til de mest kompetanseintensive delene av industrien, høyskolene og sykehusene.

6.5 Noen utsikter og utfordringer

Utdanningsnivået i befolkningen er økende og det er all grunn til å tro at tendensen vil holde seg en god stund inn i framtiden. Dette påvirker også befolkningens preferanser i forhold til arbeid og bosted. Kravene til attraktive jobber, et variert arbeidsmarked og gode velferds- og tjenestetilbud vil antakelig fortsatt øke ved bostedsvalg. Valgmuligheter og mobilitet vil imidlertid utover dette kunne svinge med økonomiske konjunkturer, ledighetsnivå og verdisett.

Samtidig vil utviklingen av en mer kunnskapsbasert økonomi spontant gi opphav til regionalt ubalansert næringsvekst. Agglomerasjonsfordeler og kumulative effekter i økonomien samt urbane bostedspreferanser blant folk med høyere utdanning, vil fortsatt føre til en betydelig opphopning av human kapital og jobbvekst til de større byene. Det er imidlertid samtidig all grunn til å regne med at man fortsatt vil få en betydelig desentralisert vekst innenfor kompetanseintensive næringer. Det er utenfor storbyene noen av de mest kompetanseintensive næringsklyngene i landet er lokalisert og i utvikling. En kompetansebasert næringsutvikling innenfor områder som maritim teknologi, natur- og bioressurser samt opplevelse og reiseliv, vil i betydelig grad være forankret vil virksomheter og miljøer utenfor storbyene. Samtidig er det all grunn til å regne med at en betydelig del av befolkningen med høyere utdanning også i framtiden vil foretrekke mindre by- og tettstedsregioner som bosted, og ikke bare storbyene. Tilgangen på kompetansesarbeids-plasser vil imidlertid da i økende grad kunne bli en begrensende faktor på mindre steder. Kunnskaps- og opplevelsesøkonomien vil skape en mer ujevn næringsutvikling mellom ulike småbyer- og tettstedsregioner. Småbyer og steder med gode forutsetninger i ressursgrunnlag og kompetansebaser, aktører og samhandling, attraktivitet og beliggenhet, vil ha gode utviklingsmuligheter. Andre småbyer og spredtbodde strøk vil imidlertid være mer utsatt og risikerer å tape ytterligere i konkurransen om humankapitalen. Økt regional integrasjon vil imidlertid kunne bidra til en viss konsolidering og begrense

uttynningen i en del av disse områdene. Kompetanse-arbeidsplasser i offentlig sektor innenfor de funksjonelle bo- og arbeidsregionene vil her ikke bare være et viktig supplement, men en forutsetning for å sikre stabil utvikling også i slike områder.

I omstillingen mot en mer kunnskapsbasert, bærekraftig økonomi er det på den ene siden et stort behov for å kunne utnytte storbyenes fortrinn og muligheter som kunnskaps- og innovasjonsmiljøer. Her finnes store kompetanseressurser og potensialer for å kunne utvikle radikalt nye teknologier og organisasjoner, næringer og tjenester for framtida. Samtidig er en distrikts- og regionalpolitikk som stimulerer til innovasjon og kompetansespredning samt vekst av kompetanseintensive arbeidsplasser og næringer i hele landet viktig. Det er her betydning for nasjonens evne til å utnytte ulike regionale fortrinn og potensialer for verdiskaping i kunnskapsøkonomien. Det er samtidig viktig for å sikre en mest mulig balansert økonomisk og sosial utvikling mellom ulike regioner og landsdeler. En vekstspredning av kompetanse-arbeidsplasser særlig til mindre byer vil kunne bidra til å skape mer attraktive arbeidsmarkeder og lokalsamfunn i distriktsregionene.

Tiltak og virkemidler for vekstspredning må tilpasses ulike sektorer og regiontyper. En styrking av kompetanse- og innovasjonspolitiske virkemidler rettet mot privat sektor i ulike regiontyper i hele landet er ett viktig tiltaksområde. En aktiv politikk for lokalisering av nye statlige funksjoner og virksomheter utenfor hovedstaden, dvs. til utvalgte byregioner med en viss størrelse, kan også være relevant og mulig i regioner med god tilgang på relevant kompetansepersonell. Valg av lokaliseringsregion vil her være betinget av virksomhetens kompetansebehov herunder krav til tilgang på personell med spisskompetanse og lang UoH-utdanning. For de mest kompetanseintensive virksomhetene er det først og fremst de store og mellomstore byene som har et tilstrekkelig rekrutterings-grunnlag. For virksomheter som primært har behov for personell med mellomlang høyskoleutdanning vil en del småbyer også kunne være egnede lokaliteter. Utlokalisering eller større nyetablering av statlige virksomheter til mindre byer bør imidlertid konsekvensutredes og vurderes nøye også med hensyn til potensielle virkninger det vil ha for lokalt næringsliv, offentlig sektor samt lokalsamfunnene både på tilflyttings- og fraflyttingsstedet. Det er ikke gitt at en utlokalisering av en statlig virksomhet vil styrke institusjonen eller lokalsamfunnet på tilflyttingsstedet.

Dette vil variere med institusjonens og lokalsamfunnets egenskaper og lokalisering.

Ellers vil en videreutvikling av det kommunale inntektssystemet, som kompenserer for lavt folketall og spredtboddhet, kombinert med tilstrekkelig statlig overføringer, fortsatt være ett av de viktigste virkemidlene for å sikre en desentralisert vekst av kompetanseintensive arbeidsplasser (foruten velferdstjenester) til de minst sentrale regiontypene.

Litteratur

- Aglietta, M. (1979): *A Theory of Capitalist Regulation*. New Left Books, London.
- Asheim, Cooke and Martin (eds.) (2006): *Clusters and regional development*. London Routledge.
- Asplan Viak m.fl. (2009): *Evaluering av utflytting av statlig virksomhet. Komparativ analyse*. Oppdragsrapport for Fornyings- og Administrasjonsdepartementet.
- Aslesen, Heidi (2008): *Kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting og storbyer – hva er sammenhengen?* Kapittel 10 i Isaksen, A., Karlsen, A., Sæter, B. (2008) (red.).
- Bell, D. (1974): *The Coming of Post-industrial Society*. Heinemann, London.
- Castells, M. (2000): *The Rise of the Network Society*. 2 Edition, Oxford, Blackwell Publishers.
- Christaller, W. (1966): *Central Places in Southern Germany*. Prentice Hall, New Jersey.
- Cooke, P. et.al. (2002): *The Knowledge Economies. Clusters, learning and cooperative advantage*. Routledge.
- Hoover E.M. (1948): *The Location of Economic Activity*. McGraw-Hill.
- Jacobs, J. (1969): *The Economy of Cities*. New York, Random House.
- Johansen, S. red. (2009). *Sentraliseringens pris. Er sentralisering et problem ?* NIBR-rapport 2009:5.

- Florida, R. (2002): *The rise of the Creative Class*. Basic Books: New York.
- Florida, R. (2004) : *The Flight of the Creative Class. The New Global Competition for Talent*. Harper Business: New York.
- Foss, O., D. Juvakam, og K. Onsager (2006): *Litteraturstudie: Små og mellomstore byer og regional utvikling*. NIBR-notat 2006:111.
- Gottmann, J. (1961): *Megapolis. The Urbanized North Eastern Seaboard of the United States*. Twentieth Century Fund, New York.
- Gundersen, F. (2002) *FoU og innovasjon i norske regioner*, Rapporter 2002:26, Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- Gundersen, F. (2009) *Sentralisering og bedriftsdynamikk*, NIBR-rapport 2009:6, Oslo: NIBR.
- Hansen, et.al. (red.) (1984): "Lokalisering, servicefordeling og sysselsetting i offentlig sektor i Norge". NordRefo, Oslo.
- Hymer, S. (1972): "The multinational corporation and the Law of Uneven Development" i Bhagwati (red.) (1972): *Economics and the World Order*. Macmillan, London.
- Isaksen, A. (2005). *Den kreative klassen og regional næringsutvikling i Norge*. NIFU-Step-notat 22/2005.
- Isaksen, A og Onsager, K (2010): "Regions, networks and innovative performance: the case of knowledge intensive industries in Norway". *European Urban and Regional Studies* . European Urban and Regional Studies Vol 17 No 3, July 2010.
- Juvkam, D. (2002): *Funksjonelle arbeids- og serviceregioner*. Nibr-notat.
- Karlstad, S. og Lie, I. (2008): *Sentraliseringstendensene i norske regioner – befolkning og næringsliv*. Norut-Alta-rapport 2008-12.
- Lauvdal, T. og Jarleiv Hauge (2004): *Effekter av utlokalisering av statlige arbeidsplasser*. RF-rapport 2004/219.

- Lie, Ivar (2003) : *Regionale endringer i statleg sektor. Sysselsettings- endringer i staten 1980-2000 fordelt på regionar langs ein sentrum- periferi-dimensjon*. NIBR-Norut Rapport til Effekt- utvalget/Kommunal- og regionaldepartementet.
- Lundvall, B.Å. red.(1992): *National Systems of Innovations - Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning*. Pinter Publishers. London.
- Lösch, A.(1954): *The Economics of Location*. Yale University Press, New haven, Conn.
- Massey, D. (1984): *Spatial Division of Labour*. Macmillan, London.
- Norman, V.D. og K.H.Ulltveit-Moe (2008): ”Globalisering og omstilling. Holder den norske modellen mål?” *Sosialøkonomen nr.6 2008*.
- NoU (2004): *Effekter og effektivitet. Effekter av statlig innsats for regional utvikling og distriktspolitiske mål*.
- Onsager, K. (2008): Kunnskapsnæringer, innovasjon og regional utvikling i Norge. *Regionale Trender nr.1/2008*.
- Onsager, K (2009): *By- og småstedsregionene i Innlandet – kompetanse, innovasjon og utvikling*. NIBR-rapport 2009:14.
- Onsager, K., Aslesen, H., Gundersen, F., Isaksen, A., Langeland, O. (2010): *City-regions, knowledge bases and innovation in Norway*. NIBR-rapport 4:2010.
- Onsager K., Gundersen F. og Sørli K. (2010): *Osloregionen - mangfold, innovasjon og utvikling*. NIBR-rapport 2010:12.
- Porter, M. (2001): Location, competition and economic development: Local clusters in a global economy. *Economic Development Quarterly*,14.
- Selstad, T. (1990): The rise of the quaternary sector. The regional dimension of knowledge-based services in Norway, 1970-85. s.21-37 i *Norsk geografisk tidskrift 22 (1990)*.

-
- Selstad, T. m.fl. (2004): *Regionenes tilstand. 50 indikatorer for vekstkraftige regioner*. ØF-rapport 07-2004.
- Sunnevåg, K.J. og Ekerhovd, N.A. (2002): *Flytting av statsinstitusjoner – erfaringsbakgrunn og kriterier for lokalisering*. SNF-rapport nr.17/02.
- Teigen, H. (1999): *Regional økonomi og politikk*. Universitetsforlaget.
- Thünen von J.H. (1826,1966): "J.H. von Thunens Isolated State" i Hall, P. (red.): 1966. Oxford University Press.
- Sørli, K. (2009): *Befolkningsutviklingen i storbyene*, NIBR-rapport 2009:28.
- Vatne, E. (red) (2005): *Storbyene i kunnskapsøkonomien. Arena for kunnskapsdeling og nyskaping*. Spartacus Forlag as.
- Vestby, G.M (red.) : *Byenes attraktivitet. Byutvikling som grunnlag for profilering og markedsføring*. NIBR-rapport 2005:13.
- Weber, A. (1929): *Alfred Webers Theory of the Location of Industries*. University of Chicago Press, Chicago.

Vedlegg 1

Vedleggstabeller

Til NIBR-rapport 20:2010

Onsager, Gundersen, Langset og Sørlic: Kompetanseintensive næringer og tjenester – lokalisering og regional utvikling.

Tabelloversikt

Tabell .V1	Den yrkesaktive befolkningen etter utdanningsnivå i regiontypene 1.1.2008. (Datakilde: SSB-Individdata, bosted)	172
Tabell .V2	Yrkesaktiv befolkning med UoH-utdanning i landet fordelt absolutt og relativt i ulike regiontyper og næringer (1.1.2008). (Datakilde:SSB-individdata-bosted).....	173
Tabell .V3	Yrkesaktive med UoH-utdanning på ulike nivåer og fagfelt innenfor ulike næringer og sektorer nasjonalt (Datakilde:SSB/Individdata).	174
Tabell V.4	Yrkesaktive med UoH-utdanning (1.1.2008) i ulike regiontyper og næringer/delsektorer – antall og andeler (Datakilde:SSB-individdata-arbeidsted).....	175
Tabell .V5	Andeler (%) og lokaliseringskvotienter for yrkesaktive med UoH-utdanning (1.1.2008) i ulike næringer/ sektorer og regiontyper. (Datakilde:SSB-individdata-arbeidsted).....	176
Tabell .V6	Relative og absolutte endringer i yrkesaktive med UoH-utdanning i ulike regiontyper og næringer/ sektorer i perioden 1.1. 1998-1.1.2008. (Datakilde:SSB-individdata-arbeidsted)	177
Tabell .V7	Antall og andel yrkesaktive TOTALT med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.2008 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).....	178
Tabell .V8	Antall og andel yrkesaktive MENN med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.2008 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).....	179
Tabell V9	Antall og andel yrkesaktive KVINNER med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.2008 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).....	180
Tabell .V10	Antall og andel yrkesaktive TOTALT med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.1998 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).....	181

Tabell .V11	<i>Antall og andel yrkesaktive MENN med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.1998 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).....</i>	182
Tabell .V12	<i>Antall og andel yrkesaktive KVINNER med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.1998 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).....</i>	183
Tabell .V13	<i>Absolutte og relative endringer i yrkesaktive TOTALT med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.1998-1.1.2008 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).....</i>	184
Tabell .V14	<i>Absolutte og relative endringer i yrkesaktive MENN med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.1998-1.1.2008 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).....</i>	185
Tabell .V15	<i>Absolutte og relative endringer i yrkesaktive KVINNER med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.1998-1.1.2008 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).....</i>	186
Tabell V16	<i>Oversikt over arbeidsplasser (2009) og utvikling (1999-2000) i ulike KI- og MKI-næringer/ tjenester i regiontypene (Datakilde:SSB:BoF)</i>	187
Tabell .17	<i>Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler PRIVAT SEKTOR og fordelt på regiontyper 2009 (Datakilde:SSB/ BoF).</i>	189
Tabell .V18	<i>Endringer i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler PRIVAT SEKTOR og fordelt på regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/ BoF).</i>	190
Tabell .V19	<i>Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler STATLIG SEKTOR og fordelt på regiontyper 2009 (Datakilde:SSB/ BoF).</i>	191
Tabell .V20	<i>Endringer i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler av STATLIG SEKTOR og fordelt på regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/ BoF).</i>	192
Tabell .V21	<i>Endringer i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler av STATLIG SEKTOR og fordelt på regiontyper <u>2002-2009</u> (Datakilde:SSB/ BoF).</i>	193
Tabell .V22	<i>Antall og endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike</i>	

	<i>deler av KOMMUNAL SEKTOR og fordelt på regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....</i>	<i>194</i>
Tabell .V23	<i>Antall og endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler av KOMMUNAL SEKTOR og fordelt på regiontyper 2002-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....</i>	<i>195</i>
Tabell .V24	<i>Antall og endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler av FYLKESKOMMUNAL SEKTOR og fordelt på regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....</i>	<i>196</i>
Tabell .V25	<i>Antall og endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler av FYLKESKOMMUNAL SEKTOR og fordelt på regiontyper 2002-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....</i>	<i>197</i>
Tabell .V26	<i>Oversikt over antall i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester i ulike sektorer og regiontyper 2009 (Datakilde:SSB/BoF) .</i>	<i>198</i>
Tabell .V27	<i>Oversikt over absolutte endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester i ulike institusjonelle sektorer og regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....</i>	<i>199</i>
Tabell .V28	<i>Hovedoversikt over relative endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike institusjonelle sektorer og regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF).....</i>	<i>200</i>
Tabell .V29	<i>Arbeidsplasser (2009) og utvikling (1999-2000) i KI- og MKI-næringer og -tjenester i ulike landsdeler. (Datakilde:SSB:BoF).....</i>	<i>201</i>
Tabell .V30	<i>Arbeidsplasser (2009) og utvikling (1999-2009) for KI- og MKI-delene i institusjonelle sektorer og landsdeler (Datakilde:SSB:BoF).....</i>	<i>203</i>
Tabell .V31	<i>Oversikt over kompetanseintensive næringer og tjenester på Nace-4 siffer-nivå 2009.</i>	<i>204</i>

Tabell .V1 Den yrkesaktive befolkningen etter utdanningsnivå i regiontypene 1.1.2008. (Datakilde: SSB-Individdata, bosted)

	Landet	Hovedstads-reg	Storby-reg.1	Storby-reg.2	Mellomst-byreg	Småby-reg	Tettsteds-reg	Spredtb.reg
YRKESAKTIV BEFOLKNING 2008								
TOTALT	2 471 716	612 427	478 660	306 523	484 513	300 567	230 551	58 475
UoH-utdanning	809 567	253 810	168 142	92 531	146 034	80 741	55 740	12 569
Lang UoH	172 000	73 203	40 249	16 666	22 643	10 848	7 085	1 306
Kort/mellom UoH	637 567	180 607	127 893	75 865	123 391	69 893	48 655	11 263
Grunn/videregående utdanning	1 662 149	358 617	310 518	213 992	338 479	219 826	174 811	45 906
ANDELER (%) INTERNT I REGIONENE (2008)								
TOTALT	100	100	100	100	100	100	100	100
UoH-utdanning	33	41	35	30	30	27	24	21
Lang UoH	7	12	8	5	5	4	3	2
Kort/mellom UoH	26	29	27	25	25	23	21	19
Grunn/videregående utdanning	67	59	65	70	70	73	76	79
ANDELER (%) INTERNT I REGIONENE (1998)								
TOTALT	100	100	100	100	100	100	100	100
UoH-utdanning	27	36	29	25	25	22	20	17
Lang UoH	6	10	7	5	4	3	3	2
Kort/mellom UoH	22	27	22	20	21	18	17	15
Grunn/videregående utdanning	73	64	71	75	75	78	80	83
ANDELER (%) AV LANDET (2008)								
TOTALT	100	24,8	19,4	12,4	19,6	12,2	9,3	2,4
UoH-utdanning	100	31,4	20,8	11,4	18,0	10,0	6,9	1,6
Lang UoH	100	42,6	23,4	9,7	13,2	6,3	4,1	0,8
Kort/mellom UoH	100	28,3	20,1	11,9	19,4	11,0	7,6	1,8
Grunn/videregående utdanning	100	21,6	18,7	12,9	20,4	13,2	10,5	2,8
ANDELER (%) AV LANDET (1998)								
TOTALT	100	24,2	18,3	12,3	19,8	12,6	10,1	2,6
UoH-utdanning	100	32,1	19,5	11,2	18,1	10,1	7,3	1,7
Lang UoH	100	41,0	22,0	9,8	14,0	7,3	5,0	0,9
Kort/mellom UoH	100	29,8	18,9	11,6	19,2	10,8	7,9	1,9
Grunn/videregående utdanning	100	21,2	17,9	12,8	20,5	13,6	11,1	3,0
LOKALISERINGSKVIOTIENT (Landsfordelingen =1,0)								
TOTALT	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
UoH-utdanning	1,0	1,3	1,1	0,9	0,9	0,8	0,7	0,7
Lang UoH	1,0	1,7	1,2	0,8	0,7	0,5	0,4	0,3
Kort/mellom UoH	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	0,8	0,7
Grunn/videregående utdanning	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,2

Tabell .V2 Yrkesaktiv befolkning med UoH-utdanning i landet fordelt absolutt og relativt i ulike regioner og næringer (1.1.2008).
(Datakilde:SSB-individdata-bosted).

	Hovedst-reg.	Storby-reg.1	Storby-reg.2	Melloms-t.byreg	Småby-reg.	Tettsted-s-reg.	Spredtb.reg.	Landet
Antall yrkesaktive med UoH-utdanning								
ALLE SEKTORER	253 748	168 139	92 529	146 030	80 740	55 740	12 569	809 495
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	144 506	85 603	40 862	64 432	31 814	21 231	4 696	393 144
PRIMÆR	855	1 057	611	1 630	1 713	1 743	606	8 215
SEKUNDÆRNÆRINGER	16 727	22 402	8 498	15 798	7 152	4 259	867	75 703
Bergverk	71	58	45	99	112	63	46	494
Olje/gass	1 950	11 042	622	2 145	798	457	123	17 137
FoU-svak industri	7 427	3 266	2 069	3 751	1 938	1 728	363	20 542
Middels FoU-int.industri	4 283	6 450	4 948	7 658	3 717	1 896	314	29 266
FoU-intensiv industri	2 996	1 586	814	2 145	587	115	21	8 264
TERTIÆRNÆRINGER	46 907	24 558	15 071	23 632	12 344	8 838	1 926	133 276
Eiendomsdrift/utvikling	4 538	2 213	1 283	1 753	738	477	73	11 075
Energi/vann	1 319	1 044	813	1 003	1 030	892	257	6 358
Bygg/anlegg	5 011	4 009	2 762	4 360	2 705	2 017	398	21 262
Hotell/rest/reiseliv	2 589	1 724	789	1 296	778	788	147	8 111
Handel	23 092	9 687	6 498	9 511	4 537	2 761	468	56 554
Transport	8 744	5 010	2 466	4 882	2 149	1 664	534	25 449
Pers.tjenesteyting for øvrig	1 614	871	460	827	407	239	49	4 467
KVARTÆRNÆRINGER	80 017	37 586	16 682	23 372	10 605	6 391	1 297	175 950
Telekom/IKT	17 628	6 370	2 915	4 047	1 257	512	92	32 821
Annen konsulent/rådgiving	32 168	17 019	8 021	11 202	5 463	3 156	580	77 609
FoU	4 097	3 228	750	570	256	244	63	9 208
Finansiell tjenesteyting	11 330	5 288	1 951	3 015	1 299	779	129	23 791
Kultur- og medieneringer	9 104	3 643	1 729	2 744	1 296	984	226	19 726
Interesseorganisasjoner	5 690	2 038	1 316	1 794	1 034	716	207	12 795
OFF.DOMINERTE SEKTORER	109 242	82 536	51 667	81 598	48 926	34 509	7 873	416 351
Off.administrasjon	19 635	8 281	5 913	10 238	5 677	4 666	1 177	55 587
Rettsvesen, politi, fengsel, forsv.	7 771	3 919	2 162	4 079	2 217	1 920	184	22 252
Undervisning (grunn/videreg)	22 686	21 109	13 944	23 869	15 877	12 840	3 083	113 408
UoH	9 440	8 588	3 340	3 042	1 925	709	103	27 147
Sykehus	23 103	18 075	12 096	18 390	9 947	4 573	1 031	87 215
Helse/sosial for øvrig	26 607	22 564	14 212	21 980	13 283	9 801	2 295	110 742
Andel (%) yrkesaktive med UoH-utdanning i regionene								
ALLE SEKTORER	100	100	100	100	100	100	100	100
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	57	51	44	44	39	38	37	49
PRIMÆR	0	1	1	1	2	3	5	1
SEKUNDÆRNÆRINGER	7	13	9	11	9	8	7	9
Bergverk	0	0	0	0	0	0	0	0
Olje/gass	1	7	1	1	1	1	1	2
FoU-svak industri	3	2	2	3	2	3	3	3
Middels FoU-int.industri	2	4	5	5	5	3	2	4
FoU-intensiv industri	1	1	1	1	1	0	0	1
TERTIÆRNÆRINGER	18	15	16	16	15	16	15	16
Eiendomsdrift/utvikling	2	1	1	1	1	1	1	1
Energi/vann	1	1	1	1	1	2	2	1
Bygg/anlegg	2	2	3	3	3	4	3	3
Hotell/rest/reiseliv	1	1	1	1	1	1	1	1
Handel	9	6	7	7	6	5	4	7
Transport	3	3	3	3	3	3	4	3
Pers.tjenesteyting for øvrig	1	1	0	1	1	0	0	1
KVARTÆRNÆRINGER	32	22	18	16	13	11	10	22
Telekom/IKT	7	4	3	3	2	1	1	4
Annen konsulent/rådgiving	13	10	9	8	7	6	5	10
FoU	2	2	1	0	0	0	1	1
Finansiell tjenesteyting	4	3	2	2	2	1	1	3
Kultur- og medieneringer	4	2	2	2	2	2	2	2
Interesseorganisasjoner	2	1	1	1	1	1	2	2
OFF.DOMINERTE SEKTORER	43	49	56	56	61	62	63	51
Off.administrasjon	8	5	6	7	7	8	9	7
Rettsvesen, politi, fengsel, forsv.	3	2	2	3	3	3	1	3
Undervisning (grunn/videreg)	9	13	15	16	20	23	25	14
UoH	4	5	4	2	2	1	1	3
Sykehus	9	11	13	13	12	8	8	11
Helse/sosial for øvrig	10	13	15	15	16	18	18	14

Tabell .V3 Yrkesaktive med UoH-utdanning på ulike nivåer og fagfelt innenfor ulike næringer og sektorer nasjonalt (Datakilde:SSB/Individdata).

	Andel ansatte med UoH-utdanning	UoH-utdannede				UoH-nivå (%-fordelt)				UoH-fagfelt (%-fordelt)					
		Antall	Fordeling	Lang	Middel	Kort	TOTAL	Samf	Ø-Adm	TekNa	Helse	Under	Annet	TOTAL	
ALLE KI-SEKTORENE/BRANSIENE	57	539926	100	26	69	5	100	20	14	19	23	19	5	100	
1 OLJE/GASS	57	11133	2	47	42	11	100	7	18	67	2	1	5	100	
2 INDUSTRI (ekskl. olje)	47	16490	3	24	67	9	100	30	18	40	3	5	5	100	
FoU-svak		8398	2	16	79	6	100	55	23	7	2	9	4	100	
Anden industri		42	30	0	0	63	37	100	3	27	60	0	7	3	100
Medum		48	983	0	35	53	12	100	2	10	77	0	2	9	100
FoU-interstv		44	340	0	44	47	9	100	6	18	56	14	3	4	100
Masjindustri		39	1011	0	22	53	25	100	3	11	79	0	1	6	100
FoU-interstv		59	3400	1	29	58	13	100	3	10	80	0	1	5	100
Måle- og kontrollinstrumenter, prosessst		58	929	0	42	52	6	100	5	14	77	0	1	4	100
IKT-industri		44	1331	0	40	49	10	100	5	13	61	15	2	3	100
Farmasøytisk industri															
3 KUNNSKAPSINTENSIVE PRIV. TJENESTER	61	93783	18	84	59	7	100	16	28	48	2	8	5	100	
Telekom/IKT-tjenester, programvare, da		60	32536	6	29	66	6	100	12	23	57	1	2	5	100
Anden forretningsmessig tjenesteyting		61	61247	11	36	56	8	100	18	30	43	2	3	4	100
4 FoU	72	9208	2	68	29	3	100	18	7	57	8	2	8	100	
5 FINANSIELL TJENESTEYTING	50	26888	5	18	78	8	100	18	63	11	1	8	5	100	
6 EL PROD. & DISTRIB	43	5748	1	24	53	23	100	7	23	64	0	3	3	100	
7 KULTURNÆRINGER/SEKTORER	56	16325	3	18	77	4	100	69	9	6	2	11	3	100	
Radio/fjernsyn/film/videoprod		61	6003	1	11	84	6	100	68	14	7	1	7	3	100
Selvstendig kunst.virksomhet		57	3868	1	21	76	2	100	71	4	4	2	16	3	100
Drift av kulturinstitusjoner, etablissemen		51	6454	1	24	72	4	100	68	7	7	2	13	4	100
8 HANDEL	44	7199	1	20	69	11	100	8	26	36	21	3	6	100	
9 OFFENTLIG-DOMINERTE TJENESTER	59	334922	63	23	74	3	100	17	7	8	35	28	5	100	
Offentlig administrasjon		60	41412	8	36	59	5	100	33	22	19	8	11	6	100
Politi-, påtalemyndighet, retts- og fengsel		56	11990	2	20	62	18	100	28	8	5	4	4	52	100
Trygdeordninger (off.)		60	7268	1	21	64	15	100	40	31	5	11	9	4	100
Undervisning grunn/videreg		75	112927	21	13	86	2	100	16	2	5	3	71	2	100
UoH		74	27147	5	62	35	2	100	37	8	27	13	10	6	100
Andre helsejenester		52	39199	7	33	65	3	100	10	3	2	79	5	2	100
Sykehustjenester		47	87215	16	15	82	2	100	7	4	3	81	4	2	100
Sosialtjenester (institusjoner)		41	7764	1	4	92	3	100	14	4	2	59	17	3	100
10 INTERESSE-ORGANISASJONER	53	12795	2	35	59	5	100	52	13	8	7	15	5	100	

Tabell V4 Yrkesaktive med UoH-utdanning (1.1.2008) i ulike regiontyper og næringer/delsektorer – antall og andeler (Datakilde:SSB-individdata-arbeidsted)

	Hovedst-reg.	Storby-reg.1	Storby-reg.2	Melloms-t.byreg	Småby-reg.	Tettsted-s-reg.	Spredtb-reg.	Svalbard/sokkelen	Landet
Antall yrkesaktive med UoH-utdanning 1.1.2008									
ALLE SEKTORER	275339	169958	87230	136205	73154	51329	11442	4910	809567
1) PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER:	161195	86195	35514	57279	26419	18454	3963	4197	393216
1.1 PRIMÆR	859	957	603	1616	1732	1777	671	0	8215
1.2 SEKUNDÆR-NÆRINGER :	17601	22362	7150	14522	6089	3543	666	3770	75703
Bergverk	62	41	31	84	103	55	43	75	494
Olje/gass	1759	10825	17	938	29	9	1	3559	17137
FoU-svak industri	8144	3307	1825	3494	1733	1662	371	6	20542
MiddelsFoU-intensiv industri	4413	6591	4817	7565	3740	1772	238	130	29266
FoU-intensiv industri	3223	1598	460	2441	484	45	13	0	8264
1.3 TERTIÆR-NÆRINGER :	53831	24560	13600	21203	10384	7869	1640	261	133348
Eiendomsdrift	4740	2246	1212	1651	648	494	83	1	11075
Energi/vann	1441	1024	837	914	983	861	285	13	6358
Bygg/anlegg	6201	4046	2672	4060	2185	1777	295	26	21262
Handel	26819	9530	5712	8194	3612	2356	308	23	56554
Hotell/rest/reiseliv	2827	1854	706	1153	614	688	134	135	8111
Transport	9982	4945	2067	4464	1957	1485	492	58	25450
Annens pers.tjenesteyting	1821	915	394	767	385	208	43	5	4538
1.4 KVARTÆR-NÆRINGER :	88904	38316	14161	19938	8214	5265	986	166	175950
Telekom/IKT	19863	6380	2041	3293	766	383	82	13	32821
Konsulent/rådgiving ellers	35295	17449	7211	9737	4461	2547	381	121	77202
FoU	4476	3300	638	411	137	175	55	16	9208
Finansiell tjenesteyting	12561	5316	1567	2570	983	685	107	2	23791
Medier/nyhetsbyrå	4277	1182	486	513	202	137	14	1	6812
Kulturinst./kunst.virksomhet	4421	2321	925	1435	660	522	150	5	10439
Sport og underholdning	1201	362	281	606	188	207	32	5	2882
Interesseorganisasjoner	6810	2006	1012	1373	817	609	165	3	12795
2) OFF.DOMINERTE SEKTORER :	114144	83763	51716	78926	46735	32875	7479	713	416351
Off administrasjon	20740	8259	5761	9723	5029	4395	1104	576	55587
Politi, retts-, fengselsvesen	4893	2160	1577	2310	1133	589	100	23	12785
Forsvar	3166	1792	549	1660	958	1272	70		9467
Undervisning (grunn/videreg)	23441	21229	14040	23352	15483	12708	3121	34	113408
UoH	10102	9314	3146	2372	1743	409	20	41	27147
Sykehus	23903	18427	12469	17893	9625	4038	841	19	87215
Helse/sosial for øvrig	27899	22582	14174	21616	12764	9464	2223	20	110742
Andel (%) yrkesaktive med UoH-utdanning fordelt på regiontyper 1.1.2008									
ALLE SEKTORER	34,0	21,0	10,8	16,8	9,0	6,3	1,4	0,6	100,0
1) PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER:	41,0	21,9	9,0	14,6	6,7	4,7	1,0	1,1	100,0
1.1 PRIMÆR	10,5	11,6	7,3	19,7	21,1	21,6	8,2	0,0	100,0
1.2 SEKUNDÆR-NÆRINGER :	23,3	29,5	9,4	19,2	8,0	4,7	0,9	5,0	100,0
Bergverk	12,6	8,3	6,3	17,0	20,9	11,1	8,7	15,2	100,0
Olje/gass	10,3	63,2	0,1	5,5	0,2	0,1	0,0	20,8	100,0
FoU-svak industri	39,6	16,1	8,9	17,0	8,4	8,1	1,8	0,0	100,0
MiddelsFoU-intensiv industri	15,1	22,5	16,5	25,8	12,8	6,1	0,8	0,4	100,0
FoU-intensiv industri	39,0	19,3	5,6	29,5	5,9	0,5	0,2	0,0	100,0
1.3 TERTIÆR-NÆRINGER :	40,4	18,4	10,2	15,9	7,8	5,9	1,2	0,2	100,0
Eiendomsdrift	42,8	20,3	10,9	14,9	5,9	4,5	0,7	0,0	100,0
Energi/vann	22,7	16,1	13,2	14,4	15,5	13,5	4,5	0,2	100,0
Bygg/anlegg	29,2	19,0	12,6	19,1	10,3	8,4	1,4	0,1	100,0
Handel	47,4	16,9	10,1	14,5	6,4	4,2	0,5	0,0	100,0
Hotell/rest/reiseliv	34,9	22,9	8,7	14,2	7,6	8,5	1,7	1,7	100,0
Transport	39,2	19,4	8,1	17,5	7,7	5,8	1,9	0,2	100,0
Annens pers.tjenesteyting	40,1	20,2	8,7	16,9	8,5	4,6	0,9	0,1	100,0
1.4 KVARTÆR-NÆRINGER :	50,5	21,8	8,0	11,3	4,7	3,0	0,6	0,1	100,0
Telekom/IKT	60,5	19,4	6,2	10,0	2,3	1,2	0,2	0,0	100,0
Konsulent/rådgiving ellers	45,7	22,6	9,3	12,6	5,8	3,3	0,5	0,2	100,0
FoU	48,6	35,8	6,9	4,5	1,5	1,9	0,6	0,2	100,0
Finansiell tjenesteyting	52,8	22,3	6,6	10,8	4,1	2,9	0,4	0,0	100,0
Medier/nyhetsbyrå	62,8	17,4	7,1	7,5	3,0	2,0	0,2	0,0	100,0
Kulturinst./kunst.virksomhet	42,4	22,2	8,9	13,7	6,3	5,0	1,4	0,0	100,0
Sport og underholdning	41,7	12,6	9,8	21,0	6,5	7,2	1,1	0,2	100,0
Interesseorganisasjoner	53,2	15,7	7,9	10,7	6,4	4,8	1,3	0,0	100,0
2) OFF.DOMINERTE SEKTORER :	27,4	20,1	12,4	19,0	11,2	7,9	1,8	0,2	100,0
Off administrasjon	37,3	14,9	10,4	17,5	9,0	7,9	2,0	1,0	100,0
Politi, retts-, fengselsvesen	38,3	16,9	12,3	18,1	8,9	4,6	0,8	0,2	100,0
Forsvar	33,4	18,9	5,8	17,5	10,1	13,4	0,7	0,0	100,0
Undervisning (grunn/videreg)	20,7	18,7	12,4	20,6	13,7	11,2	2,8	0,0	100,0
UoH	37,2	34,3	11,6	8,7	6,4	1,5	0,1	0,2	100,0
Sykehus	27,4	21,1	14,3	20,5	11,0	4,6	1,0	0,0	100,0
Helse/sosial for øvrig	25,2	20,4	12,8	19,5	11,5	8,5	2,0	0,0	100,0

Tabell .V5 *Andeler (%) og lokalisingskvotienter for yrkesaktive med UoH-utdanning (1.1.2008) i ulike næringer/ sektorer og regiontyper. (Datakilde:SSB-individdata-arbeidsted)*

	Hovedst-reg.	Storby-reg.1	Storby-reg.2	Melloms-t.byreg	Småby-reg.	Tettsted-s-reg.	Spredtb-reg.	Svalbard/sokkelen	Landet
Andel yrkesaktive med UoH-utdanning i næringer og regioner 1.1.2008									
ALLE SEKTORER	40,8	35,0	29,8	29,5	26,8	24,0	22,3	26,9	32,8
1) PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER:	34,1	26,1	18,8	19,0	15,3	13,4	12,5	24,2	23,8
1.1 PRIMER	17,5	9,8	11,6	10,8	10,9	8,8	8,6	0,0	10,4
1.2 SEKUNDÆR-NÆRINGER :	37,4	30,7	18,9	20,8	15,1	12,4	10,6	25,1	23,8
Bergverk	18,4	9,5	8,8	8,7	10,8	8,5	10,4	19,2	11,0
Olje/gass	78,3	56,8	43,6	51,1	42,6	36,0	50,0	27,5	47,3
FoU-svak industri	32,0	16,7	13,0	13,5	10,9	11,2	9,6	50,0	17,2
MiddelsFoU-intensiv industri	34,5	22,5	22,1	21,4	17,1	13,7	11,9	7,7	21,3
FoU-intensiv industri	51,9	38,0	27,2	40,6	29,3	26,0	40,6	0,0	41,4
1.3 TERTIÆR-NÆRINGER :	21,2	14,7	12,5	12,8	11,0	10,6	10,9	13,1	15,1
Eiendomsdrift	39,5	32,0	29,6	28,5	22,9	22,1	19,7	50,0	32,2
Energi/vann	59,4	40,8	46,4	39,7	37,4	33,3	28,1	54,2	41,6
Bygg/anlegg	15,5	11,3	10,6	11,4	9,9	9,8	7,8	13,3	11,7
Handel	22,6	14,0	12,1	11,5	9,5	8,7	7,1	19,5	15,1
Hotell/rest/reiseliv	12,4	11,1	7,9	8,0	7,6	8,1	9,2	9,2	9,8
Transport	21,2	17,8	12,4	15,7	12,1	11,5	14,6	33,9	16,7
Annens pers.tjenesteyting	16,3	10,4	7,7	9,6	8,4	7,4	7,3	23,8	11,0
1.4 KVARTÆR-NÆRINGER :	53,5	47,8	38,1	39,1	36,8	36,5	37,2	54,8	47,0
Telekom/IKT	62,7	60,3	51,1	54,2	47,2	41,4	52,2	56,5	59,6
Konsulent/rådgiving ellers	47,0	41,5	33,7	35,5	35,0	38,0	35,6	61,4	41,3
FoU	75,2	72,2	73,8	64,3	68,5	49,6	55,6	38,1	72,4
Finansiell tjenesteyting	56,3	50,3	39,4	39,4	36,1	32,8	30,9	50,0	49,0
Medier/nyhetsbyrå	58,6	55,7	45,8	37,7	36,1	32,9	30,4	33,3	52,9
Kulturinst./kunstvirksomhet	54,5	54,5	45,6	49,2	44,3	41,8	46,3	55,6	51,2
Sport og underholdning	28,6	17,0	16,0	20,1	16,4	16,0	15,9	25,0	20,9
Interesseorganisasjoner	59,6	51,6	49,5	44,4	45,1	43,5	40,4	60,0	53,1
2) OFF.DOMINERTE SEKTORER :	56,3	53,7	50,2	49,4	46,5	43,0	38,3	79,3	50,8
Off.administrasjon	65,3	51,7	47,4	49,6	41,8	41,2	35,6	82,4	52,5
Politi, retts-, fengselsvesen	56,7	46,8	48,2	47,7	42,8	46,6	39,7	59,0	50,0
Forsvar	49,0	38,0	33,0	35,9	34,8	32,4	19,7		38,6
Undervisning (grunn/videreg)	74,7	75,5	75,4	73,6	73,5	72,0	70,7	89,5	74,1
UoH	77,0	70,3	74,8	74,8	76,6	78,1	100,0	80,4	74,1
Sykehus	52,8	51,0	49,3	47,9	43,0	29,5	21,6	76,0	47,4
Helse/sosial for øvrig	42,3	42,4	37,4	37,0	34,3	32,8	29,6	42,6	38,3
	Hovedst-reg.	Storby-reg.1	Storby-reg.2	Melloms-t.byreg	Småby-reg.	Tettsted-s-reg.	Spredtb-reg.	Svalbard/sokkelen	Landet
Lokalisingskvotienter 1.1.2008 (UoH-andelen i regionen/UoH-andelen nasjonalt)									
ALLE SEKTORER	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
1) PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER:	1,2	1,0	0,8	0,9	0,7	0,7	0,7	1,8	1,0
1.1 PRIMER	0,3	0,6	0,7	1,2	2,3	3,4	5,8	0,0	1,0
1.2 SEKUNDÆR-NÆRINGER :	0,7	1,4	0,9	1,1	0,9	0,7	0,6	8,2	1,0
Bergverk	0,4	0,4	0,6	1,0	2,3	1,8	6,2	25,0	1,0
Olje/gass	0,3	3,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	34,2	1,0
FoU-svak industri	1,2	0,8	0,8	1,0	0,9	1,3	1,3	0,0	1,0
MiddelsFoU-intensiv industri	0,4	1,1	1,5	1,5	1,4	1,0	0,6	0,7	1,0
FoU-intensiv industri	1,1	0,9	0,5	1,8	0,6	0,1	0,1	0,0	1,0
1.3 TERTIÆR-NÆRINGER :	1,2	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,3	1,0
Eiendomsdrift	1,3	1,0	1,0	0,9	0,6	0,7	0,5	0,0	1,0
Energi/vann	0,7	0,8	1,2	0,9	1,7	2,1	3,2	0,3	1,0
Bygg/anlegg	0,9	0,9	1,2	1,1	1,1	1,3	1,0	0,2	1,0
Handel	1,4	0,8	0,9	0,9	0,7	0,7	0,4	0,1	1,0
Hotell/rest/reiseliv	1,0	1,1	0,8	0,8	0,8	1,3	1,2	2,7	1,0
Transport	1,2	0,9	0,8	1,0	0,9	0,9	1,4	0,4	1,0
Annens pers.tjenesteyting	1,2	1,0	0,8	1,0	0,9	0,7	0,7	0,2	1,0
1.4 KVARTÆR-NÆRINGER :	1,5	1,0	0,7	0,7	0,5	0,5	0,4	0,2	1,0
Telekom/IKT	1,8	0,9	0,6	0,6	0,3	0,2	0,2	0,1	1,0
Konsulent/rådgiving ellers	1,3	1,1	0,9	0,7	0,6	0,5	0,3	0,3	1,0
FoU	1,4	1,7	0,6	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	1,0
Finansiell tjenesteyting	1,6	1,1	0,6	0,6	0,5	0,5	0,3	0,0	1,0
Medier/nyhetsbyrå	1,8	0,8	0,7	0,4	0,3	0,3	0,1	0,0	1,0
Kulturinst./kunstvirksomhet	1,2	1,1	0,8	0,8	0,7	0,8	1,0	0,1	1,0
Sport og underholdning	1,2	0,6	0,9	1,2	0,7	1,1	0,8	0,3	1,0
Interesseorganisasjoner	1,6	0,7	0,7	0,6	0,7	0,8	0,9	0,0	1,0
2) OFF.DOMINERTE SEKTORER :	0,8	1,0	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3	0,3	1,0
Off.administrasjon	1,1	0,7	1,0	1,0	1,0	1,2	1,4	1,7	1,0
Politi, retts-, fengselsvesen	1,1	0,8	1,1	1,1	1,0	0,7	0,6	0,3	1,0
Forsvar	1,0	0,9	0,5	1,0	1,1	2,1	0,5	0,0	1,0
Undervisning (grunn/videreg)	0,6	0,9	1,1	1,2	1,5	1,8	1,9	0,0	1,0
UoH	1,1	1,6	1,1	0,5	0,7	0,2	0,1	0,2	1,0
Sykehus	0,8	1,0	1,3	1,2	1,2	0,7	0,7	0,0	1,0
Helse/sosial for øvrig	0,7	1,0	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4	0,0	1,0

Tabell .V6 Relative og absolutte endringer i yrkesaktive med UoH-
 utdanning i ulike regiontyper og næringer/ sektorer i perioden
 1.1. 1998-1.1.2008. (Datakilde:SSB-individdata-arbeidsted)

	Hovedst- reg.	Storby- reg.1	Storby- reg.2	Melloms- t.byreg	Småby- reg.	Tettsted- s-reg.	Spredtb- reg.	Svalbard/ sokkelen	Landet
Relative endringer (%) i antall yrkesaktive med UoH-utdanning 1998-2008									
ALLE SEKTORER	45	57	50	48	45	41	35	123	48
1) PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER:	47	72	48	53	58	57	55	98	54
1.1 PRIMÆR	35	13	21	28	34	20	34	-100	26
1.2 SEKUNDÆR-NÆRINGER :	32	80	21	54	39	49	62	101	51
Bergverk	-15	105	24	40	58	120	48	257	55
Olje/gass	80	86	-95	166	0	0	0	142	90
FoU-svak industri	36	42	9	29	14	60	67	100	33
MiddelsFoU-intensiv industri	30	100	39	61	45	38	51	-66	52
FoU-intensiv industri	10	73	24	52	151	32	1200	0	36
1.3 TERTIÆR-NÆRINGER :	20	36	40	42	59	60	42	57	33
Eiendomsdrift	145	208	231	260	243	341	592	-90	190
Energi/vann	54	53	41	34	65	84	89	-58	54
Bygg/anlegg	65	114	96	74	144	153	159	136	92
Handel	14	25	32	31	45	53	66	53	23
Hotell/rest/reiseliv	-11	-4	-19	0	-14	-3	22	181	-7
Transport	-4	9	5	19	31	15	-12	87	6
Annen pers.tjenesteyting	61	39	93	145	132	108	87	-75	74
1.4 KVARTÆR-NÆRINGER :	74	103	80	69	81	77	96	144	80
Telekom/IKT	205	270	323	113	330	472	925	0	212
Konsulent/rådgiving ellers	46	97	70	67	75	64	98	137	62
FoU	45	8	-3	-14	61	143	28	7	23
Finansiell tjenesteyting	58	141	62	42	58	61	41	100	69
Medier/nyhetsbyrå	74	52	50	47	3	41	180	0	62
Kulturinst./kunst/virksomhet	148	137	147	125	156	143	257	0	143
Sport og underholdning	118	51	78	136	124	135	967	0	109
Interesseorganisasjonsr	50	93	53	52	47	32	24	0	54
2) OFF-DOMINERTE SEKTORER :	42	45	51	45	39	33	27	759	43
Off.administrasjon	18	12	28	19	-3	-8	-32	57500	13
Politi, retts-, fengselsvesen	71	62	57	57	30	38	28	21	59
Forsvar	-5	-18	-28	-26	-10	-15	-4	0	-15
Undervisning (grunn/videreg)	28	22	25	26	23	26	26	17	25
UoH	59	60	96	57	54	76	150	86	63
Sykehus	89	93	92	90	106	207	1302	73	98
Helse/sosial for øvrig	44	60	66	63	58	50	41	1900	55
Absolutte endringer i antall yrkesaktive med UoH-utdanning 1998-2008									
ALLE SEKTORER	84 857	61 993	29 096	44 169	22 791	14 928	2 992	2 712	263 538
1) PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER:	51 274	36 012	11 535	19 848	9 659	6 695	1 399	2 082	138 504
1.1 PRIMÆR	224	107	103	353	444	297	172	-1	1 699
1.2 SEKUNDÆR-NÆRINGER :	4 261	9 960	1 241	5 094	1 697	1 163	256	1 890	25 562
Bergverk	-11	21	6	24	38	30	14	54	176
Olje/gass	783	4 994	-355	585	0	9	1	2 091	8 108
FoU-svak industri	2 162	975	154	777	209	621	149	3	5 050
MiddelsFoU-intensiv industri	1 026	3 295	1 348	2 877	1 159	492	80	-258	10 019
FoU-intensiv industri	301	675	88	831	291	11	12	0	2 209
1.3 TERTIÆR-NÆRINGER :	9 013	6 535	3 901	6 283	3 842	2 946	487	95	33 102
Eiendomsdrift	2 804	1 516	846	1 192	459	382	71	-9	7 261
Energi/vann	505	354	242	232	388	393	134	-18	2 230
Bygg/anlegg	2 446	2 154	1 311	1 731	1 288	1 076	181	15	10 202
Handel	3 286	1 919	1 387	1 953	1 126	812	123	8	10 614
Hotell/rest/reiseliv	-339	-75	-165	-4	-103	-20	24	87	-595
Transport	-382	410	90	725	465	195	-66	27	1 464
Annen pers.tjenesteyting	693	257	190	454	219	108	20	-15	1 926
1.4 KVARTÆR-NÆRINGER :	37 776	19 410	6 290	8 118	3 676	2 289	484	98	78 141
Telekom/IKT	13 354	4 656	1 558	1 750	588	316	74	13	22 309
Konsulent/rådgiving ellers	11 063	8 583	2 969	3 893	1 905	996	189	70	29 668
FoU	1 395	231	-20	-68	52	103	12	1	1 706
Finansiell tjenesteyting	4 588	3 106	597	761	359	259	31	1	9 702
Medier/nyhetsbyrå	1 814	404	161	164	6	40	9	0	2 598
Kulturinst./kunst/virksomhet	2 638	1 342	550	798	402	307	108	5	6 150
Sport og underholdning	651	122	123	349	104	119	29	5	1 502
Interesseorganisasjonsr	2 273	966	352	471	260	149	32	3	4 506
2) OFF-DOMINERTE SEKTORER :	33 583	25 981	17 561	24 321	13 132	8 233	1 593	630	125 034
Off.administrasjon	3 106	903	1 274	1 577	-134	-369	-518	575	6 414
Politi, retts-, fengselsvesen	2 030	830	575	836	262	163	22	4	4 722
Forsvar	-153	-396	-218	-578	-106	-223	-3	0	-1 677
Undervisning (grunn/videreg)	5 059	3 830	2 772	4 762	2 859	2 606	653	5	22 546
UoH	3 751	3 481	1 542	857	612	177	12	19	10 451
Sykehus	11 273	8 884	5 981	8 496	4 943	2 723	781	8	43 089
Helse/sosial for øvrig	8 517	8 449	5 635	8 371	4 696	3 156	646	19	39 489

Tabell .V7 *Antall og andel yrkesaktive TOTALT med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.2008 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).*

	Hovedst- reg.	Storby- reg.1	Storby- reg.2	Mellomst- byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb. reg.	Svalbard/ sokkelen	Landet
Antall yrkesaktive i alt (2008)									
ALLE SEKTORER	675 046	485 813	292 315	461 636	273 178	214 166	51 329	18 233	2 471 716
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	472 348	329 794	189 213	301 892	172 772	137 631	31 781	17 334	1 652 765
PRIMÆR	4 919	9 798	5 182	14 931	15 889	20 153	7 823	2	78 697
SEKUNDÆRNERINGER	47 016	72 784	37 897	69 970	40 367	28 621	6 312	15 034	318 001
TERTIÆRNERINGER	254 317	167 004	109 013	165 975	94 202	74 421	14 994	1 995	881 921
KVARTÆRNERINGER	166 096	80 208	37 121	51 016	22 314	14 436	2 652	303	374 146
OFF.DOMINERTE SEKTORER	202 698	156 019	103 102	159 744	100 406	76 535	19 548	899	818 951
OFF.ADM, RETTS- OG ORDENS	46871	25304	17097	29057	17416	15844	3705	738	156032
UNDERVISNING	44515	41375	22832	34903	23334	18181	4435	89	189664
HELSE/SOSIAL	111312	89340	63173	95784	59656	42510	11408	72	473255
Antall yrkesaktive med UoH-utdanning (2008)									
ALLE SEKTORER	275 339	169 958	87 230	136 205	73 154	51 329	11 442	4 910	809 567
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	161 195	86 195	35 514	57 279	26 419	18 454	3 963	4 197	393 216
PRIMÆR	859	957	603	1 616	1 732	1 777	671	-	8 215
SEKUNDÆRNERINGER	17 601	22 362	7 150	14 522	6 089	3 543	666	3 770	75 703
TERTIÆRNERINGER	53 831	24 560	13 600	21 203	10 384	7 869	1 640	261	133 348
KVARTÆRNERINGER	88 904	38 316	14 161	19 938	8 214	5 265	986	166	175 950
OFF.DOMINERTE SEKTORER	114 144	83 763	51 716	78 926	46 735	32 875	7 479	713	416 351
OFF.ADM, RETTS- OG ORDENS	28 799	12 211	7 887	13 693	7 120	6 256	1 274	599	77 839
UNDERVISNING	33 543	30 543	17 186	25 724	17 226	13 117	3 141	75	140 555
HELSE/SOSIAL	51 802	41 009	26 643	39 509	22 389	13 502	3 064	39	197 957
Andel yrkesaktive i alt med UoH-utdanning (2008)									
ALLE SEKTORER	41	35	30	30	27	24	22	27	33
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	34	26	19	19	15	13	12	24	24
PRIMÆR	17	10	12	11	11	9	9	-	10
SEKUNDÆRNERINGER	37	31	19	21	15	12	11	25	24
TERTIÆRNERINGER	21	15	12	13	11	11	11	13	15
KVARTÆRNERINGER	54	48	38	39	37	36	37	55	47
OFF.DOMINERTE SEKTORER	56	54	50	49	47	43	38	79	51
OFF.ADM, RETTS- OG ORDENS	61	48	46	47	41	39	34	81	50
UNDERVISNING	75	74	75	74	74	72	71	84	74
HELSE/SOSIAL	47	46	42	41	38	32	27	54	42

Tabell .V8 *Antall og andel yrkesaktive MENN med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.2008*
(Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).

	Hovedst- reg.	Storby- reg.1	Storby- reg.2	Mellomst- byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb- reg.	Svalbard/ sokkelen	Landet
Antall yrkesaktive MENN i alt (2008)									
ALLE SEKTORER	358 930	258 704	152 280	241 010	141 826	112 816	27 124	15 484	1 308 174
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	295 779	213 402	124 547	197 555	115 163	91 661	22 333	15 044	1 075 484
PRIMÆR	3 588	6 843	3 903	11 137	11 903	15 180	6 196	2	58 752
SEKUNDÆRNERINGER	31 457	54 756	29 340	53 425	31 734	21 566	4 612	13 762	240 652
TERTIÆRNERINGER	161 850	104 264	69 656	104 074	59 525	47 421	10 043	1 060	557 893
KVARTÆRNERINGER	98 884	47 539	21 648	28 919	12 001	7 494	1 482	220	218 187
OFF.DOMINERTE SEKTORER	63 151	45 302	27 733	43 455	26 663	21 155	4 791	440	232 690
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	23 027	13 336	8 329	14 952	8 725	8 265	1 701	392	78 727
UNDERSVISING	15 987	16 093	8 103	11 844	7 992	6 295	1 421	35	67 770
HELSE/SOSIAL	24 137	15 873	11 301	16 659	9 946	6 595	1 669	13	86 193
Antall yrkesaktive MENN med UoH-utdanning (2008)									
ALLE SEKTORER	138 752	84 640	40 759	65 005	33 046	23 476	5 177	4 045	394 900
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	99 532	56 722	24 081	39 257	17 928	12 214	2 795	3 672	256 201
PRIMÆR	537	582	406	1 101	1 144	1 159	498	-	5 427
SEKUNDÆRNERINGER	10 915	16 579	5 498	11 294	4 783	2 601	498	3 403	55 571
TERTIÆRNERINGER	32 325	15 022	8 985	13 909	6 960	5 342	1 202	143	83 888
KVARTÆRNERINGER	55 755	24 539	9 192	12 953	5 041	3 112	597	126	111 315
OFF.DOMINERTE SEKTORER	38 337	27 413	16 473	25 333	14 905	11 149	2 360	369	136 339
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	14 563	6 861	4 322	7 927	4 177	3 796	744	330	42 720
UNDERSVISING	11 874	12 266	6 434	9 402	6 437	4 951	1 111	30	52 505
HELSE/SOSIAL	11 900	8 286	5 717	8 004	4 291	2 402	505	9	41 114
Andel yrkesaktive MENN med UoH-utdanning (2008)									
ALLE SEKTORER	39	33	27	27	23	21	19	26	30
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	34	27	19	20	16	13	13	24	24
PRIMÆR	15	9	10	10	10	8	8	-	9
SEKUNDÆRNERINGER	35	30	19	21	15	12	11	25	23
TERTIÆRNERINGER	20	14	13	13	12	11	12	13	15
KVARTÆRNERINGER	56	52	42	45	42	42	40	57	51
OFF.DOMINERTE SEKTORER	61	61	59	58	56	53	49	84	59
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	63	51	52	53	48	46	44	84	54
UNDERSVISING	74	76	79	79	81	79	78	86	77
HELSE/SOSIAL	49	52	51	48	43	36	30	69	48

Tabell V9 *Antall og andel yrkesaktive KVINNER med UoH-
utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.2008*
(Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).

	Hovedst- reg.	Storby- reg.1	Storby- reg.2	Mellomst- byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb. reg.	Svalbard/ sokkelen	Landet
Antall yrkesaktive KVINNER i alt (2008)									
ALLE SEKTORER	316 116	227 109	140 035	220 626	131 352	101 350	24 205	2 749	1 163 542
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	170 063	111 312	61 584	99 495	54 852	44 377	9 125	2 279	553 087
PRIMÆR	1 331	2 955	1 279	3 794	3 986	4 973	1 627	-	19 945
SEKUNDÆRNÆRINGER	15 559	18 028	8 557	16 545	8 633	7 055	1 700	1 272	77 349
TERTIÆRNÆRINGER	85 960	57 660	36 275	57 059	31 920	25 407	4 628	924	299 833
KVARTÆRNÆRINGER	67 213	32 669	15 473	22 097	10 313	6 942	1 170	83	155 960
OFF.DOMINERTE SEKTORER	139 547	110 717	75 369	116 289	73 743	55 300	14 757	459	586 261
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	23 844	11 968	8 768	14 105	8 691	7 579	2 004	346	77 305
UNDERVISNING	28 528	25 282	14 729	23 059	15 342	11 886	3 014	54	121 894
HELSE/SOSIAL	87 175	73 467	51 872	79 125	49 710	35 915	9 739	59	387 062
Antall yrkesaktive KVINNER med UoH-utdanning (2008)									
ALLE SEKTORER	136 587	85 318	46 471	71 200	40 108	27 853	6 265	865	414 667
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	59 842	28 558	11 039	17 255	8 106	6 032	1 125	520	132 477
PRIMÆR	322	375	197	515	588	618	173	-	2 788
SEKUNDÆRNÆRINGER	6 686	5 783	1 652	3 228	1 306	942	168	367	20 132
TERTIÆRNÆRINGER	19 684	8 623	4 221	6 527	3 039	2 319	395	113	44 921
KVARTÆRNÆRINGER	33 150	13 777	4 969	6 985	3 173	2 153	389	40	64 636
OFF.DOMINERTE SEKTORER	75 807	56 350	35 243	53 593	31 830	21 726	5 119	344	280 012
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	14 236	5 350	3 565	5 766	2 943	2 460	530	269	35 119
UNDERVISNING	21 669	18 277	10 752	16 322	10 789	8 166	2 030	45	88 050
HELSE/SOSIAL	39 902	32 723	20 926	31 505	18 098	11 100	2 559	30	156 843
Andel yrkesaktive KVINNER med UoH-utdanning (2008)									
ALLE SEKTORER	43	38	33	32	31	27	26	31	36
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	35	26	18	17	15	14	12	23	24
PRIMÆR	24	13	15	14	15	12	11	-	14
SEKUNDÆRNÆRINGER	43	32	19	20	15	13	10	29	26
TERTIÆRNÆRINGER	23	15	12	11	10	9	9	12	15
KVARTÆRNÆRINGER	49	42	32	32	31	31	33	48	41
OFF.DOMINERTE SEKTORER	54	51	47	46	43	39	35	75	48
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	60	45	41	41	34	32	26	78	45
UNDERVISNING	76	72	73	71	70	69	67	83	72
HELSE/SOSIAL	46	45	40	40	36	31	26	51	41

Tabell .V10 *Antall og andel yrkesaktive TOTALT med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.1998 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).*

	Hovedst- reg.	Storby- reg.1	Storby- reg.2	Mellomst- byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb. reg.	Svalbard/ sokkelen	Landet
Antall yrkesaktive i alt (1998)									
ALLE SEKTORER	531 019	366 339	234 740	377 561	232 456	188 303	47 440	12 643	1 990 509
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	374 561	246 933	159 556	255 092	152 042	125 408	31 032	12 530	1 357 234
PRIMÆR	5 030	11 721	5 796	17 179	17 364	23 383	9 080	20	89 573
SEKUNDÆRNÆRINGER	51 736	62 150	45 710	71 163	44 813	31 569	6 806	11 080	325 027
TERTIÆRNÆRINGER	208 410	127 725	85 910	132 448	75 638	59 921	13 304	1 191	704 547
KVARTÆRNÆRINGER	109 385	45 337	22 140	34 302	14 227	10 615	1 842	239	238 087
OFF.DOMINERTE SEKTORER	156 458	119 406	75 192	122 469	80 414	62 815	16 408	113	633 275
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	45 429	25 940	15 464	28 077	18 177	17 175	4 575	32	154 869
UNDERVISNING	33 866	32 740	17 734	28 004	19 388	14 704	3 616	61	150 113
HELSE/SOSIAL	77 163	60 726	41 994	66 388	42 849	30 936	8 217	20	328 293
Antall yrkesaktive med UoH-utdanning (1998)									
ALLE SEKTORER	190 482	107 965	58 134	92 036	50 363	36 401	8 450	2 198	546 029
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	109 921	50 183	23 979	37 431	16 760	11 759	2 564	2 115	254 712
PRIMÆR	635	850	500	1 263	1 288	1 400	499	1	6 516
SEKUNDÆRNÆRINGER	13 340	12 402	5 909	9 428	4 392	2 380	410	1 880	50 141
TERTIÆRNÆRINGER	42 556	17 623	9 517	14 551	6 530	4 831	1 152	162	96 922
KVARTÆRNÆRINGER	53 390	19 308	8 053	12 189	4 550	3 068	503	72	101 133
OFF.DOMINERTE SEKTORER	80 561	57 782	34 155	54 605	33 603	24 642	5 886	83	291 317
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	23 816	10 874	6 256	11 858	7 098	6 685	1 773	20	68 380
UNDERVISNING	24 733	23 232	12 872	20 105	13 755	10 334	2 476	51	107 558
HELSE/SOSIAL	32 012	23 676	15 027	22 642	12 750	7 623	1 637	12	115 379
Andel yrkesaktive i alt med UoH-utdanning (1998)									
ALLE SEKTORER	36	29	25	24	22	19	18	17	27
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	29	20	15	15	11	9	8	17	19
PRIMÆR	13	7	9	7	7	6	5	5	7
SEKUNDÆRNÆRINGER	26	20	13	13	10	8	6	17	15
TERTIÆRNÆRINGER	20	14	11	11	9	8	9	14	14
KVARTÆRNÆRINGER	49	43	36	36	32	29	27	30	42
OFF.DOMINERTE SEKTORER	51	48	45	45	42	39	36	73	46
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	52	42	40	42	39	39	39	63	44
UNDERVISNING	73	71	73	72	71	70	68	84	72
HELSE/SOSIAL	41	39	36	34	30	25	20	60	35

Tabell .V11 *Antall og andel yrkesaktive MENN med UoH-utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.1998*
(Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).

	Hovedst- reg.	Storby- reg.1	Storby- reg.2	Mellomst- byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb. reg.	Svalbard/ sokkelen	Landet
Antall yrkesaktive MENN i alt (1998)									
ALLE SEKTORER	283 335	196 288	126 034	204 362	124 892	102 396	26 049	11 284	1 074 640
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	234 361	159 819	104 681	167 846	101 541	82 796	21 726	11 231	884 001
PRIMÆR	3 528	7 843	4 206	12 633	12 834	17 295	7 030	9	65 378
SEKUNDÆRNÆRINGER	36 068	46 634	35 201	54 421	34 814	23 488	4 906	10 185	245 717
TERTIÆRNÆRINGER	132 793	80 156	53 662	82 925	46 883	37 130	8 954	832	443 335
KVARTÆRNÆRINGER	61 972	25 186	11 612	17 867	7 010	4 883	836	205	129 571
OFF.DOMINERTE SEKTORER	48 974	36 469	21 353	36 516	23 351	19 600	4 323	53	190 639
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	21 485	13 146	7 787	14 845	9 374	9 110	2 057	20	77 824
UNDERVISNING	11 878	12 927	6 549	10 566	7 417	5 779	1 304	29	56 449
HELSE/SOSIAL	15 611	10 396	7 017	11 105	6 560	4 711	962	4	56 366
Antall yrkesaktive MENN med UoH-utdanning (1998)									
ALLE SEKTORER	99 327	56 160	29 126	47 633	24 801	18 330	4 252	1 879	281 508
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	69 574	34 101	16 270	26 212	11 522	7 829	1 892	1 837	169 237
PRIMÆR	362	531	325	885	882	1 000	372	-	4 357
SEKUNDÆRNÆRINGER	8 848	9 472	4 569	7 528	3 471	1 799	314	1 677	37 678
TERTIÆRNÆRINGER	25 899	11 005	6 061	9 561	4 185	3 153	895	101	60 860
KVARTÆRNÆRINGER	34 465	13 093	5 315	8 238	2 984	1 877	311	59	66 342
OFF.DOMINERTE SEKTORER	29 753	22 059	12 856	21 421	13 279	10 501	2 360	42	112 271
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	12 842	6 352	3 802	7 373	4 303	4 114	982	14	39 782
UNDERVISNING	9 085	10 213	5 382	8 657	6 071	4 670	1 058	24	45 160
HELSE/SOSIAL	7 826	5 494	3 672	5 391	2 905	1 717	320	4	27 329
Andel yrkesaktive MENN med UoH-utdanning (1998)									
ALLE SEKTORER	35	29	23	23	20	18	16	17	26
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	30	21	16	16	11	9	9	16	19
PRIMÆR	10	7	8	7	7	6	5	-	7
SEKUNDÆRNÆRINGER	25	20	13	14	10	8	6	16	15
TERTIÆRNÆRINGER	20	14	11	12	9	8	10	12	14
KVARTÆRNÆRINGER	56	52	46	46	43	38	37	29	51
OFF.DOMINERTE SEKTORER	61	60	60	59	57	54	55	79	59
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	60	48	49	50	46	45	48	70	51
UNDERVISNING	76	79	82	82	82	81	81	83	80
HELSE/SOSIAL	50	53	52	49	44	36	33	100	48

Tabell .V12 *Antall og andel yrkesaktive KVINNER med UoH-
utdanning i hovednæringer og -sektorer 1.1.1998*
(Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).

	Hovedst- reg.	Storby- reg.1	Storby- reg.2	Mellomst- byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb- reg.	Svalbard/ sokkelen	Landet
Antall yrkesaktive KVINNER i alt (1998)									
ALLE SEKTORER	247 604	170 051	108 714	173 199	107 564	85 907	21 391	1 359	915 869
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	140 200	87 114	54 875	87 246	50 501	42 692	9 306	1 299	473 233
PRIMÆR	1 502	3 878	1 590	4 546	4 530	6 088	2 050	11	24 195
SEKUNDÆRNÆRINGER	15 668	15 516	10 509	16 742	9 999	8 081	1 900	895	79 310
TERTIÆRNÆRINGER	75 617	47 569	32 248	49 523	28 755	22 791	4 350	359	261 212
KVARTÆRNÆRINGER	47 413	20 151	10 528	16 435	7 217	5 732	1 006	34	108 516
OFF.DOMINERTE SEKTORER	107 404	82 937	53 839	85 953	57 063	43 215	12 085	60	442 636
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	23 944	12 794	7 677	13 232	8 803	8 065	2 518	12	77 045
UNDERVISNING	21 988	19 813	11 185	17 438	11 971	8 925	2 312	32	93 664
HELSE/SOSIAL	61 552	50 330	34 977	55 283	36 289	26 225	7 255	16	271 927
Antall yrkesaktive KVINNER med UoH-utdanning (1998)									
ALLE SEKTORER	91 155	51 805	29 008	44 403	25 562	18 071	4 198	319	264 521
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	40 347	16 082	7 709	11 219	5 238	3 930	672	278	85 475
PRIMÆR	273	319	175	378	406	400	127	1	2 159
SEKUNDÆRNÆRINGER	4 492	2 930	1 340	1 900	921	581	96	203	12 463
TERTIÆRNÆRINGER	16 657	6 618	3 456	4 990	2 345	1 678	257	61	36 062
KVARTÆRNÆRINGER	18 925	6 215	2 738	3 951	1 566	1 191	192	13	34 791
OFF.DOMINERTE SEKTORER	50 808	35 723	21 299	33 184	20 324	14 141	3 526	41	179 046
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	10 974	4 522	2 454	4 485	2 795	2 571	791	6	28 598
UNDERVISNING	15 648	13 019	7 490	11 448	7 684	5 664	1 418	27	62 398
HELSE/SOSIAL	24 186	18 182	11 355	17 251	9 845	5 906	1 317	8	88 050
Andel yrkesaktive KVINNER med UoH-utdanning (1998)									
ALLE SEKTORER	37	30	27	26	24	21	20	23	29
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	29	18	14	13	10	9	7	21	18
PRIMÆR	18	8	11	8	9	8	6	9	9
SEKUNDÆRNÆRINGER	29	19	13	11	9	7	5	23	16
TERTIÆRNÆRINGER	22	14	11	10	8	7	6	17	14
KVARTÆRNÆRINGER	40	31	26	24	22	21	19	38	32
OFF.DOMINERTE SEKTORER	47	43	40	39	36	33	29	68	40
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENS	46	35	32	34	32	32	31	50	37
UNDERVISNING	71	66	67	66	64	63	61	84	67
HELSE/SOSIAL	39	36	32	31	27	23	18	50	32

Tabell .V13 *Absolutte og relative endringer i yrkesaktive TOTALT med UoH-utdanning i bovednæringer og -sektorer 1.1.1998-1.1.2008 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).*

	Hovedst. reg.	Storby- reg.1	Storby- reg.2	Mellomst- byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb- reg.	Svalbard/ sokkelen	Landet
Rel.ending 1998-2008 i yrkesaktive i alt									
ALLE SEKTORER	27	33	25	22	18	14	8	44	24
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	26	34	19	18	14	10	2	38	22
PRIMÆR	-2	-16	-11	-13	-8	-14	-14	-90	-12
SEKUNDÆRNERINGER	-9	17	-17	-2	-10	-9	-7	36	-2
TERTIÆRNERINGER	22	31	27	25	25	24	13	68	25
KVARTÆRNERINGER	52	77	68	49	57	36	44	27	57
OFF.DOMINERTE SEKTORER	30	31	37	30	25	22	19	696	29
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENSVESEN	3	-2	11	3	-4	-8	-19	2 206	1
UNDERVISNING	31	26	29	25	20	24	23	46	26
HELSE/SOSIAL	44	47	50	44	39	37	39	260	44
Rel. ending 1998-2008 i yrkesaktive med UoH-utdanning									
ALLE SEKTORER	45	57	50	48	45	41	35	123	48
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	47	72	48	53	50	57	55	98	54
PRIMÆR	35	13	21	28	34	20	34	-100	26
SEKUNDÆRNERINGER	32	80	21	54	39	49	62	101	51
TERTIÆRNERINGER	26	39	43	46	59	63	42	61	38
KVARTÆRNERINGER	67	98	76	64	81	72	96	131	74
OFF.DOMINERTE SEKTORER	42	45	51	45	39	33	27	759	43
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENSVESEN	21	12	26	15	0	-6	-28	2895	14
UNDERVISNING	36	31	34	28	25	27	27	47	31
HELSE/SOSIAL	62	73	77	74	76	77	87	225	72
Abs. ending 1998-2008 i yrkesaktive med UoH-utdanning									
ALLE SEKTORER	84 857	61 993	29 096	44 169	22 791	14 928	2 992	2 712	263 538
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	51 274	36 012	11 535	19 848	9 659	6 695	1 399	2 082	138 504
PRIMÆR	224	107	103	353	444	297	172	-1	1 699
SEKUNDÆRNERINGER	4 261	9 960	1 241	5 094	1 697	1 163	256	1 890	25 562
TERTIÆRNERINGER	11 275	6 937	4 083	6 652	3 854	3 038	488	99	36 426
KVARTÆRNERINGER	35 514	19 008	6 108	7 749	3 664	2 197	483	94	74 817
OFF.DOMINERTE SEKTORER	33 583	25 981	17 561	24 321	13 132	8 233	1 593	630	125 034
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENSVESEN	4 983	1 337	1 631	1 835	22	-429	-499	579	9 459
UNDERVISNING	8 810	7 311	4 314	5 619	3 471	2 783	665	24	32 997
HELSE/SOSIAL	19 790	17 333	11 616	16 867	9 639	5 879	1 427	27	82 578

Tabell .V14 *Absolutte og relative endringer i yrkesaktive MENN med UoH-utdanning i bovednæringer og -sektorer 1.1.1998-1.1.2008 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).*

	Hovedst. reg.	Storby- reg.1	Storby- reg.2	Mellomst- byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb. reg.	Svalbard/ sokkelen	Landet
Rel. endringer (%) 1998-2008 av yrkesaktive MENN i alt									
ALLE SEKTORER	27	32	21	18	14	10	4	37	22
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	26	34	19	18	13	11	3	34	22
PRIMÆR	2	-13	-7	-12	-7	-12	-12	-78	-10
SEKUNDÆRNERINGER	-13	17	-17	-2	-9	-8	-6	35	-2
TERTIÆRNERINGER	22	30	30	26	27	28	12	27	26
KVARTÆRNERINGER	60	89	86	62	71	53	77	7	68
OFF.DOMINERTE SEKTORER	29	24	30	19	14	8	11	730	22
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENSVESEN	7	1	7	1	-7	-9	-17	1 860	1
UNDERVISNING	35	24	24	12	8	9	9	21	20
HELSE/SOSIAL	55	53	61	50	52	40	73	225	53
Rel. endringer (%) 1998-2008 av yrkesaktive MENN med UoH-utdanning									
ALLE SEKTORER	40	51	40	36	33	28	22	115	40
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	43	66	48	50	56	56	48	100	51
PRIMÆR	48	10	25	24	30	16	34		25
SEKUNDÆRNERINGER	23	75	20	50	38	45	59	103	47
TERTIÆRNERINGER	25	37	48	45	66	69	34	42	38
KVARTÆRNERINGER	62	87	73	57	69	66	92	114	68
OFF.DOMINERTE SEKTORER	29	24	28	18	12	6	0	779	21
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENSVESEN	13	8	14	8	-3	-8	-24	2 257	7
UNDERVISNING	31	20	20	9	6	6	5	25	16
HELSE/SOSIAL	52	51	56	48	48	40	58	125	50
Abs. endringer (%) 1998-2008 av yrkesaktive MENN med UoH-utdanning									
ALLE SEKTORER	39 425	28 480	11 633	17 372	8 245	5 146	925	2 166	113 392
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	29 958	22 621	7 811	13 045	6 406	4 385	903	1 835	86 964
PRIMÆR	175	51	81	216	262	159	126	0	1 070
SEKUNDÆRNERINGER	2 067	7 107	929	3 766	1 312	802	184	1 726	17 893
TERTIÆRNERINGER	6 426	4 017	2 924	4 348	2 775	2 189	307	42	23 028
KVARTÆRNERINGER	21 290	11 446	3 877	4 715	2 057	1 235	286	67	44 973
OFF.DOMINERTE SEKTORER	8 584	5 354	3 617	3 912	1 626	648	0	327	24 068
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENSVESEN	1 721	509	520	554	-126	-318	-238	316	2 938
UNDERVISNING	2 789	2 053	1 052	745	366	281	53	6	7 345
HELSE/SOSIAL	4 074	2 792	2 045	2 613	1 386	685	185	5	13 785

Tabell .V15 *Absolutte og relative endringer i yrkesaktive KVINNER med UoH-utdanning i bovednæringer og -sektorer 1.1.1998-1.1.2008 (Datakilde:SSB:Individdata-arbeidsted).*

	Hovedst- reg.	Storby- reg.1	Storby- reg.2	Mellomst- byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb. reg.	Svalbard/ sokkelen	Landet
Rel. endringer (%) 1998-2008 av yrkesaktive KVINNER i alt									
ALLE SEKTORER	20	34	29	27	22	18	13	102	27
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	21	20	12	14	9	4	-2	75	17
PRIMÆR	-11	-24	-20	-17	-12	-18	-21	-100	-18
SEKUNDÆRNERINGER	-1	16	-19	-1	-14	-13	-11	42	-2
TERTIÆRNERINGER	14	21	12	15	11	11	6	157	15
KVARTÆRNERINGER	42	62	47	34	43	21	16	144	44
OFF.DOMINERTE SEKTORER	30	33	40	35	29	28	22	665	32
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENSVESEN	0	-6	14	7	-1	-6	-20	2 783	0
UNDERVISNING	30	28	32	32	28	33	30	69	30
HELSE/SOSIAL	42	46	48	43	37	37	34	269	42
Rel. endringer (%) 1998-2008 av yrkesaktive KVINNER med UoH-utdanning									
ALLE SEKTORER	50	65	60	60	57	54	49	171	57
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	48	78	43	54	55	53	67	87	55
PRIMÆR	18	18	13	36	45	29	36	-100	29
SEKUNDÆRNERINGER	49	97	23	70	42	62	75	81	62
TERTIÆRNERINGER	18	30	22	31	30	38	54	85	25
KVARTÆRNERINGER	75	122	81	77	103	81	103	208	86
OFF.DOMINERTE SEKTORER	49	58	65	62	57	54	45	739	56
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENSVESEN	30	18	45	29	5	-4	-33	4 383	23
UNDERVISNING	38	40	44	43	40	44	43	67	41
HELSE/SOSIAL	65	80	84	83	84	88	94	275	78
Abs. endringer (%) 1998-2008 av yrkesaktive KVINNER med UoH-utdanning									
ALLE SEKTORER	45 432	33 513	17 463	26 797	14 546	9 782	2 067	546	150 146
PRIVAT-DOMINERTE SEKTORER	19 495	12 476	3 330	6 036	2 868	2 102	453	242	47 002
PRIMÆR	49	56	22	137	182	138	46	-1	629
SEKUNDÆRNERINGER	2 194	2 853	312	1 328	385	361	72	164	7 669
TERTIÆRNERINGER	3 027	2 005	765	1 537	694	641	138	52	8 859
KVARTÆRNERINGER	14 225	7 562	2 231	3 034	1 607	962	197	27	29 845
OFF.DOMINERTE SEKTORER	24 999	20 627	13 944	20 409	11 506	7 585	1 593	303	100 966
OFF.ADM. RETTS- OG ORDENSVESEN	3 262	828	1 111	1 281	148	-111	-261	263	6 521
UNDERVISNING	6 021	5 258	3 262	4 874	3 105	2 502	612	18	25 652
HELSE/SOSIAL	15 716	14 541	9 571	14 254	8 253	5 194	1 242	22	68 793

Tabell V16 *Oversikt over arbeidsplasser (2009) og utvikling (1999-2000) i ulike KI- og MKI-næringer/ tjenester i regiontypene (Datakilde:SSB:BoF)*

	Arbeidsplasser 2009				KI- forde linge n	Abs.endringer 1999-2009			Relative endring1999-2009		
	KI	MKI	Totalt	KI		MKI	Totalt	KI	MKI	Totalt	
	Komp.int. næringer/ tjenester	Mindre komp.int. næringer/ tjenester	Alle næringer/ tjenester		Komp.int. næringer/ tjenester	Mindre komp.int. næringer/ tjenester	Alle næringer/ tjenester	Komp.int. næringer/ tjenester	Mindre komp.int. næringer/ tjenester	Alle næringer/ tjenester	
Landet	Totalt	973 948	1 606 505	2 580 453	100	234 282	138 839	447 178	31,7	15,3	21,0
	Primær	0	71 599	71 599	0	0	-2 010	-22 152	.	-23,6	-23,6
	Olje/gass	19 807	19 557	39 364	2	7 582	10 178	17 746	62,0	108,2	82,1
	Industri	35 444	248 476	283 920	4	4 409	-2 793	-16 609	14,2	-7,8	-5,5
	Forretn.tjen.(kons.IKT,finans,eiend)	229 865	155 918	385 783	24	79 313	36 648	132 902	52,7	52,4	52,6
	Handel, transport, reiseliv	16 497	599 653	616 150	2	9 834	-10 707	42 054	147,6	5,7	7,3
	Kultur	29 531	15 467	44 998	3	10 005	2 102	13 803	51,2	32,5	44,2
	Undervisning	198 671	2 535	201 205	20	41 175	904	42 079	26,1	55,4	26,4
	Helse/sosial	299 571	210 802	510 372	31	84 772	96 662	181 434	39,5	84,7	55,2
	Off.forvaltning	106 074	46 410	152 484	11	-18 001	11 052	-6 949	-14,5	31,3	-4,4
	Andre næringer og tjenester	38 488	236 088	274 576	4	15 194	-3 198	62 871	65,2	25,3	29,7
Totalt	310 411	409 525	719 936	100	66 008	23 240	115 217	27,0	13,7	19,1	
Hovedstadsregionen	Primær	0	5 277	5 277	0	0	-266	-1 161	.	-18,0	-18,0
	Olje/gass	1 540	1 103	2 643	0	1 044	980	2 022	210,2	781,1	325,2
	Industri	13 410	31 175	44 584	4	272	208	-3 451	2,1	-10,7	-7,2
	Forretn.tjen.(kons.IKT,finans,eiend)	105 737	58 506	164 242	34	36 595	6 177	47 743	52,9	23,5	41,0
	Handel, transport, reiseliv	9 774	188 561	198 336	3	5 048	-9 949	12 156	106,8	3,9	6,5
	Kultur	13 651	4 304	17 955	4	4 347	909	5 475	46,7	35,5	43,9
	Undervisning	47 032	544	47 575	15	9 742	244	9 985	26,1	81,3	26,6
	Helse/sosial	72 615	47 449	120 064	23	18 648	26 785	45 433	34,6	129,6	60,9
	Off.forvaltning	33 490	16 238	49 729	11	-12 878	-4 654	-17 532	-27,8	-22,3	-26,1
	Andre næringer og tjenester	13 163	56 369	69 531	4	3 192	2 806	14 545	32,0	25,2	26,5
	Totalt	198 444	312 684	511 129	100	54 009	37 316	114 802	37,4	24,1	29,0
Storbyreg.kat 1	Primær	0	10 525	10 525	0	0	-116	-2 721	.	-20,5	-20,5
	Olje/gass	10 567	10 368	20 935	5	1 816	4 333	6 140	20,8	71,5	41,5
	Industri	5 291	49 741	55 032	3	1 403	2 172	3 062	36,1	3,5	5,9
	Forretn.tjen.(kons.IKT,finans,eiend)	51 682	33 335	85 016	26	20 995	11 426	34 968	68,4	72,2	69,9
	Handel, transport, reiseliv	1 767	114 779	116 546	1	856	-1 974	10 122	94,0	8,8	9,5
	Kultur	5 902	2 331	8 233	3	2 280	-133	2 475	62,9	9,1	43,0
	Undervisning	43 837	463	44 300	22	8 637	151	8 789	24,5	48,6	24,7
	Helse/sosial	56 718	37 842	94 560	29	19 209	16 129	35 338	51,2	74,3	59,7
	Off.forvaltning	16 777	6 600	23 376	8	-3 843	4 743	900	-18,6	255,4	4,0
	Andre næringer og tjenester	5 904	46 701	52 605	3	2 656	586	15 730	81,7	38,9	42,7
	Totalt	109 129	195 904	305 032	100	28 989	17 608	56 333	36,2	16,2	22,7
Storbyreg.kat 2	Primær	12	5 393	5 393	0	0	-366	-1 664	.	-23,6	-23,6
	Olje/gass	4 790	33 494	38 284	4	1 201	-2 216	-6 132	33,5	-18,0	-13,8
	Industri	20 540	19 708	40 248	19	7 367	5 950	16 471	55,9	85,9	69,3
	Forretn.tjen.(kons.IKT,finans,eiend)	1 025	70 653	71 677	1	803	-1 836	4 202	361,9	5,1	6,2
	Handel, transport, reiseliv	2 556	2 139	4 694	2	960	464	1 560	60,1	39,0	49,8
	Kultur	23 856	333	24 189	22	4 774	136	4 911	25,0	69,6	25,5
	Undervisning	40 261	28 689	68 951	37	10 494	14 332	24 826	35,3	99,8	56,3
	Helse/sosial	12 346	3 513	15 859	11	1 789	2 150	3 939	16,9	157,7	33,0
	Off.forvaltning	3 743	31 922	35 666	3	1 590	-1 054	8 161	73,8	25,9	29,7
	Andre næringer og tjenester	167 106	309 331	476 437	100	40 361	23 086	77 334	31,8	13,6	19,4
	Totalt	167 106	309 331	476 437	100	40 361	23 086	77 334	31,8	13,6	19,4
Mellomst.byregioner	Primær	1 190	998	2 188	1	296	563	858	33,0	129,3	64,5
	Olje/gass	7 501	60 732	68 232	4	1 324	-469	-2 813	21,4	-6,4	-4,0
	Industri	29 038	25 248	54 286	17	7 188	8 045	18 852	32,9	85,9	53,2
	Forretn.tjen.(kons.IKT,finans,eiend)	2 897	109 371	112 268	2	2 335	-830	8 755	415,4	6,2	8,5
	Handel, transport, reiseliv	3 757	3 291	7 048	2	1 270	368	2 064	51,1	31,8	41,4
	Kultur	36 062	509	36 571	22	7 268	169	7 437	25,2	49,8	25,5
	Undervisning	61 530	41 859	103 390	37	17 296	18 213	35 509	39,1	77,0	52,3
	Helse/sosial	19 773	7 615	27 389	12	1 271	-1 355	-84	6,9	-15,1	-0,3
	Off.forvaltning	5 357	46 007	51 364	3	2 112	-1 316	10 292	65,1	21,6	25,1
	Andre næringer og tjenester	5 357	46 007	51 364	3	2 112	-1 316	10 292	65,1	21,6	25,1

Tabell V16 *fortsetter.*

	Arbeidsplasser 2009				Abs. endringer 1999-2009			Relative endring 1999-2009			
	KI	MKI	Totalt	KI	KI	MKI	Totalt	KI	MKI	Totalt	
	Komp.int. næringer/ tjenester	Mindre komp.int. næringer/ tjenester	Alle næringer/ tjenester	forde lingen	Komp.int. næringer/ tjenester	Mindre komp.int. næringer/ tjenester	Alle næringer/ tjenester	Komp.int. næringer/ tjenester	Mindre komp.int. næringer/ tjenester	Alle næringer/ tjenester	
Småbyregioner	Totalt	94 618	188 332	282 950	100	21 757	16 021	41 768	29,9	11,9	17,3
	Primær		14 263	14 263	0	0	-517	-4 259		-23,0	-23,0
	Olje/gass	63	77	140	0	25	-12	13	66,1	-13,7	10,1
	Industri	2 843	38 521	41 365	3	416	-2 335	-3 667	17,2	-9,6	-8,1
	Forretn.tjen.(kons.IKT,finans,eiend)	12 978	11 318	24 296	14	4 485	3 651	9 572	52,8	81,6	65,0
	Handel, transport, reiseliv	706	62 288	62 994	1	540	3 333	5 118	324,9	7,9	8,8
	Kultur	1 697	1 537	3 235	2	453	227	907	36,4	42,0	39,0
	Undervisning	24 017	429	24 446	25	5 691	140	5 830	31,1	48,4	31,3
	Helse/sosial	36 330	27 904	64 234	38	9 201	10 688	19 890	33,9	62,1	44,9
	Off.forvaltning	11 478	3 783	15 262	12	-1 416	2 338	922	-11,0	161,7	6,4
Andre næringer og tjenester	4 504	28 211	32 715	5	2 362	-1 493	7 442	110,2	22,0	29,4	
Totalt	69 654	147 034	216 689	100	14 613	14 478	26 348	26,5	8,7	13,8	
Tettstedsregioner	Primær		16 356	16 356	0	0	-338	-6 170		-27,4	-27,4
	Olje/gass	10	137	147	0	10	126	136		1133,3	1227,8
	Industri	1 433	27 440	28 873	2	-262	-564	-3 997	-15,5	-12,0	-12,2
	Forretn.tjen.(kons.IKT,finans,eiend)	8 134	6 861	14 995	12	2 264	1 472	4 844	38,6	60,3	47,7
	Handel, transport, reiseliv	321	43 719	44 040	0	255	-255	-81	388,7	-0,8	-0,2
	Kultur	1 567	1 548	3 115	2	517	179	979	49,3	42,5	45,9
	Undervisning	19 141	247	19 388	27	3 883	65	3 949	25,4	36,0	25,6
	Helse/sosial	25 297	21 390	46 687	36	7 399	8 650	16 049	41,3	67,9	52,4
	Off.forvaltning	9 440	7 628	17 068	14	-1 837	6 859	5 022	-16,3	891,8	41,7
	Andre næringer og tjenester	4 312	21 708	26 019	6	2 384	-1 718	5 617	123,6	17,5	27,5
Totalt	17 644	32 349	49 993	100	4 156	2 096	4 045	30,8	-0,3	8,8	
Spredte regioner	Primær		6 082	6 082	0	0	-106	-2 642		-30,3	-30,3
	Olje/gass		2	2	0	0	0	-1		-31,8	-31,8
	Industri	170	6 225	6 396	1	50	-166	-287	42,1	-5,1	-4,3
	Forretn.tjen.(kons.IKT,finans,eiend)	1 498	827	2 326	8	528	131	691	54,5	24,4	42,2
	Handel, transport, reiseliv	7	7 739	7 745	0	2	262	-365	29,0	-4,5	-4,5
	Kultur	386	284	671	2	166	62	301	75,6	89,4	81,2
	Undervisning	4 600	10	4 610	26	1 123	-2	1 121	32,3	-19,2	32,1
	Helse/sosial	6 790	5 618	12 408	38	2 522	1 822	4 344	59,1	48,0	53,9
	Off.forvaltning	2 714	1 009	3 723	15	-1 112	948	-164	-29,1	1566,3	-4,2
	Andre næringer og tjenester	1 479	4 552	6 031	8	876	-855	1 048	145,3	3,9	21,0
Totalt	6 941	11 345	18 286	100	4 390	4 992	11 331	172,1	157,6	162,9	
Svalbard, sokkel, utlandet	Primær		1	1	0	0	0	0		37,5	37,5
	Olje/gass	6 425	6 812	13 236	93	4 380	4 141	8 518	214,1	154,9	180,6
	Industri	6	1 148	1 154	0	4	577	676	220,6	141,3	141,6
	Forretn.tjen.(kons.IKT,finans,eiend)	259	116	375	4	-110	-204	-238	-29,8	-52,6	-38,9
	Handel, transport, reiseliv	0	2 543	2 543	0	-4	541	2 147	-100,0	548,0	541,6
	Kultur	15	32	47	0	12	24	41	427,2	1050,9	739,1
	Undervisning	125	0	125	2	57	0	57	84,0		84,0
	Helse/sosial	29	51	80	0	3	42	46	12,7	497,6	133,9
	Off.forvaltning	55	24	79	1	24	24	48	77,5		154,5
	Andre næringer og tjenester	27	619	646	0	23	-153	36	585,4	2,1	5,8

Tabell .V17 *Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler PRIVAT SEKTOR og fordelt på regiontyper 2009*
(Datakilde:SSB/BoF).

PRIVAT SEKTOR 2009										
		Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomst.byreg	Småby-reg.	Tettsted s-reg.	Spredt b. reg.	Annnet*
PRIVAT SEKTOR i alt	KI	367 645	161 919	78 982	32 222	51 023	23 358	15 422	2 992	1 729
	MKI	1 320 679	335 720	264 487	165 440	254 580	151 897	113 238	24 531	10 787
	Sum	1 688 324	497 639	343 469	197 661	305 603	175 255	128 660	27 522	12 516
Forretningsm.tjen.	KI	106 728	44 859	25 388	10 628	14 133	6 630	4 085	822	183
	MKI	114 026	44 462	24 438	14 719	18 490	7 656	3 883	300	89
Helse/sosialtj.	KI	62 379	21 547	13 924	6 282	10 652	5 315	3 814	845	1
	MKI	47 359	13 875	9 378	8 398	8 981	4 318	2 205	204	1
Finans. eiendom	KI	53 163	23 891	11 586	4 377	7 340	3 165	2 382	418	3
	MKI	38 154	12 468	8 206	4 582	6 340	3 284	2 781	466	27
Telekom/IKT	KI	42 197	24 257	8 164	3 016	4 811	1 170	623	151	7
	MKI	953	440	120	218	95	67	11	1	0
Industri	KI	27 337	12 601	4 683	2 022	4 234	2 657	1 047	86	6
	MKI	250 530	31 165	49 763	35 937	60 317	38 694	27 310	6 204	1 140
Undervisning	KI	19 454	6 679	4 575	2 033	3 135	1 407	1 320	304	2
	MKI	2 529	544	463	333	509	429	241	10	0
Kulturnæringer	KI	17 954	8 465	3 670	1 598	2 146	1 003	862	198	12
	MKI	11 662	3 721	1 675	1 606	2 218	985	1 178	251	27
Priv. tjenester ellers	KI	15 963	9 519	2 231	1 227	1 731	818	382	51	3
	MKI	31 334	8 421	6 645	4 113	6 099	3 501	2 096	448	12
Handel	KI	14 870	9 345	1 417	798	2 426	579	298	7	0
	MKI	349 908	107 583	65 525	45 162	66 979	35 850	24 924	3 766	120
Olie-industri	KI	5 263	415	3 083	11	211	30	2	0	1 511
	MKI	18 587	1 064	9 437	60	998	77	137	2	6 812
Andre næringer	KI	2 335	341	260	229	202	585	606	111	0
	MKI	183 778	43 762	36 763	25 166	35 707	21 747	17 023	3 412	198
Primærnærings	KI	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	MKI	70 262	4 811	10 220	5 253	13 503	14 123	16 269	6 081	1
Reiseliv/transp	KI	1	0	1	0	0	0	0	0	0
	MKI	201 598	63 405	41 853	19 894	34 353	21 167	15 180	3 384	2 361

* Svalbard, sokkelen, utlandet og ugyldig kommunekode

Tabell .V18 *Endringer i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler PRIVAT SEKTOR og fordelt på regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF).*

PRIVAT SEKTOR - ENDRINGER 1999-2009										
		Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomst.byreg	Småby-reg.	Tettsteds-reg.	Spredt b. reg.	Ånnnet*
Relative endring 1999-2009										
PRIVAT SEKTOR i alt	KI	53	51	63	52	52	51	43	58	-27
	MKI	15	15	23	18	14	10	3	-5	166
	Sum	22	25	31	23	19	14	6	0	95
Forretningsm.tien.	KI	63	65	58	63	59	79	73	100	-31
	MKI	61	23	79	106	114	140	108	30	434
Helse/sosialti.	KI	63	53	70	64	71	64	70	66	-67
	MKI	38	35	61	120	28	-2	-16	-21	-89
Finans. eiendom	KI	31	43	62	19	5	3	-5	-11	67
	MKI	69	46	74	92	91	73	127	56	-86
Telekom/IKT	KI	92	70	141	182	110	96	130	255	-79
	MKI	40	28	-8	100	27	632	-17	0	0
Industri	KI	9	0	39	-18	22	26	-1	15	221
	MKI	-3	-4	4	-8	-2	-8	-2	2	140
Undervisning	KI	60	55	69	80	55	58	35	178	-93
	MKI	55	81	49	70	50	48	33	-19	0
Kulturnæringer	KI	75	77	99	82	57	58	29	87	316
	MKI	33	38	8	55	25	29	40	80	1 110
Priv. tjenester ellers	KI	-1	6	9	-15	-8	-17	-37	-69	21
	MKI	41	40	57	39	36	38	29	42	75
Handel	KI	176	136	119	366	459	354	567	29	0
	MKI	7	1	13	12	9	11	7	-2	4
Olie-industri	KI	0	45	7	0	2 038	-20	0	0	-26
	MKI	116	759	80	379	129	-14	1 133	-32	155
Andre næringer	KI	873	142	2 047	1 063	1 537	2 562	2 220	1 616	0
	MKI	47	40	62	50	42	47	42	33	-35
Primærnærings	KI	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	MKI	-24	-16	-21	-23	-21	-23	-27	-30	38
Reiseliv/transp.	KI	-69	0	23	0	-100	0	0	0	-100
	MKI	14	21	13	4	9	21	-7	3	827
Absolutt endring 1999-2009										
PRIVAT SEKTOR i alt	KI	126 687	54 682	30 616	10 978	17 381	7 932	4 648	1 096	-646
	MKI	173 372	43 284	50 132	25 694	31 795	13 846	3 107	-1 214	6 729
	Sum	300 059	97 965	80 748	36 672	49 176	21 778	7 755	-119	6 082
Forretningsm.tien.	KI	41 269	17 696	9 271	4 095	5 226	2 925	1 728	412	-84
	MKI	43 115	8 293	10 758	7 574	9 858	4 471	2 019	69	72
Helse/sosialti.	KI	24 093	7 506	5 739	2 441	4 432	2 070	1 572	335	-2
	MKI	13 110	3 621	3 538	4 586	1 938	-78	-432	-55	-7
Finans. eiendom	KI	12 566	7 222	4 417	688	320	103	-136	-50	1
	MKI	15 556	3 919	3 489	2 195	3 017	1 386	1 556	167	-172
Telekom/IKT	KI	20 202	9 952	4 776	1 945	2 523	574	352	108	-27
	MKI	273	97	-10	109	20	58	-2	1	0
Industri	KI	2 183	19	1 317	-451	754	543	-15	11	4
	MKI	-6 489	-1 339	1 968	-3 157	-1 170	-3 155	-443	143	664
Undervisning	KI	7 272	2 361	1 869	905	1 111	514	345	194	-27
	MKI	898	244	151	136	169	140	59	-2	0
Kulturnæringer	KI	7 684	3 690	1 828	722	782	369	191	92	9
	MKI	2 868	1 034	124	569	444	224	336	112	25
Priv. tjenester ellers	KI	-175	519	181	-213	-149	-173	-225	-113	1
	MKI	9 130	2 401	2 411	1 153	1 604	955	468	132	5
Handel	KI	9 482	5 388	769	626	1 992	451	254	2	0
	MKI	24 317	1 367	7 484	4 995	5 446	3 471	1 626	-78	5
Olie-industri	KI	17	129	201	11	201	-8	2	0	-520
	MKI	9 989	940	4 187	47	563	-12	126	-1	4 139
Andre næringer	KI	2 095	200	248	209	190	563	580	105	0
	MKI	58 346	12 572	14 077	8 356	10 625	6 926	5 058	840	-109
Primærnærings	KI	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	MKI	-21 827	-904	-2 772	-1 558	-3 520	-4 270	-6 164	-2 639	0
Reiseliv/transp.	KI	-2	0	0	0	-1	0	0	0	-1
	MKI	24 086	11 038	4 727	686	2 801	3 729	-1 099	97	2 106

* Svalbard, sokkelen, utlandet og ugyldig kommunekode

Tabell .V19 *Antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler STATLIG SEKTOR og fordelt på regiontyper 2009 (Datakilde:SSB/BoF).*

STATLIG SEKTOR 2009										
		Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mello mst.by	Småby-reg.	Tettsteds-reg.	Spredt b. reg.	Annet*
Antall sysselsatte 2009										
STAT.SEKTOR i alt	KI	268 736	85 948	61 313	33 071	47 287	23 889	10 729	1 377	5 122
	MKI	73 850	29 613	12 256	6 654	11 733	4 581	8 087	452	476
	Sum	342 586	115 561	73 569	39 725	59 020	28 469	18 816	1 830	5 598
Helse/sosialtj.	KI	112 200	28 810	21 601	18 699	24 394	13 646	4 566	457	28
	MKI	3 530	1 006	631	615	904	284	90	0	0
Forvaltning	KI	64 862	25 903	10 049	7 056	11 688	5 627	3 932	570	37
	MKI	23 114	12 303	2 878	327	2 731	198	4 663	5	8
Undervisning	KI	35 488	11 678	13 528	4 186	3 083	2 271	625	42	76
	MKI	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Oljeindustrien	KI	14 544	1 125	7 484	1	979	33	9	0	4 914
	MKI	971	39	932	0	0	0	0	0	0
Telekom/IKT	KI	13 024	7 690	2 565	825	1 313	325	283	0	25
	MKI	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Forretningsm.tjen	KI	10 674	3 552	3 190	1 109	837	1 305	588	51	40
	MKI	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Kulturnæringer	KI	6 833	4 101	1 567	300	635	130	100	1	0
	MKI	353	0	0	0	353	0	0	0	0
Annen industri	KI	3 432	143	283	0	3 006	0	0	0	0
	MKI	1 886	622	256	263	576	2	159	0	8
Finans, eiendom	KI	1 846	1 136	215	201	175	94	24	0	0
	MKI	446	281	78	24	61	0	0	0	0
Andre tjenester	KI	1 687	349	278	184	329	237	227	81	2
	MKI	158	58	0	0	69	0	0	31	0
Øvrige i alt	KI	4 145	1 461	554	511	847	221	376	175	0
	MKI	43 391	15 302	7 481	5 424	7 038	4 097	3 173	416	459
* Svalbard, sokkelen, utlandet og ugyldig kommunekode										

Tabell .V20 *Endringer i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler av STATLIG SEKTOR og fordelt på regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF).*

STATLIG SEKTOR - ENDRINGER 1999-2009										
		Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mello mst.by	Småby-reg.	Tettsteds-reg.	Spredt b. reg.	Annet*
Relative endring 1999-2009										
STAT.SEKTOR i alt	KI	115,1	64,7	107,3	219,0	155,3	187,8	113,8	73,1	2821,2
	MKI	-41,1	-39,1	-21,0	-48,9	-52,7	-55,1	-25,7	-76,3	37,7
	Sum	36,9	14,6	63,1	69,8	36,3	53,9	18,3	-32,3	974,8
Helse/sosialtj.	KI	1515,6	361,9	17899,3	29217,3	14486,1	15210,0	2179,9	940,8	21,8
	MKI	275,9	237,0	269,0	262,0	396,8	218,9	223,0	0,0	-100,0
Forvaltning	KI	24,0	21,4	33,9	32,4	33,3	6,6	13,5	-6,2	19,7
	MKI	-16,2	-36,0	335,9	54,2	-61,1	-13,1	1879,4	0,0	0,0
Undervisning	KI	32,7	27,8	27,6	49,5	39,9	47,8	53,9	224,1	96,6
	MKI	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Oljeindustrien	KI	108,4	434,2	27,5	0,0	10,6	0,0	0,0	0,0	32769,6
	MKI	21,9	2900,0	17,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Telekom/IKT	KI	16,6	28,1	45,0	12,1	-39,7	142,0	-13,8	-100,0	20,0
	MKI	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Forretningsm.tjen	KI	36,7	12,4	84,6	31,9	-13,1	76,3	104,0	25,4	-8,4
	MKI	-100,0	-99,9	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0
Kulturnæringer	KI	13,9	10,0	30,7	-2,5	21,3	-26,4	59,1	0,0	0,0
	MKI	48,0	0,0	0,0	0,0	48,3	0,0	0,0	0,0	-100,0
Annen industri	KI	35,9	217,3	176,1	-100,0	30,9	-100,0	-100,0	0,0	0,0
	MKI	-87,4	-74,2	-59,9	-90,6	-84,6	-99,8	-95,9	-100,0	0,0
Finans, eiendom	KI	-19,8	-21,6	-37,3	19,2	-26,6	17,8	15,2	0,0	0,0
	MKI	62,6	166,3	-1,4	1940,8	3,8	-100,0	-50,0	0,0	-98,4
Andre tjenester	KI	27,3	49,1	43,9	58,5	28,8	23,7	-7,9	-8,3	227,7
	MKI	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Øvrige i alt	KI	392,3	121,7	289,2	0,0	2129,9	0,0	0,0	0,0	-100,0
	MKI	-40,9	-37,4	-40,3	-40,4	-41,9	-48,8	-43,5	-67,5	45,7
Absolutt endring 1999-2009										
STAT.SEKTOR i alt	KI	143788	33750	31739	22704	28769	15588	5710	582	4947
	MKI	-51458	-19035	-3264	-6371	-13047	-5620	-2798	-1453	130
	Sum	92331	14715	28475	16333	15722	9968	2912	-871	5077
Helse/sosialtj.	KI	105256	22573	21481	18635	24227	13557	4366	413	5
	MKI	2591	707	460	445	722	195	62	0	-1
Forvaltning	KI	12545	4571	2543	1729	2919	346	468	-38	6
	MKI	-4467	-6914	2218	115	-4297	-30	4428	5	8
Undervisning	KI	8751	2540	2926	1386	879	734	219	29	37
	MKI	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Oljeindustrien	KI	7565	914	1615	1	94	33	9	0	4899
	MKI	175	38	137	0	0	0	0	0	0
Telekom/IKT	KI	1854	1687	796	89	-865	190	-45	-2	4
	MKI	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Forretningsm.tjen	KI	2868	393	1462	268	-126	565	300	10	-4
	MKI	-7126	-2153	-656	-754	-1412	-981	-1092	-77	-2
Kulturnæringer	KI	834	372	368	-8	112	-47	37	1	0
	MKI	114	0	0	0	115	0	0	0	-1
Annen industri	KI	906	98	180	-8	709	-72	-2	0	0
	MKI	-13053	-1787	-382	-2526	-3167	-903	-3751	-546	8
Finans, eiendom	KI	-455	-314	-128	32	-64	14	3	0	0
	MKI	172	176	-1	23	2	-2	0	0	-27
Andre tjenester	KI	361	115	85	68	74	45	-20	-7	1
	MKI	158	58	0	0	69	0	0	31	0
Øvrige i alt	KI	3303	802	412	511	809	221	376	175	-3
	MKI	-30021	-9160	-5041	-3675	-5079	-3899	-2445	-867	144

* Svalbard, sokkelen, utlandet og ugyldig kommunekode

Tabell .V21 *Endringer i antall arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler av STATLIG SEKTOR og fordelt på regiontyper 2002-2009 (Datakilde:SSB/BoF).*

STATLIG SEKTOR - ENDRINGER 2002-2009										
		Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Mellomst.byreg	Småby-reg.	Tettsteds-reg.	Spredtb.reg.	Annet*
Relative endring 2002-2009										
STAT.SEKTOR i	KI	21,7	13,0	23,3	24,9	21,8	18,8	27,4	36,9	2776,2
	MKI	-31,6	-40,1	-7,5	-32,2	-41,6	-41,2	37,2	-64,3	35,4
	Sum	4,2	-7,9	16,8	9,4	0,1	2,1	31,5	-19,5	957,4
Helse/sosialtj.	KI	20,0	26,2	16,6	18,9	14,2	21,5	27,1	118,7	55,7
	MKI	47,3	10,0	62,5	75,5	85,8	45,9	223,0	0,0	-100,0
Forvaltning	KI	19,7	6,7	36,7	35,1	43,3	10,6	16,1	-11,6	-24,9
	MKI	-18,8	-40,0	363,7	120,8	-59,3	-28,2	2365,1	38,9	-27,6
Undervisning	KI	24,2	15,4	42,2	23,6	10,7	5,4	11,4	224,1	58,3
	MKI	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Oljeindustrien	KI	71,9	895,6	-0,2	0,0	19,5	17,0	0,0	0,0	0,0
	MKI	26,4	2,6	31,8	-100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Telekom/IKT	KI	-7,9	-11,2	5,2	-11,2	-14,4	9,0	7,9	-100,0	20,0
	MKI	-100,0	0,0	-100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Forretningsm.tje	KI	41,6	6,8	94,8	100,2	-12,1	83,4	114,7	25,6	-2,8
	MKI	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	0,0
Kulturnæringer	KI	7,9	11,5	0,2	-7,2	24,8	-26,5	25,5	0,0	-100,0
	MKI	19,6	0,0	0,0	0,0	20,5	0,0	0,0	0,0	-100,0
Annen industri	KI	-3,3	-82,8	-33,3	-100,0	39,8	-100,0	0,0	0,0	0,0
	MKI	-18,0	42,9	17,6	44,8	-44,1	-98,2	89,9	-100,0	0,0
Finans, eiendom	KI	-4,6	-13,9	-12,4	102,0	6,3	20,3	-7,2	0,0	0,0
	MKI	-22,6	-9,7	-51,4	58,0	-26,7	-100,0	-83,3	0,0	-78,6
Andre tjenester	KI	23,1	34,2	49,0	45,3	17,9	26,0	-3,8	-13,6	0,0
	MKI	-16,1	72,4	0,0	-100,0	0,0	-100,0	-100,0	0,0	0,0
Øvrige i alt	KI	231,6	127,9	58,6	358,1	569,5	929,5	0,0	0,0	0,0
	MKI	-33,1	-36,6	-28,3	-35,7	-27,3	-35,2	-30,1	-57,1	52,0
Absolutt endring 2002-2009										
STAT.SEKTOR i	KI	47 918	9 893	11 571	6 585	8 456	3 787	2 310	371	4 944
	MKI	-34 064	-19 834	-989	-3 164	-8 375	-3 204	2 192	-815	124
	Sum	13 854	-9 941	10 582	3 420	81	583	4 503	-443	5 069
Helse/sosialtj.	KI	18 711	5 978	3 069	2 978	3 040	2 415	973	248	10
	MKI	1 134	91	243	265	417	89	62	0	-34
Forvaltning	KI	10 686	1 627	2 696	1 832	3 532	542	544	-75	-12
	MKI	-5 348	-8 208	2 258	179	-3 972	-78	4 474	1	-3
Undervisning	KI	6 911	1 562	4 015	800	298	116	64	29	28
	MKI	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Oljeindustrien	KI	6 085	1 012	-15	1	160	5	9	0	4 914
	MKI	203	1	225	-23	0	0	0	0	0
Telekom/IKT	KI	-1 121	-969	126	-104	-221	27	21	-4	4
	MKI	-1	0	-1	0	0	0	0	0	0
Forretningsm.tje	KI	3 137	227	1 553	555	-116	594	314	10	-1
	MKI	-8 102	-3 051	-722	-648	-1 832	-761	-1 024	-63	0
Kulturnæringer	KI	502	422	3	-23	126	-47	20	0	-1
	MKI	58	0	0	0	60	0	0	0	-2
Annen industri	KI	-117	-690	-141	-13	856	-129	0	0	0
	MKI	-415	187	38	81	-454	-121	75	-230	8
Finans, eiendom	KI	-88	-184	-30	102	10	16	-2	0	0
	MKI	-130	-30	-82	9	-22	-2	-1	0	-2
Andre tjenester	KI	317	89	91	57	50	49	-9	-13	2
	MKI	-30	24	0	-18	69	-109	-28	31	0
Øvrige i alt	KI	2 895	820	205	400	721	200	376	175	0
	MKI	-21 432	-8 849	-2 948	-3 009	-2 641	-2 222	-1 367	-555	157

* Svalbard, sokkelen, utlandet og ugyldig kommunekode

Tabell .V22 *Antall og endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler av KOMMUNAL SEKTOR og fordelt på regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*

KOMMUNAL SEKTOR 2009										
		Landet	Hovedstads-reg.	Storby-reg. 1	Storby-reg. 2	Melloms-t. byreg	Småby-reg.	Tettsted-s-reg.	Spredtb-reg.	Annet*
Antall sysselsatte 2009										
KOM.SEKTOR i	KI	290 998	56 824	50 091	34 550	58 418	40 629	37 960	12 437	90
	MKI	216 792	44 956	36 283	26 586	43 287	32 045	26 103	7 450	83
	Sum	507 790	101 779	86 375	61 135	101 705	72 674	64 062	19 887	172
Helse/sosialtj.	KI	121 670	21 923	20 543	14 822	25 903	16 836	16 314	5 329	0
	MKI	159 912	32 568	27 833	19 676	31 975	23 302	19 095	5 413	50
Undervisning	KI	110 085	24 398	19 691	12 796	21 883	14 780	12 828	3 663	47
	MKI	6	0	0	0	0	0	6	0	0
Forvaltning	KI	36 940	7 263	5 830	4 182	6 683	5 497	5 324	2 143	18
	MKI	23 102	3 932	3 651	3 135	4 841	3 565	2 958	1 004	16
Andre næringer	KI	8 887	732	1 606	997	1 432	1 727	1 678	693	21
	MKI	10 966	1 817	1 558	1 581	2 465	1 543	1 505	497	0
Andre tjenester	KI	6 686	1 090	1 220	740	1 228	973	1 067	367	1
	MKI	5 224	1 139	1 091	528	950	836	564	104	11
Kulturnæringer	KI	4 416	1 065	610	610	848	495	599	185	3
	MKI	3 453	583	656	533	720	553	370	34	5
Forretningsm.tj	KI	1 392	242	383	266	233	153	82	33	0
	MKI	1 148	569	267	84	139	42	30	16	0
Øvrige i alt	KI	922	110	209	136	208	167	68	24	0
	MKI	12 981	4 348	1 228	1 049	2 197	2 203	1 574	382	0
KOMMUNAL SEKTOR -ENDRINGER 1999-2009										
Relative endring 1999-2009										
KOM.SEKTOR i	KI	12.9	-22.2	15.8	30.9	34.2	28.5	26.6	26.0	.
	MKI	78.4	130.3	72.7	62.2	74.8	58.9	75.8	53.5	0.0
	Sum	33.9	9.9	34.4	42.9	48.9	40.4	42.9	35.0	.
Helse/sosialtj.	KI	27.9	-16.2	42.6	40.2	55.7	34.2	44.0	52.9	0.0
	MKI	109.9	232.9	96.0	95.8	99.5	85.3	91.0	53.0	0.0
Undervisning	KI	27.6	18.9	25.9	17.7	31.0	43.5	34.4	35.3	0.0
	MKI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Forvaltning	KI	-44.2	-70.3	-49.3	8.3	-19.6	-24.3	-30.3	-33.3	0.0
	MKI	211.9	160.8	205.9	190.2	162.7	196.2	469.0	1 614.7	0.0
Andre næringer	KI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
	MKI	-48.5	-44.1	-57.6	-44.3	-38.6	-54.7	-51.4	-50.9	0.0
Andre tjenester	KI	14.8	48.0	21.5	24.4	10.8	1.6	-0.7	4.8	15.4
	MKI	35.5	-16.2	77.3	13.8	62.7	73.7	125.8	4.1	0.0
Kulturnæringer	KI	47.1	38.7	12.4	67.8	60.8	30.2	94.7	64.1	0.0
	MKI	30.9	19.3	12.2	6.1	48.4	71.9	51.8	202.3	0.0
Forretningsm.tj	KI	38.8	34.9	121.3	97.2	-8.3	-8.5	-7.2	544.0	0.0
	MKI	191.6	3 462.0	3 297.5	-54.8	187.6	-45.3	20.1	-50.5	0.0
Øvrige i alt	KI	313.3	-47.9	20 800.0	0.0	20 700.0	2 025.0	0.0	1 113.5	0.0
	MKI	32.7	39.5	68.8	-17.3	24.7	5.2	122.1	275.5	0.0
Absolutt endring 1999-2009										
KOM.SEKTOR i	KI	33 262	-16 244	6 836	8 153	14 875	9 010	7 980	2 563	89
	MKI	95 252	25 433	15 276	10 196	18 528	11 884	11 258	2 596	83
	Sum	128 514	9 189	22 111	18 349	33 403	20 894	19 238	5 159	172
Helse/sosialtj.	KI	26 529	-4 243	6 141	4 251	9 264	4 291	4 982	1 843	0
	MKI	83 745	22 786	13 632	9 627	15 951	10 727	9 096	1 876	50
Undervisning	KI	23 803	3 879	4 051	1 924	5 184	4 477	3 284	956	47
	MKI	6	0	0	0	0	0	6	0	0
Forvaltning	KI	-29 318	-17 224	-5 663	321	-1 631	-1 761	-2 310	-1 068	18
	MKI	15 696	2 424	2 457	2 055	2 998	2 361	2 438	945	16
Andre næringer	KI	8 887	732	1 606	997	1 432	1 727	1 678	693	21
	MKI	-10 333	-1 434	-2 120	-1 259	-1 548	-1 864	-1 593	-516	0
Andre tjenester	KI	859	353	216	145	120	16	-7	17	0
	MKI	1 369	-221	476	64	366	355	314	4	11
Kulturnæringer	KI	1 413	297	67	246	321	115	291	72	3
	MKI	816	94	71	31	235	231	126	22	5
Forretningsm.tj	KI	389	63	210	131	-21	-14	-6	27	0
	MKI	754	553	259	-102	91	-35	5	-17	0
Øvrige i alt	KI	699	-101	208	136	207	160	68	22	0
	MKI	3 200	1 230	501	-220	435	109	865	280	0

* Svalbard, sokkelen, utlandet og ugyldig kommunekode

Tabell .V23 *Antall og endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler av KOMMUNAL SEKTOR og fordelt på regiontyper 2002-2009 (Datakilde:SSB/BoF).*

KOMMUNAL SEKTOR - ENDRINGER 2002-2009										
Relative endring 2002-2009										
KOM.SEKTOR i	KI	5,0	-0,6	11,1	2,0	7,4	4,3	4,5	10,4	13723,1
	MKI	38,7	37,8	37,4	45,6	42,5	29,7	43,9	28,0	0,0
	Sum	17,2	13,4	20,8	17,3	20,0	14,2	17,6	16,4	26424,6
Helse/sosialtj.	KI	12,4	6,1	21,2	0,7	19,1	8,5	13,6	24,6	0,0
	MKI	51,6	48,6	58,8	69,3	46,4	43,8	52,6	39,4	0,0
Undervisning	KI	3,4	1,1	6,4	1,4	5,2	1,0	5,4	2,6	0,0
	MKI	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Forvaltning	KI	-28,1	-30,1	-24,1	-20,0	-31,5	-23,0	-35,5	-27,1	0,0
	MKI	63,4	53,4	24,6	38,7	82,7	61,4	160,2	155,6	0,0
Andre næringer	KI	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	MKI	-47,6	-36,1	-59,1	-37,9	-33,8	-56,2	-53,3	-61,3	0,0
Andre tjenester	KI	6,1	32,8	7,9	4,6	-0,3	-1,8	-0,6	6,6	15,4
	MKI	58,1	-10,6	304,6	51,4	64,9	87,1	98,6	-1,7	0,0
Kulturnæringer	KI	41,1	37,3	14,2	57,5	55,9	18,7	72,7	47,5	0,0
	MKI	34,6	7,6	27,6	18,6	31,3	93,2	72,0	198,2	0,0
Forretningsm.tje	KI	2,9	-10,9	75,3	47,8	-20,8	-43,2	-27,1	475,6	0,0
	MKI	142,4	355,7	494,5	-39,4	107,4	-41,5	28,3	628,9	0,0
Øvrige i alt	KI	914,1	41,2	1513,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	MKI	38,6	29,9	-6,8	17,5	128,5	12,3	111,6	165,8	0,0
Absolutt endring 2002-2009										
KOM.SEKTOR i	KI	13 972	-316	5 020	679	4 016	1 667	1 642	1 175	89
	MKI	60 476	12 339	9 874	8 328	12 917	7 343	7 964	1 628	83
	Sum	74 448	12 023	14 894	9 008	16 933	9 010	9 606	2 803	172
Helse/sosialtj.	KI	13 445	1 255	3 590	105	4 163	1 325	1 956	1 050	0
	MKI	54 398	10 647	10 309	8 053	10 130	7 097	6 582	1 530	50
Undervisning	KI	3 654	267	1 193	173	1 079	147	654	93	47
	MKI	6	0	0	0	0	0	6	0	0
Forvaltning	KI	-14 439	-3 124	-1 855	-1 046	-3 067	-1 641	-2 930	-795	18
	MKI	8 960	1 368	721	874	2 192	1 357	1 822	611	16
Andre næringer	KI	8 887	732	1 606	997	1 432	1 727	1 678	693	21
	MKI	-9 981	-1 028	-2 252	-963	-1 259	-1 977	-1 718	-786	0
Andre tjenester	KI	386	269	90	32	-4	-18	-6	23	0
	MKI	1 919	-135	822	179	374	389	280	-2	11
Kulturnæringer	KI	1 285	290	76	223	304	78	252	60	3
	MKI	887	41	142	84	172	267	155	22	5
Forretningsm.tje	KI	40	-30	164	86	-61	-116	-30	27	0
	MKI	674	444	222	-55	72	-30	7	14	0
Øvrige i alt	KI	831	32	196	136	208	167	68	24	0
	MKI	3 613	1 001	-89	156	1 236	240	830	238	0

* Svalbard, sokkelen, utlandet og ugyldig kommunekode

Tabell .V24 *Antall og endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler av FYLKESKOMMUNAL SEKTOR og fordelt på regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*

FYLKESKOMMUNAL SEKTOR 2009									
		Landet	Hovedst	Storby-	Storby-	Mellomst.	Småby-	Tettste	Spredtb.
Antall sysselsatte 2009									
FK-SEKTOR i alt	KI	41 527	4 957	7 646	6 455	10 051	6 519	5 145	754
	MKI	226	1	71	56	58	34	5	0
	Sum	41 753	4 958	7 717	6 511	10 109	6 552	5 150	754
Undervisning	KI	33 643	4 277	6 045	4 841	7 960	5 560	4 369	592
	MKI	0	0	0	0	0	0	0	0
Forvaltning	KI	4 235	325	897	1 108	1 381	354	169	0
	MKI	191	1	71	51	43	20	5	0
Helse/sosialtj.	KI	3 321	335	650	458	582	534	603	160
	MKI	0	0	0	0	0	0	0	0
Kulturnæringer	KI	328	20	55	48	128	70	5	3
	MKI	0	0	0	0	0	0	0	0
Øvrige i alt	KI	4	0	0	4	0	0	0	0
	MKI	35	0	1	5	15	14	0	0
FYLKESKOMMUNAL SEKTOR - ENDRINGER 1999-2009									
Relative endring 1999-2009									
FK-SEKTOR i alt	KI	-63,0	-56,0	-66,3	-69,2	-67,1	-62,2	-40,3	-14,1
	MKI	-93,0	-99,7	-95,4	-89,9	-88,9	-82,1	-94,4	0,0
	Sum	-63,8	-57,3	-68,2	-69,8	-67,5	-62,4	-40,9	-14,1
Undervisning	KI	4,2	29,0	-3,3	13,0	1,2	-0,6	0,8	-8,7
	MKI	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Forvaltning	KI	-19,5	-20,5	-44,2	-18,0	-1,8	5,5	10,5	0,0
	MKI	5,9	0,0	0,0	-24,8	-52,0	130,7	-62,3	0,0
Helse/sosialtj.	KI	-95,5	-95,5	-95,6	-97,0	-97,3	-95,3	-85,4	-30,2
	MKI	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	0,0
Kulturnæringer	KI	28,6	-38,6	41,8	-0,9	77,5	27,9	-33,9	82,4
	MKI	-100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-100,0	0,0	0,0
Øvrige i alt	KI	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	MKI	-87,3	-100,0	-98,8	-96,9	-58,3	-39,9	-100,0	0,0
Absolutt endring 1999-2009									
FK-SEKTOR i alt	KI	-70 712	-6 322	-15 055	-14 519	-20 501	-10 718	-3 472	-124
	MKI	-3 015	-331	-1 477	-502	-465	-154	-85	0
	Sum	-73 726	-6 653	-16 532	-15 020	-20 967	-10 873	-3 558	-124
Undervisning	KI	1 349	962	-208	558	94	-35	35	-57
	MKI	0	0	0	0	0	0	0	0
Forvaltning	KI	-1 029	-84	-711	-243	-25	19	16	0
	MKI	11	1	71	-17	-47	11	-8	0
Helse/sosialtj.	KI	-71 105	-7 187	-14 152	-14 833	-20 626	-10 717	-3 521	-69
	MKI	-2 785	-329	-1 501	-326	-397	-156	-76	0
Kulturnæringer	KI	73	-13	16	0	56	15	-3	1
	MKI	-1	0	0	0	0	-1	0	0
Øvrige i alt	KI	0	0	0	0	0	0	0	0
	MKI	-240	-3	-47	-159	-21	-9	-1	0

Tabell .V24 *Antall og endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike deler av FYLKESKOMMUNAL SEKTOR og fordelt på regiontyper 2002-2009 (Datakilde:SSB/BoF)*

FYLKESKOMMUNAL SEKTOR - ENDRINGER 2002-2009										
Relative endring 2002-2009										
FK-SEKTOR i	KI	-4,5	8,9	-10,9	-3,3	-6,1	-8,0	0,9	-5,3	
	MKI	-83,2	-98,0	-80,5	-83,7	-84,2	-72,1	-94,2	0,0	
	Sum	-6,9	7,7	-13,7	-7,3	-8,7	-9,1	-0,7	-5,3	
Undervisnin	KI	4,0	23,5	-2,8	11,3	1,4	0,7	1,2	-5,4	
	MKI	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Forvaltning	KI	-11,8	-7,9	-22,2	-12,2	-4,6	-17,4	9,0	0,0	
	MKI	-12,5	0,0	0,0	-51,3	-51,9	130,7	-62,3	0,0	
Helse/sosial	KI	-45,1	-52,5	-43,3	-54,6	-56,4	-49,9	-2,8	-5,5	
	MKI	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	0,0	
Kulturnærin	KI	11,5	-38,6	-10,0	-13,3	70,7	13,9	-33,9	37,8	
	MKI	-100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-100,0	0,0	0,0	
Øvrige i alt	KI	-100,0	0,0	-100,0	0,0	0,0	-100,0	0,0	0,0	
	MKI	-71,0	-100,0	-98,8	-88,5	98,4	35,8	-100,0	0,0	
Absolutt endring 2002-2009										
FK-SEKTOR i	KI	-1 970	404	-934	-219	-654	-569	45	-42	
	MKI	-1 113	-49	-294	-290	-311	-87	-82	0	
	Sum	-3 083	355	-1 228	-509	-965	-656	-38	-42	
Undervisnin	KI	1 302	814	-175	493	113	41	50	-34	
	MKI	0	0	0	0	0	0	0	0	
Forvaltning	KI	-565	-28	-256	-153	-67	-75	14	0	
	MKI	-27	0	71	-54	-47	11	-8	0	
Helse/sosial	KI	-2 727	-370	-496	-551	-752	-532	-17	-9	
	MKI	-1 000	-41	-319	-197	-272	-101	-70	0	
Kulturnærin	KI	34	-13	-6	-7	53	9	-3	1	
	MKI	-1	0	0	0	0	-1	0	0	
Øvrige i alt	KI	-83	-7	-46	-26	0	0	-4	0	
	MKI	-85	-7	-46	-39	7	4	-4	0	

Tabell .V26 *Oversikt over antall i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester i ulike sektorer og regiontyper 2009*
(Datakilde:SSB/BoF)

	Landet	Hovedstad s-reg.	Storby- reg. 1	Storby- reg. 2	Mellom- store byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb. reg.	Svaldbard, sokkelen, utlandet
ARBEIDSPLASSE 2009									
ALLE SEKTORER:	2 580 453	719 936	511 129	305 032	476 437	282 950	216 689	49 993	18 286
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	968 906	309 647	198 032	106 297	166 779	94 394	69 256	17 560	6 941
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	1 611 547	410 289	313 097	198 735	309 658	188 557	147 432	32 433	11 345
Noe komp.intense (MKI-1)	717 664	200 876	144 902	85 468	132 901	77 502	55 367	11 538	9 110
Lite komp.intense (MKI-2)	893 883	209 413	168 194	113 267	176 757	111 055	92 066	20 895	2 236
PRIVAT SEKTOR:	1 688 324	497 639	343 469	197 661	305 603	175 255	128 660	27 522	12 516
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	367 645	161 919	78 982	32 222	51 023	23 358	15 422	2 992	1 729
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	1 320 679	335 720	264 487	165 440	254 580	151 897	113 238	24 531	10 787
Noe komp.intense (MKI-1)	477 391	143 999	104 850	58 371	86 222	45 990	25 024	4 322	8 612
Lite komp.intense (MKI-2)	843 288	191 721	159 637	107 068	168 358	105 907	88 214	20 209	2 175
STATLIG SEKTOR:	342 586	115 561	73 568	39 725	59 020	28 469	18 816	1 830	5 598
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	268 736	85 948	61 313	33 071	47 287	23 889	10 729	1 377	5 122
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	73 850	29 613	12 256	6 654	11 733	4 581	8 087	452	476
Noe komp.intense (MKI-1)	41 432	17 682	6 622	2 395	6 336	1 699	6 068	201	431
Lite komp.intense (MKI-2)	32 418	11 931	5 634	4 259	5 397	2 882	2 019	251	45
KOMMUNAL SEKTOR:	507 790	101 779	86 375	61 135	101 705	72 674	64 062	19 887	172
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	290 998	56 824	50 091	34 550	58 418	40 629	37 960	12 437	90
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	216 792	44 956	36 283	26 586	43 287	32 045	26 103	7 450	83
Noe komp.intense (MKI-1)	198 650	39 195	33 360	24 651	40 300	29 793	24 270	7 015	67
Lite komp.intense (MKI-2)	18 142	5 761	2 923	1 934	2 987	2 252	1 833	435	16
FYLKESKOMMUNAL SEKTOR:	41 753	4 958	7 717	6 511	10 109	6 552	5 150	754	0
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	41 527	4 957	7 646	6 455	10 051	6 519	5 145	754	0
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	226	1	71	56	58	34	5	0	0
Noe komp.intense (MKI-1)	191	1	71	51	43	20	5	0	0
Lite komp.intense (MKI-2)	35	0	1	5	15	14	0	0	0

Tabell .V27 *Oversikt over absolutte endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer og tjenester i ulike institusjonelle sektorer og regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF).*

	Landet	Hovedstad s-reg.	Storby- reg. 1	Storby- reg. 2	Melloms- t. byreg.	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb. reg.	Svaldbard, sokkelen, utlandet
ABSOLUTE ENDRINGER 1999-2009									
ALLE SEKTORER:	447 178	115 217	114 802	56 333	77 334	41 768	26 348	4 045	11 331
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	233 026	65 866	54 136	27 316	40 523	21 812	14 866	4 116	4 390
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	214 152	49 350	60 666	29 017	36 811	19 956	11 482	-71	6 941
Noe komp.intense (MKI-1)	140 095	23 382	37 189	19 281	22 924	15 966	14 225	2 136	4 992
Lite komp.intense (MKI-2)	74 057	25 968	23 477	9 736	13 887	3 990	-2 743	-2 207	1 949
PRIVAT SEKTOR:	300 059	97 965	80 748	36 672	49 176	21 778	7 756	-119	6 082
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	126 687	54 682	30 616	10 978	17 381	7 932	4 648	1 096	-646
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	173 372	43 284	50 132	25 694	31 795	13 846	3 107	-1 214	6 729
Noe komp.intense (MKI-1)	87 181	14 173	24 790	13 592	17 143	7 499	4 843	302	4 839
Lite komp.intense (MKI-2)	86 191	29 111	25 341	12 102	14 652	6 346	-1 735	-1 516	1 890
STATLIG SEKTOR:	92 331	14 715	28 475	16 333	15 722	9 968	2 912	-871	5 077
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	143 789	33 750	31 739	22 704	28 769	15 588	5 710	582	4 947
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	-51 458	-19 035	-3 264	-6 371	-13 047	-5 620	-2 798	-1 453	130
Noe komp.intense (MKI-1)	-34 315	-14 552	-272	-4 146	-10 895	-3 001	-1 007	-528	87
Lite komp.intense (MKI-2)	-17 143	-4 483	-2 992	-2 225	-2 151	-2 619	-1 791	-924	43
KOMMUNAL SEKTOR:	128 514	9 189	22 111	18 349	33 403	20 894	19 238	5 159	172
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	33 262	-16 244	6 836	8 153	14 875	9 010	7 980	2 563	89
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	95 252	25 433	15 276	10 196	18 528	11 884	11 258	2 596	83
Noe komp.intense (MKI-1)	90 056	24 089	14 139	10 179	17 126	11 620	10 474	2 362	67
Lite komp.intense (MKI-2)	5 197	1 343	1 137	17	1 402	264	784	234	16
FYLKESKOMMUNAL SEKTOR:	-73 726	-6 653	-16 532	-15 020	-20 967	-10 873	-3 558	-124	0
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	-70 712	-6 322	-15 055	-14 519	-20 501	-10 718	-3 472	-124	0
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	-3 015	-331	-1 477	-502	-465	-154	-85	0	0
Noe komp.intense (MKI-1)	-2 827	-328	-1 468	-343	-451	-153	-84	0	0
Lite komp.intense (MKI-2)	-188	-3	-9	-159	-14	-2	-1	0	0

Tabell .V28 *Hovedoversikt over relative endringer i arbeidsplasser i kompetanseintensive (KI) og mindre kompetanseintensive (MKI) næringer/ tjenester i ulike institusjonelle sektorer og regiontyper 1999-2009 (Datakilde:SSB/BoF).*

	Landet	Hovedstad s-reg.	Storby- reg. 1	Storby- reg. 2	Melloms- t. byreg	Småby- reg.	Tettsteds- reg.	Spredtb. reg.	Svaldbard, sokkelen, utlandet
RELATIVE ENDRINGER 1999-2009									
ALLE SEKTORER:	21,0	19,1	29,0	22,7	19,4	17,3	13,8	8,8	162,9
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	31,7	27,0	37,6	34,6	32,1	30,1	27,3	30,6	172,1
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	15,3	13,7	24,0	17,1	13,5	11,8	8,4	-0,2	157,6
Noe komp.intense (MKI-1)	24,3	13,2	34,5	29,1	20,8	25,9	34,6	22,7	121,3
Lite komp.intense (MKI-2)	9,0	14,2	16,2	9,4	8,5	3,7	-2,9	-9,6	679,0
PRIVAT SEKTOR:	21,6	24,5	30,7	22,8	19,2	14,2	6,4	-0,4	94,5
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	52,6	51,0	63,3	51,7	51,7	51,4	43,1	57,8	-27,2
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	15,1	14,8	23,4	18,4	14,3	10,0	2,8	-4,7	165,8
Noe komp.intense (MKI-1)	22,3	10,9	31,0	30,4	24,8	19,5	24,0	7,5	128,2
Lite komp.intense (MKI-2)	11,4	17,9	18,9	12,7	9,5	6,4	-1,9	-7,0	663,0
STATLIG SEKTOR:	36,9	14,6	63,1	69,8	36,3	53,9	18,3	-32,3	974,8
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	115,1	64,7	107,3	219,0	155,3	187,8	113,8	73,1	2821,3
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	-41,1	-39,1	-21,0	-48,9	-52,7	-55,1	-25,7	-76,3	37,7
Noe komp.intense (MKI-1)	-45,3	-45,1	-3,9	-63,4	-63,2	-63,9	-14,2	-72,4	25,4
Lite komp.intense (MKI-2)	-34,6	-27,3	-34,7	-34,3	-28,5	-47,6	-47,0	-78,7	2150,8
KOMMUNAL SEKTOR:	33,9	9,9	34,4	42,9	48,9	40,4	42,9	35,0	26424,5
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	12,9	-22,2	15,8	30,9	34,2	28,5	26,6	26,0	13723,1
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	78,4	130,3	72,7	62,2	74,8	58,9	75,8	53,5	-
Noe komp.intense (MKI-1)	82,9	159,5	73,6	70,3	73,9	63,9	75,9	50,8	-
Lite komp.intense (MKI-2)	40,1	30,4	63,6	0,9	88,4	13,3	74,7	115,9	-
FYLKESKOMMUNAL SEKTOR:	-63,8	-57,3	-68,2	-69,8	-67,5	-62,4	-40,9	-14,1	-
Komp.intense næringer/tjenester (KI)	-63,0	-56,0	-66,3	-69,2	-67,1	-62,2	-40,3	-14,1	-
Mindre komp.intense næringer/tjenester (MKI)	-93,0	-99,7	-95,4	-89,9	-88,9	-82,1	-94,4	-	-
Noe komp.intense (MKI-1)	-93,7	-99,7	-95,4	-87,0	-91,3	-88,7	-94,3	-	-
Lite komp.intense (MKI-2)	-84,4	-100,0	-94,1	-96,9	-48,8	-10,8	-100,0	-	-

Tabell .V29 *Arbeidsplasser (2009) og utvikling (1999-2000) i KI- og MKI-næringer og -tjenester i ulike landsdeler.*
(Datakilde:SSB:BoF)

	Antall arbeidsplasser 2009			Abs. endringer 1999-2009			Relative endringer 1999-2009		
	Komp.int. næringer/ tjenester (KI)	Mindre komp.int. næringer/ tjenester (MKI)	Alle næringer/ tjenester	Komp.int. næringer/ tjenester (KI)	Mindre komp.int. næringer/ tjenester (MKI)	Alle næringer/ tjenester	Komp.int. næringer/ tjenester (KI)	Mindre komp.int. næringer/ tjenester (MKI)	Alle næringer/ tjenester
Landet	961 966	1 600 201	2 562 167	228 636	207 211	435 846	31,2	14,9	20,5
Primær	0	71 598	71 598	0	-22 153	-22 153	.	-23,6	-23,6
Olje/gass	13 382	12 746	26 128	3 203	6 025	9 227	31,5	89,6	54,6
Industri	30 770	251 996	282 766	3 091	-20 376	-17 285	11,2	-7,5	-5,8
Forretn.tjen.(kons,IKT,finans,eiend)	229 606	155 802	385 408	79 422	53 718	133 140	52,9	52,6	52,8
Handel, transport, reiseliv	16 124	597 483	613 607	9 895	30 012	39 908	158,9	5,3	7,0
Kultur	29 516	15 435	44 951	9 993	3 768	13 761	51,2	32,3	44,1
Undervisning	198 546	2 535	201 080	41 118	904	42 022	26,1	55,4	26,4
Helse/sosial	299 542	210 751	510 292	84 769	96 619	181 388	39,5	84,7	55,1
Off.forvaltning	106 019	46 386	152 405	-18 025	11 028	-6 997	-14,5	31,2	-4,4
Andre næringer og tjenester	38 461	235 469	273 930	15 170	47 665	62 835	65,1	25,4	29,8
Totalt	309 647	410 289	719 936	65 866	49 350	115 217	27,0	13,7	19,1
Primær	0	5 277	5 277	0	-1 161	-1 161	.	-18,0	-18,0
Olje/gass	1 540	1 103	2 643	1 044	978	2 022	210,2	781,1	325,2
Industri	12 746	31 839	44 584	119	-3 570	-3 451	0,9	-10,1	-7,2
Forretn.tjen.(kons,IKT,finans,eiend)	105 737	58 506	164 242	36 595	11 148	47 743	52,9	23,5	41,0
Handel, transport, reiseliv	9 675	188 661	198 336	5 058	7 098	12 156	109,6	3,9	6,5
Kultur	13 651	4 304	17 955	4 347	1 129	5 475	46,7	35,5	43,9
Undervisning	47 032	544	47 575	9 742	244	9 985	26,1	81,3	26,6
Helse/sosial	72 615	47 449	120 064	18 648	26 785	45 433	34,6	129,6	60,9
Off.forvaltning	33 490	16 238	49 729	-12 878	-4 654	-17 532	-27,8	-22,3	-26,1
Andre næringer og tjenester	13 163	56 369	69 531	3 192	11 353	14 545	32,0	25,2	26,5
Totalt	142 097	287 645	429 742	32 763	38 856	71 618	30,0	15,6	20,0
Primær	0	11 192	11 192	0	-2 480	-2 480	.	-18,1	-18,1
Olje/gass	8	356	364	8	65	73	.	22,1	24,9
Industri	6 760	55 238	61 998	1 597	-8 534	-6 937	30,9	-13,4	-10,1
Forretn.tjen.(kons,IKT,finans,eiend)	25 827	25 563	51 389	7 879	11 791	19 670	43,9	85,6	62,0
Handel, transport, reiseliv	2 552	98 310	100 862	2 085	4 707	6 792	446,7	5,0	7,2
Kultur	2 845	3 159	6 004	1 030	770	1 801	56,8	32,3	42,8
Undervisning	30 998	484	31 482	6 216	153	6 369	25,1	46,1	25,4
Helse/sosial	51 815	42 162	93 977	11 055	19 474	30 529	27,1	85,8	48,1
Off.forvaltning	16 367	6 162	22 529	670	3 790	4 459	4,3	159,8	24,7
Andre næringer og tjenester	4 925	45 020	49 945	2 222	9 120	11 343	82,2	25,4	29,4
Totalt	58 714	107 099	165 813	13 371	5 544	18 915	29,5	5,5	12,9
Primær	0	9 871	9 871	0	-2 905	-2 905	.	-22,7	-22,7
Olje/gass	0	3	3	0	-2	-2	.	-32,6	-32,6
Industri	1 825	17 040	18 865	-635	-2 371	-3 005	-25,8	-12,2	-13,7
Forretn.tjen.(kons,IKT,finans,eiend)	8 500	8 491	16 990	1 767	4 261	6 028	26,2	100,8	55,0
Handel, transport, reiseliv	447	34 593	35 040	382	278	660	581,5	0,8	1,9
Kultur	1 407	1 895	3 301	457	547	1 004	48,1	40,6	43,7
Undervisning	12 903	187	13 090	2 199	53	2 253	20,5	40,1	20,8
Helse/sosial	23 657	15 138	38 795	7 545	4 494	12 040	46,8	42,2	45,0
Off.forvaltning	7 681	2 883	10 564	615	-1 706	-1 091	8,7	-37,2	-9,4
Andre næringer og tjenester	2 294	17 000	19 294	1 041	2 892	3 933	83,1	20,5	25,6
Innløst									

Tabell V 29 *fortsetter.*

	Antall arbeidsplasser 2009			Abs. endringer 1999-2009			Relative endringer 1999-2009			
	Komp.int. næringer/ tjenester (KI)	Mindre komp.int. næringer/ tjenester (MKI)	Alle næringer/ tjenester	Komp.int. næringer/ tjenester (KI)	Mindre komp.int. næringer/ tjenester (MKI)	Alle næringer/ tjenester	Komp.int. næringer/ tjenester (KI)	Mindre komp.int. næringer/ tjenester (MKI)	Alle næringer/ tjenester	
Sørlandet	Totalt	46 785	89 283	136 068	13 287	14 918	28 205	39,7	20,1	26,1
	Primær	0	3 361	3 361	0	-1 334	-1 334	.	-28,4	-28,4
	Olje/gass	10	206	216	10	194	204	.	1646,0	1730,9
	Industri	1 226	19 341	20 566	73	-673	-600	6,3	-3,4	-2,8
	Forretn.tjen.(kons,IKT,finans,eiend)	8 895	6 880	15 775	3 185	3 009	6 194	55,8	77,7	64,7
	Handel, transport, reiseliv	382	30 923	31 305	301	2 425	2 726	372,8	8,5	9,5
	Kultur	1 141	835	1 977	484	254	739	73,6	43,8	59,6
	Undervisning	11 032	163	11 195	2 366	81	2 447	27,3	97,6	28,0
	Helse/sosial	16 425	11 500	27 924	5 582	5 377	10 959	51,5	87,8	64,6
	Off.forvaltning	5 652	1 741	7 392	395	1 338	1 733	7,5	332,1	30,6
Andre næringer og tjenester	2 024	14 333	16 357	891	4 247	5 137	78,6	42,1	45,8	
Vestlandet	Totalt	231 839	430 439	662 278	61 748	63 091	124 839	36,3	17,2	23,2
	Primær	0	22 340	22 340	0	-7 772	-7 772	.	-25,8	-25,8
	Olje/gass	11 034	10 451	21 485	1 918	4 463	6 381	21,0	74,5	42,2
	Industri	5 255	90 440	95 696	1 783	-1 588	195	51,4	-1,7	0,2
	Forretn.tjen.(kons,IKT,finans,eiend)	49 649	34 580	84 229	19 110	14 319	33 429	62,6	70,7	65,8
	Handel, transport, reiseliv	1 759	148 185	149 944	1 163	13 141	14 305	195,2	9,7	10,5
	Kultur	5 955	3 057	9 012	2 343	649	2 991	64,8	26,9	49,7
	Undervisning	51 368	648	52 016	13 049	202	13 251	34,1	45,2	34,2
	Helse/sosial	75 505	52 349	127 854	21 910	21 141	43 051	40,9	67,7	50,8
	Off.forvaltning	21 857	8 079	29 936	-4 229	5 782	1 553	-16,2	251,7	5,5
Andre næringer og tjenester	9 454	60 311	69 766	4 700	12 754	17 454	98,8	26,8	33,4	
Tøndelag	Totalt	83 147	133 933	217 081	20 726	22 803	43 529	33,2	20,5	25,1
	Primær	0	9 658	9 658	0	-2 454	-2 454	.	-20,3	-20,3
	Olje/gass	553	502	1 055	135	210	344	32,1	71,9	48,5
	Industri	1 772	20 516	22 288	322	-772	-450	22,2	-3,6	-2,0
	Forretn.tjen.(kons,IKT,finans,eiend)	19 040	11 755	30 795	7 642	5 167	12 809	67,0	78,4	71,2
	Handel, transport, reiseliv	765	45 618	46 383	467	3 236	3 703	156,4	7,6	8,7
	Kultur	2 149	1 068	3 216	670	139	809	45,3	15,0	33,6
	Undervisning	21 981	239	22 220	2 546	72	2 618	13,1	43,2	13,4
	Helse/sosial	25 488	20 312	45 800	10 161	10 188	20 349	66,3	100,6	80,0
	Off.forvaltning	8 506	3 498	12 004	-2 548	2 627	79	-23,1	301,7	0,7
Andre næringer og tjenester	2 893	20 768	23 661	1 332	4 389	5 721	85,3	26,8	31,9	
Nord-Norge	Totalt	89 736	141 512	231 248	20 875	12 649	33 524	30,3	9,8	17,0
	Primær	0	9 900	9 900	0	-4 048	-4 048	.	-29,0	-29,0
	Olje/gass	236	125	361	88	116	204	59,7	1365,9	130,7
	Industri	1 186	17 583	18 769	-169	-2 869	-3 037	-12,5	-14,0	-13,9
	Forretn.tjen.(kons,IKT,finans,eiend)	11 960	10 028	21 988	3 244	4 022	7 266	37,2	67,0	49,4
	Handel, transport, reiseliv	544	51 193	51 737	439	-874	-434	420,2	-1,7	-0,8
	Kultur	2 368	1 118	3 486	662	280	942	38,8	33,4	37,0
	Undervisning	23 232	270	23 502	5 000	99	5 099	27,4	58,1	27,7
	Helse/sosial	34 036	21 842	55 879	9 867	9 161	19 028	40,8	72,2	51,6
	Off.forvaltning	12 464	7 786	20 250	-50	3 851	3 802	-0,4	97,9	23,1
Andre næringer og tjenester	3 708	21 668	25 377	1 793	2 910	4 703	93,6	15,5	22,7	

Tabell .V30 *Arbeidsplasser (2009) og utvikling (1999-2009) for KI- og MKI-delene i institusjonelle sektorer og landsdeler*
(Datakilde:SSB:BoF)

		Antall arbeidsplasser 2009			Absolutte endringer 1999-2009			Relative endringer 1999-2009		
		Komp.int. næringer/ tjenester (KI)	Mindre komp.int. næringer/ tjenester (MKI)	Alle næringer/ tjenester	Komp.int. næringer/ tjenester (KI)	Mindre komp.int. næringer/ tjenester (MKI)	Alle næringer/ tjenester	Komp.int. næringer/ tjenester (KI)	Mindre komp.int. næringer/ tjenester (MKI)	Alle næringer/ tjenester
Landet	Alle sektorer	961 966	1 600 201	2 562 167	228 636	207 211	435 846	31,2	14,9	20,5
	Privat sektor	365 916	1 309 892	1 675 809	127 333	166 643	293 976	53,4	14,6	21,3
	Statlig sektor	263 614	73 374	336 988	138 842	-51 588	87 254	111,3	-41,3	34,9
	Kommunal sektor	290 908	216 709	507 617	33 173	95 170	128 343	12,9	78,3	33,8
Indre Viken	Fylkeskom.sektor	41 527	226	41 753	-70 712	-3 015	-73 726	-63,0	-93,0	-63,8
	Alle sektorer	309 647	410 289	719 936	65 866	49 350	115 217	27,0	13,7	19,1
	Privat sektor	161 919	335 720	497 639	54 682	43 284	97 965	51,0	14,8	24,5
	Statlig sektor	85 948	29 613	115 561	33 750	-19 035	14 715	64,7	-39,1	14,6
Ytre Viken	Kommunal sektor	56 824	44 956	101 779	-16 244	25 433	9 189	-22,2	130,3	9,9
	Fylkeskom.sektor	4 957	1	4 958	-6 322	-331	-6 653	-56,0	-99,7	-57,3
	Alle sektorer	142 097	287 645	429 742	32 763	38 856	71 618	30,0	15,6	20,0
	Privat sektor	46 519	237 417	283 935	15 958	31 368	47 325	52,2	15,2	20,0
Innlandet	Statlig sektor	36 298	9 138	45 437	23 276	-7 942	15 335	178,7	-46,5	50,9
	Kommunal sektor	50 907	41 077	91 984	9 059	15 891	24 951	21,6	63,1	37,2
	Fylkeskom.sektor	8 372	13	8 386	-15 531	-462	-15 992	-65,0	-97,2	-65,6
	Alle sektorer	58 714	107 099	165 813	13 371	5 544	18 915	29,5	5,5	12,9
Sørlandet	Privat sektor	16 128	85 764	101 893	4 166	7 142	11 309	34,8	9,1	12,5
	Statlig sektor	15 084	3 933	19 017	8 600	-7 141	1 459	132,6	-64,5	8,3
	Kommunal sektor	23 731	17 376	41 107	6 918	5 665	12 582	41,1	48,4	44,1
	Fylkeskom.sektor	3 771	25	3 796	-6 313	-122	-6 435	-62,6	-83,0	-62,9
Vestlandet	Alle sektorer	46 785	89 283	136 068	13 287	14 918	28 205	39,7	20,1	26,1
	Privat sektor	14 769	75 012	89 781	5 607	10 780	16 387	61,2	16,8	22,3
	Statlig sektor	10 402	2 344	12 746	6 452	-1 475	4 978	163,4	-38,6	64,1
	Kommunal sektor	18 874	11 917	30 791	6 125	5 672	11 797	48,0	90,8	62,1
Trøndelag	Fylkeskom.sektor	2 740	10	2 750	-4 897	-59	-4 956	-64,1	-85,4	-64,3
	Alle sektorer	231 839	430 439	662 278	61 748	63 091	124 839	36,3	17,2	23,2
	Privat sektor	80 887	363 038	443 925	31 113	53 245	84 358	62,5	17,2	23,5
	Statlig sektor	60 334	13 099	73 433	34 442	-10 056	24 386	133,0	-43,4	49,7
Nord-Norge	Kommunal sektor	79 615	54 214	133 828	19 131	21 459	40 590	31,6	65,5	43,5
	Fylkeskom.sektor	11 003	88	11 092	-22 938	-1 557	-24 495	-67,6	-94,6	-68,8
	Alle sektorer	83 147	133 933	217 081	20 726	22 803	43 529	33,2	20,5	25,1
	Privat sektor	27 127	106 703	133 830	10 312	15 740	26 053	61,3	17,3	24,2
Nord-Norge	Statlig sektor	26 959	5 531	32 490	14 553	-2 078	12 475	117,3	-27,3	62,3
	Kommunal sektor	24 810	21 682	46 492	396	9 376	9 772	1,6	76,2	26,6
	Fylkeskom.sektor	4 252	17	4 269	-4 534	-235	-4 770	-51,6	-93,3	-52,8
	Alle sektorer	89 736	141 512	231 248	20 875	12 649	33 524	30,3	9,8	17,0
Nord-Norge	Privat sektor	18 567	106 239	124 806	5 495	5 084	10 580	42,0	5,0	9,3
	Statlig sektor	28 589	9 715	38 304	17 768	-3 861	13 907	164,2	-28,4	57,0
	Kommunal sektor	36 148	25 488	61 636	7 788	11 674	19 462	27,5	84,5	46,1
	Fylkeskom.sektor	6 432	71	6 503	-10 177	-248	-10 425	-61,3	-77,9	-61,6

Tabell .V31 *Oversikt over kompetanseintensive næringer og tjenester på Nace-4 siffer-nivå 2009.*

Kompetanseintensive næringer		Antall	Andel med UoH-
NACE-kode	Navn på næringskategori	svsselsatta	utdannings
11.10	Utvinning av råolje og naturgass	19 462	56,4
22.11	Forlegging av bøker	3 296	57,8
22.12	Forlegging av aviser	11 138	41,4
13.00	Bryting av uran- og thoriummalm	1	100,0
15.42	Prod. av raffinerte oljer og fett	85	40,0
15.92	Prod. av etylalkohol av gjærede råv.	11	45,5
15.93	Prod. av vin	6	50,0
15.94	Prod. av sider og annen fruktvin	1	100,0
22.13	Forlegging av blader og tidskrifter	3 220	44,4
22.14	Forlegging av lydopptak	315	41,0
22.15	Forlagsvirks. ellers	713	40,5
22.31	Reprod. av lydopptak	43	41,9
22.33	Reprod. av data og programmer på edb-media	22	72,7
24.20	Prod. av plantevern- og skadedyrmidler og andre landbrukskjemiske prod.	1	100,0
24.41	Prod. av farmasøytiske råv.	588	45,4
24.42	Prod. av farmasøytiske preparater	2 447	43,5
24.63	Prod. av eteriske oljer	4	50,0
24.64	Prod. av fotokjemiske prod.	13	53,8
24.66	Prod. av kjemiske prod. ellers	768	44,3
26.22	Prod. av sanitærutst. av keramisk materiale	71	42,3
26.24	Prod. av andre keramiske prod. for teknisk bruk	8	50,0
26.53	Produksjon av gips	55	41,8
29.60	Prod. av våpen og ammunisjon	2 048	48,0
30.01	Produksjon av kontormaskiner	61	41,0
30.02	Prod. av datamask. og annet databeh. utst.	119	61,3
32.20	Prod. av radio- og TV-sendere og apparater til linjetelefon og telegrafi	1 471	58,2
33.20	Prod. av måle- og kontrollinstr. og -utst., unntatt ind. eller prosessstyringsanl.	4 311	57,4
33.30	Prod. av ind. eller prosessstyringsanl.	1 431	65,2
33.50	Prod. av klokker og ur	12	58,3
40.11	Prod. av elektrisitet	6 854	43,3
40.12	Overføring av elektrisitet	648	67,6
40.13	Distribusjon og handel med elektrisitet	5 707	40,0
40.20	Produksjon og distribusjon av gass (utgått kode)	41	70,7
40.22	Distribusjon og handel med gass gjennom ledningsnett	84	72,6
51.12	Agenturhandel med brensel, drivstoff, malm, met. og ind. kjemikalier	211	45,5
51.14	Agenturhandel med mask., prod. utst., båter og luftfartøyer	921	50,5
51.23	Engroshandel med levende dyr	7	42,9
51.33	Engroshandel med meieriv., egg, matolje og fett	624	42,5
51.46	Engroshandel med sykepleie- og apotekv.	6 378	47,2
51.84	Engroshandel med datamask., tilleggsutst. til datamask. samt programvare	7 772	41,1
60.30	Pørttransport	184	84,2
62.30	Romfart	8	100,0
64.20	Telefon- og nettoperater (utgått kode)	7 439	44,7
64.21	Operatørvirks. på fasttelefoni	5 599	50,6
64.22	Operatørvirks. på mobiltelefoni	2 544	53,2
64.23	Operatørvirks. på internett	1 087	51,0
64.24	Telekommunikasjonsvirks. ellers	4 105	47,4
65.11	Sentralbankvirks.	543	68,3
65.12	Bankvirks. ellers	24 509	43,8
65.21	Finansiell leasing	131	55,7
65.22	Annen kredittgivning	3 627	57,6
65.23	Finansiell tjenesteyting ellers	1 375	56,5
66.01	Livsforsikring	2 516	63,9

Kompetanseintensive næringer (forts.)			
66.02	Pensjonskasser	143	44,1
66.03	Skadeforsikring	6 971	46,6
67.11	Administrasjon av finansmarkeder	1 199	52,7
67.12	Fonds- og aksjemekling	3 795	68,0
67.20	Hjelpevirks. for forsikring og pensjonskasser	3 110	44,8
70.31	Eiendomsmekling	5 246	53,7
71.23	Utleie av lufttransportmateriell	37	43,2
71.33	Utleie av kontor- og datamask.	60	43,3
72.10	Konsulentvirks. tilkn. maskinvare	438	48,4
72.20	Utvikling av programvare (utgått kode)	12 849	63,3
72.21	Utvikling av standard programvare	7 007	68,1
72.22	Annen konsulentvirks. tilkn. system- og programvare	25 098	66,2
72.30	Databeh.	5 481	52,2
72.40	Drift av databaser	2 667	52,5
72.60	Annen databeh. svirks.	15	46,7
73.10	Forskning og utviklingsarbeid innen naturvitenskap og teknikk	11 194	70,6
73.20	FoU innen samfunnsvitenskap og humanistiske fag	1 523	85,4
74.10	Juridisk, administrativ og organisasjonsteknisk tjenesteyting og revisjon	112	100,0
74.11	Juridisk tjenesteyting	6 781	78,3
74.12	Regnskap, revisjon og skatterådgiving	20 309	56,7
74.14	Bedriftsrådgiving	10 780	67,7
74.15	Ikke-finansielle holdingselskaper	118	54,2
74.20	Arkitektvirks. og teknisk konsulentvirks.	35 888	66,7
74.30	Teknisk prøving og analyse	8 694	55,5
74.85	Kontorservice og oversettelsesvirks.	2 430	50,7
74.87	Forretningsmessig tjenesteyting ikke nevnt annet sted	15 233	45,5
75.11	Generell (overordnet) offentlig administrasjon og økonomiforvaltning	36 102	53,7
75.12	Off. adm. tilkn. helsestell, sosial virks., u. visning, kirke, kultur og miljøvern	16 339	66,0
75.13	Offentlig administrasjon tilkn. næringsvirks. og arbeidsmarked	15 203	64,4
75.21	Utenriksaker	1 794	81,8
75.23	Retts- og fengselsvesen	6 318	42,8
75.24	Politi- og påtalemyndighet	15 259	60,8
75.30	Trykdeordninger u. lagt offentlig forvaltning	12 143	59,9
80.10	Førskole- og grunnskoleu. visning	95 504	78,2
80.21	Undervisning i allmennfag	16 969	74,5
80.22	Undervisning i tekniske og andre yrkesrettede fag	24 426	67,8
80.30	Undervisning på universitets- og høyskolenivå	36 619	74,1
80.42	Voksenopplæring og annen u. visning	14 029	64,2
85.10	Helsetjenester	91	70,3
85.11	Sykehustjenester	184 077	47,4
85.12	Legetjenester	18 893	60,0
85.13	Tannhelsetjenester	10 238	45,5
85.14	Andre helsetjenester	41 086	48,7
85.15	Rusmiddelinstitusjoner innen spesialhelsetjenesten	2 914	64,2
85.20	Veterinærtjenester	1 745	65,6
85.31	Sosialtjenester i institusjon	18 858	40,4
85.34	Fond/legat som støtter sosiale formål	269	54,6
86.00	Helse- og sosialtjenester	150	69,3
91.11	Næringslivs- og arbeidsgiverorg.	2 729	59,6
91.12	Yrkes sammenslutninger	1 080	65,7
91.20	Arbeidstakerorg.	3 054	41,8
91.31	Religiøse org.	11 044	52,4
91.32	Partipolitiske org.	626	51,4
91.33	Interesseorg. ellers	5 545	55,3
92.11	Film- og videoprod.	1 942	53,0
92.12	Distribusjon av film og video	219	54,3
92.20	Radio og fjernsyn	6 779	62,9
92.31	Selvstendig kunstnerisk virks.	6 796	56,9
92.32	Drift av etablerement tilkn. kunstnerisk virks.	4 161	41,8
92.34	Underholdningsvirks. ellers	828	40,5
92.40	Nyhetsbyråer	905	65,0
92.51	Drift av biblioteker og arkiver	3 699	62,0
92.52	Drift av museer og vern av historiske steder og bygn.	4 067	51,3
99.00	Internasjonale organer og org.	134	52,2